

קונטרס

חומש סעודה

בהלכה

דינים ובירורי הלכות

בחומש סעודה וב'קידוש' לרגל שמחה



קונטרס

חומש סעודה

ו'קידוש' לדגל שמחה

בהלכה

ובו אוצר בלום של עניני הלכות ברכות
והלכות שבת ועוד הרבה הלכות וענינים
הנוגעים לחומש סעודה
ול'קידוש' לדגל שמחה
בשבת קודש בבוקר

בחמלת ה' עלי
נחמן דזטנר
בן לאאמו"ר מוהר"ד יוסף יהודא שליט"א
בית שמש יצ"ו

יוצא לאור בסיועתא דשמיא
לדגל החומש סעודה לבני היקר
כמר ישכר דוב נ"ו
שב"ק פרשת שופטים תשפ"א

אשמח לקבל הערות והארות

בכתובת:

R0527120566@gmail.Com

עימוד: ט. פרידמן 054-846-8765

שמואל יעקב לנדאו
דומ"ץ דקהל מחזיקי הדת
ביהמ"ד יד כהן
קרית בעלזא בית שמש
טל: 0533178349

בס"ד א' דראש חדש אלול תשפ"א לפ"ק

הנני בזה בשבח המגיע לכתבים קוני' חומש סעודה כהלכה אשר נתחבר ע"י ידידנו
הרה"ג ר' נחמן רוטנר שליט"א מלומדי כוללנו רבות בשנים, והנה מאד נתפעלתי
מחיבור זה אשר הראה רב כוחו בהרבה הלכות בהלכות ברכות ובהלכות שבת,
ועיקר החידוש בחיבור זה הוא מה שהראה לנו המחבר אשר בכל פסיעה ופסיעה
אשר עושה האדם הרי הוא יכול למצוא עצמו בשאלות להלכה אשר כל שאלה טעונה
ליבון לדעת את המעשה אשר יעשה, אלא שהאדם שאינו תלמיד חכם הרי הוא פושט
לעצמו כל שאלה בערך עפ"י השערות וכד' וכאשר האדם הוא תלמיד חכם הרי הוא
מלבן כל הלכה שיעשה הכל בדקדוק עד קוצו של יו"ד, ועל זה אמרו חז"ל אין בור
ירא חטא ולא עם הארץ חסיד, דבשביל להיות חסיד ולקיים כל הלכה בכל פרט
ופרט צריך להיות תלמיד חכם וע"י זה אפשר לדקדק בכל פרט ופרט, עוד קיים
המחבר בחיבור זה מה שמבואר במשנה כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו
מתקיימת, ויל"פ דהכונה שכאשר האדם מדקדק בכל מעשיו שיחיו בדקדוק ההלכה
הרי הוא צריך ללבן את כל השאלות ולחזור על כל מה שלמד בכל הענינים וממילא
חכמתו מתקיימת, וזהו עיצה טובה לזכור את התורה לדקדק היטב בכל מה שעושה
שיהיה בתכלית דקדוק ההלכה.

ואסיים בברכה שיזכה המחבר לישוב עוד רבות בשנים באהלה של תורה ויזכה ללמוד
מתוך נחת והרחבת הדעת בלא שום מניעות וימשיך לזכות את הרבים בעוד חיבורים
מועילים, וירוח רוב נחת מכל יוצאי חלציו ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה, כה דברי
הכותב לכבוד התורה ולומדיה



כ"ה מנחם אב תשפ"א

עליונים ששו ותחתונים עלו בהגלות ספר הנפלא 'חומש סעודה בהלכה' שנתחבר ברוב עמל ויגיעה ע"י הרה"ג ר' נחמן רוטנר שליט"א, אחר שלמד אצלנו ב'כולל' הרבה מקצועות, וביניהם- הלכות ברכות, הלכות שבת, הלכות יום טוב, והלכות חול המועד, והכל בעיון רב- עד אסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא. והמעין בספרו ישתומם איך שזכה המחבר ברוב יראתו הקודמת לחכמתו לרדת לכל עומק השאלות החמורות- בפרט בהלכות ברכות, ואיך שירד לכל הפרטים ופרטי פרטים, וזכה לברר המון דינים, שאלות, וספיקות שצריך אדם להיזהר בבואו לאכול בקידושא רבא, שלום זכר, וכדומה.

ועברתי על רוב רובו של הספר, וכן זכיתי לישא וליתן עמו בהרבה דברים שבספרו, ונהניתי לראות את שכלו הישר, ואיך שהשכיל לירד לכל הפרטים בעיון רב, ולדלות הרבה סברות, יחד עם הרבה חידושי דינים.

ומי שילמד בספרו יקבל הבנה חדרשה במאמר חז"ל (ב"ק ל.) 'האי מאן דבעי למהוי חסידי יקיים מילי דברכות', וכמ"ש בערוך השלחן ריש סי' ר"ב- שהכוונה הוא שהחסיד מקפיד שלא יכנס לשאלה של ספק ברכות, ואינו סומך על דין ספק ברכות להקל וכדו', עיי"ש. וכדי להיות 'חסיד' ולקיים היטב את כל 'מילי דברכות', צריך ללמוד ולשון היטב את כל הלכותיה, שהרי 'לא עם הארץ חסיד'.

ומובטחני שכל מי שיעיין בספר יתחדש לו מספר עצום של הלכות, שאלות, וספיקות, שלא עלה על דעתו, ויזכה בזה לשמור ולעשות ולקיים את הלכות אלו בכל פרטיה ודקדוקיה, ובמיוחד בהלכות ברכות, וכמבואר בגמ' (ברכות לה.) שצריך אדם ללכת אצל חכם שילמדנו הלכות ברכות שלא יבוא לידי מעילה, ועיי"ש במהרש"א וז"ל 'לא קאמר הכי אלא בברכות הנהנין, דבשאר ברכות הקבועות, אם למדו פעם אחת שפיר אין מקום לטעות, אבל בברכות הנהנין שיש כמה שינויים בברכות ראשונות ובאחרונות לפי המין, וכמה ספיקות שנפלו בהן- דאם שינה לא יצא, וכאילו לא בירך כלל, והרי זה מעל, גם הברכה שבירך היא לבטלה, ועל כן ילך אצל חכם וילמדנו פעם אחר פעם עד שיהיה בקי בהן לברך מעין הברכה'. וז"ל הפמ"ג בסוף פתיחתו להלכות ברכות 'דיני ברכות ארוכים ועמוקים, וצריך כל אחד ליזהר בהם'.

וכן יש בספרו דוגמא והוראה לכל אברך הלומד בכולל איך ללמוד במטרה להגיע לבירודן של דברים עד להלכה למעשה. ולהשכיל לקבל על עצמו 'עול תורה', ע"י חיבור ספר בעניינים שלומד, וזה אמצעי נפלא איך לסייע להיות שקוע במקצוע.

ויה"ר שיזכה המחבר עוד רבות בשנים ללמוד וללמד בתוך הרחבת הדעת, ולזכות את הרבים בעוד חיבורים מועילים וחשובים.

החותם לכבוד התורה ולומדיה



תוכן עניינים

פרק א | עניני ומנהגי בן חמש למקרא א

עניני בן חמש למקרא ♦ עניני התחלת הלימוד בחומש ויקרא ♦ עניני ומנהגי החומש סעודה

פרק ב | ההכנות קודם השבת ב

זהירויות בער"ש שלא יכשל במלאכות בשבת ♦ הכנת העוגות באופן שברכתן יהיה וודאי מזונות ♦ הפרשת חלה בער"ש בדיקת והכנת המאכלים שיש בהם חשש תולעים ♦ הכנת ההזמנה באופן שלא יצטרך לגנוז אח"כ ♦ אופן הכנת הנרות בער"ש שיוכל לטלטלם בשבת

פרק ג | ההכנות לשבת כשיום טוב חל ביום ה' ג

הכנות ביום טוב הראשון ♦ הכנות בחול המועד בארץ ישראל ♦ הכנות בחוה"מ בחוץ לארץ ♦ הכנות ביו"ט שני בחו"ל ע"י עירוב תבשילין

פרק ד | ההכנות בשבת קודש ד

הסרת הנרות וטלטול השולחן ♦ הסרת מפת השולחן ♦ הכנת והבאת המאכלים ♦ נזכר שלא הפריש חלה ♦ הכנת השולחן ♦ פתיחת הארזות ♦ הכנת המלפפון חמוץ ♦ הזמנת אנשים ♦ הרמת חפצים מן הריצפה ♦ סלסול פאות הילד

פרק ה | דיני קידוש הנוגעים לחומש סעודה ה

על מה יקדש ♦ שיעור הכוס ♦ שיעור שתית המקדש ♦ המוציא אחרים ידי חובת קידוש ♦ אמירת פסוקים קודם קידוש ♦ כיסוי המזונות בשעת קידוש ♦ הטעם דלא נהגו העולם בקידושים ובחומש סעודות לטעום מן היין של קידוש

פרק ו | קידוש במקום סעודה הנוגע בחומ"ס ו

שיהא הקידוש והאכילה באותו מקום ♦ שיטעום מיד אחרי הקידוש ♦ המאכלים שיוצאים בזה ידי קידוש במקום סעודה ♦ כשהן אוכלות בחדר הסמוך ♦ כשהן אוכלות בדירה הסמוכה

פרק ז | דין קידוש בחומש סעודה לנשים נו

כשהן אוכלות בחדר הסמוך ♦ כשהן אוכלות בדירה הסמוכה

פרק ח | אכילה קודם סעודת שבת נח

אכילת גרמיזל קודם סעודת שבת ♦ הדין בדיני מאפה ♦ טעם האכילה משום סעודת ר' חידקא ♦ לא ימלא כריסו כדי שיאכל סעודת שבת לתיאבון

פרק ט | אכילה קודם קריאת שנים מקרא ואחד תרגום סב

פרק י | ברכת מיני המאפה סד

ברכה ראשונה על פת הבאה בכיסנין ♦ דיני קדימה במיני מאפה ♦ ברכה אחרונה על פת הבאה בכיסנין ושיעורו ♦ להיזהר שלא לאכול שיעור קביעת סעודה ושיעורו ♦ אכל ממנו ונעשה שבע כמו בסעודת ערב ובוקר ♦ כשרוצה לאכול עוד מזונות אחר שבירך על המחיה ♦ אכל פת הבאה בכיסנין עם שאר דברים

פרק יא | ברכת הלאקש'ן קוגל והלכותיו עט

אם דינו כתבשיל או כפת הבאה בכיסנין לענין שיעור קביעות סעודה ♦ דין קדימה בעוגה ולאקש'ן קוגל בשב"ק קודם הסעודה כשרוצה לאכול אחד מהם ♦ דין קדימה כשרוצה לאכול שניהם ♦ דין קדימה באופן שאוכל גם מלפפון חמוץ

פרק יב | ברכת המלפפון חמוץ פח

כשאוכלו בשביל עצמו ♦ כשאוכלו רק כדי ללפת ♦ צירופם לענין שיעור ברכה אחרונה ♦ האוכל מלפפון חמוץ עם מציה ♦ העצה באופן שמסתפק מה מטרתו ♦ הנחת מלפפון חמוץ ליד קוגל חם

פרק יג | ברכת מציה עם הערינ'ג ושאר סלטים צג

כשרוצה לאכול כל אחד בשביל עצמו ♦ כשאוכלו בשביל ללפת ♦ ברכת

הבצלים ♦ ברכת שאר סלטים שיש שם תערובת של כמה מינים ♦ אם בעי שיהא ניכר שהוא הרוב ♦ הדין באופנים שנשתנה הרוב ♦ הדין כשמין אחד הוא הרוב וב' מינים האחרים ברכתן שוה וביחד הם יותר ממין הראשון

פרק יד | ברכת הטשולנט ק

ברכת המע'ל קוגל ♦ ברכת הגריסים ♦ דיני קדימה במע'ל קוגל וגריסים ♦ ברכת התפוא"א והשעועית והבשר שבטשולנט ♦ ברכה אחרונה על הטשולנט

פרק טו | פתיחת בקבוקי השתיה קה

פתיחת בקבוקי היין ♦ פתיחת בקבוקי מיץ ענבים ♦ פתיחת בקבוקי השתיה

פרק טז | ברכת היין והמשקין קח

ברכתן ♦ יין פוטר משקין ♦ דין ברכת הטוב והמטיב על שינוי יין ♦ דין ברכה אחרונה ביין ומשקין ♦ אם היין פוטר את המשקין בברכה אחרונה באופן שלא היה טפל ליין ♦ הדין כשאכל גם מאכל שברכתו שהכל אם יכול לשתות משקין אחר שבירך על הגפן או בורא נפשות ♦ דין ברכה אחרונה על המשקין כשהיין הוא ספק שיעור ברכה אחרונה

פרק יז | ברכת הענבים והפיצוחים והפופקורן קכ

ברכת הענבים ♦ ברכת הקבוקים ♦ בדיקת הפיצוחים משום חשש תולעים ♦ ברכת אגוזי קשיו ♦ ברכת הפופקורן ♦ סדר הקדימה בפירות ובפיצוחים שברכתן בפה"ע או בפה"א ♦ בירך שלא לפי סדר הקדימה ♦ ברכה האחרונה של הענבים והפיצוחים ♦ דין בריה ♦ קילוף וחיתוך הפירות והפיצוחים

פרק יח | ברכת הקארטופ'ל קוגל קלב

ברכתו ♦ הדין כשיש שם מאכל שברכתו בפה"א ♦ כשיש לפניו מאכל שברכתו וודאי שהכל

פרק יט | הפסק בין הערינ'ג לגאל'ע קלו

פרק כ | חיתוך ואכילת עוגה שיש עליה אותיות קלח

חיתוך העוגה ♦ אכילת העוגה ♦ הדין באותיות שהן מגוף העוגה עצמה ♦ הדין בציורים ♦ לקלוח את שטח האותיות

פרק כא | הלכות למחלקים קמא

דין יציאה לחדר אחר ♦ דין יציאה לבית הסמוך ♦ הוצאת הטשולנט מן הקדירה ♦ זהירות שלא יכנסו לשאלות של נט"י לדבר שטיבולו במשקה ♦ הסרת הכלים המשומשים מן השולחן ♦ גם כהן יכול לחלק למסובין ♦ גם בעה"ב בעצמו ישקה למסובין

פרק כב | דין יצא לחוץ באמצע וחזר למקומו קמו

יציאה לחדר אחר ♦ יציאה לחדר המדריגות ♦ יציאה חוץ לבנין ♦ הדין לכתחילה כשהוצרך לצאת ♦ ברכת הטפל כשיצא ממקומו

פרק כג | דרשת הילד ודיני הנשים שבאות לשמוע קנג

פרק כד | דיני ברכה אחרונה באוכל כמה סוגי

מאכלים קנו

צירוף אוכלין ומשקין ♦ ברכת מעין ג' באוכל כמה מינים ♦ קדימה במעין שלוש ובורא נפשות ♦ צירוף מאכלים שאין ברכתן האחרונה שוה

פרק כה | חלוקת מיני מתיקה ודיני האיגלו קסג

מנהג חלוקת מיני מתיקה לילדים ♦ פתיחת אריזת האיגלו ♦ ברירת איגלו בצבע מסוים ♦ פתיחת שפופרת האיגלו בראשה ♦ חיתוך האיגלו באמצע ♦ אם צריך לברך עליו ברכה ראשונה כששתה קודם לכן ♦ אם יין פוטר ♦ שינוי מקום בו ♦ ריסוק והפשרת האיגלו ♦ דין השפופרת לאחר גמר האכילה ♦ ברכה אחרונה עליו ♦ אם עדיף לברך ברכה אחרונה על מה ששתה קודם שתיית האיגלו ♦ אכילתו באמצע הסעודה

פרק כו | דין שכח לברך ברכה אחרונה קעו

בדבר שבברכתו מעין ג' ♦ בדבר שבברכתו בורא נפשות ♦ נזכר באמצע סעודתו שלא בירך ברכה אחרונה ♦ נזכר אחר ברהמ"ז שלא בירך ברכה אחרונה ♦ שכח לכלול אחד מהם בברכת מעין ג' ♦ עבר שיעור עיכול

פרק כז | סידור השולחן לאחר החומש סעודה קפג

סידור השולחן באופן שלא יהיה איסור ברירה ♦ איסור הכנה לחול ♦ זהירות שלא יכנס לספק חיוב חלה ♦ המאכלים הנזרקים אם הוי מוקצה ♦ זריקת המאכלים לאשפה באופן שלא יהיה בל תשחית ♦ הכלים המשומשים הנזרקים אם הוי מוקצה ♦ הבאת הפח אשפה ♦ קשירת האשפתון והורדתו לחדר אשפה

פרק כח | ההולך מחומש סעודה לחומש סעודה אחרת קצ

ברכה אחרונה בחומש סעודה הראשונה ♦ ברכה ראשונה בחומש סעודה השניה

פרק כט | דיני חומש סעודה באמצע הסעודה קצה

ברכה על דברים הבאים מחמת הסעודה ♦ ברכה על דברים שאינם באים מחמת הסעודה ♦ ברכה על מיני מאפה ♦ ברכה על היין ♦ ברכה על היי"ש ♦ ברכה על ארבע'ס ♦ אם מותר לילך לחומש סעודה באמצע סעודתו ♦ ברכת המאכלים למי שהולך באמצע סעודתו לחומש סעודה ♦ לילך לחומש סעודה בסוף סעודתו

פרק ל | דיני סעודת שבת כשכבר טעם בחומש סעודה . . . רה

אע"פ שיצא מוציא אחרים ידי חובת קידוש ♦ חילוקים בדיני קידוש כשמקדש רק כדי להוציא אחרים ♦ הנוהגים לחזור ולקדש כדי שיהא קידוש על הפת ♦ סעודת שחרית אחר חצות ♦ כיסוי הפת כשאינו חוזר ומקדש ♦ ברכה ראשונה על יין שבתוך הסעודה ♦ שכח רצה בברהמ"ז

פרק לא | דינים לאלו שנשארים לאכול סעודת שבת . . . רטו

ברכה אחרונה על מאכלים שאינם צריכים ברכה ראשונה כשאוכלם תוך

תוכן עניינים

הסעודה ♦ ברכה אחרונה על מאכלים שצריכין ברכה תוך הסעודה ♦ ברכה אחרונה
על המזונות ♦ ברכה אחרונה על יין הקידוש ♦ דין קידוש לאחרים באופן שלא בירכו
על הגפן ♦ ברכה אחרונה על המשקין ♦ אם יש ענין לחזור ולקדש ♦ ברכה
ראשונה על הפת ♦ ברכה על היין שבסעודה ♦ ברכה ראשונה על הפירות באמצע
הסעודה ♦ ברכה ראשונה על המזונות באמצע הסעודה

פרק לב | אופן לימוד המקרא לבנו רכח

חיוב האב ללמד את בנו תורה ♦ זמני הלימוד ♦ ללמדו גם פירושי המילות ♦ על
ידי מלמד ♦ אופן הלימוד בזמן הזה לפי השו"ע הרב ♦ להעריב לו הלימוד ♦ סדר
הלימוד

אקדמות מילין

אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו, מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, מודה אני לפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי, ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה שזיכני הקב"ה ברוב טובו וחסדו להוציא לאור ברוב פאר והדר פרי ביכורים הקובץ "חומש סעודה כהלכה" לכבוד החומש סעודה של בני יקרי ישכר דוב נ"ו.

ב"ה שזכיתי ללמוד בתקופה האחרונה הל' ברכת הפירות והל' סעודה וכחודאה להשי"ת על שזיכני ללמוד הלכות אלו עלה ברעיוני לחבר חיבור קטן לכבוד החומש סעודה של בני על הל' ברכות והל' שבת ושאר הלכות הנוגעות לחומש סעודה, וכדרכה של תורה בכל נדון יש כמה אופנים וכמה צדדים, ובפרט כשהתחלתי ללבן הנידונים עם אברכים תלמידי חכמים מופלגים נתחלק כל נדון לכמה אופנים וכך נתרחב חיבור זה יותר ויותר הרבה למעלה מן המשוער.

ברוך הוא אלוקינו שבראנו לכבודו ונתן לנו את תורתו ומצוותיו והוריד את תורתו הקדושה לתוך עולמינו הגשמי לקדש כל דבר ודבר בעולמינו ע"י קיום כל דבר ודבר ואפי' עניני אכילה ושתייה ע"פ התורה והמצוות וע"פ ההלכה הצרופה ובזה מתעלים למעלה למעלה כל עניני העולם הזה, הנה מה טוב ומה נעים לראות את גדולת השי"ת ואת תורתו הקדושה המלאה והרחבה, שאפי' בדבר שאינו נראה כדבר שכולל הרבה הלכות כ"כ, כגון קידוש לכבוד חומש סעודה בשבת קודש, משתלבים בו הרבה הלכות ובירורים הן בהל' ברכות והל' סעודה והן בהל' קידוש בשבת ומלאכת שבת ועוד נידונים בעוד מקצועות התורה, ולמותר לומר שכל מה שכתבנו בחיבור זה הנה מעט מזעיר מכל מה שאפשר להרחיב וללבן.

למותר לומר שכל מטרת חיבור זה אינו כלל וכלל להורות למעשה כאשר תחזינה עיני הקורא שהרבה נידונים כתבנו בלי להכריע למעשה וכל המטרה בחיבור זה הוא להגדיל תורה ולהאדירה ללבן נידונים חדשים וגם ישנים ולעורר את האדם על ההלכות שיש בכל צד ושעל.

תקוותי שכל אחד ימצא בחיבור זה תועלת הן מידיעת ההלכות והן מהמשא ומתן וליבון הדברים והן מהחידושים שבנידונים הרבים.

בראש ובראשונה עלינו להודות להקב"ה, על שזיכני להסתופף בצל אבינו רוענו עטרת ראשינו מלך ישראל ותפארתו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מבעלזא, וללמוד במוסדותיו הקדושים המפורסמים לשם ולתהלה, וברוחו הגדול מנחנו במעגלי צדק על כל צעד ושעל ומרעיף עלינו שפע קודש בכל עת ובכל שעה, ויהא רעוא מקמי שמיא שיאריך ימים על ממלכתו ולהמשיך להשפיע לנו ולכל בני ישראל שפע קודש מתוך בריות גופא ויוליכינו בקרוב לקבל פני משיח צדקנו בב"א.

מזמור לתורה להורי היקרים לאאמו"ר מו"ה ר' יוסף יהודא שליט"א ולאמי מורתי תחי' אשר גדלוני ועד היום משקיעים הרבה כוחות בנו ובמשפחתינו להשריש בקרבנו תורה ויראת שמים ודואגים תמיד במסירות לכל צרכינו ולכל מחסורינו, יתן ה' פעלם לטובה ויזכו לרוות הרבה נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים טובים וימלא השי"ת כל משאלות לבם לטובה.

וכן אביע הערכה ותודה למו"ח מו"ה ר' ירחמיאל פיליפ שליט"א ולחמותי תחי' אשר משרישים בנו ובמשפחתינו הרבה יסודות חזקים של תורה ומצוות ויראת שמים וליבם פתוח לדאוג לכל צרכינו, יתן ה' פעלם לטובה ויזכו לרוות הרבה נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים טובים וימלא השי"ת כל משאלות לבם לטובה.

כאן המקום להודות להקב"ה על האכסניא של תורה הלא הוא רשת הכוללים בעיר התורה והחסידות בית שמש בתי היוצר של תורה המפורסמים לשם ולתהלה בכל קצוות תבל אשר בצילם אני זוכה ללמוד ולעסוק בתורת ה', ולהעומד בראשה האי גברא יקירא מקים עולה של תורה מו"ר הגה"צ ר' אברהם דינפלד שליט"א חבר הבד"ץ דקהל מחזיקי הדת ומרא דאתרא דקרית בעלזא בבית שמש וראש רשת כוללי עיון דחסידי בעלזא אשר מוסר לבו ונפשו להגדיל תורה ולהאדירה בשיעוריו הנפלאים ובנוסף לכך לדאוג לכל צרכי האברכים בין ברוחניות ובין בגשמיות למען יוכלו לשבת באהלה של

תורה בלי שום מניעות וטירדות, ויה"ר שיזכה להמשיך בעבודתו הקדושה לרומם קרן התורה והיראה מתוך הרחבת הדעת בלי שום מניעות.

וכאן המקום להודות למו"ר הגאון המפורסם ר' שמואל יעקב לנדאו שליט"א ראש כולל עיון בבית שמש ורב ביהמ"ד "יד כהן" אשר זיכני הקב"ה ללמוד ולהתפלל במקום קדוש זה המפורסם לשם ולתהלה בכל קצוות תבל, הוא הגבר המקים עולה של תורה בבית שמש ומוסר בכל עת שיעורים נפלאים בכל חלקי התורה ומתמסר בכל לב לכל אחד ואחד, ואודה להשי"ת בכל לבב אשר זיכני לחסות בצילו ולשמוע את שיעוריו ודרשותיו הנפלאים ולקבל ממנו ברכה ועצה ותושיה על כל צעד ושעל, וכאן המקום להודות לו על החיזוק והעידוד בהוצאת חיבור זה וגם עבר על חלק מן החיבור והעיר בו הערות חשובות, ויה"ר שיזכה להמשיך בעבודת הקודש ולהמשיך בהרבצת תורה ויראת שמים מתוך הרחבת הדעת.

ברכה מיוחדת קובע לעצמו מו"ר בקי בכל חדרי התורה ומאיר פנים לכל אחד הגאון ר' מרדכי דוד ווטענשטיין שליט"א ראש כולל הלכה בבית שמש ורב ביהמ"ד "בית צבי", הוא הגבר אשר מוסר לבו ונפשו להרבות תורה ודעת ומשקיע הרבה כוחות בהחדרת לימוד ההלכה בקרב האברכים ומוסר שיעורים נפלאים ומאירים, ואודה להקב"ה על שזכיתי לדלות ממנו הרבה תורה ודעת ובפרט בחיבור זה שזכיתי ללבן אתו הרבה בירורי הלכות והאיר לו פנים על כל צעד ושעל והשקיע הרבה שעות מזמנו היקר ועבר כמעט על כל החיבור והעמיד אותי על דרך האמת והרבה דברים שנכתבו בחיבור זה שמעתי ממנו ורק בחלקם הקטן כתבתי בפירוש בהערות משמו, ויה"ר שיזכה להמשיך בהרבצת התורה ויזכה להרבה נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו.

ובהזדמנות זה אזכיר בברכה ובתורה את מנהל הכולל הרב יצחק אליעזר יאקאב שליט"א אשר דואג תמיד לצרכי האברכים לבל יחסר המזג ובזכותו ממשיכים האברכים להגות בתוה"ק, ובהזדמנות זו הנני להודות לו על הסיוע בהוצאת חיבור זה, וכן להרב דוד אליהו גליק שליט"א העומד לימינו בהנהלת הכוללים, ויה"ר שימלא ה' כל משאלות לבם לטובה, וכן אזכיר בתודה את האברכים החשובים עסקני קרן "על חומותיך" אשר מוסרים לבם ונפשם לעמוד לימין אברכים ומסייעין אותם מדי חודש בחדשו בסכומים גדולים, ובהזדמנות זו הנני להודות להם על הסיוע בהוצאת חיבור זה.

ברכה מיוחדת קובע לעצמו ידידי ש"ב הרה"ג ר' ישראל גרוס שליט"א אשר זכיתי ללמוד עמו בחברותא הל' ברכות והל' סעודה ונהייתי מהבהירות הרבה בלימוד ומליבון כל הלכה והלכה וזכיתי ללבן אתו הרבה הלכות ובירורים המובאות בחיבור זה וגם עבר על חלק מהחיבור והעיר הרבה הערות חשובות, וכאן המקום להודות להחברותא הרה"ג ר' חיים ביילוש שליט"א אשר זכיתי לחזור עמו על הל' ברכות והל' סעודה והרבה הלכות שמובאים בחיבור זה זכיתי ללמוד וללבן עמו, וכן להחברותא הרה"ג ר' יחזקאל מטלס שליט"א זכיתי לחזור וללבן עמו הל' סעודה ולשמוע ממנו הערות חשובות, וכן להחברותא הרה"ג ר' משה קאהן שליט"א שזכיתי ללמוד וללבן עמו הל' שבת וכן העיר לי הערות חשובות בהל' שבת הנוגעים לחיבור זה, ויה"ר שיזכו להמשיך להגות בתוה"ק וימלא השי"ת כל משאלותיהם לטובה.

בהזדמנות זה אודה להאברכים החשובים מכולל עיון בבית שמש אשר נשאתי ונשאתי עמם בהלכה והאירו את עיני בהערות חשובות וגם עודדינו והמריצוני להוציא לאור חיבור זה, ובמיוחד להרה"ג ר' אהרן נחמן שליט"א שעבר על חלק ניכר מאד מהחיבור והעיר הרבה הערות חשובות והאיר את עיני בהרבה ענינים וגם סייע לי הרבה בעצה ובמעש בהוצאת החיבור, וכן להרה"ג ר' ניסן רינגל שליט"א שעבר על חלק ניכר מהחיבור והעיר הערות חשובות ומועילות וגם סייע לי הרבה בעצה ובממון בהוצאת החיבור, וכן להדומ"ץ הרה"ג ר' חיים יוסף אוסטרליץ שליט"א שעבר על חלק מהחיבור והעיר הרבה הערות חשובות, וכן להרה"ג ר' לוי יצחק מסנר שליט"א שליבנתי אתו הרבה הלכות והאיר את עיני בבהירות ההלכה, וכן להדומ"ץ הרה"ג ר' יוסף שלמה פרידמן שליט"א שעבר על חלק מהחיבור והעיר הרבה הערות חשובות, וכן להחברותא הרה"ג ר' יהושע קליין שליט"א שזכיתי ללבן אתו הרבה ענינים ובפרט בהל' חול המועד המובא בחיבור זה, וכן להרה"ג ר' אברהם יוסף פרסטר שליט"א בעמח"ס אסוקי שמעתתא על ההערות המועילות ועל העזרה הרבה בעצה ותושיה, יתן ה' פעלם לטובה ויזכו להמשיך להגות בתוה"ק מתוך הרחבת הדעת וימלא השי"ת כל משאלות לבם לטובה.

ובהזדמנות זו אודה בכל לבי להרב טוביה פרידמן שליט"א על עימוד הקובץ ברוב פאר והדר ומתוך מעשה ידיו להתפאר יצא דבר נאה ומתקבל, ישלם ה' פעלו ויזכה לכל טוב סלה.

וכן אודה בזה לכל מחברי הספרים החשובים על עניני ברכות ושבת ושאר מקצועות התורה אשר נתן הקב"ה דעת בלבם לזכות את ישראל בחיבוריהם הנפלאים וזכיתי לדלות קצת מספריהם והשתדלתי להביאם בשמם כאשר תחזינה עיני הלומד בחיבור זה, ובמיוחד עלי להודות להגאון ר' אליעזר פולק שליט"א בעמח"ס פרי אליעזר ומשנה ערוכה וש"ס ולהגאון ר' מרדכי גלבר שליט"א בעמח"ס מלבושי מרדכי שמלבד זאת שזכיתי לדלות הרבה מספריהם הקדישו לי גם מזמנם היקר בליבון כמה הלכות והאירו את עיני ממאור תורתם, ויה"ר שיזכו להמשיך בעבודת הקודש ולהשקות את ישראל מפרי עיטיהם וימלא השי"ת כל משאלות לבם לטובה.

אחרון אחרון חביב אביע את הערכתי והוקרתי לנוות ביתי תחי' החסודה והצנועה אשר עומדת לימיני בכל עת ונוטלת על עצמה את כל עול הנהגת הבית למען אוכל להגות בתוה"ק בלי שום טרדות ומניעות וכל תורתי שלה הוא ומוסרת את כל ליבה ונפשה לגדל את צאצאינו היקרים אשר חנן אותנו השי"ת לתורה וליראת שמים ולמידות טובות, יתן ה' פעלה לטובה ונזכה יחד לרוות הרבה נחת דקדושה מכל יוצאי חלצינו מתוך בריות גופא ונהורא מעליא וסייעתא דשמיא וימלא השי"ת את כל משאלות לבנו לטובה.

ולסיום אפרוש כפי אל השי"ת שאזכה להמשיך להגות בתורה הקדושה ביתר שאת וביתר עוז, ושמחיבור זה יהיה קידוש השם וזיכוי הרבים, ונזכה כולנו יחד לאור הגאולה ולביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

פרק א

עניני ומנהגי בן חמש למקרא

עניני בן חמש למקרא

במשניות אבות (ה, כא) "הוא (יהודא בן תימא) היה אומר, בן חמש שנים למקרא".

ובפי' רבינו עובדיה מברטנורא, דמערלה ילפינן, דכתיב (ויקרא י"ט) "שלש שנים יהיה לכם ערלים וגו' ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קודש הלולים", שאביו מלמדו צורת האותיות והיכר הנקודות, "ובשנה החמישית תאכלו את פרי להוסיף לכם תבואתו".

ומקורו במדרש תנחומא פרשת קדושים (סימן יד), "ונטעתם וערלתם", הכתוב מדבר בתינוק, "שלש שנים יהיה לכם ערלים" שאינו יכול להשיח ולא לדבר "ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קדש" שאביו מקדישו לתורה הלולים לה', מהו הלולים שבשעה שהוא מהולל להקב"ה, "ובשנה החמישית תאכלו את פרי" משעה שהוא מתחייב לקרות בתורה מכאן ואילך "להוסיף לכם תבואתו" מכאן שנו רבותינו בן חמש שנים למקרא.

כתב בספה"ק הנועם אלימלך (פרשת לך לך ד"ה או יאמר וילך אברם) דעיקר שנותיו של אדם שעובד האדם את בוראו התחלתם מחמש שנים למקרא עד סוף שנותיו והם שבעים שנה, כי החמש שנים של מקרא רומזים לדברים גדולים לרמז ה' חסדים הממתיקים ה' גבורות.

כתב בספה"ק אורח לחיים (פר' שלח) על הפסוק "ראשית עריסותיכם חלה תרימו" דאפשר לומר על דרך רמז שמרמז מצוות האב על הבן בעודו קטן ראשונה להימול ומרומז בח' של חלה ואח"כ בן שלוש שנים יום לפדותו ומרומז בל' של חלה ואח"כ לקיים מצוות ולמדתם אותם את בניכם והתחלתו בן חמש שנים למקרא ומרומז בה' של חלה, ואמר ראשית עריסותיכם ע"ד הלשון שאמרו קטן המוטל בעריסה וזהו ראשית

פרק א ♦ עניני ומנהגי בן חמש למקרא

עריסותיכם הראשית שלכם כשעדיין מונחים בעריסה מצוותיכם חלה תרימו בעודו קטן לקיים בו מצוות המרומזים בחלה כנ"ל ועי"ז תרומה תרום ה' אחרונה לעשות יחוד.

כתב בספה"ק מנחם ציון (פרשת בשלח) דכשנעשה בן ה' שנים שמתחיל ללמוד מקרא יתוסף בו שכל והבנה מידי יום ביומו, ועי"ז נאמר ובשנה החמישית וגו' להוסיף לכם תבואתו^א.

עניני התחלת הלימוד בחומש ויקרא

איתא במדרש רבה (ויקרא ז, ג) אמר רב אסי מפני מה מתחילין לתינוקות בתורת כהנים ואין מתחילין מבראשית אלא שהתנוקות טהורין והקרבנות טהורין יבואו טהורין ויתעסקו בטהורים.

ובמדרש הגדול (פר' צו) איתא, דבר אחר מפני מה מתחילין לתינוקות בקרבנות כדי שידעו סדרי קרבנות וכל העבודות כדי שתבוא גאולה בימיהן ויעלו ויקריבו כסדר, שאין גלויות מתעסקין תחילה אלא בקרבנות.

הרה"ק ר' פנחס מקוריץ פי' דהאל"ף זעירא בתיבת ויקרא רומזת למאמרם ז"ל שמתחילין ללמוד עם תינוקות בתורת כהנים כי יבואו טהורים ויתעסקו בטהורים, וזהו ויקרא אל"ף זעירא, אל"ף הוא מלשון לימוד כדכתיב ואלפך חכמה, וזעירא רומז על קטנים, והיינו שחומש ויקרא מתחילים ללמוד עם קטנים^ב.

ופירש רש"י דחמשה פעמים נאמר בני ישראל במקרא זה להודיע חיבתן שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כמנין חמשה חומשי תורה מזה רואים מעלת המספר חמש שנכפלו חמשה פעמים כשרצה הקב"ה להראות חיבתן.

ב. מובא באמרי פנחס פר' ויקרא, וכ"ק מרן שליט"א בעת החומש סעודה לנכדו הרב אברהם שמואל צבי שליט"א (פר' ויקה"פ-החודש תשס"ב) אמר כן בשם מרן מהר"א זי"ע שאמר בשם הרה"ק ר' פנחס מקוריץ.

א. ושמצתי ממו"ח הרה"ג ר' ירחמיאל פיליפ שליט"א על מעלת בן חמש שנים למקרא דהנה בפרשת עירוכין שבפר' בחוקותי נאמרו ערך הזכר שהוא יותר מערך הנקבה אלא שרק בבן חמש שנים עד בן עשרים ערכו הוא כפול מנקיבה משא"כ בשאר השנים אע"פ שערכו הוא יותר מנקיבה מ"מ אינו כפול מנקיבה, ויש לבאר משום דכשנעשה בן חמש שנים דמתחיל ללמוד המקרא לכן אז ערכו בהרבה יותר מן הנקיבה, וכן מצינו בפר' בהעלותך (במדבר ה, ט) דנאמרו בפסוק חמשה פעמים בני ישראל

'חומש'
סעודה'
בהלכה

בספח"ק שם משמואל (פר' מקץ) ביאר הטעם דמתחילין ללמוד עם קטנים ספר תורת כהנים משום דעיקר הקרבנות זמנם לעתיד כשהאדם יהי' מתוקן ואז יהי' הזמן לתקן ולהעלות את בעלי החיים אבל עתה הקרבנות הם לתקן את האדם לבד והנה איתא במס' מנחות (ק"י) כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה וע"כ תינוקות שלא טעמו טעם חטא ועדיין אינם צריכין תיקון לעצמם מגילגול זה עכ"פ כמו שאמר המדרש יבואו טהורים ע"כ עסקם בת"כ הוא מעין לעתיד.

עוד ביאר השם משמואל שם עפ"י מה ששמע מכ"ק אביו האבני נזר שאמר בשט זקיננו הרה"ק מקאצק שהלימוד בסדר קדשים מטהר את המחשבות ובשם החידושי הרי"ם אמר שללימוד סדר קדשים צריכין מחשבות טהורות והוא הכריע ביניהם שלעומת שאדם לומד במחשבות טהורות בה במדה הלימוד מטהר את המחשבות ונקל לו טהרת המחשבה בכל פעם יותר, ולפי"ז מובן שלהתחיל בלימוד ת"כ בעוד המחשבות לא נטהרו צריכין לעבודה יתירה להרחיק מעליו בכח כל מחשבת חוץ ע"י צמצום כל חושיו בעיון ההלכה, וממילא מובן שהתינוקות שלא ידעו ממחשבות לא טהורות הלימוד בת"כ יאות לפניהם ביותר ומשמר אותם שלא תתפגם מחשבתם.^ג

ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א ביאר הטעם דמתחילין ללמוד עם התינוקות ספר ויקרא, דהנה בפרשת ויקרא שבה כתובים הקרבנות שצריך להביא מי שנכשל בחטא בשוגג מלמדת אותנו התורה"ק כמה חמור הוא החטא אפי' הוא שלא מדעת עד שגם השוגג צריך כפרה, והטעם הוא לפי שהנשמה נתלכלכה בזוהמת החטא, ומכאן יש ללמוד שכאשר האדם מקיים מצוה גם אם הוא שלא בכוונה היא מעוררת קדושה בנשמה שכן מדה טובה מרובה ממדת פורענות, וזהו יש לומר הענין שמתחילים ללמוד עם התינוקות בתורת כהנים דהנה לימוד הקטנים הוא בלא דעת ומפרשת ויקרא נלמד גודל חשיבות לימוד התורה גם כשהיא בלא כוונה שמעוררת קדושה

י. יותר מהלכות פסוקות אולי הי' זה מטעם הנ"ל.

ג. וסיים שם דנהירנא כד הוינא טליא כ"ק אבי זצלה"ה ספי לי כי תורא דינים והלכות פסוקות בת"כ יותר מבשאר חלקי הש"ס אף בעודני רך שלא יכולתי להבין

ד. דברות קודש פר' ויקרא (תשנ"ט ס"א).

בנשמת האדם כאמור, ולכן יבואו טהורים ויתעסקו בטהורים כי הקרבנות מלמדים אותנו את מעלת וחשיבות התורה של התינוקות שרבה היא מאד, וכמו שאמרו אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן, וזהו ויקרא אלף זעירא, דמפר' ויקרא רואים את חומרת החטא בשוגג ומכאן נלמד חשיבות תלמוד תורה של הקטנים.

ועוד אמר מרן שליט"א¹ דיש לומר הענין שמתחילים ללמוד עם התינוקות חומש ויקרא דייקא דהנה לשון קרבן יש לו שני פירושים שהבהמה נקרכת להשי"ת וכן שהאדם מתקרב להשי"ת ע"י הקרבן, והנה ע"י התורה מתקשרים בני"ה בהקב"ה ובכדי לזכות לכך צריכים ללמוד בקדושה ובטהרה שרק באופן זה יכולים לזכות ע"י התורה לידי דבקות בהשי"ת, וזהו שאמרו רבותינו ז"ל אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן כי אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא, והכוונה היא שאע"פ שלימוד התורה של תינוקות של בית רבן הוא בלא הבנה הרי מאחר שלא טעמו טעם חטא לימודם הוא בקדושה ובטהרה לקשר את בני"ה בהקב"ה ומתוך כך העולם מתקיים, ולכן מתחילים ללמוד עם התינוקות בספר ויקרא דייקא שבו נאמרו סדר הקרבנות ללמדינו שכמו שגדול כוח הקרבן שעל ידו מתקרב האדם אל השי"ת כך גדול כוחה של תורה הנלמדת על ידי תינוקות של בית רבן שעל ידה מתקרבים ומתקשרים ישראל בהקב"ה.

ועוד ביאר מר"ש² דהנה בספר בת עין פר' פקודי (ד"ה ובצאלא) כתב דהענין שבצאלא עשה תחילה את המשכן ואח"כ את הכלים לרמוז שתחילה צריך כל אחד ואחד להכין את עצמו להיות ראוי לקבל את אור שכינתו יתברך, אמנם כשיהיה האדם בעיניו שפל ונכנע אז אע"פ שלא יכין את עצמו כ"כ בשאר מידותיו אעפ"כ תשרה עליו אור ה' ויתקדשו כל מידותיו אח"כ, ולפי"ז יש לומר הענין שנרמז לימוד עם הקטנים בתיבת ויקרא דייקא לרמז בזה שאע"פ שהאדם צריך להכין את עצמו כראוי ללמוד תורה על ידי שיקרש את עיניו ופיו ואזניו ויתקן את מידותיו בכל זאת מתחילים ללמוד

'חומש' סעודה' בהלכה

ה. **בעת** החומש סעודה לנכדו הרב שלום שליט"א (פר' שמיני תש"ס), מובא בק' שמואל צבי שליט"א (פר' ויקה"פ-החדש בן חמש למקרא להרב יעקב יהושע בוימ, תשס"ב), מובא בק' בן חמש למקרא (עמ' קעז).

תורה עם הקטנים כשעדיין אין להם שום הכנה כי לפעמים זוכה האדם לקדושה עליונה גם בלא שום הכנה תחילה, ועל סמך זה מתחילים ללמוד תורה עם הקטנים וע"י קדושת התורה שילמדו יזכו במשך הזמן לתקן את מידותיהם ולקדש את עצמם כראוי באופן שיהיה הלימוד בשלימות הראויה.

ועוד ביאר מר"ש דהנה איתא בגמ' שבת קיט. אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן, א"ל רב פפא לאביי ידי ודיך מאי, א"ל אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא, רואים מזה דבר נורא שתינוקות של בית רבן אפי' שאין להם דעת חשוב הבל פיהם כיון שאין בהם חטא ועליהם מתקיים העולם ותורתם חשובה יותר מתורתו של הגדול שיש בו דעת, ויש לרמז דלכן נכתב ויקרא באלף זעירא דהוא כאילו נכתב ויקר ואיתא בגמ' (מגילה טז:) ויקר אלו תפילין, ולכן מתחילים ללמוד עם הקטן מויקרא לרמז בזה שלימוד התורה של הקטן למרות שאין בו דעת הוא גדול וחשוב כ"כ כלימוד של הגדול המניח תפילין שיש בן דעת, ואף יותר מזה כי בהבל פיו של הקטן אין שום חטא.

מובא בשם האמרי חיים זי"ע דלכן לומדים עם התינוקות פר' ויקרא שמפורט בה הל' קדשים דהם דברים שאינם מובנים מסברא כדי להשריש בלבם אמונה תמימה להאמין בכל דבר אפי' אם אינו מתקבל על הדעת.

עניני ומנהגי החומש סעודה

בתב הכל בו (סי' עד), כשמתחיל הבן ללמוד תורה מתחילין לו תורת כהנים בספר ויקרא^א ועושיין לו סעודה של שמחה לפי שדומה לאביו כאילו מקריבו לפני הר סיני וכו'^ב, ומה שמתחילין לו בספר ויקרא שכן אמרו ז"ל (ויקרא רבה ז, ג), מתחילין לתינוקות בספר ויקרא לפי שאמר הקב"ה יבואו טהורים ויתעסקו בטהרות ומעלה אני עליכם כאילו הקרבתם לפני קרבן

- ז. **בעת** החומש סעודה לנכדו הרב דוד שליט"א (פר' תצוה תשס"ח), מובא בקו' בן חמש למקרא (עמ' קפג).
- ח. **וכן** פסק הש"ך ביו"ד סי' רמ"ה (סק"ח) בשם הכל בו וכתב דכן נהגו עכשיו.
- ט. **ומסיים** כדכתיב (שמות יט, א) "ביום הזה באו מדבר סיני" אמרה תורה כל יום ויום יהיה בעיניך דברי תורה כאילו היום נתנו כדכתיב ביום הזה ולא ביום ההוא.
- י. **וכן** הוא בילקוט שמעוני תורה (רמז תעט), ובפסיקתא דרב כהנא (פיסקא ו' אות ג'), ובמדרש תנחומא (צו יד).

וכו' ואביו סומכו ומקריבו לפני כל זקן לברכו שיזכה לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

כתב בספר מטעמים החדש (ערך לימוד), הטעם שנוהגין כשתינוק מתחיל ללמוד חומש בפרשת ויקרא עושין סעודה לפני התינוקות בני גילו ומחלקים להם מגדנות וממתקים והתינוק המתחיל דורש כפי שכלו ותינוק אחר שואלו כענין והתינוק משיב כהלכה וכולם מברכים את התינוק ומחלקים ג"כ לקרואים מנות ואשפר ומפזרין עבור המלמד מתנה הגונה, לפי שכן מצינו בעת שביהמ"ק היה קיים כשנגמר הפרי שנשתבחה בה ארץ ישראל משבעת המינים היו מביאים אותו הפרי בשמחה ובשירים בתוף ובכינור והיו שם ג' מיני ביכורים וכו' לחבב את המצוה לקיים זה קלי ואנוהו וכו', ועל כן כשהגיע אצלו הפרי החביב הוא בנו שהגיע לשנה החמישית וכו' ומתחיל ללמוד בתורת כהנים מדיני הקרבנות לפי שהתינוק הזה הוא לפני ה' ועל כן אביו מחוייב ליתן הודאה והלל להשי"ת שזיכהו ליום הזה יום שמחות שמתקרב בנו לתורה ומחנך אותו לעבודת ה', ועל כן עושה סעודת חינוך ומשמח ג"כ התינוקות מבני גילו לחבב בעינם כבוד התורה וקנאת סופרים תרבה חכמה למען כל אחד מהתינוקות יזרו את עצמו ללמוד ולהבין וכו' ונקרא סעודה זו סעודת מצוה.

מנהג בעלזא כפי הוראת מרן מהר"א זי"ע לעשות חומש סעודה בשב"ק שחרית"א בשעת הסעודה"ב בבית"ג ולהזמין שכנים וידידים", והמנהג

'חומש' סעודה' כהלכה

יג. עיין בקו' בן חמש למקרא (עמ' סד) ששמע מהרה"ח ר' זלמן הופמן ז"ל דכשנולד לו בתו רצה לעשות את הקידושא רבא בשאטער הסמוכה לבית התפילה של מרן זי"ע ואמר לו מרן זי"ע, אני מסכים אבל אבי ז"ל אמר ששמחה עושים בבית.

יד. עיין בקו' בן חמש שנים למקרא (עמ' עג,עד) שהביא בשם זקני הגה"ח ר' חיים אביגדור פיליפ ז"ל ועוד כמה מזקני החסידים שהורה להם מרן זי"ע שיתנו קוגל בשעת הסעודה ויקראו לשכנים שיבואו בגמר סעודת שב"ק שלהם ויאמר הדרשה הנהוגה בין הקוגל והבשר.

יא. ושמעתי מהרה"ג ר' אהרן נחמן די"ל בדרך רמז הטעם שעושים אותו בשב"ק בשחרית דהנה הטור (סימן רצב) כתב דאלו ג' תפלות של שבת תקנום כנגד ג' שבתות אתה קדשת כנגד שבת בראשית כמו שמוכיח מתוכו ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה ואתה אחד כנגד שבת של עתיד, וכיון דזמן של שב"ק שחרית הוא כנגד זמן תורה לכן עושין החומש סעודה לרגל התחלת המקרא בזמן זה.

יב. עיין להלן פרק כט על דיני חומש סעודה באמצע הסעודה.

פרק א ◇ עניני ומנהגי בן חמש למקרא

היום להזמין הרבה ידידים וכיון שקשה לבוא באמצע הסעודה לכן עושין רוב האנשים קידוש בבית לכבוד החומש סעודה בשב"ק שחרית קודם הסעודה^{טו}.

יש שנהגו^{טז} להלביש את הילד בבגדים נאים ולעטר אותו בתכשיטים יקרים כבפדיון הבן, ואמר מרן מהרי"ד זי"ע דהטעם כדי להראות החשיבות של הלומד תורה ולהראות שהלומד תורה נותנים לו מן השמים כסף וזהב ולא יחסר לו כל טוב.

מנהגינו שלא לעשות חומש סעודה בשבתות של בין המצרים ובשבתות שבימי ספירת העומר^{יז}, וכן כשחל שב"ק ביום שהוא תענית צדיקים^{יח}, וכן אם חל שב"ק ב- א' ג' ה' בחודש^{יט}.

'חומש סעודה' בהלכה

יח. **המבוארים** בסי' תק"פ, והן כ"ג וכ"ה וכ"ז סיון, י"ז וי"ח אב, ז' וי"ז אלול, ו' ז' חשון, כ"ח כסליו, ח' ט' טבת, ה' ח' כ"ג שבט, ז' ט' אדר.

יט. **עיין** שדי חמד אס"ד מערכת חתן וכלה ובילקוט אוהב ישראל סוף ח"ב דהקפידו שלא לערוך שמחת נישואין בימים אלו.

טו. **ושמעתי** דלכן כדאי להזמין את הוריו או שאר אורחים שנשארים לאכול אצלו את סעודת השבת ולהביא קוגל באמצע הסעודה וכך יכול לצאת המנהג של חומש סעודה בשעת סעודת השבת.

טז. **עיין** בקו' בן חמש למקרא (עמ' סה) שכן נהגו בערי גאליציע וכן נהגו בבעלזא.

יז. **לוח** דבר יום ביומו.

פרק ב

ההכנות קודם השבת

זהירויות בער"ש שלא יכשל במלאכות בשבת

א. ראוי לפתוח את האריזות ואת הבקבוקים ואת קופסאות השימורים לפני השבת*.

ב. יסדר את המאכלים בער"ש בתוך הארון והמקרר באופן שלא יהיה איסור ברירה בשבת דאל"כ יוכל להוציאם רק בסמוך לסעודה², וכן יזהר שלא יניחם באופן שיהיה מעליהם או בסמוך להם ממש מיני מאכל שהם מוקצה (כגון דברים שאינם מבושלים ואינם ראויים כך לאכילה) שלא יכשל בטלטול מוקצה.

ג. ישים את האיגלו במקפיא קודם השבת כיון דיש אוסרין להניחו במקפיא בשבת משום נולד³, ויכול להכניסו אפי' סמוך לכניסת השבת ואז לכו"ע אין בו משום נולד אף אם לא נעשו קרח קודם השבת⁴.

א. מותר רק סמוך לסעודה כמבואר בסי' שיט (ס"ג).

ג. בשש"כ (פ"י ס"ד) הביא דעת הדובב מ"שרים (ח"א סי' נה) שאסר להקפיא משקין בשבת ויתבאר באריכות בפ"ד דעתו ודעת החולקים, ולכן לכתחילה יקפאנו לפני שבת.

ד. שש"כ (שם), והטעם דכיון דממילא עתיד הוא להיות וודאי קרח הו"ל כזיתים שריסקן מבעו"י דאין המשקה חשיב נולד כמבואר במשנ"ב סי' רנ"ב (סקמ"ג).

א. בפתיחת האריזות והבקבוקים וקופסאות השימורים יכול להיות חששות של מלאכת בונה, סותר, מחתך, קורע, מכה בפטיש, מוחק, ואע"פ שיש אופנים איך לפותחן בשבת מ"מ הרי יכול להיות שאחד מבני הבית יפתחם באופן האסור, (ואם חושש בפתיחת הבקבוקים קודם השבת שיצא הגז יכול להפריד בסכין את הטבעת מהפקק בלי לפתחו), ועיי' בשש"כ (פ"ט הערה א') מש"כ בשם ספר מנחת שבת (סי' פ' ס"ק קס"ד).

ב. דלברור מין שצריך לו ממינים אחרים

חומש
סעודה'
בהלכה

ד. הרוצה לחתוך את העוגות עם כל מיני צורות יש לחתכם לפני שבת, אבל אם רוצה רק לחתכן רק בצורת ריבוע או משולש יכול לחתכן בשבת^ה.

ה. הרוצה לקפל את המפיונים לחומש סעודה בצורה מיוחדת יעשה זאת קודם השבת^י.

ו. כיון שחיתוך הבצלים להערינג מותר רק סמוך לסעודה וגם לכתחילה צריך בשבת שיחתוך חתיכות גדולות קצת^י לכן כדאי לחתכן קודם השבת.

ז. כיון דהוצאת הגרעינים מן המילון בשבת מותר רק סמוך לסעודה^ה לכן אם לא יהיה לו זמן לעשותו בשבת סמוך לסעודה יעשנו בער"ש.

ח. יחתוך את מפות הניילון לחומש סעודה קודם השבת^ט.

ט. אם מעורב פסולת בענבים ירחצם קודם השבת אבל אם אין בהם פסולת יכול לרחצם בשבת^י.

י. ראוי לכסות את מתג החשמל ובפרט בשבת זו שבאים הרבה אנשים ומצטופפים יותר ומצוי מאד שבטעות יכולים לעבור ליד המתג ושלא במתכוון לכבות את החשמל.

יא. כדאי שיסלסל היטיב את הפיאות של חתן החומש סעודה קודם השבת כיון די"א דבשבת אסור לסלסל את השערות אלא רק לגמור הסלסול באופן שהן מסולסלין קצת^א.

סמוך לסעודה.

ט. **שוי"ע** סי' (שמ ס"ג) ועיין להלן פ"ד סכ"ה.

י. **משנ"ב** (סי' שי"ט סק"ט) ע"פ מתני' דאין שולין את הכרשינין ועיין להלן פ"ד סט"ו.

יא. **עיין** להלן פ"ד סל"ו דיש שאסרו משום בונה והתירו רק להוסיף על הסלסול ויש מתירין לסלסל בשבת.

ה. **כן** הביא בארחות שבת (פט"ו סכ"ג) בשם החיי אדם (כלל צ"ב ס"ג) בשם הרוקח דבעשיית צורת מיוחדות אסור משום מלאכת כותב.

ו. **שש"כ** (פט"ז סי"ט ופי"א ס"מ) בשם הגרש"ז אוירבעך.

ז. **ב"י** סי' שכ"א וכן פסק המשנ"ב (סקמ"ה).

ח. **כדין** בורר אוכל מתוך פסולת דמותר

הכנת העוגות באופן שברכתן יהיה וודאי מזוונות

יב. כשאופה עוגת שמרים או רוגאל'ך והעיסה הוא מרוב מים יראה שמילוי השוקולד יהיה רב ומורגש מאד כדי שיהיה ברכתו מזוונות³².

יג. כשאופה עוגת טורט יראה שלא יהא רובו נילוש ממים כדי שיהא ברכתו מזוונות³³.

הפרשת חלה בער"ש

יד. אם עשתה עיסה גדולה לצורך אפיית העוגות של החומש סעודה צריכה להפריש חלה³⁴, לכתחילה תפריש בגמר לישת הבצק ובדיעבד יכולה להפריש גם אחר האפיה³⁵, והנה שיעור חלה הוא אם היה בקמח שיעור של מ"ג ביצים וחומש הביצה³⁶ ודנו הפוסקים בשיעור זה ולהלכה נקטינן דעד 1.200 ק"ג קמח א"צ להפריש חלה, ומשיעור זה צריכה להפריש בלא ברכה, ומשיעור 1.660 ק"ג קמח תפריש בברכה ולכתחילה תאפה שיעור של 2.250 ק"ג דאז לכו"ע מחוייבת בברכה³⁷.

טו. אם אפה כמה סוגי עוגות שכל אחד בפנ"ע אין לו שיעור חלה ושם אותם ביחד בקופסא אחת נחלקו הפוסקים אם מצטרפין לשיעור חלה³⁸, ולכן יפריש בלא ברכה, אבל להכניסם לפריזע'ר, אם הן מכמה מינים יכול אפי' לכתחילה להכניס הרבה במדף אחד ואין כאן חשש שיש כאן צירוף סליט, והטעם משום דמלבד שהן שני מינים די"א דאין

**'חומש
סעודה'
בהלכה**

יז. **עיין** בשיעורי תורה להגר"ח נאה (ג. ג-ה), ובחזו"א בקונטרס השיעורים (או"ח סי' ל"ט), ואכמ"ל.

יח. **הנה** בשו"ע יו"ד סי' שכ"ו (ס"א) כתב גבי עיסות דאם אינו רוצה שיתערבו יחד אין מצטרפין, ונחלקו הפוסקים אי גם אחר האפיה אין מצטרפין אם מקפיד עליהן, עיין בספר משפטי ארץ (פ"ב הערה 32).

יט. **כן** פסק הגרש"י לנדאו, ואם העוגות הן במזין אחד פסק דיכול להכניס רק במדפים נפרדים באותו פריזע'ר אבל לא במדף אחד.

יב. **דהמשנ"ב** (בסי' קס"ח סקל"ג) כתב דהא דממולא במיני מתיקה הוה פת הבאה בכיסנין וברכתו מזוונות בעינן שיהיה הטעם נרגש הרבה מאד.

יג. **דהרמ"א** (בסי' קס"ח ס"ז) פסק דבעי שהרוב יהא נילוש ממיני המתיקה ורק המיעוט יהיה מים.

יד. **שו"ע** יו"ד סי' שכב (ס"א).

טו. **שו"ע** יו"ד סי' שכז (ס"ג).

טז. **שו"ע** יו"ד סי' שכד (ס"א).

מצטרפין אחר האפיה יש עוד כמה סיבות להקל דאפשר דאין מצטרפין, ספק אם כלי המחזיק מ' סאה מצרף^כ, וכן יש ספק אם כלי המיועד לשמש כמחובר לקרקע אם מצרף^{כא}, וכן יש לדון כיון שכל אחד מונח בקופסא מיוחדת אם בכה"ג מצטרפים^{כב}.

מז. לעקעץ אפי' אם אפה הרבה שיש בקמח שיעור חלה מ"מ אין מפרישין בברכה כיון די"א דאינו מחוייב בחלה^{כג}, ויפריש אחר האפיה^{כד}.

יז. עיסת המע"ל קוגל (כשיש לו השיעור הנ"ל), אם בישלה בקדירת הטשולנט מדינא פטורה מחלה^{כה}, וירא שמים יפריש בלא ברכה^{כו}, ואם עטפה בניר כסף וכך הניחה בטשולנט יש צד לומר שחייב בהפרשה בברכה^{כז}, ואם אפאה בתנור חייב בהפרשה בברכה.

'חומש' סעודה' כהלכה

וינד (סי' ח' הערה י'), משום דהרי בתשב"ץ ובעוד פוסקים נראה דבעינן רוב קמח ומלבד זאת כיון דאין שייך לאפות בתבנית אחת שיעור גדול כ"כ של לעקעץ שיהיה שיעור גדול כ"כ של קמח ובכמה תבניות מחולקות הרי אין מצטרפין.

כד. **שבט** הלוי (ח"ח סי' רמ"ד), דהחויב חל רק לאחר האפיה דבבליה רכה מקבל תורת לחם רק אחר האפיה

כה. **דבשו"ע** יו"ד סי' שכ"ט (ס"ד) נפסק כדעת הראשונים דעיסה של בלילה עבה שנילושה על דעת לבשלו פטורה מן החלה.

כו. **ש"ך** שם (סק"ד).

כז. **עיין** בחלה כהלכתה (פ"ג).

כ. **עיין** מקור חיים מק"מ סק"ט ופיתחא זוטא בשם חקר הלכה (מובא בספר תרימו חלה סי' שכה הערה כ") דאין מצטרפין, ובספר דרך אמונה פ"ו ציון הלכה אות שי"א בשם מהר"ש ענגל והגר"ש אלישיב דמצטרפין.

כא. **עיין** בספר חלת לחם סי' ד' ס"ה ופיתחא זוטא כלל ו'.

כב. **דלדעת** הנקה"כ בסי' שכו בעי נגיעה כדי שיצטרפו וכ"כ המשנ"ב סי' תנ"ז (סק"ז) וממילא הכא אין מצטרפין, ובדרך אמונה (פ"ו הט"ז בה"ל ד"ה ועיין) הביא מכתב הקה"י דמצטרפין, ובמונחים רק בניילונים נפרדים דעת הגר"ש אלישיב דלכו"ע מצטרפין.

כג. **נועם** הלכה על הל' חלה להג"ר אלחנן

יח. י"א דצריכין להפריש חלה מן הלאקש"ן קוגל (כשיש לו השיעור הנ"ל) דכיון דאופין אותו מתחייב בחלה כ"ח, ולדעת רוב הפוסקים אינו מחוייב בחלה משום דאין זה נקרא אפוי כ"ט.

בדיקת והכנת המאכלים שיש בהם חשש תולעים

יז. ישרה את הענבים^ל במים עם מעט סבון וישטפם היטיב דרך מסננת לפני האכילה וכאשר מבחינים בכתם או מראה שונה מרגיל יש לחצות את הגרגיר ולבדוק מבפנים (נקודות קטנות בצבע כהה או כתמים שטחיים בצבע חלודה אין בהם כל סימן לנגיעות)^{לא}.

כ. יבדוק את האגוזים והשקדים^{לב} אם אין בהם נגיעות, ויניחם בתוך מסננת בעלת חורים גדולים וירקד היטיב את המסננת מעל גבי מישטח בהיר ויבדוק ב"נשורת" אם מצויין בה תולעים^{לי}.

כא. אם קנה חומס^{לד} לצורך עשיית "ארבעס" יבדוק כללית באריזה אם אין סימני קורים או תולעים וישרה אותם במים קרים למשך שמונה שעות עד שיתנפחו הגרגירים או ירתיחם במים בכמות פי 2-3 מהחומס ואח"כ לכבות את האש ולהשאיר מכוסה למשך שעתיים, ויבדוק אם אין סימני נקבים או כתמים שחורים אם נמצאו שלושה וודאי נגועים יש לבדוק אחד אחד^{לה}.

'חומש' סעודה' כהלכה

ל. עיין בספר בדיקת המזון כהלכה להרב וי"א כרך ב' (עמ' 503) על כל סוגי החרקים העלולים להימצא בענבים.

לא. "הכשרות" (פי"ג ס"ה).

לב. עיין בספר בדיקת המזון כהלכה להרב וי"א בתחילת כרך ב' על כל סוגי החרקים העלולים להימצא באגוזים ושקדים.

לג. "הכשרות" (פי"ג ס"ה).

לד. עיין בספר בדיקת המזון כהלכה להרב וי"א כרך ג' (עמ' 737) על כל סוגי החרקים העלולים להימצא בחומס.

לה. "הכשרות" (עמ' שמא).

כח. כן פסק הגר"ש אלישיב, מובא בזאת הברכה (בירורי הלכות סי' ו') ובספר ברכות הנהנין (פ"ד) ובקובץ תשובות (ח"ג סי' ל') דהוה כחלטיה והדר אפאו דמבואר בשו"ע סי' קסח (סי"ד) דדינו כפת, ולכן אפי' אם הורידו ממנו חלה בתחילה כשהכינו עיסה ללאקש"ן כדי לצאת דעת ר"ת דעיסה ע"מ לבשלו מחוייב בחלה מ"מ הרי לדעת הר"ש היה אז פטור וא"כ לא מהני הפרשתו.

כט. שש"כ (ח"ג פנ"ד הערה סה) בשם הגרש"ז אירבעך, שערי הברכה (פט"ז הערה קכה) בשם הרבה פוסקים, והטעם דכיון דקודם האפיה היה כבר תבשיל גמור אין זה נקרא שאפאו אח"כ.

בב. אם קנה גרעיני "פופקורן" לי כשהאריזה סגורה הרמטית והגרעינים שלמים ואין אבקה בתחתית האריזה א"צ בדיקה, ואם הוא חשוד כנגוע יסנן במסננת עם חורים גדולים ויתבונן בנשורת וכן יפזרם ויבדוק בין הגרגירים לז.

הכנת ההזמנה באופן שלא יצטרך לגנוז אה"כ

בג. כשכותב את ההזמנה לחומש סעודה לא יכתוב עליו "בן חמש שנים למקרא" ואם כתב כן טעון גניזה^{לח}, אמנם יכול לכתוב רק "בן חמש למקרא" (ללא מילת "שנים")^{לט}, ויש לדון אם מהני לכתוב רק "בן ה' (במקום "חמש") שנים למקרא" שלא יהא טעון גניזה.

בד. ומ"מ על העוגה שאופין לחומש סעודה יכולין לכתוב בקרם וכדו' "בן חמש שנים למקרא"^מ.

אופן הכנת הנרות בער"ש שיוכל לטלטלם בשבת

בה. אם קשה לו להדליק נרות על שולחן שאוכל בשבת כיון שצריך להרבה מקום בשולחן לחומש סעודה יכול להדליקם על מדף או שולחן קטן הסמוך לשולחן^{מא}.

והביא שם דבשו"ת חוות יאיר (סי' ט"ז) כתב על דבריו שההיתר הוא שנותנים את העוגה לתינוק בשלימות ורק הוא (התינוק) שוברת, וכתב דלמעשה שמע מהגרי"ש אלישיב שמאחר שהכתב שע"ג העוגה לא נכתב כדי להתקיים שפיר אין בו קדושה ומותר לאכלו.

מא. כ"כ הגרש"ק גרוס (עלים לתרופה, גליון א'רס"א), דאף דמדברי הרמ"א בס' רס"ג (ס"י) נראה דיש להדליק על השולחן מ"מ נראה דכיון דהיום עיקר הנרות הוא לתוספת אורה ושמחה דהא בלא"ה ישנו לאור החשמל וודאי דשרי שלא להניחו על השולחן ומ"מ לא יהיו הנרות רחוקים מהשולחן כדי שיתוסף לו אורה ושמחה בשעת הסעודה.

לו. עיין בספר בדיקת המזון כהלכה להרב וייא כרך ג' (עמ' 799) על כל סוגי החרקים העלולים להימצא בגרגרי פופקורן.

לז. "הכשרות" (עמ' שמט).

לח. גנזי הקודש (פ"ט ה"ה ובפ"י ה"א ובשו"ת מהגר"ח קנייבסקי תשו' סז), והטעם, כיון שהוא ציטוט מהמשנה.

לט. כיון שמשנה מהמשנה, כמבואר בגנזי הקודש (שם).

מ. גנזי הקודש (פ"א ה"ט) דעוגה שכתוב על גבה פסוקים מותר לאכלה, והוכיח כן מדברי הרוקח (סי' רצ"ו) שכתב שהמנהג שכאשר מכניסים קטן ללימוד א' ב' כותבים על עוגה פסוקים ונותנים לקטן לאכלה,

כו. אם מדליק נרות שבת על השולחן שהולך לערוך בו את החומש סעודה כיון שבדרך כלל צריכין להזיזו לכן יניח קודם בין השמשות חלות או שאר דבר מאכל שצריך לשבת על השולחן כדי שלא יהיה השולחן בסיס ויוכל להזיזו כרגיל^{מב}.

כז. אם ירצה לסלק בשבת את הנרות מעל השולחן, כיון דנחלקו הפוסקים אי מהני במה שיניח חלה בער"ש על המגש המיוחד לנרות^{מג}, לכן יניח בער"ש תחתם מגש אחר שאינו מיוחד לנרות ויניח עליו בבין השמשות מאכל של שבת.

'חומש' סעודה' בהלכה

דבמקומות שהפמוטות הם תכשיט לבית י"ל דאם לא הדליקו בהם בשבת אין עליהם איסור מוקצה וממילא אף אם לא הדליק א"צ לבטל אלא את השלהבת.

מג. הפמ"ג (סי' רעט א"א סקי"ד) נסתפק בזה אם יש להקל משום דלפעמים מניח עליו דברים אחרים, ובארחות שבת (פי"ט הערה תכ) הביא דהגר"מ פיינשטיין והגר"ש אלישיב אסרו כיון דאין דרך להניח עליו דבר היתר והגרש"ז אורבך התיר כיון שרגילין ליתן עליו דברי היתר חשובים.

מב. ואע"פ שנפסק בשו"ע סי' ש"י (ס"ח) דצריך שיהיה ההיתר יותר חשוב מן האיסור מ"מ מבואר במשנ"ב (סי' רעז סקי"ח) בשם המג"א ושאר אחרונים דככרות ושאר דברים שצריך לשבת פשיטא שהם חשובים יותר מן הנר דהיינו מן שלהבת נר הדולקת, אלא דבשש"כ (פ"כ הערה רמ"ב) דן דלכאורה אם מדליקים בפמוטי כסף וכפי שנהוג היום הרי אדם מקפיד עליהם ומיוחד להם מקום וא"כ דינם כדין מוקצה מחמת חיסרון כיס וא"כ בעינן שיניח על השולחן דבר שהוא חשוב נגד השלהבת והפמוטות גם יחד וכתב דשמע מהגרש"ז אורבך

פרק ג

ההכנות לשבת כשיום טוב חל ביום ה'

הכנות ביום טוב הראשון

א. אין להכין ביום ה' שהוא יו"ט (כגון בחומש סעודה המתקיימת בשבת בראשית כשחל יום טוב שמיני עצרת ביום ה' ובחופץ לארץ גם ביום ו') שום דבר לצורך החומש סעודה המתקיימת בשבת^א בין בא"י ובין בחו"ל (אע"פ שעשה עירוב תבשילין)^ב, ובעבר ובישל ביו"ט לצורך השבת אם עשה כן בשוגג כגון שלא ידע שאסור או אפי' במזיד המאכל מותר^ג, ואם יש לו תבשילין אחרים נסתפק המשנ"ב^ד, ולהשוע"ה לכאורה מותר^ה.

והנה בפשטות מבואר דמעשה יו"ט כיון דהוא רק איסור דרבנן מותר אפי' במזיד, וצ"ע דהרי מעשה שבת באיסור דרבנן במזיד אסור (ואפי' בשוגג נחלקו הפוסקים, עיין בה"ל ריש סי' ש"ח) ובדוחק י"ל דשבת חמור מיו"ט אפי' באיסורי דרבנן, ועוד צ"ע ממש"כ הנימוק^א והביאו הד"מ בס"י תקד דהמעשר פירות במזיד ביום טוב לא יאכל, וכן פסק הרמב"ם (פכ"ג מהל' שבת), והרי התם מיירי מאיסור דרבנן ואפ"ה אסור, והלחם משנה יישב דשאני התם שאפשר בשאלה, והנה השו"ע הרב בסו"ס תקג כתב דבעשה מלאכה ממלאכת אוכל נפש לצורך חול מותר, משמע מדבריו דרק מלאכה המותרת כשעושהו לצורך יום טוב אלא שעשהו לצורך חול ככה"ג לא נאסר בדיעבד משא"כ מעשר פירותיו וכדו' דגם לצורך יו"ט נאסר בזה לא התיירו אפי' בדיעבד.

ד. כ"כ הבה"ל לפי דעת הרמב"ם הנ"ל

א. כמבואר בגמ' פסחים מו: דאסור לבשל מיו"ט לחול ומ"מ פסקינן כרב חסדא דאינו לוקה משום הואיל דאי מיקלעי ליה אורחים חזי ליה (ולדעת רוב הראשונים איסורו רק מדרבנן ולדעת הרמב"ם אפשר דאיסורו מדאורייתא אלא שאינו לוקה עליו, עיין בה"ל ריש סי' תקכו), ואפי' בדברים שאינם מלאכה ג"כ אסור משום דאסור להכין מיו"ט לחול כמבואר ברמ"א סי' תרסז ובמשנ"ב ריש סי' תקג.

ב. כמבואר בשו"ע סי' תקכו (סי"ג) ובמשנ"ב שם דלא תיקנו עירוב תבשילין אלא ליו"ט הסמוך לשבת.

ג. שו"ע סי' תקכו (סכ"ג) ע"פ הגמ' ביצה יז. דדווקא באיסורא דשבת אסור, והטעם כתב ברש"י שם דביו"ט איסורא דרבנן הוא דעבד, והיינו דמדאורייתא מותר מטעם הואיל וחזי לאורחין.

'חומש
סעודה'
כהלכה

ב. המכין מאכל ביו"ט לצורך יו"ט מותר להוסיף עליו גם לצורך השבת כשהוא בחד טירחא^א אף שאומר בפירוש שעושהו לצורך שבת^ב, וצריך להוסיף בקדירה קודם שמניחה אצל האש^ג, ומ"מ אם צריכים לקלף את המאכלים קודם הנחתן בקדירה וכדו' אסור לקלף ביו"ט את התוספת שהוא לצורך שבת דזה הוא תרי טירחי, אמנם אם הריבוי משביח את התבשיל כגון בשר מותר להוסיפו בקדירה אפי' בתרי טירחי^ד.

ג. היכא שא"צ למאכל זה ביום טוב אסור לבשל ולהערים ולומר שהוא לצורך יום טוב, ואם עבר והערים אסור לאכלה^א עד מוצ"ש בין לו ובין לבני ביתו ולכל אלו שהכין בשבילם^ב.

ד. הרוצה להערים ולאכול ממנו קצת כדי שיהא מותר להכינו לצורך השבת משום היתר דחד טירחא אם עושה כן אחר אכילת סעודת שחרית לכו"ע אסור לעשות כן^א וקודם הסעודה נחלקו הפוסקים אי מותר להערים באופן זה^ב ולהלכה יש ליזהר לא לעשות כן^ג.

ח. רמ"א (סי' תקג) בשם המ"מ (פ"א ה"י).

ט. שו"ע סי' תקג ומשנ"ב (סק"ה) דכל זה שייך דווקא כשמבשל בשר ודגים בקדירה אבל שאר תבשילין אסור דאינו מוסיף שבח עי"ז.

י. שו"ע סי' תקכז (סכ"ד), והטעם כתב המשנ"ב (סקע"ח) דבהערמה חיישינן שילמדו אחרים לעשות כן וגם הוא יעשה כן בפעם אחרת.

יא. כן פסק המשנ"ב שם, כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב.

יב. שו"ע שם דהוי הערמה הניכרת לכל.

יג. עיין מג"א סק"ב ומשנ"ב סק"ז שהביאו בזה מח' הפוסקים.

יד. משנ"ב שם בשם המג"א שם, דאף דמיו"ט לחבירו המיקל יש לו על מי לסמוך מ"מ מיו"ט לחול יש ליזהר בזה,

וכתב דאפי' ליישוב הלח"מ דאפשר בשאלה הרי אם יש לו תבשילין אחרים לא גרע מדין זה, ונשאר בצ"ע לדינא.

ה. לפי מה שנתבאר לעיל היישוב לפי השוע"ה א"כ פשוט דמותר אפי' ביש לו תבשילין אחרים.

ו. כמבואר בסי' תקג, והטעם משום דריבוי בשיעורין מותר ביו"ט, לדעת הרשב"א (ביצה יז. וחולין טו.) משום דריבוי בשיעורין אפי' בשבת (כשעשה מלאכה לצורך פיקוח נפש והוסיף בשיעורין) הוא רק דרבנן ולכן ביו"ט משום שמחת יו"ט הקילו, ולדעת הר"ן אע"פ שריבוי בשיעורין בשבת אסור מדאורייתא מ"מ ביו"ט שמלאכת אוכל נפש הותרה ולא דחויה מותר להרבות בשיעורין.

ז. שו"ע הרב (סי' תקג ס"ו) והיינו היכא שאינו מערים ונצרך לעיקר הבישול בשביל יום טוב.

ה. בדיעבד אם הערים ובישל אחר האכילה ע"מ לאכול ממנו קצת כדי שיוכל לבשל לצורך שבת אם לבסוף לא אכל ממנו ביו"ט אסור^ט, ואם אכל ממנו קצת יש אוסרין^{טז} ולהלכה מותר^י, ואם הערים ובישל קודם האכילה כדי לבשלו לצורך השבת אע"פ שלא אכל ממנו ביו"ט יש להתיר^{יח}.

הכנות בחול המועד בארץ ישראל

ו. בארץ ישראל שיום ער"ש הוא יום חול אין לעשות בחול המועד סוכות מלאכה שיש בה טירחא כשהוא רק לצורך החומש סעודה המתקיימת בשבת וצריך לעשותן רק בערב שבת^ט, ולכן אין לבשל ולאפות שום דבר לצורך החומש סעודה^כ.

ז. וכן אין לקנות בחוה"מ לצורך אחר המועד^{כא}, ובאופן דצריך ממילא לקנות מאכלים בחוה"מ לצורך המועד יכול לקנות יותר גם לצורך אחר המועד באופן שאינו מוסיף יותר טירחא^{כב}, ולכאורה אם מוסיף הרבה יותר ממה שצריך לקנות לצורך המועד אסור משום שמוסיף יותר בטורח, וכן באופן דיש בו מלאכה כגון כשצריך להעבירו בקופה ונדפס קבלה א"כ כשמוסיף במלאכה משום הריבוי שאינו לצורך המועד אסור^{כג}.

דלצורך רבים שלאחר המועד מותר במעשה הדיוט אין להתיר להכין בחוה"מ לחומש סעודה מטעם דהוי צרכי רבים דאין זה נקרא צורך רבים דמ"מ הכא אין זה נקרא צרכי רבים דהרי כל האנשים הבאים לחומש סעודה יש להם אוכל בבית ובאים רק לכבוד.

כא. דפרקמטיא נאסרה שלא לצורך המועד.

כב. כן פסק הגר"מ פיינשטיין (פסקים בסו"ס זכרון שלמה אות ל"ה) דמותר לקנות יותר מאותו המין מדין ריבוי בשיעורין דמותר אפי' ביו"ט וכש"כ בחוה"מ, וכן פסק הגרי"ש אלישיב (מבקשי תורה סי' ק).

כג. והנה כשמוסיף יותר מוצרים ממין זה יכול להיות שאין כאן ריבוי במלאכה

ומסתבר דכשמכין לשבת שאינו סמוך לו דינו כמכין מיו"ט לחול.

טו. משנ"ב סי' תקג (סקי"ג) ובשעה"צ (סקי"ח) בשם המג"א וש"א ודלא כהאליה רבה שרצה להקל בזה אפי' אם היה רק בדעתו לאכול ולבסוף אירע שלא אכל.

טז. כן הביא במשנ"ב (סקי"ג) ובשעה"צ (סקי"ז) בשם הפר"ח.

יז. כן הביא המשנ"ב שם (סקי"ג) בשם כמה אחרונים.

יח. שוע"ה סי' תקג (סי"א).

יט. דאסור לעשות בחוה"מ איסור מלאכה או טירחא שאינה לצורך המועד.

כ. ואף דנפסק בשו"ע סי' תקמד (ס"ב)

ח. דבר שיש בו מלאכה אבל אין בו טירחא יש מתירין אבל רוב הפוסקים נקטו לאיסור^{כז}, ולכן לא יחתוך את המפת ניילון בחוה"מ וכן לא יקליד במחשב או ידפיס במדפסת את ההזמנה לחומש סעודה.

ט. ומ"מ דבר שאינו מלאכה כלל ואין בו טירחא גדולה מותר להכין בחוה"מ^{כח}, ולפי"ז מותר לחתוך עוגות בחוה"מ (אבל לא בצורות מיוחדות) או לחתוך את האבטיח והמילון או המלפפון חמוץ לצורך החומש סעודה.

י. עבר ואפה או בישל בחוה"מ לצורך השבת אם עשה כן בשוגג כגון שלא ידע שאסור או אפי' במזיד המאכל מותר^{כט}.

יא. יש לדון באופן שאם לא יכין בחוה"מ לא יהיה לו זמן להכין הכל בער"ש ויצטרך להזמין או לקנות מאכלים מוכנים ביוקר אי יש להתיר להכין בחוה"מ מטעם דבר האבוד, ועיין בהערה^{כו}.

'חומש' סעודה' כהלכה

כז. בספר שרגא המאיר (ח"ח ס"ס מ"ח, ח"ו סי' ע"ז, הובא בספר מעדני אשר סי' מה) התיר לאפות עבור סעודת ברית שתערך אחר החג מדין דבר האבד והביא ראייה לזה מהשו"ע סי' תקל"ט ס"ט שהתיר לקנות יין בעת הבציר לצורך שתיית כל השנה אם אחרי המועד לא ימצא כ"כ בזול כמו שמוצא עתה ומותר אפי' לתקן החביות שהיא מלאכה גמורה, אמנם לכאורה איכא ראייה מפורשת שאסור מדברי המשנ"ב סי' תקמ"ג (סק"ב) גבי איסור אמירה לעכו"ם דכתב בשם החיי אדם (כלל ק"ו סי"ב) דאפי' אם הוא משער שאם לא ישכור עכשיו העכו"ם לעשות במועד יצטרך לשלם ביוקר גדול לאחר המועד אפי' אסור דמה שאינו בידו לא מיקרי היזק, ובנשמת אדם הביא ראייה מהא דסי' תקל"ט ס"ו דלא התירו לעשות מלאכות בשביל מציאה ורק לעשות סחורה התירו אבל לא לעשות מלאכות גמורות, ועיין בספר שמירת המועד כהלכתו (פ"ט) הערה 129 שנשאר בצע"ג על המשנ"ב דהרי בשו"ע סי' תקל"ג (ס"ג) מבואר דמותר לעשות אפי' מלאכות לצורך דבר האבוד,

דבקבלה נדפס מוצר זה רק פעם אחת ורק כתוב שם איזה כמות קנה ממוצר זה, ויש לדון אי לצורך המועד צריך למשל 5 ועכשיו קונה 10 דלכאורה עכשיו איכא ריבוי במלאכה דבקבלה נדפס בכמות ב' ספרות במקום ספרה אחת.

כד. בספרי זמנינו האריכו בענין זה אי מלאכה שאין בה טורח אסורה (עיין חוה"מ כהלכתו פ"ב, שמירת המועד כהלכתו פ"א ס"ז ובמילואים סי' ב', מעדני אשר על חוה"מ להגאון ר' אשר צבי לונצר סי' יח-ט) והביאו בזה מח' בין הראשונים ובין פוסקי זמנינו ודעת רובם נוטה להחמיר.

כה. דרך איסור מלאכה או טירחא גדולה שלא לצורך המועד נאסר, אבל הכנה מחוה"מ לחול לא נאסר, עיין בספר שמירת המועד כהלכתו (פ"א הכ"ט) שהוכיח כן מהא דאיתא בשו"ע סי' תקמ"ד שמותר להמשיך בחוה"מ מים לתוך בורות גם שלא לצורך המועד.

כו. דכש"כ הוא מיו"ט דשרי.

יב. כשמכין מאכלים בחוה"מ לצורך המועד מותר להוסיף עליו גם לצורך השבת כשהוא בחד טירחא או כשהריבוי משביחו^{כט}.

יג. אסור להערים לטחון הרבה או לעשות איזה מלאכה אחרת וכוונתו אינה לצורך המועד היכא שא"צ למאכל זה במועד אע"פ שאוכל ממנו קצת כדי שיהא מותר להכינו לצורך השבת אם זה הערמה ניכרת אסור לעשות כן^ל, ואפי' להערים בחוה"מ ע"י שאוכל ממנו קצת ומבשל

'חומש' סעודה' בהלכה

נפש ואפ"ה התירו ואפשר ליישב דהחיי אדם שהעתיקו המשנ"ב מיירי דצריך לשכור פועלים ועכשיו הוא בזול ואחר המועד יהיה ביוקר בזה י"ל דלא מיקרי דבר האבוד אבל בכה"ג שאם לא יקצרו הפועלים במועד את כולה יצטרך מחדש לשכור פועלים אפשר דלכו"ע הוי דבר האבוד ולפי"ז בנדון דידן דאם לא יכין בחוה"מ יצטרך להזמין את המאכלים בקייטרינג ואם יכין בחוה"מ לא יצטרך כלל להזמין שם הוה דדבר האבוד לכו"ע, ומ"מ שמעתי מהגרמ"ד וועטנשטיין שכל הנידון להתיר מטעם דבר האבד הוא רק אם בכל חומש סעודה שמתקיים באמצע השנה מכין דבר זה בעצמו באמצע השבוע א"כ אפשר דמותר להכינו בחוה"מ דנחשב דבר האבוד אם יצטרך לקנותו אבל אם בדרך כלל אינו מכין בעצמו ועכשיו שיש לו זמן בחוה"מ רוצה להכין בעצמו פשוט דאין להתיר זאת מטעם דבר האבוד.

כח. דכש"כ הוא מיו"ט דשרי.

כט. שו"ע ריש סי' תקלג.

ל. כמו שנתבאר לעיל ביו"ט דכתבו המג"א והמשנ"ב דנחלקו הפוסקים בזה (והנה שם מיירי קודם האכילה ובחוה"מ חשיב תמיד כמו קודם האכילה דהרי ראוי ליו"ט) ולהלכה כתבו דלעשות לצורך חול יש ליהדר מזה, ולכאורה ה"ה לחוה"מ.

ויש ליישב ע"פ הבה"ל שם דדווקא כבישה דאינה מלאכה גמורה כיון דמדינא אין עבוד באוכלין התירו וכן יש ליישב דהתם אחר שכבר קנה הדגים והוי ברשותו אז אם לא יכבשן יפסדו וא"כ הוה דבר האבוד גמור אבל לעשות מלאכה כדי שלא יעלה לו ביוקר אחר המועד אפשר דאסור, והנה לפי החיי אדם צ"ע מס' תקל"ט ס"ט, ואמנם החיי אדם בס' תק"ו (ס"ו) שהביא דין זה ביאר דהתירו לקנות ולמכור כיון דאין זה מלאכה גמורה והא דמותר לזפתן הוא משום דכיון דמותר לקנות אע"פ שצריך לעשות כלים לזה כגון שקונה יין וצריך לחביות והוי מלאכה גמורה מ"מ מותר, והיינו דאחר שכבר קונה את החביות אם לא יזפתן יהיה הפסד גמור, ולפי שיטתו כתב דשם אינו הפסד אלא רק מניעת ריוח והתירו מקח וממכר בכה"ג אבל לא מלאכות, והנה הגר"א בס' תקל"ט ס"ט סק"ט ביאר משום דהוה כהפסד מן הקרן משמע לכאורה דלא כהחיי אדם, ומ"מ בנידון דידן שמעתי מהרה"ג ר' יהושע קליין סברא חדשה להתיר דהנה השעה צ"ב בס' תקל"ז (סקמ"ט) הביא דהריטב"א נסתפק אם צריך לקצור לצורך אכילתו במועד אלא דאותה הוצאה הוא לקצור כל השדה או מקצתה אם מיקרי דבר האבוד והוכיח שם השעה צ"ב דמיקרי דבר האבוד ולכאורה צ"ע דהרי התם מיירי במלאכה גמורה שרובה אינה לצורך אוכל

הרבה בחד טירחא או במשביחו יש ליזהר שלא לעשות כן^{לא}, ובדיעבד אם הערים, אם בישל את ההוספה בחד טירחא התבשיל מותר אם אכל ממנו^{לב}, ואם לא היה ההוספה בחד טירחא לכאורה אסור^{לג}, ובהערמה שאינה ניכרת יש מתירין להערים בחוה"מ^{לי}, ואין למחות במי שרוצה לסמוך על שיטה זו^{לה}.

הכנות בחוה"מ בחוץ לארץ

יד. בחוץ לארץ שיו"ט שני חל בערב שבת התירו הרבה פוסקים להכין בחוה"מ לצורך השבת ואין דינו כעושה מלאכה בחוה"מ לצורך חול דאסור^{לי}, ולפי"ז יהיה מותר להכין הכל בחוה"מ.

**'חומש
סעודה'
כהלכה**

טוחן יותר מכדי צרכו לכאורה לא איירי בחד טירחא וא"כ אין ראיה משם להיתר, וכן הקשה המשנ"ב בשעה"צ (סק"ז) דהרי שופך לתוך כוס של טחינה כמה פעמים ובשביל צרכו הלא די בשפיכה ראשונה לבד, ותי' דמייירי שלא שפך רק פעם אחר אלא שהוא יותר מכדי צרכו, וסיים דצ"ע בכל זה.

ולכאורה צ"ע דאי מייירי הכא בחד טירחא א"כ מה החידוש של המג"א דמותר הרי גם בעושהו ביו"ט מבואר שם בשו"ע (לפי פי' המג"א ורוב האחרונים) דמותר, ומלבד זה הוא דוחק גדול לומר דהכא בטחינה מייירי בחד טירחא, ועיין בספר שמירת המועד כהלכתו (פרק ב' הערה 16) מש"כ בזה.

לג. מג"א (סק"ג) בשם הרמב"ם.

לד. משנ"ב (סק"ט).

לה. קובץ מבקשי תורה (חוה"מ, עמ' תשמ"ו) בשם הגרי"ש אלישיב, ועיין בספר שמירת המועד כהלכתו (פ"ב הערה 28) שהוכיח כן מהא דכתב הבה"ל בסי' תקכ"ז (ס"ו ד"ה עדשים) דלכתחילה ראוי לעשות עירוב תבשילין מתבשיל שנתבשל לצורך זה או עכ"פ לצורך שבת ומסתימת הדברים

לא. המג"א (סק"ב) כתב דנ"ל דאם הערים מותר לאכלו עיין סי' תק"ג סק"ג, והנה שם מייירי דבישל באופן של חד טירחא ובכה"ג בחוה"מ כש"כ הוא מיו"ט דשרי, ולדעת האוסרין ביו"ט נסתפק המשנ"ב (סק"ז) אי דינו כעשה כן ביו"ט דיש אוסרין ויש מתירין או אפשר דלכו"ע מותר אמנם צידד יותר לומר דתלוי במח' הנ"ל, והנה התם מייירי לאחר אכילה ואם עושה כן קודם אכילה נתבאר לעיל דנחלקו הפוסקים בזה אי מותר להערים בחד טירחא ועכ"פ לענין דיעבד לכאורה וודאי דמותר והנה בחוה"מ הוה תמיד מצב של קודם אכילה דהרי הוא יכול להכינו לצורך יו"ט וא"כ כה"ג לכאורה וודאי מותר לכו"ע ועכ"פ גם במערים אחר האכילה נטה שם המשנ"ב להיתר וא"כ לדינא וודאי מותר הכא.

לב. הנה השו"ע כתב ובלבד שלא יערים לטחון או לעשות שיכר יותר בכוונה או אם יש לו קמח או שיכר ישן לא יערים לעשות אחר ויאמר מזה אני רוצה, וכתב המג"א (סק"ב) דאם הערים מותר לאכלו עיין סי' תקג ס"ג, ולכאורה צ"ע דהרי התם מייירי בריבה בחד טירחא והכא בסי' תקלג גבי

זו. מותר להזמין קוגל וכדו' בקייטרינג אע"פ שנוטל שכר^{לז}.

זז. כתיבה אפי' לצורך המועד מותר רק במעשה הדיוט^{לח} ולכן כשרוצה לכתוב הזמנה בביהמ"ד לחומש סעודה^{לט} צריך לכתבו באופן של

'חומש' סעודה' בהלכה

ביו"ט מבואר בכמה ראשונים ופוסקים דהוא מטעם הכנה וא"כ כיון דבחוה"מ ליכא איסור הכנה שרי.

לו. עיין בספר מצדני אשר להג"ר אשר צבי לונצר (סי' קמ"ז) דהוכיח כן ממתני' מו"ק י"ג: הציידין והדשושות והגרוסות עושין בצינעא לצורך המועד והרי בעלי מלאכה אלו וודאי עמלים לצורך שחר, וכן הוכיח ממה דכתב המשנ"ב (סי' תקל"ז סק"ד) בשם הריטב"א דהתירו להשקות ירקות במים בחוה"מ כדי למוכרן, ואע"פ דנפסק (בשו"ע ריש סי' תקמ"ב) דאפי' מלאכות המותרות אינם מותרות לעשותן לאחרים בשכר מ"מ הכא מותר משום כמה טעמים, א', הבה"ל (ריש סי' תקמ"ב) כתב דבאוכל נפש מותר בשכר אם לא נזדמן לו אנשים שירצו לעשות לו בחינם, ב', דהתשלום לקיטרינג הוא עבור הקוגל המוכן ולא על הפעולה שעשה ודומה למי שקונה מוצר בחנות לצורך המועד דוודאי מותר לשלם ע"ז, ג', דאפי' אם נאמר דהתשלום הוא גם על הפעולה שעשה מ"מ כיון דמקבל שחר פעולתו בהבלעה עם החפצא של האוכל מותר.

לז. שו"ע סי' תקמ"ה.

לח. ומסתבר שאין זה נקרא מכוון מלאכתו במועד כיון דאין הדרך להדפיסו אלא יום או יומים קודם החומש סעודה, וכן מוכח מהא דלא אסרינן תיקון הפתילות בריש סי' תקמ"א משום מכוון מלאכתו במועד אלמא

משמע דהיינו גם כשיו"ט האחרון חל בער"ש ואפ"ה מותר לבשל בחוה"מ לצורך שבת של איסרו חג, ובטעם הדברים האריך ביסוד תקנת עירוב תבשילין שלדעת רבא עיקר מצוות עירוב תבשילין הוא לכ' שבת והיינו כדי שיברור מנה יפה לשבת ולא יכלה הכל ביו"ט, והא דמותר לבשל מיו"ט לשבת היינו משום דמדאורייתא מישרי שרי מטעם הואיל ואע"פ דבעלמא אסור מדרבנן מ"מ בשעת הדחק התירו ועירוב תבשילין לא בא להתיר איסור בישול לשבת רק שביי"ט תקנו חז"ל כדי לחזק תקנת עירוב שלא יוכל לבשל מי שלא עשה עירוב וא"כ בחוה"מ דלא תקנו עירוב וודאי שיוכל לבשל לצורך שבת מדין הואיל כיון שהוא שעת הדחק, ולדעת רב אשי דס"ל דעיקר תקנת עירוב הוא לכ' יו"ט כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול, הנה הא דאסור רק מדרבנן מטעם כדי שיאמרו ואינו אסור מדאורייתא משום איסור מלאכה שלא לצורך יו"ט נחלקו הראשונים לדעת הבעה"מ משום דס"ל צרכי שבת נעשין ביו"ט ולדעת המלחמות מדין הואיל, לפי"ז הא דלא אסרו בחוה"מ לבשל לצורך שבת איסרו חג כדי שיאמרו אין אופין מחוה"מ לשבת ק"ו לחול משום דמיו"ט לשבת ויתקנו לעשות עירוב תבשילין קודם המועד שע"ז יהיה נחשב כהתחיל לפני המועד י"ל דחוה"מ קיל יותר ולכן לא תקנו לזה ע"ת, ועוד כתב שם טעם להתיר דהנה טעמא דמ"ד דלא ס"ל דצרכי שבת נעשין

מעשה הדיוט, והנה לכתוב בכתב ידו באותיות כתב יש להתיר אבל ישנה קצת לעשות שורה העליונה עקומה^מ, ומ"מ לא יכתבם בכתב נאה מאד^{מא}, ואפי' אם צריך לכתוב באמצע מספרים (כגון שם הרחוב בחו"ל או מספר הבית) מותר^{מב}, ולכתוב אותיות אנגליות (כגון שמות של רחובות בחו"ל) נקטו הפוסקים דלא חשיב כתב אומן אלא כתב משיט"א ומותר^{מג}, ולהקליד במחשב נקטו רוב הפוסקים להיתר דאין זה נקרא כתיבה^{מד}, וכן להדפיסם במדפסת נקטו רוב הפוסקים להיתר כשהוא לצורך המועד משום דהוה מעשה הדיוט^{מה}, והנה באופן דאם לא יכין הזמנה לתלותה בביהמ"ד יפסיד דיהיה אנשים שלא יבואו לחומש סעודה אפשר דחשיב דבר האבוד ומותר לכתוב בכל אופן אפי' מעשה אומן^{מו}, ומ"מ לאפות עוגה בחוה"מ ולכתוב עליו באותיות עם קרם מותר אפי' בצורה אומנתית, כיון דהוה כתב שאינו מתקיים דמותר בחוה"מ^{מז}.

מב. עיין בספר חוה"מ כהלכתו (פ"ו ס"ו), שמירת המועד כהלכתו (פ"ח הערה 12), מעדני אשר (סי' ק"ע).

מג. ששי"כ (פס"ו סנ"ה ובהערה ר"א) בשם הבאר משה, מבקשי תורה (עמ' תשנג) בשם הגרי"ש אלישיב.

מד. ששי"כ שם בשם הגרש"ז אורבצ'ר.

מה. הב"י בס"י תקמ"ה (ס"ה) הביא בשם הראב"ד טעם ההיתר לכתוב בחוה"מ אגרות רשות של שאילת שלום משום דשמא לא יזדמן לו מוליך הכתב והוי דבר האבוד, מבואר מזה דאף שאינו מפסיד כסף כיון שמפסיד דלא יוכל לשלוח אגרת של שאילת שלום חשיב דבר האבוד וא"כ לכאורה ה"ה לעניינו.

מו. ע"פ הרמ"א בס"י תקמ"ה (ס"ז).

מז. שר"ע ריש סי' תקכ"ז.

דכל דבר שזמנו הוא לעשותו סמוך לזמן שמשתמשים בו אין צורך להכינו קודם המועד.

לט. משנ"ב סי' תקמ"ה (סקל"ה), דכיון דלדעת הרמ"א נהגו להחמיר בכתב משיט"א ולפי"ז צריך לשנות לכתוב כל השורות באלכסון ולדעת כמה אחרונים נהגו להקל בכתב משיט"א לכן נוהגין לשנות קצת לעשות שורה עליונה עקומה.

מ. הבה"ל (בד"ה אפי' בכתיבה שלנו) הביא בשם המור וקציעה שיש להחמיר גם במשיט"א על כל פנים בכתב ידי סופר וכמו שנהוג להיות לציבור לבלר נאה מיוחד לכתיבותיהם שהוא מעשה אומן, לפיכך נכון שלא יכתוב כתיבה נאה באיזה כתב ולשון שהוא בין משיט"א וכו'.

מא. כמבואר במור וקציעה (סי' תקמ"ה) דכתיבת מספרים הוי ככתב משיט"א ואין זה נקרא מעשה אומן.

הכנות ביו"ט שני בחו"ל ע"י עירוב תבשילין

יז. בער"ש שהוא יו"ט שני בחו"ל מותר להכין הדברים שמותרין לעשות ביו"ט לצורך השבת ע"י עירובי תבשילין^{מח}, ולכן מותר לבשל ביו"ט המאכלים שהוא צריך בשבת^{מט} וכן מותר להכין פופקורן ביו"ט^י, וכן מותר לאפות ביו"ט עוגות וכדו' לשבת^{נא}.

יח. עיסה שנילושה ביו"ט מותר להפריש ממנה חלה^{נב}, ומ"מ אסור לכתוב עם קרם אותיות על העוגה וכן אסור ביו"ט לחתוך העוגה בצורות שונות ואסור לקפל מפיונים בצורות שונות^{נג}.

'חומש' פעודה' כהלכה

השו"ע הרב (סק"ג) לאיסור, ולעניינו גבי פתיחת תנור דאין זה ברור כ"כ דהוי גרמא מסתבר דיש להקל לכה"פ ביו"ט כיון דיש מקילין בגרמא ביו"ט.

נא. שו"ע סי' תק"ו (ס"ג).

נב. דאין זה צורך אוכל נפש.

נג. דהנה פתיחת הקופסאות שימורים ופקקי הבקבוקים ביו"ט הוא מכשירי אוכל נפש דדינם דהיכא דהיה אפשר בעיו"ט אסור לעשותו ביו"ט והיכא דא"א לעשותו מעיו"ט מותר לעשותו ביו"ט וא"כ בנידון דידן אם חשיב אפשר לעשותו בעיו"ט לכאורה תלוי בסוגי המשקאות דבמשקה מוגז אם יפתחם קודם יו"ט יצא ממנו הגז ובמשקה קל לכאורה חשיב אפשר מעיו"ט, ועוד יש לדון בזה דאפי' במשקה מוגז יש עצה ע"י שיחתוך בסכין את הטבעת מעיו"ט בלי לפתוח את הפקק שאז אינו יוצא הגז ממנו אלא דאפשר דכיון דכרוך הדבר בטירחא קצת לחתוך בסכין את הטבעות ובפרט אם יש לו בקבוקים רבים א"כ לא מיקרי אפשר מעיו"ט, ולכאורה אפי' היכא דא"א מבע"י דמותר ביו"ט מ"מ הרי הלכה ואין מורין כן כדנפסק בשו"ע ריש סי' תק"ט ופסק

מח. ולכתחילה לא יבשל סמוך לחשיכה כמבואר בבה"ל ריש תקכ"ז כיון דאז אין שייך התירא דהואיל וחזי לאורחים ובדיעבד יכול לבשל סמוך לחשיכה כמבואר שם.

מט. דאע"פ דנולד אסור ביו"ט ואפי' לצורך אוכל נפש אסור לאכלו מ"מ לכאורה פשוט דפופקורן אין זה נקרא נולד דזה הוא כל מטרת הגרעין ואין זה נקרא שעשה כאן איזה דבר חדש.

נ. ולגבי פתיחת וסגירת התנור דבד"כ מותקן בתנור "טרמוסטאט" וע"י פתיחת דלת התנור נכנס אויר קר לתוכו ואז יכול לגרום שידלק שוב התנור דדנו הפוסקים אם מותר בשבת מ"מ יש להקל ביו"ט יותר מבשבת כיון דר"א דגרם מלאכה מותר ביו"ט (עיין רמ"א סי' תקי"ד ס"ג שהתיר להעמיד נר במקום שהרוח שולט כדי שיכבה, והקשה המג"א סק"י דהלא קי"ל דגרם כיבוי אסור כמבואר ברמ"א סי' של"ד סכ"ב ובשעה"צ סק"א הביא בשם המאמר מרדכי דרק בשבת אסרו גרם כיבוי אבל לא ביו"ט, וכתב בשו"ת חת"ס אבעה"ז ח"ב סי' כ' שגם מלאכת הבערה לא נאסרה בגרמא, אמנם הט"ז (סק"ז) והמג"א (סק"י) וכן פסק

פרק ג ♦ ההכנות לשבת כשיום טוב חל ביום ה'

יז. לכתחילה יפתח בעיו"ט את קופסאות השימורים והאריזות ופקקי הבקבוקים שהוא צריך לשבת ואם לא פתח יש לדון אם יש עדיפות שיפתחם ביו"ט יותר מבשבת, עיין בהערה יד.

כ. לכתחילה יניח את האיגלו במקפיא קודם יו"ט ואם לא הניח האיגלו במקפיא קודם יו"ט י"א דדינו ביו"ט כמו בשבת^{יז}, וי"א דחמור משבת^{יז}, וי"א דיותר קל משבת^{יז}.

'חומש' סעודה' בהלכה

קטן כ"כ לא נחשב לעשיית כלי שנאסר ביו"ט.

נד. **שש"כ** (פ"י ס"ד), והיינו דכיון דהאוסרים ס"ל דהוי נולד א"כ בנולד ליכא היתר ביו"ט.

נה. כן הוא דעת הגר"נ קרליץ (הובא בספר יו"ט כהלכתו עמ' שס"א) דביו"ט חמיר טפי כיון דבדין נולד חמיר יו"ט יותר משבת.

נו. **בספר** משנת המועדים-יום טוב (פ"ל הערה י"ט) הביא דבספר שבות יצחק (פ"ב) כתב בשם הגרי"ש אלישיב דבאופן זה אין יו"ט חמור יותר משבת משום דמבואר בפוסקים שלא החמירו לחוש לספר התרומה לאסור מה שהוליד אלא כשהוליד באיסור וא"כ ביו"ט שמותר להוליד לצורך אוכל נפש לכו"ע ליכא בזה איסור נולד.

המשנ"ב (סקכ"ח) דה"ה לכל מכשירי אוכל נפש, אמנם באגרות משה (או"ח ח"א סי' קכ"ב ענף י') כתב דיש להקל דכיון דיש הרבה מקילין אפי' בשבת א"כ אם ביו"ט מותר לכו"ע מדינא יש להקל להורות כן, ועוד כתב לחדש דהא דבא"א מבע"י הוא הלכה ואין מורין כן הוא רק בדברים שבעצם יכולין לעשות מעיו"ט רק שנשבר בכה"ג אין מורין כן גזירה שמא בפעם אחרת ישבר קודם יו"ט ויתקנו רק ביו"ט אבל בפתיחת קופסאות שימורים דאין שייך גזירה זו מורין כן להלכה, וכן יש לדון דהנה בתיקון כלי גמור אסור ביו"ט אפי' היכא דלא היה אפשר מבע"י וא"כ אפשר דפתיחת קופסאות שימורים ופקקי בקבוקים לפי הסוברים דהוה תיקון כלי א"כ הוי כעשיית כלי גמור, אמנם עיין בספר משנת המועדים-יום טוב (פ"ד הערה י"ז) דהביא בשם הגר"נ קרליץ דמעשה

פרק ד

ההכנות בשבת קודש

הסרת הנרות וטלטול השולחן

א. אם לא היה בבין השמשות על השולחן שהדליקו עליו נרות דבר מאכל היתר נעשה השולחן בסיס לדבר האסור^א ואפי' לאחר שכבו הנרות אסור להזיזו בידים^ב.

ב. אם היה דבר מאכל היתר על השולחן בביה"ש דלא נעשה בסיס מ"מ כשרוצה להזיז את השולחן בשבת יזהר לכתחילה דבשעת טלטול השולחן יהיה מונח דבר היתר על השולחן, כיון די"א דבשעה שנטל ההיתר חל דין בסיס על החפץ^ג.

א. משום דהוה בסיס לשלהבת, ועיין בספר דבר השבת (להרה"ג ר' יהושע העשיל פיליפ, עמ' רל"ד) דהביא קושיית הפוסקים למה שלהבת נחשב לדבר האסור דאף שהדלקת הנר היא מלאכה אסורה הרי השימוש בנר היא דבר המותר ותי' האגרות

משה (ח"ג סי' נ') דשלהבת דומה לאבן וכשם שאבן אינה כלי ולכך אסורה בטלטול כך שלהבת שאינה כלי אסורה בטלטול, והחזו"א (סי' מ"א סקט"ז) תי' כיון דאין דרך הנר להשתמש בשבת דילמא תכבה ועוד תי' דכיון דהשתמשות בשלהבת הוא במקומה ודבר שאין עשוי לטלטל כלל אע"ג דנהנה ממנו בשבת חשיב מוקצה, והגרשז"א (בספר מנחת שלמה סי' י"ד) תי' דמכיון שהשלהבת מתחלפת כל העת מעמוד ראשון לעמוד שני

ב. ואפי' לדעת הר"ת (בתוס' שבת נא.) דבהיה דעתו לסלקו באמצע שבת לא הוי בסיס מ"מ נר שדרכו ליכבות אע"פ שהאיסור הוא משום בסיס לשלהבת והשלהבת כבר כבה תי' הבה"ל בסי' רעט דלא דמי למוקצה שדעתו לסלקו כיון דכל מוקצה היה יכול לנערו בבין השמשות משא"כ בנר דהוה כיבוי ואפי' בנר של שעה דלא הוה כיבוי מ"מ הרי נר בשבת חובה.

ג. פמ"ג (א"א סו"ס רע"ט, משבצ"ז סי' ש"ט סק"א), אמנם השוע"ה (סי' רע"ז ס"ו) פסק דאף לאחר שסילקו הלחם מן השולחן לא נעשה השולחן בסיס לנרות, ובארחות שבת

'חומש'
סעודה'
כהלכה

ג. אם הניח בער"ש תחת הנרות מגש שאינו מיוחד לנרות ועליו חלה יכול לסלק בשבת את המגש עם הנרות, ומ"מ יראה שגם בשעה שמסלקו יהיה איזה מאכל היתר על המגש כמו שנתבאר לעיל, ואם לא הניח עליו בבין השמשות מאכל היתר אינו יכול לסלקו בידיו, אבל יכול להזיזם בגופו כלאחר יד למקום אחר בשולחן, ולהזיזו ע"י דבר אחר נחלקו הפוסקים.⁷

ד. מותר לומר לנכרי לסלק את הנרות באופן שצריך למקומן.⁸

הסרת מפת השולחן

ה. אם משאיר הנרות על השולחן ושכח לחתוך בער"ש באמצע מפת הניילון החד פעמי בין המקום שמניח שם הנרות ובין שאר המפה שאוכל עליו את סעודת ליל שבת יש מי שמתיר לקרוע בשבת כדי להסיר את חלק המפת ניילון המלוכלכת ולזרקה לאשפה.¹

ו. אם לא היה על השולחן דבר היתר מבע"י והנרות הוסרו ע"י נכרי יש מתירין להסיר את מפת השולחן דלא נעשה בסיס², ויש מחמירין³, ובמקום הצורך יש להקל⁴.

**'חומש
סעודה'
בהלכה**

ד"ה אין שוברין) דחולק עליו מ"מ הרי כתב שם דלא שייך איסור קורע כשקורע איזה דבר והחתיכה הנקראת לא יתוקן כלל, ואף דאכתי יש איסור דרבנן מ"מ בכה"ג שהוא מלאכה שאצ"ל ומקלקל יש להקל.

ז. **המשנ"ב** סי' ש"ט (סק"ח) כתב דהגר"ז מתיר מטעם דלגבי המפה הוה בסיס באקראי והבית מאיר מתיר מטעם דהמפה אינה עשויה אלא לכסות השולחן והנר שהניחו עליה לא להניחו על המפה נתכוון אלא להאיר על השולחן.

ח. **הט"ז** בסי' ש"ט (סק"א).

ט. **משנ"ב** (שם).

(פי"ט הערה תיד) כתב דלמעשה הורה הגר"ש אלישיב דבמקום שאפשר ראוי להחמיר כדעת הפמ"ג.

ד. **הט"ז** בסי' שח התיר משום דס"ל דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, אמנם השו"ע (סי' שח סעיף ס') אסר דנחשב כידא אריכתא וחשיב שמטלטל בידיו.

ה. **משנ"ב** סי' רע"ו (סקל"א), הואיל והיה יכול לעשות בעצמו ע"י טלטול מן הצד.

ו. **ספר** נשמת שבת (ח"ד סי' רמ"ה), דלא מיבעיא לשיטת השו"ע הרב (סי' ש"מ סי"ז) דלא שייך קריעה בדבר שהוא מגוף אחד, אלא אף לשי' המשנ"ב (סי' ש"מ בבה"ל

הכנת והבאת המאכלים

ז. הוצאת איגלואים קפואים מן המקפא בשבת כדי להפשירם לכתחילה יש מחמירין משום איסור נולד ויש מקילין, ולהקפאם בשבת אם לא הקפאם קודם השבת יש מחמירין ויש להקל^א, וטוב לעשותו ע"י קטן^ב.

'חומש' סעודה' בהלכה

במשקה שנקרש דהתם י"ל כיון דגם בעודו קרוש מועיל מחשבה להחיל על הקרח תורת משקין וא"כ ע"כ חישב עליה למשקה לפני שריסקו משא"כ להיפוך במים שנעשה בהם קרח הרי לא מועיל מחשבתו לעשותם קרח לאפוקי מתורת משקין ושפיר חשיב נולד כשנעשה קרח ויצא מתורת משקין, (וכתב בספר מאור השבת (פ"ג סנ"א) דמ"מ אם פתח את דלת ההקפאה להוציא דבר מה ויש שם בתא ההקפאה מים העומדים להקפאה יש לסמוך לסגור את הדלת אף שע"ז יגרום להקפאת המים דהוה גרמא ואינו מתכוון) אמנם הביא בשש"כ בשם הגרש"א להתיר דאפשר דהסה"ת איירי רק לעשות משלג מים ולא להיפך וא"כ לא מצינו כלל דלעשות ממים קרח הוי נולד והוכיח כן מדלא מצינו ששלג וברד שנקרש בשבת אסורים בטלטול משום נולד וגם לא מצאנו דשלג וברד היורדים בשבת אסורים משום נולד אף שהשינוי ממים נעשה רק סמוך לירידתם לאדמה, ובטעם הדברים כתב דמיקרי נשתנה לגריעותא כיון דקרח לא חשיב לא אוכל ולא משקה, וגם דכיון דגם אחר שנעשה קרח מאליו הוא נמש וחוור להיות מים אין זה נולד, ובפרט שמעיקר הדין נקטינן דלא כסה"ת אלא דהרמ"א החמיר לכתחילה, וכן משום דיש לצרף די"א דטעם הסה"ת אינו משום נולד אלא משום מוליד וזה וודאי לא שייך בכה"ג.

יב. ע"פ המבואר ברמ"א סי' רנ"ט (ס"ז) דכל דבר שמותר מעיקר הדין אף שיש מחמירין יכול לעשותו ע"י קטן.

י. **הנה** בספר התרומה (סי' רל"ה) כתב דהא דתניא בברייתא בשבת נא: דאסור לרסק את השלג והברד הוא משום איסור נולד (והוה כנולד שלא היה מעולם דאסור אף בשבת) ולפי"ז אסור להניח שמן נגד האש אף באופן שאין בו משום בישול כיון דאית ביה איסור נולד, אמנם הרמב"ן נחלק על ספר התרומה דלא חשיב נולד, וביאור הדברים הוא דס"ל דלא נשתנה כלום דגם מעיקרא נחשב שהיה משקה, והרמ"א בסי' שי"ח (סט"ז) כתב דלכתחילה יש להחמיר אם לא במקום הצורך, ודנו הפוסקים אי באופן שאינו מניחו כנגד התנור אלא רק מוציאו מהמקפא והוא נמש מאליו אם אסור לדעת הרמ"א, דהנה השבט הלוי (ח"ז סי' מ') כתב דגם לרמ"א אינו נאסר אלא בקעביד איזה מעשה שיהיה נולד וכ"כ בספר דברי יציב, אמנם בשש"כ (פ"י ס"ג) כתב דלא ישים לכתחילה קוביות קרח לתוך כוס ריקה ע"מ להפשירם, (והנה הגרש"ז אירבעך (הובא בשש"כ פ"י ס"ה ובהערה ט"ו) כתב גבי חלב דמותר להקפאו ולהפשירו דלא דמי למים דכיון דאין רגילים לאכלו כשהוא קפוא א"כ תמיד שם משקה עליו ועיין בספר מאור השבת (סי' י"ג סמ"ד) דה"ה לכל בקבוקי השתיה דאין רגילים לאכלן כשהוא קפוא ואין זה שייך לעניינינו דבאיגלו הלוא וודאי הדרך לאכלו כשהוא קפוא).

יא. **בשש"כ** (פ"י הערה י"ד) הביא דבשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' נ"ה) אסור להקפא משקין בשבת דהוה נולד וכתב דאפי' החולקים על ספר התרומה מיירי דווקא

ה. אוכלים או כלים המונחים בתערובת במקרר או בארון מותר להוציאם מתוך התערובת רק סמוך לאכילה, ויש לדון כשמונח הרבה בקבוקים במקום אחד במקרר ורוצה לברור מין מסוים אם מיקרי תערובת ועיין בהערה^י, ודברים גדולים הניכרים לעין לא מיקרי מעורבים^י.

ז. באופן שמותר רק סמוך לסעודה כיון שמכין חומש סעודה להרבה אנשים יש להקל להתחיל זמן רב קודם לכן כפי השיעור הנצרך לו להכין^ט, ובאופן שמסופק מתי יגיעו בני הבית והאורחים רשאי לברור בסמוך לשעה המוקדמת שאפשר שיבואו^ט.

י. אם מונח במקרר או במקפיא דבר מאכל מוקצה, כשמוציא את מאכלי ההיתר יזהר לא לטלטל ולהזיז את המאכל המוקצה, אבל מותר להוציא את מאכלי ההיתר אע"פ שע"ז נדחף מאכל המוקצה לצדדים^י.

יא. אם צריך להביא ארגזי שתיה ממקום אחר, אם צריך להביא ממקום סמוך באופן שאינו צריך לעבור את הרחוב יכול להוליך הרבה ואדרבא טוב להוליך הרבה ביחד משיוליך מעט מעט ויצטרך להרבות בהילוך^י אך אם צריך לעבור דרך הרחוב יוליך מעט מעט ולא יוליך הרבה

יד. **עיין** ערוך השולחן סי' שי"ט (ס"ח) ששאל איך מצאנו ידינו ורגלינו בכלים ובגדים וספרים שמוציאים מתוך האחרים בשבת ותי' דבדבר הניכר הרבה לעין הרואה לא שייך לומר בזה ברירה שאין זה ברירה אלא נטילה בעלמא.

טו. **בארחות** שבת (פ"ט ס"ג) הוכיח כן מהשעה"צ סי' תרי"א (סק"ט), וכ"כ בספר איל משולש (פ"ח הערה מה) בשם הגרי"ש אלישיב.

טז. **ארחות** שבת (פ"ג סנ"ב).

יז. **דהוה** טלטול מן הצד לצורך דבר המותר דשרי.

יח. **שרי** סי' שכ"ג (ס"ה) וסי' תקי (ס"ח).

יג. **עיין** בספר מאור השבת בפניני המאור מכתבי הגרשז"א (מכתב ח' אות ג-ד) שהתיר לברור את הבקבוקים מן המקרר כיון דלא חשיב מעורב, וביאור הדברים הוא לכאורה שתערובת היינו שמונח בערבוב ולא באופן מסודר משא"כ כשמונח בקבוקים במקרר אין זה נקרא שהם מונחים בתערובת ודימהו לספרים במדף שג"כ מותר מטעם זה כיון דהספרים במדף אין זה נקרא מצב של תערובת, ויש לדון בחומש סעודה וכדו' שקונה הרבה בקבוקי שתיה ודוחס אותם לתוך המקרר אי בכה"ג אפשר דמיקרי מעורבים ומותר רק לאלתר, וכן יש לדון אם כמה בקבוקי שתיה מאותו כגון בקבוקי קולה מכמה חברות אי מיקרי מין אחד או כמה מינים.

ביחד^{יט}, ואם אין לו זמן להביא מעט מעט כגון שיש לו הרבה אורחים וצריך למהר להביא לפנייהם בכל אופן מותר^כ.

יב. אם חסר לו מוצרים יכול ללוות משכנו אבל לא יאמר לו הלויני אלא יאמר לו השאילני או תן לי, ובלשון לע"ז שאין חילוק בין הלויני להשאילני צריך שיאמר תן לי^{כא}, ויכול לבקש מבעל מכולת לפתוח חנותו לקחת משום מוצרים אבל לא יאמר לו "מכור לי" אלא "תן לי"^{כב}, וכן לא יאמר לו אני אשלם לך לאחר השבת אלא יאמר לו אתן לך אחר השבת^{כג}.

יג. מותר לחתוך את העוגות גם אם מקפיד על המדה דאין מחתך באוכלין^{כד}, ומותר לחתכו גם לריבוע או משולש^{כה}, ומ"מ לחתוך צורות מורכבות יותר אסור^{כו}.

יד. אם לא חתך את הבצלים להערינ'ג קודם שבת יחתכם רק סמוך לסעודה משום איסור טוחן^{כז} ונכון שיחתוך חתיכות גדולות קצת^{כח}, ומותר לתת מלח על הבצלים אם נותן עליהם קודם לכן שמן או חומץ דבאופן זה אינו דומה לעיבוד^{כט}.

יט. משנ"ב סי' שכ"ג (סקכ"ה), ועיין פסקי

תשובות (הערה 36) דדווקא בעגלת שוק וכדו' אסור אבל אם מביאם בעגלת תינוק חשיב שמביאם בשינוי ומותר, וכן כתב דארגז שתיה אע"פ שיש שם יותר מארבע וחמשה בקבוקים מותר להביא ברחוב כיון דמשנה שאין מביאה בעגלה.

כ. שו"ע שם.

כא. שו"ע סי' שז (סי"א), משום דל' הלוואה משמע לזמן מרובה וחיישינן שמא יכתוב.

כב. משנ"ב סי' שכג (סק"א).

כג. ארחות שבת (פכ"ב סל"ח).

כד. משנ"ב סי' שכ"ב (סקי"ב).

כה. גמ' ביצה כח. דרבה בר רב הונא מחתך לה אתלת קרנתא, וכן נפסק בשו"ע סי' ת"ק, ואין בזה משום עשיית צורה בשבת דאסור משום כותב.

כו. כן הביא בארחות שבת (פט"ז סכ"ג) בשם החיי אדם (כלל צ"ב ס"ג) בשם הרוקח, וטעם האיסור הוא משום כותב.

כז. רמ"א סי' שכ"א (סי"ד) בשם הרשב"א דלאלתר מותר.

כח. ב"י סי' שכ"א וכן פסק המשנ"ב (סקמ"ה).

כט. שו"ע סי' שכ"א (ס"ג) ומשנ"ב (סקי"ד).

'חומש
סעודה'
בהלכה

זו. אם לא שרה את הענבים לפני שבת לא ישרה אותם בשבת^ל, אבל מותר לרחוץ את הענבים אם אין מעורב בהן פסולת הניכרת^{לא}, ואם מעורב בהן פסולת הניכרת מותר רק סמוך לאכילה^{לב}.

זז. כשמכין את המילון וחותכו לפני חצאים רשאי לשפוך ממנו את הגרעינים עם המשקה שבתוכו ורשאי לנקות בכף את תוך המילון משארית המשקה והגרעינים הדבוקות בו^{לז}, ולענין הפרדת האוכל מן הקליפה של המילון הנה אם חותך בסכין את האוכל מתוך הקליפה מותר אם עושה כן סמוך לסעודה^{לז}, ואם רוצה לחתוך מבחוץ את הקליפה לדעת החזו"א אסור^{לה} ולדעת המשנ"ב יל"ע אם מותר לעשות כן סמוך לסעודה^{לי}.

זי. בכל האופנים שמותר סמוך לסעודה לא מהני שיברור הרבה זמן קודם הסעודה ויאכל ממנה חתיכה כדי שיחשב סמוך לסעודה^{לי}.

דהגרעינים והמשקה הם כקליפה המונעת את לקיחת האוכל דמותר להסירו.
לד. **כדין** בורר אוכל מתוך פסולת דמותר סמוך לסעודה.

לה. **דכתב** בס"י נד (סק"ה) דשויפין ושאר פירות שסדקן ורוצה להסיר את הגרעין מתוכן אוחו את הגרעין בידו אחת ומושך את הפרי, והיינו דכל היכא דיש אופן להוציא את האוכל מתוך הפסולת צריך להפריד דווקא באופן זה.

לו. **דכתב** בס"י שכ"א (סקפ"ד) דאם פותח פלומין וזורק הגרעינים הקשים להניח אחר זמן הוי בורר, משמע לכאורה דלא תר מותר אע"פ שהיה יכול למשוך את הפרי מתוך הגרעין, אמנם אפשר לדחות דהתם כיון דהדרך הוא להוציא את הגרעין מתוך הפרי הוי דרך אכילה משא"כ במילון דאין הדרך לקלוף את הקליפה אלא להוציא את האוכל ממנו אפשר דאסור לקלוף את הקליפה אפי' לאלתר.

לז. **משנ"ב** סי' שי"ט (סק"ה) בשם הטור.

ל. **משנ"ב** סי' שי"ט (סקכ"ט) ע"פ מתני' דאין שולין את הכרשינין, ועיין בארחות שבת (פ"ג הערה קכ"ט) שדן אמאי ליכא היתר של א"א בענין אחר כמו גבי קילוף פירות וכתב ע"ז ב' טעמים, א', דכיון שאינו דבוק בו חשוב טפי כמעורב ולכן לא אמרינן בו היתר זה, ב', דלא נאמר היתר זה רק בקליפה שאינו מעורב ממש אלא מונח עליו אך בתערובת גמורה לא אמרינן היתר זה.

לא. **ארחות** שבת (פ"ג סקי"ד) כיון דאינו רוחץ אלא לנקיון דעלמא.

לב. **שש"כ** (פ"ג הערה מח) בשם הגרשז"א, אגרו"מ (או"ח סי' קכה), איל משולש (פט"ו הערה י') בשם הגרי"ש אלישיב, ועיין בארחות שבת (פ"ג הערה קכט) מה שהאריך בזה וביאר דכיון דא"א בענין אחר מותר סמוך לאכילה כמו בהסרת הקליפה ולא דמי להא דאין שפין את הכרשינין דאסור אפי' לאלתר כיון דהוי תערובת גמורה דבכה"ג ליכא היתר דא"א בענין אחר.

לג. **ארחות** שבת (פ"ג סצ"ט), מטעם

יח. ראוי שלא יביא על השולחן ב' מיני יינות שלא יכנס לשאלות של ברכת הטוב והמטיב לה.

יט. אם ירצה אחר החומש סעודה כשיחזיר את העוגות לקופסאות להחזיר כל סוג עוגה לקופסא נפרדת צריך להניחם בשולחן בנפרד ולא בתערובת דאל"כ יוכל להחזירם לקופסאות רק בתערובת משום איסור בורר^{לט}.

נזכר שלא הפריש חלה

כ. נזכר שלא הפריש חלה מן העוגות אף שיש שמצאו היתר להפריש ע"י שמקנה חלק מזה לקטן בן י"ב (דבמופלא הסמוך לאיש מהני הפרשתו בדיעבד) והוא יפריש מחלקו על הכל דכיון דהוה רק שבות^מ, אמנם הוראת הפוסקים שאין לסמוך ע"ז להלכה^{מא}.

כא. נזכר שלא הפריש חלה מהמעל קוגל כיון דמדינא א"צ להפריש חלה (ורק ראוי ליר"ש להפריש חלה) יכול לאכלו כך, אלא דיכול להפריש דכיון דמדינא א"צ להפריש אין זה נחשב תיקון^{מב}.

הכנת השולחן

כב. מותר להאריך את השולחן בשבת ואין בו לא משום בנין^{מג} ולא משום אהל^{מד} מד.

לח. עיין להלן פרק ט"ז דיתבאר דלכאורה בב' מיני יינות צריך לברך הטוב והמטיב.

לט. עיין להלן פרק כז (ס"ג).

מ. עיין בספר הר צבי (או"ח ח"ב סי' א') שהביא כן מהמהרי"ל דיסקין שהתיר לקטן להפריש ובספר חלת לחם (סי' ז' ס"ז) הוסיף דצריך להקנות לו משום דכתב המנ"ח (מצוה תקז) דקטן מופלא הסמוך לאיש אינו בר שליחות להפריש לאחרים ויישב שם קושיית ספר ציץ הקודש (סי' יט) מדין איסור ספיה לקטן דמשום מצוה

מותר כדמוכח במג"א או"ח סי' שמג.
מא. דאפי' המתירים איירי בשעת הדחק ממש.
מב. כן שמעתי מהגרש"י לנדאו ומהגרמ"ד וטענשטיין.
מג. ארחות שבת (פ"ח סנ"א) כיון שהחיבור הוא רפוי.
מד. ארחות שבת (פ"ט ס"ט), משום דאפי' לשי' הרשב"א דיש דין אהל אף בלא מחיצות ואפי' אי נחוש ששולחנות שלנו חשיבי כצריך לאויר שתחתיו מ"מ מותר דהוי רק תוספת אהל עראי.

בג. מותר להרכיב שולחן ע"י שנותן רגלים מכאן ומכאן ודף על גביהם^מ, וראוי להחמיר ששני אנשים יחזיקו את הדף באויר ויניחו אח"כ את הרגלים תחתיו^מ.

כד. שולחנות מתקפלים וספסלים מתקפלים מותר לפתחן בשבת^מ.

כה. אין לחתוך מפות ניילון בשבת משום מלאכת קורע^מ ומשום תיקון כלי^{מט}.

כו. אסור לקפל את המפיונים בצורות מיוחדות אבל בקיפול פשוט מותר לקפל^נ.

'חומש' סעודה' בהלכה

מה. ארחות שבת (פ"ט סי"ז), כיון דלדעת רוב הראשונים ליכא איסור אהל עראי ללא מחיצות היכא דאינו להגן, ואפי' לדעת הרשב"א יש להקל כיון דשולחן אינו נחשב לצריך לאויר שתחתיו, ואפי' אם נאמר דשולחנות שלנו נחשב כצריך לאויר שתחתיו כיון שמניחין את הרגלים תחת השולחן יש להביא מש"כ בשש"כ (פכ"ד הערה סח) בשם הגרשז"א דכיון שעיקר מטרתו של האדם הוא להשתמש ע"ג השולחן אלא שבשעת השימוש על גביו נוח לו שהרגלים יהיו תחתיו לכן לא חשיב כצריך לאויר שתחתיו.

מו. ארחות שבת (שם הערה כח), לחוש לשי' הרשב"א ולחוש דשולחנות שלנו חשיבי כצריך לאויר שתחתיו.

מז. דומיא דכסא טרסקל דמותר משום דעבידי דקאי כמבואר בגמ' קלח. ונפסק בשו"ע סי' שט"ו ס"ה.

מח. בבה"ל סי' שמ (ד"ה אין שוברין) מבואר דכל דאיכא תיקון בשני הצדדין חייב משום קורע, ויש לדון הכא אי מיקרי שעשה תיקון גם בחלק הגליל הנשאר, ובארחות

מט. הנה במתני' ביצה לב. תנן אין חותכין את הפתילה לשנים, וכן נפסק בשו"ע סי' תקי"ד (ס"ח). והיינו דאסור לעשות מכלי אחד שנים, ובדף לב: תנן אין שוברין את החרס ואין חותכין הנייר לצלות בו מלית, וכן נפסק בשו"ע סי' שמ (סי"ג), והיינן דמכשירו שיהיה ראוי לדבר זה, ולכאורה אם חותך מפת ניילון מתוך גליל גדול דמיא להא דסי' ש"מ דע"י חיתוכו מתקנו שיהיה ראוי להשתמש בזה לכיסוי השולחן, אמנם אם לוקח מפת ניילון ומחתכה לשנים דמיא להא דסי' תקי"ד דאסור לעשות בכלי אחד שנים, ומשום איסור מחתך ליכא כיון שאין מקפיד לחתוך במדה.

נ. שש"כ (פט"ז סי"ט ופי"א ס"מ) בשם הגרש"ז אוירבער.

פתיחת האריזות

בו. לענין פתיחת האריזות של הסכו"ם החד פעמי נחלקו הפוסקים^{נא}, ולכן כדאי שיקרע כל השקית בדרך השחתה ויוציא את כל תכולתה^{נב}, ומ"מ יזהר שלא לקרוע במקום שיש בו אותיות^{נג} ולקרוע בין האותיות יש להקל^{נד}.

בח. לאחר שקרע ורוקן את האריזה הרי הוא מוקצה כדין שברי כלים ומ"מ כל זמן שהוא בידו מותר לטלטלו אח"כ עד האשפה^{נה}.

כז. לענין פתיחת הקופסאות של המציות קודם שבת, בקופסאות ששני צדדיו למעלה מחוברין בדבק סלוטייפ, לחתוך את הדבק באמצע בין

חומש
פעודה
בהלכה

נא. יש אוסרים משום דהוי קריעה של תיקון, וכ"כ החזו"א (סי' נא סק"י), ומשום עשיית פתח, ומשום פתיחת גוף אטום דהוי כעשיית כלי להחזו"א, ויש מתירין, דמצד קריעה אין לאסור בצירוף כמה טעמים די"א דאין איסור קורע בדבר שהוא גוף אחד ויש ראשונים דס"ל דקריעה שאינה ע"מ לתפור אינה אסורה מה"ת ואף להחולקים י"א דאינו חייב אלא בדבר שרגילין לחזור ולתפור, וכן היכא דכוונתו רק להגיע למה שבפנים והאריזות נזרקות מיד לאחר שימושן אין בו משום קורע, כן הביא בשש"כ (פ"ט הערה י"ב) בשם הגרש"ז אוירבעך, ומשום עשיית פתח אין כאן בדבר שדרכו ליזרק אחר שהוציא את התכולה ואין הדרך להשתמש בה שימוש חוזר, כ"כ בשש"כ (שם הערה ז') בשם הגרש"ז, ומשום סברא זו י"ל דאין גם לאסור משום פתיחת גוף אטום.

נב. דאז לכו"ע ליכא בזה משום קורע דהוה כחותלות דמותר לקרעו כדי להוציא מה שבתוכו, וכן באופן זה אין בו פתח ואינו עושהו כלי.

נג. משנ"ב (סי' ש"מ סקמ"א) בשם המג"א (סי' תקי"ט סק"ד).

נד. שש"כ (פ"ט הערה נא) בשם הגרש"ז.

נה. דהנה המשנ"ב (בסי' שיה סק"ג) כתב בשם אחרונים דהא דהתירו כשצריך לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו דיכול להניחו באיזה מקום שירצה היתר זה לא שייך במוקצה מחמת גופו ובסי' תק"ו גבי מפריש חלה ביו"ט בזה"ז שהיא טמאה ואסורה בטלטול כתב המשנ"ב שם (סקכ"ט) בשם הגר"ז דאעפ"כ מיד כשקרא לה שם חלה ועדיין היא בידו קודם שהניחה רשאי לטלטלה לכל מקום שירצה ומניחה שם עד חוה"מ ואז שורפה ולכאורה סותר את עצמו, ובשש"כ (פ"א הערה סט) יישב בשם הגרש"ז דהתם כיון דבתחילת הנטילה לא היה מוקצה שהרי אינו מוכרח לקרות שם חלה דווקא על החלק שאוחז בידו לכן מותר לטלטלה לאיזה מקום שירצה ולפי"ז לענינינו כשקורע את האריזה כיון שכשבא לידו היה היתר גמור מותר לטלטלו לאיזה מקום שירצה.

ב' החלקים יש אוסרין משום קורע^י ויש מתירין^י, ולהוריד את כל הדבק יש אוסרין^י ויש מתירין^י.

ל. לענין השקית שבתוך הקופסא שמלופפת בחוט ברזל יש אוסרין לפתוח אותה כדרכה משום מלאכת מתיר^ס ויש מתירין^ס, ולהסירן מלמעלה בלי התרת הליפוף פשוט דמותר.

לא. דין פתיחת הבקבוקים יתבאר להלן פרק ט"ו.

הכנת המלפפון חמוץ

לב. לענין פתיחת קופסאות שימורים נחלקו הפוסקים אם מותר לפתחן^כ, והרוצה לחוש לדעת האוסרים יעשה מתחילה נקב קטן בתחתית הקופסא ואח"כ יפתחנו מצדה השני כדרכה^{כו}.

'חומש'
סעודה'
בהלכה

של מלאכת מתיר.

סא. ארחות שבת (שם) בשם הגר"ש וואזנר והגר"נ קרליץ דלא דמי לפתילת חבלים ופירוק החבל דהתם מייצר את החבל או מפרק את החבל עצמה משא"כ הכא מתיר רק הקצוות.

סב. יש אוסרין משום פתיחת גוף אטום (וכן יש אוסרין משום עשיית פתח היכא שכוונתו להשתמש עוד פעם בכלי זה, והחזו"א (סי' נא סק"א) כתב לאסור גם היכא שאין כוונתו להשתמש בו אח"כ גזירה אטו היכא שכוונתו להשתמש בו פעם אחרת, ועיין בארחות שבת (פ"ב הערה ו') שכתב דמסתבר דאין טעם זה שייך בקופסאות שימורים שדרך בני"א להשליכם), והמתירים ס"ל דכיון שדרך בני"א לזרוק קופסאות אלו אין להם חשיבות כלי כלל ואין לאסור משום עשיית כלי ומשום עשיית פתח, כן הביא בארחות שבת שם בשם הכף החיים (סי' ש"ד אות לח) ובמנחת יצחק (ח"ד סי' פב) והגרש"ז אורבך (הובא בשש"כ פ"ט הערה ז' ו-י).

סג. הגרש"ז אורבך (שש"כ פ"ט ס"ג),

נו. ארחות שבת (פ"ד ס"י), כיון דאינו קריעה בדרך השחתה כיון דרק קורע את החיבור בין ב' חלקי המכסה ורוצה שישארו שלימים.

נז. קר' פיה פתחה בחכמה (סי' סג) דכיון דהקריעה היא בחתיכת הדבק ובדבק אין שום תיקון ורק היכא שהתיקון הוא בדבר שקורע חייב משום קורע.

נח. קר' פיה פתחה בחכמה (שם), דכיון דמורידו מן הקופסא נמצא דעושה מעשה גם בקופסא ובקופסא עצמה איכא תיקון וא"כ הוי קריעה של תיקון.

נט. ארחות שבת (שם), דהוה כקורע עור שע"פ החבית דמותר דכיון דמטרתו הוא להגיע למה שבתוך הקופסא מיקרי קריעה של השחתה.

ס. שש"כ (פ"ז הערה קסו) בשם הגרשז"א, ארחות שבת (פ"י ס"ל) בשם הגר"ש אלישיב, דדמי למש"כ הרמב"ם (פ"י ה"ח, והביאו המג"א סי' ש"ז ובמשנ"ב שם סקל"ד) דהפותר חבלים הר"ז תולדה של מלאכת קורע וכן המפרק חבל לפתיליו הר"ז תולדה

לג. מותר לשפוך את מי השימורים של המלפפונים החמוצים מתוך הקופסא ואין בזה איסור ברירה^{סד} ויש מחמירים שלא לשפוך כל המשקה אלא ישאיר עמהם קצת מן המשקה^{סה}, ויש מי שכתב שבעל נפש יחמיר ויוציא את המלפפונים וישאיר את המים ויעשה כן סמוך לאכילה^{סו}, ומ"מ כשעושה נקב למטה כדי שיוכל לפתוח את הקופסא ויוציאם המים דרך הנקב אין לחוש לאיסור ברירה^{סז}.

לד. מותר לסחוט את החומץ מתוך המלפפון כדי שיהיה המלפפון טעים יותר^{סח}.

לה. קופסת המלפפון חמוץ לאחר שנתרוקנה נחלקו הפוסקים אם הוא מוקצה^{סט}, ולפי האוסרין אין לטלטלה כדי להשליכה לאשפה א"כ הוא גרף של רעי דהיינו כשנמצא במקום שגורם לבעה"ב אי נעימות

'חומש' פעודה' בהלכה

סו. **ארחות** שבת פ"ג הערה יט בשם הגאון ר' שמואל אוירבעך ע"פ הבה"ט בסי' שיט (סק"ב) גבי זבוב הצף למעלה דיש מחמירין להוציאו אפי' עם מעט מים.

סז. **שש"כ** (פ"ט ס"ג), כיון דאינו מכוון לכך, והא דלא הוא פסיק רישא עיין נשמת אדם כלל יח אות ב' דדווקא היכא שעושה פעולת המלאכה מיקרי פסיק רישא אבל הכא דאין אין עושה כלל פעולת הברירה אלא נברר מאליו אין בזה איסור פסי"ר.

סח. **שש"כ** (פ"ה ס"ח) ע"פ שו"ע סי' ש"כ (ס"ז) דמותר לסחוט כבשים כדי לתקנם לאכילה דאינו בכלל מפרק כלל, ועי"ש שדן אי בעי דווקא סמוך לסעודה.

סט. **עיין** ארחות שבת (פ"ט סעיף קסא ובהערות שם), דדעת הגרשז"א דכיון דאין הדרך להשתמש בהם הוא מוקצה, ודעת הגר"נ קרליץ והגר"ש אוירבעך דכיון דראויין לתשמיש לא הוא מוקצה אע"פ שהדרך לזורקן.

ארחות שבת (פ"ב ס"ב), מנחת יצחק (ח"ד סי' פב), דכיון שעושה שם נקב אין פתיחתה עושה אותה לכלי הואיל וקופסת שמרים נקובה אינה חשובה כלי.

ובארחות שבת שם הביא בשם הגר"נ קרליץ דאסר לעשות כן דכיון שהקופסא אטומה יש חשיבות פתח גם לנקב כלשהו ולכן עשיית הנקב הראשון אסורה, אמנם בקר' פיה פתחה בחכמה (פ"ה אות א') מיישב דכיון דאין הנקב הקטן ראוי להשתמש בו להוציא ממנו המאכל אין איסור בזה.

סד. **שש"כ** (פ"ג ס"ב), כיון דאין המלפפונים והמים נחשבים תערובת, וכ"כ בשביתת השבת.

סה. **איל** משולש (פ"ז) הערה ער"ב בשם הגר"ש אלישיב והגר"נ קרליץ דדווקא בביצים שאינם בולעים כלל מותר לשפוך המים מהם אבל במלפפונים חמוצים שבולעים המים הר"ז דומה לזבוב שהמים מטפחים על גופו ובין סנפיריו מעורבים בו.

גדולה^ע או אם אחזה בידו כשמוציא את המלפפון האחרון וכיון שכשנכנס לידו לא היה מוקצה יכול לטלטלה עד לאשפה^א.

הזמנת אנשים

לו. אם הכין בער"ש בכתב רשימה של אנשים שמתכוון להזמין לחומש סעודה אסור לו לעיין ברשימה זו בשבת דחיישנין שמא ימחוק כמה שמות^ב ואם יעמיד עליו שומר שישגיח שלא ימחוק מותר^ג.

לו. אם רוצה להזמין מתפללים בביהמ"ד בשבת בבוקר יזמין בשעה שמוכרים את העליות, אבל לא בשעת קריאת התורה ואפי' לא בין גברא לגברא^ד, וכן לא בשעת חזרת הש"ץ^ה.

הרמת חפצים מן הריצפה

לח. אם מונח כל מיני חפצים של מוקצה על הריצפה אסור לטלטלן בידי ואפי' הוא כלי אם מלאכתו לאיסור ואפי' אם מתבייש בשל כך מפני האורחים אין זה נחשב לצורך מקומו^ו.

סלסול פאות הילד

לז. י"א דאין לסלסל את פיאותיו של הילד בשבת^ז אבל להוסיף על

חומש
סעודה
בהלכה

על חומר איסור דיבור בעת קריאת התורה.
עה. שו"ע סי' קכ"ד, ועיין בספר ברומו של עולם בפרק חזרת הש"ץ בחלק ההלכה ובחלק האגדה מה שהביא מספרי הראשונים והאחרונים על חומר איסור דיבור בעת חזרת הש"ץ.

עו. שש"כ (פ"כ ה"י), ובהערה כד הוכיח כן מדברי הראשונים והפוסקים שזה שאינו רוצה שהכלי יהיה במקום זה לא נחשב לצורך מקומו.

עז. כן פסק בשש"כ (פי"ד הנ"ג) בשם קצוה"ש (סי' קמ"ו) וכן בספר מאור השבת במכתבי הגרשז"א (מכתב לבט), והוא ע"פ פי' התפארת ישראל במתני' דשבת צד:

ע. ארחות שבת (פ"ט סעיף של"ב) בשם הגרשז"א.

עא. כמו שנתבאר לעיל הערה נה.

עב. במתני' שבת קמח: איתא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב, ופירש"י שמא ימחוק מן האורחין שיראה שלא הכין להם כל צרכן.

עג. ארחות שבת (פכ"ב סקנ"ג) ע"פ הרשב"א.

עד. שו"ע סי' קמ"ז ס"ג, ועיין בספר ברומו של עולם להג"ר חיים אביגדור פיליפ בחלק האגדה (עמ' תקכד) מה שהביא מספרי הראשונים והאחרונים

הסלסול מותר^{עח}, וכן מותר לכו"ע לקבץ שערות הפיאות בנחת שלא יהיו מפוזרות ולהשכיבן זו אצל זו ע"י סיבוב א' או שתיים^{עט}, ויש מתירין לסלסל את הפיאות בשבת^פ, ויזהר מאד שלא יסלסל באופן שיהיה פסי"ר של תלישת שערות^{פא}.

'חומש פעודה' בהלכה

באר משה (ח"א סי' י"ט), נשמת שבת (הל' סחיטה), והטעם כיון דאינו דומה לבנין, ובשור'ת ויען יוסף (ח"א סי' קל"ג) התיר דכיון דאינו מתקיים יותר מיום אחד לא הוי בכלל מלאכה, ועיין בספר משנה שלמה להגאון ר' שלמה גרוס זצ"ל (סי' כ"א) דהאריך להוכיח דלית ביה משום בונה.

פ. שור'ת מהרש"ם (ח"ח סי' נ"ד), שור'ת פא. קצוה"ש שם.

דפוקסת דאסור משום בונה פי' התפא"י דהיינו סלסול שיער.

עח. קצוה"ש שם דבכה"ג לית ביה משום בונה ודומה קצת למה שמותר להוסיף על אהל עראי העשוי מער"ש.

עט. קצוה"ש שם.

פרק ה

דיני קידוש הנוגעים לחומש סעודה

על מה יקדש

א. יכול לקדש לכתחילה על מיץ ענבים^א ובפרט בשבת ביום^ב, ומ"מ מצוה מן המובחר לקדש על היין^ג גם בשבת בבוקר^ד, ומ"מ א"צ שימלא את כל הכוס עם יין ודי שיהיה שליש יין והשאר מיץ ענבים^ה, ולכן רצוי שיכין הבעה"ב על השולחן גם יין מלבד מיץ ענבים, (ומלבד זה יש עוד סיבה להכין יין על השולחן דאם יקדש על מיץ ענבים ואח"כ ירצה לשתות שאר משקין יכניס המקדש את עצמו למח' הפוסקים אם מיץ ענבים פוטר כל מיני משקין^ו ולכן עדיף שיקדש על יין דאז וודאי פוטר כל מיני משקין).

ב. במקומותינו שהיין מצוי משמעות השו"ע וכ"כ הפוסקים דיי"ש לא מיקרי חמר מדינה ואין יכול לקדש עליו^ז, ומה דהיה מנהג כמה צדיקים

חומש
סעודה
בהלכה

(סק"ח).

ה. **דהנה** שיעור מזיגת יין במים הוא שישית יין והנה בזמנינו שהינות מעורבים עם מים לא די שהיין הוא שישית כיון דחלק ממנו הוא עם מים וכיון דביינות שלנו לכה"פ חצי ממנו הוא יין א"כ אם שליש ממנו הוא יין יצא ידי מצוה מן המובחר.

ו. **יתבאר** לקמן פרק ט"ז ס"ג.

ז. **בשו"ע** סי' רפ"ט (ס"ב) נפסק דרק במקום שאין היין מצוי הוי שיכר ושאר משקין חמר מדינה וכן פסק המג"א בס' ער"ב (סק"ו) דאין מקדשין על י"ש אא"כ במדינות שרוב שתיית ההמון הוא י"ש בכל יום.

א. **כמבואר** בשו"ע סי' ער"ב דיין מגיתו מקדשין עליו לכתחילה, אלא דיי"א דכיון דעובר תהליכים שמוציאים את כוח האלכוהול שבענבים עי"ז אינו יכול להגיע למצב של היין המשכר (עיין שבות יצחק פסח פי"א עמ' קכו בשם הגר"ש אלישיב) וג"ז יישבו הפוסקים דכיון דבתחילה היה ראוי להיות יין נשאר עליו שם יין (מנחת שלמה ח"א סי' ד').

ב. **דלא** גרע מחמר מדינה דיכול לקדש עליו בשבת בבוקר כמבואר בס' ער"ב (ס"ט).

ג. **שו"ע** סי' ער"ב (ס"ג).

ד. **משנ"ב** סי' ער"ב (סקכ"ט) וסי' רפ"ט

דהיו מקדשין על יי"ש"י שכתבו הוא דווקא במדינותיהם שלא היה היין מצוי והיה היי"ש חמר מדינה^ט, ויש שנוהגים לקדש על יי"ש בשבת בבוקר וסמכו על דעת הטור דבקידוש שחרית שהוא רק להכירא לא בעינן חמר מדינה^ז.

ג. יש שכתב דמורה הוראה שמקדש בקידוש בביהכ"נ (או בחומש סעודה) עדיף שישתה מיץ ענבים ולא יין כיון שאם שותה רביעית יין לא יוכל להורות הלכה^א, ויש לדון בזה עיין בהערה^ב.

'חומש' סעודה' בהלכה

שבתוך הסעודה אינו משכר ועס' תע"ג ס"ג די"א דגם שלפני המזון אינו משכר ובהגה' סמ"ק אם סעד סעוד' שמחה כגון סעודת י"ט אף על פי שלא שתה אלא בסעודה אין להורות, ובפשטות ביאור דבריו הוא דבין לענין תפילה ובין לענין הוראה יש להקל ביין שבתוך הסעודה וי"א דגם ביין שקודם הסעודה ודווקא בסעודת גדולות ששם שותין הרבה יין יש להחמיר, ולפי"ז בנידון דידן לכאורה הוא יין שקודם המזון שהביא המג"א מח' בזה, והנה המח' הוא בסימן תעג לענין ד' כוסות בליל הסדר דהבית יוסף הביא דכתב הכל בו (סי' נ פסח יא ע"ד) אפשר לומר דאף בין ראשון לשני לא ישתה כדי שלא ישתכר וימנע מעשות הסדר ומקריאת ההגדה והא דנקט בין שלישי לרביעי ולא ביאר בין ראשון לשני משום דמילתא דלא שכיחא הוא להיות אדם שותה כל כך קודם אכילה וה"ר יונתן (שם בפרושו למשנה) כתב דיין שלפני המזון אינו משכר מכל מקום ראוי להזהר שלא לשתות אם לא לצורך גדול בין ראשון לשני, והנה בשו"ע סימן תעג (סעיף ג) פסק דמכל מקום ראוי לזהר שלא לשתות בין ראשון לשני אם לא לצורך גדול כדי שלא ישתכר וימנע מלעשות הסדר וקריאת ההגדה, ומשמע דמדינא פסקינן דגם יין שלפני המזון אינו משכר אלא דראוי לחוש

ח. בתשרי מהרש"ם (ח"א סי' קעב) הביא שכן נהג הרה"ק מרופשיץ, ובספר אור הנר (רימנוב, עניני שבת אות יט) הביא שכן נהגו היהודי הק' והרה"ק מלובלין והרה"ק מרופשיץ והרה"ק מהר"ש מבעלזא והרה"ק הדברי חיים מצאנז.

ט. עיין מנהג ישראל תורה (סי' רפ"ט אות ה') שמביא כן.

י. וכן הביא במחצית השקל סי' רע"ב (סק"ו) מתשרי נחלת שבעה.

יא. הג"ר ישראל מאיר וייל (מח"ס וביום השבת והשולחן כהלכתו והמועדים כהלכתם, רב קהילות בני הישיבות ברמת ב"ש ג') בקו' מאיר דרך (גליון מס' 39), וכתב דבבית הרי אינו שותה אלא מלוא לוגמיו כמבואר בבה"ל סי' קע"ד אבל בביהכנ"ס דמברך ב"א ולכן שותה רביעית א"כ עדיף שלא ישתה יין, ובזה הרווחנו לימוד זכות על גבאי בתי מדרשות שאינם מביאים יין לקידושים אלא מיץ ענבים אע"ג דמצוה מן המובחר לקדש על יין כיון דבד"כ מקדש רב בית המדרש.

יב. הנה המגן אברהם בסימן צט (ס"ק א) הביא דכתב הסמ"ק (סימן קל"ג) דיין

שיעור הכוס

ד. צריך שיהא הכוס מחזיק רביעית⁸⁶ ושיעור רביעית להגר"ח נאה הוא 86 סמ"ק (וסימנך "כוס" בגי') ולהחזו"א 150 סמ"ק (וסימנך "כוס הגון" בגי'), ולהלכה פסק המשנ"ב⁸⁷ דבדרבנן יש להקל כשיעור הקטן וא"כ בשבת בבוקר דהקידוש הוא מדרבנן יש להקל כשיעור הקטן (והוא כחצי גובה של כוס חד פעמי).

ה. י"א דמותר לקדש על כוס חד פעמי דתורת כלי עליו⁸⁸, ויש מפקפקין בזה⁸⁹.

שיעור שתיית המקדש

ו. הנה מצד מצוות קידוש סגי שישתה ממנו כמלוא לוגמיו שהוא רוב רביעית⁹⁰ אלא דכיון דבחומש סעודה בד"כ אוכל המקדש הסעודה בביתו לכן צריך לברך ברכה אחרונה על היין ואם ישתה רק כמלוא לוגמיו יכנס לספק ברכה אחרונה ולכן ישתה שיעור רביעית דאז וודאי חייב בברכה אחרונה⁹¹, ויש לדון אם מברך על המחיה וכולל בתוכו על הגפן אם יכול

'חומש' סעודה' בהלכה

טו. הגר"ש וואזנער (קובץ מבית לוי ח"ג סי' ע'), ציץ אליעזר (חיי"ב סי' כ"ג), וטעמם דמה שאין משתמשין בו שימוש חוזר הוא מפני שהוא זול.

טז. אגרות משה (ח"ג סי' ל"ט), וטעמו דכיון דדרך בני"א להשתמש בהם רק פעם אחת אין חשיבות כלי עליהם.

ז. שרי"ע סי' רע"א (סי"ג), ובדיעבד מצטרף גם שתיית שאר המסובין למלוא לוגמיו כמבואר שם בסי"ד.

יח. דהנה הבה"ל בסי' קע"ד (ד"ה וכן פוטר) כתב דכיון דאיכא ראשונים דס"ל דבין יין של קידוש ובין יין שלפני המזון צריך ברכה אחרונה ואין נפטר בברהמ"ז לכן נראה נכון לענין קידוש שלא לשתות רק כמלוא לוגמיו שכבר יוצא בזה ידי קידוש ולרוב הפוסקים אינו חייב בברכה

לזה וא"כ לענינינו לכאורה כיון דמצוה מן המובחר לקדש על היין לכאורה אפשר דיקדש על היין, (ועיין ערוה"ש דלמד בדברי המג"א דלענין להורות הלכה ליכא היתר של תוך או לפני הסעודה, ובפשטות לא משמע כן מדברי המג"א ובמחה"ש כתב בפ' שדין תפילה ודין הוראה שוין), ואם שותה רק רביעית יין כיון שהוא מזוג פסק המשנ"ב בסי' צ"ט (סק"ב) דיכול להורות ואז מרייה שיוצא גם את המצוה מן המובחר, ויכול לשתות מלוא לוגמיו יין ואח"כ ישרים מיץ ענבים לשיעור רביעית, ויש לדון אי יכול לכתחילה להקל לשתות רק מלוא לוגמיו ולכלול על הגפן בברכת על המחיה.

יג. מג"א סי' רע"א (סקכ"ד) ומשנ"ב (סקנ"א).

יד. בסי' רעא (סקס"ח).

להקל לשתות לכתחילה רק כמלוא לוגמיו כיון דבאופן שממילא מברך על המחיה יכול לכלול על הגפן כששתה שיעור מלוא לוגמיו (כמו שיתבאר לקמן בפרק כ"ד) או דרך בדיעבד יכול לכלול בשתה שיעור מלוא לוגמיו אבל לכתחילה צריך לשתות שיעור רביעית^ז.

ז. כשמקדש על י"ש שיעור הכוס הוא רביעית כמו ביין וישתה מלוא לוגמיו^ח, אמנם כמה צדיקים נהגו בשבת בבוקר לקדש כל כוסית קטנה של י"ש כדי להורות כהט"ז (סי' ר"י סק"א) דיי"ש שיעורו בשיעור שדרך בנ"א לשתות^{כא}.

המוציא אחרים ידי חובת קידוש

ח. המקדש יכול לציאת ידי חובת מצוות קידוש^{כב} ובדיעבד אף אם לא התכוון יצא יד"ח^{כג}.

ט. אם מוציא אחרים יד"ח קידוש לדעת המשנ"ב בעי שהמקדש והשומעים יהיו קבועים יחד בשעת הקידוש ולא יהיו מפוזרים^{כד}, אלא דלכאורה

הראשונים דמצוות צריכות כוונה, וכתבו הראשונים (רבינו יונה ברכות ב' ד"ה ואיפסקא וכ"מ בריטב"א ר"ה כה.) דאפי' למ"ד דא"צ כוונה מודה לכתחילה צריך כוונה.

כג. **דהנה** המשנ"ב בס"י ס' (סק"י) הביא דעת החי' אדם (כלל ס"ח ס"ט) דדווקא בתוקע לשיר וכדו' לא יצא יד"ח אבל אם עושה דבר זה כדי לצאת יד"ח יצא אע"פ שאינו מכוון, וכתב המשנ"ב דזהו לענין דיעבד אבל לא לענין לכתחילה, ולדעת המג"א (סי' ס' סק"ג) הכא בקידוש ביום דהוי דרבנן איכא עוד טעם לענין דיעבד כיון דס"ל דמצוות דרבנן לכו"ע א"צ כוונה, אמנם המשנ"ב שם כתב דמדברי השו"ע בכמה מקומות לא משמע כן.

כד. **משנ"ב** סי' רע"א (סקמ"ו) ע"פ השו"ע סי' קס"ז (סי"א) וסי' רי"ג (סי"א).

אחרונה כמבואר בס"י ר"י, והנה זהו דווקא במקדש בביתו דאינו מברך ב"א על היין של הקידוש אבל המקדש בחומש סעודה שמברך שם ב"א אדרבא ישתה רביעית שבזה וודאי מחוייב בב"א ולא ישתה רק כמלוא לוגמיו שאז נכנס לספק ב"א כמבואר בס"י ר"י.

יט. **עיין** בספר קצבי הרים (שיעורי הגאון ר' צבי פרידמן על הל' קידוש, סי' ל"ג) דדן בזה והביא דבספר ארחות רבינו (ח"א עמ' פט) הביא בשם הקה"י דיכול לעשות כן לכתחילה.

כ. **שע"ת** (סק"א), משנ"ב (סק"ל).

כא. **עיין** מהרש"ם שם שכתב כן, ועיין במנהג ישראל תורה שם שהאריך במנהג הדברי חיים מצאנז.

כב. **כן** נפסק בשו"ע סי' ס' (ס"ד) כדעת

עדיף שכל אחד יעמוד במקום שהולך לאכול ושם ישמע קידוש מפי המקדש דהוה טפי קידוש במקום סעודה^{כז}, (אבל בשעת האכילה א"צ להיות קבועים יחד^{כח}) ומ"מ יכולין לעמוד ואין צריכים לישב^{כט}, ולדעת השו"ע הרב בקידוש לא בעי כלל קביעות כדי לצאת^כ.

י. וכן צריך לכתחילה שהמקדש יכוון להוציא את האחרים ידי חובת קידוש וכן השומע יתכוון לצאת ידי חובת קידוש^{כט}.

יא. בדיעבד יצאו גם אם לא היו קבועים יחד אבל המקדש נתכוון להוציאם והשומע לצאת^ל ובסתמא כשאדם מקדש לאחרים והם עומדים לשמוע הקידוש הוי כמוונים לצאת ולהוציא^{לא}.

'חומש' סעודה' בהלכה

דקביעתנו כדי לצאת הוי כשיבה.

כה. שש"כ (פמ"ז הערה קל"ח).

כח. בשו"ע הרב סי' רי"ג (ס"ב) מבואר דרק בברכת הנהנין דאיכא בה הנאת אכילה ושתייה ש"א נהנה בפני עצמו בעי קביעות אבל לא בשאר ברכות.

כט. שו"ע סי' רע"ג (ס"ו) ומשנ"ב (סק"ל) ומשנ"ב בסי' רע"א (סק"ה), דכיון דנפסק דמצוות צריכות כוונה א"כ צריך כוונה להוציא ולצאת.

ל. כן פסק המשנ"ב סי' רי"ג (סק"ה) וסק"ג גבי ברכות הנהנין דבדיעבד יצא אפי' בלא קביעות ע"פ המבואר בשו"ע סי' קס"ז (ס"ג) בשם הרוקח וכן פסק המשנ"ב שם (סק"ה) שכן הכריע הגר"א לדינא (והנה המג"א שם (סק"ח) גבי ברכת הנהנין נחלק על דין השו"ע כיון דאיכא ראשונים דסברי דבדלא קבעי אין אחד יכול להוציא את חבריו אף בדיעבד אמנם אפשר דבקידוש לדעת המג"א לא בעי כלל קביעות כמו שכתב השו"ע הרב).

לא. כן מבואר בדברי הבה"ל סי' קסז (ד"ה אם כוון) דכל היכא דמסתמא הכוונה לצאת ולהוציא א"צ לכוון להדיא.

כו. דאף דבמוציא את חבריו בברכת הנהנין מבואר בשו"ע ובמשנ"ב סי' קס"ז (ס"א) דבעי שיהיו קבועים בשעת האכילה ולא די בזה שקבועים בשעת הברכה, מ"מ הכא בקידוש כתב המשנ"ב דבעי שיהיו קבועים בשעת הקידוש ולא כתב שיהיו קבועים גם בשעת האכילה, והחילוק הוא (שמעתי מהגרמ"ד וועטנשטיין) דבברכת הנהנין הברכה קאי על האכילה ולכן בעי שיהיו קבועים גם בשעת האכילה משא"כ קידוש הוא דין לעצמו (אלא דיש דין שצריך שיהא במקום סעודה) ולכן די בזה שיהיו קבועין בשעת הקידוש.

כז. הרמ"א בסי' רע"א (ס"י) כתב בשם הכל בו דיכול לעמוד בשעת קידוש ויותר טוב לישב, והמשנ"ב סקמ"ו ביאר מטעם דבכה"ג מיקרי טפי קידוש במקום סעודה כיון שיושב במקום סעודתו בעת הקידוש והגר"א הסכים מטעם אחר דכיון שאחד פוטר את חבריו בעינן קביעות שיקבעו יחד ובישיבה מיקרי קביעות אלא די"ל דכל זה הוא לענין לכתחילה, וכתב בשעה"צ סקנ"א ע"פ התוס' ברכות מג.

יב. אבל אם קידש לעצמו ולא נתכוון כלל להוציא או השומע לא נתכוון לשמוע קידוש ובאקראי שמע קידוש לדעת השו"ע לא יצא השומע יד"ח קידוש^{לב}, וכן פסק המשנ"ב^{לג}, ולדעת השו"ע הרב אפשר דיצא יד"ח קידוש כיון די"א דמצוות דרבנן א"צ כוונה^{לד} ומ"מ להלכה וודאי צריך לקדש לעצמו או לשמוע קידוש מאחר^{לה}.

יג. נחלקו האחרונים אי עדיף יותר לקדש בעצמו מאשר לצאת מאחר משום מצוה בו יותר מבשלוחו^{לו}, או עדיף יותר שאחד יוציא את כולם מאשר

'חומש' סעודה' בהלכה

בזמנינו אין כאן היפך כוונה שלא לצאת וא"כ למ"ד מצוות דרבנן א"צ כוונה אפשר דיצא.

לה. דהרי אפי' לדעת השו"ע הא דאינו יכול לחזור ולברך רק מדין ספק ברכה לבטלה וא"כ הכא דהספק הוא רק אם יצא יד"ח קידוש ואין כאן חשש ברכה לבטלה דהרי בכל אופן צריך לברך בפה"ג כששותה יין וא"כ וודאי שיקדש בעצמו או ישמע קידוש מאחר, ומלבד זה הרבה חולקים על שיטת המג"א כמו שנתבאר.

לו. עולת שבת (סי' רע"ג סק"ב), והפמ"ג (במשב"ז סוף סי' רו), וכן מבואר בשו"ע הרב (סי' רי"ג ס"ו) דמחלק בין ברכת המצוות לברכת הנהנין דבמצוה כיון שיש חיוב לכל אחד לעשותו א"כ עדיף טפי שיברך לעצמו משא"כ ברכת הנהנין כיון שאין חיוב לאכול עדיף טפי שאחד יברך לכולם משום דברוב עם הדרת מלך, וכן מבואר באליה רבא (סי' רע"ג סק"ט) דכתב דאפי' אם בשאר המצוות עדיף שאחד יברך לכולם משום ברב עם הדרת מלך התם הברכה אינו גוף המצוה אלא ברכה על המצוה אבל בקידוש דהברכה היא המצוה עצמה יש בזה משום מצוה בו יותר מבשלוחו, וכן מבואר בפני יהושע דכתב במס' ברכות נג. דמירי דווקא בברכת הודאה דבזה שייך ברוב עם הדרת מלך כדכתיב

לב. שו"ע סי' רע"ג (ס"ו).

לג. סי' רע"ג (סק"ל) ובבה"ל (ד"ה וכגון), ודלא כהמג"א בסי' ס' (סק"ג) דפסק דברבנן א"צ כוונה.

לד. השו"ע (בסי' רי"ג) כתב דלהסוברים דמצוה דרבנן א"צ כוונה (כמו שנתבאר לעיל בשי' המג"א) יוצא בשמיעה מחבירו בלא כוונה כלל לפיכך אם נטל פרי בידו לאכול וקודם שהספיק לברך שמע ברכה מפי אחר המברך לעצמו אע"פ שלא נתכונו כלל א"צ לברך ויש לחוש לדבריהם ושלא ליכנס בספק ברכה לבטלה, וכן פסק בשו"ע (סי' תפ"ט) לענין ספירת העומר דכיון די"א דמצוה מד"ס לד"ה א"צ כוונה לכן אם שמע הספירה מאחד מן הציבור שספרו ולא נתכוון להוציא וגם השומע לא נתכוון לצאת בשמיעה זו אלא ששמע לפי תומו לא יוכל לחזור ולברך, והנה לא ראינו ולא שמענו מי שיחשוש לברך על פרי או לברך על ספירת העומר אם שמע ברכה מאחר וצריך לומר דבזמנו של השו"ע הרב היה הדרך שאחד מוציא את חבריו בברכת הנהנין או בברכת ספירת העומר ולכן אם היה אחד שומע את חבריו מברך אין כאן היפך כוונה שלא לצאת אבל בזמנינו דהדרך לברך לבד ואין יוצאין אחד מהשני הוי כאילו יש כאן היפך כוונה שלא לצאת, אמנם בנידון דידן בקידוש של שחרית שהדרך לצאת אחד מהשני א"כ גם

יברך כ"א בעצמו משום דברוב עם הדרת מלך^ל, ויש מי שכתב דבברכה קצרה אחד מברך לכולם משום ברוב עם ובברכה ארוכה כגון בקידוש דליל שבת דקשה לשמוע כל מילה יברך כ"א לעצמו^ל ולפי"ז מובן הא דברוב המקומות נוהגים שבליל שבת מקדש כל אחד לעצמו כיון דהוי ברכה ארוכה ובשבת בבוקר אחד מקדש לרבים כיון דהוי ברכה קצרה^{לט}.

'חומש סעודה' כהלכה

לט. וכ"כ במנהג ישראל תורה (סי' רע"א), והוסיף שם דהנה לכאורה זה מובן רק לפי העולת שבת דס"ל דבכל אופן אמרינן דמצוה בו יותר בשלוחו ויישב דאפשר דגם לפי הא"ר דכתב דבקידוש בליל שבת יקדש כ"א לעצמו משום דאפי' אם בשאר המצוות עדיף שאחד יברך לכולם משום ברוב עם הדרת מלך התם הברכה אינו גוף המצוה אלא ברכה על המצוה אבל בקידוש דהברכה היא המצוה כעצמה יש בזה משום מצוה בו יותר מבשלוחו א"כ י"ל שזה רק בקידוש דליל שבת שעיקר המצוה היא הקידוש אבל בקידוש דיום שבת שהוא רק להיכר אפשר דבזה לא אמרינן דמצוה יותר בו.

והנה המשנ"ב בסי' רי"ג (סקי"ב) כתב דהמנהג שאין מוציאין את חבריו כמעט בשום דבר מאכל אף שהוא נגד הדין (דמן הדין יש הידור מצוה בזה משום דברב עם הדרת מלך) אפשר משום דאין הכל בקיאין להתכוון לצאת ולהוציא, ולכאורה לפי"ז ה"ה לגבי קידוש בשבת ואפי' בשבת בבוקר, ולכאורה היה אפשר לומר דכתב כן רק לענין ברכת הנהנין אבל בקידוש שהוא ברכת המצוות י"ל דהעולם יודעים שצריך להתכוון לצאת ולהוציא, אמנם המשנ"ב כתב כן גבי ציצית בסי' ח' סקי"ג גבי שנים או שלושה שמתעטפים כאחת דמשמע מל' המחבר דעדיף שכל אחד יברך לעצמו וביאר המשנ"ב דאפשר משום שאין הכל בקיאין

ובמושב זקנים יחללוהו וכתוב נמי אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו אבל בברכת הנהנין ובברכת המצוות אין בהם משום ברב עם הדרת מלך לענין שיהא אחד מוציא את כולם בברכתו, וכן מבואר בהאבן העזר (סי' קס"ח סק"א) דכתב דבגמ' ברכות מיירי בביהמ"ד שהם לומדים ואין שומעין כל אחד ברכת חבריו משום הכי אי לא יברך אחד לכולם לא ישמעו השאר את ברכתו וליכא ברב עם הדרת מלך אבל היכא שבין כשיברך אחד לכולם ובין שיברך כל אחד בעצמו יתקיים ברב עם ולכן עדיף שיברך לעצמו שכן יהיה גם מצוה בו יותר מבשלוחו וגם ברב עם הדרת מלך.

לז. כדאמרינן בברכות נג. גבי ברכת מאורי האש, כ"כ התוספת שבת (סי' רע"ג סקי') והשאגת אריה (סי' ר'), וכן פסק בדעת תורה (סי' רע"ג ס"ד), וכ"כ בערוך השולחן (סי' רע"ג ס"ז), ובתוספת שבת שם כתב עוד דלא שייך לומר כאן מצוה בו יותר מבשלוחו דכיון דקי"ל שומע כעונה מיקרי בו ממש, ובביאור הדברים כתב בקו' מועדים לשמחה (להגאון ר' אליעזר פולק, עמ' קכ) דהתוספת שבת ס"ל דשומע כעונה זה ממש כעונה ונחשב שהשומע מקדש בעצמו.

לח. כ"כ בליקוטי מהרי"ח סדר ליל שבת, וכע"ז כתב המג"א בסי' קצ"ג סקי"ב דא"א לכוון ולשמוע (אלא שכתב דהנשים יאמרו מלה במלה עם המקדש).

אמירת פסוקים קודם קידוש

יד. יש נוהגין לומר קודם קידוש הפסוקים ושמרו וגו' או זכור וגו' עד ויקדשהו^מ ויכול להקל לומר בעל פה ואין בזה משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לומר בע"פ^{מא} כיון שהם שגורים בפי כל^{מב} וכן משום דאינו אומרו לשם לימוד^{מג} ובפרט כשיש טירחא דציבורא^{מד}.

מו. כתב המשנ"ב (סי' רפ"ט סק"ב) דיש מההמון שפותחים מעל כן בירך וגו' ושלא כדין הוא דכל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן^{מה}, אמנם יש שתי' שלא אסרו בגמ' אלא להתחיל פסוק מתחילתו ולפסקו אבל להתחיל באמצע פסוק מותר^{מו}.

כיסוי המזונות בשעת קידוש

מו. י"א דיש לכסות את המזונות בשעת קידוש^{מי} וי"א דא"צ לכסות^{מח}, ומ"מ השומעין הקידוש ואינם טועמים מן היין לכו"ע א"צ לכסות



מב. שו"ע סי' מט.

מג. ראבי"ה סי' תתעח.

מד. משנ"ב סי' מ"ט סק"ג.

מה. גמ' ברכות יד..

מו. ספר נפש חיה (מהדו"ת במילואים).

מו. קיצור שו"ע (סי' נ"ב ס"ה), חיי אדם (כלל כ"ז ה"י), משום דאע"פ שאין שייך במזונות הטעם של זכר למן והטעם של דתיתי סעודה ליקרא דשבתא מ"מ שייך בו הטעם של שלא יראה בושתו דמקדשין ומברכין על היין קודם שמברכין על המזונות.

מח. אשל אברהם (בוטשאטש, סו"ס קפ"ב) טעמי המנהגים (קו"א אות שסה), והטעם דדווקא בפת שהוא עיקר הסעודה והכל טפל אליו וכן הוא ראש לכל הברכות שייך "בושתו" אבל לא במזונות, ועוד משום דאפשר דדווקא פת שאפשר לקדש עליו שייך בו דיני קדימה אבל לא במזונות שא"א לקדש עליו.

להתכוון לצאת ולהוציא א"כ מוכח דגם בברכת המצוות עדיף שכל אחד יברך לעצמו אלא דיל"ע לפי"ז א"כ אמאי בתקיעת שופר וכדו' התוקע מוציא את כולם בברכה ואין מברך כ"א לעצמו וי"ל דבברכת המצוות הא דאין מתכוונים לצאת ולהוציא הוא רק כשמעשה המצוה עושה כל אחד לעצמו כגון במצוות ציצית דכל אחד מתעטף בטליתו אבל כשמוציאו גם במעשה המצוה או שפיר מתכוונים לצאת ולהוציא ולפי"ז ניחא דבקידוש דאין השומע עושה מצוה לעצמו לכן שפיר מתכוון לצאת.

מ. משנ"ב סי' רפ"ט (סק"ב).

מא. בגמ' גיטין ס. דרשינן מדכתיב "כתב לך את הדברים האלה" דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בע"פ, ונפסק בשו"ע סי' מט, והטעם מבואר בהראשונים משום דחיישינן שמא יטעה או משום דכיון דאיכא מילי טובא דמדרשי מתוך הכתב אי אמרת בעל פה בציר להו.

המזונות שלהן^{מט}, ולגבי המקדש או מי שטועם מן היין יש לדון בדרך כלל בחומש סעודה אין בשעת הקידוש צלחת מיוחדת לכל אחד אלא יש צלחות מרכזיות עם הרבה מזונות שמיועד לכולם וא"כ אפשר דכיון דמיועד גם לאלו שכבר אווזים באמצע האכילה א"צ לכסותן.

הטעם דלא נהגו העולם בקידושים ובחומש סעודות לטעום

מן היין של קידוש

יז. הנה מצוה מן המובחר שכל אחד מהשומעין יטעום מעט מיין של הקידוש, והטעם משום יקרא דכסא^י, והנה לא נהגו העולם בקידושים ובחומש סעודות לטעום מן היין של קידוש, ויש ליישב בכמה אופנים, בפשטות י"ל דכיון דיש שם הרבה שומעים ואין שייך ליתן לכ"א לטעום מהיין, עוד אפשר ליישב מנהג העולם דכיון דאח"כ שותין משקין ואם יטעום השומע מעט מהיין יכנס לספק אי מעט יין פוטר כל מיני משקין^{נא} לכן נמנעין לטעום מהיין, עוד יש ליישב דכיון דבדרך כלל מקדשין שם רק על מיץ ענבים וכיון דבחומש סעודות שותין אח"כ שאר משקין והפוסקים דנו אי מיץ ענבים פוטר משקין^{יב} לכן אין שותין מן המיץ ענבים של הקידוש שלא להיכנס לספיקות לגבי שאר משקין, ועוד יש ליישב מנהג העולם עפמש"כ המשנ"ב סי' רצ"ו סק"ו לבאר דברי המג"א דכתב דכוס של הבדלה רגיל המבדיל לשתותו כולו ואינו משקה ממנו בני ביתו דנראה שהטעם כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה דכששתה רק מלוא לוגמיו יש ספק ברכה אחרונה, ולפי"ז מובן מאד דכשמקדש בביתו הרי אינו מברך ברכה אחרונה דהרי נפטר בברהמ"ז שאח"כ וא"כ יכול לשתות רק כמלוא לוגמיו^{יג} אבל כשמקדש בחומש סעודה ומברך שם ברכה אחרונה א"כ צריך לשתות כל הרביעית כדי

'חומש
סעודה'
בהלכה

נא. עיין להלן פרק ט"ז סכ"ד.

נב. עיין להלן פרק ט"ז ס"ג.

נג. ועיין בה"ל סי' קע"ד דאדרבא טוב שלא ישתה יותר ממלוא לוגמיו שלא יכנס

מט. שש"כ (פמ"ז הערה קכה) בשם הגרש"ז אורבבער, דכיון דבמזונות שייך רק טעם שלא יראה הפת בושתו א"כ אינו טועם מן היין אין שייך טעם זה.

נ. שר"ע סי' רעא סי"ד.

שלא יכנס לספק ברכה אחרונה ובוזה מובן מדוע לא נהגו לחלק לשומעים, ועיין בהערה^{יז}.

יח. הבא עם בניו הקטנים שהגיעו לחינוך והוא אינו מקדש שם והם רוצים לאכול ואין שם אחד שמקדש עכשיו יכולים לאכול בלא קידוש^{יח}, ומ"מ אם יכולים לקדש בעצמם יקדשו בעצמם^{יח}.

יט. אע"פ דבנשפך כוס הקידוש בביתו אחר ברכת בפה"ג או נמצא שהוא מים צריך לחזור ולברך בפה"ג על היין האחר אם לא היה דעתו מתחילה לשתות עוד יין^{יט} מ"מ כשמקדש בחומש סעודה אפשר דכיון דאתכא דבעה"ב סמוך הוי כאילו היה דעתו לשתות עוד יין וא"צ לחזור ולברך בפה"ג^{יח}.

לספק ב"א כיון ד"א דאינו נפטר בברהמ"ז. נד. אמנם שמעתי מהגרמ"ד ווטענשטיין דדברי המשנ"ב צע"ג דהרי בס"י ק"צ נפסק גבי כוס של ברהמ"ז דישתה רביעית כדי שיוכל לברך אח"כ ב"א ואפ"ה כתב השו"ע דמצוה מן המובחר שיטעמו כולם, (ואמנם כתב המשנ"ב שם (סק"יז) דאין שייך שיטעמו כולם אלא בכוס שהוא מחזיק יותר מרביעית) ועכצ"ל דיש איזה טעם מיוחד בהבדלה למה אין נוהגין לשתותו, וכן משמע מדברי השבלי הלקט (שבולת עד, שבשמו כתב המג"א דין זה) דכתב דבכוס של הבדלה דאין רגילין להשקות ממנו את בני הבית והמבדיל רגיל לשתות כולו שחייב ברכה לאחריו, מבואר בפ"י מלשונו דמשום איזה סיבה נהגו שלא לשתות מכוס הבדלה ולכן שותה המבדיל כולו, ולפ"ז לענינינו דמיירי בקידוש אין שייך טעם זה, ואולי יש ליישב בעוד טעם דהנה יל"ע אמאי בקידוש מקפידין לטעום מעט מן היין יותר משאר כוס של ברכה, והנה יש שאומרים דבבעלזא לא נהגו כ"כ לטעום מכוס של ברכה משום ד"א דטעימה של מצוה הוה כטעימה דנחלקו בזה האחרונים בס"י ר"י אי מברך ע"ז ברכה

נה. משנ"ב סי' רס"ט סק"א ע"פ המג"א דכיון דאיכא ראשונים דס"ל דכל שהוא לצורך רבייתו מותר ליתן לו קודם קידוש לכן אסור לענותו.

נו. ספר הקטן והלכותיו פ"ז סי"ט ופשוט.

נז. כמבואר בשו"ע סי' רע"א סט"ו, כיון דלא היה דעתו על הכוס השני.

נח. עיין בספר קצבי הרים (סי' ל"ט) שדן בזה וכתב דשמא יש לחלק דהרי בס"י ר"י

פרק ו

קידוש במקום סעודה החומ"ס

שיהא הקידוש והאכילה באותו מקום

א. צריך שיהא הקידוש במקום סעודה^א ולכן אם קידש ולא סעד באותו מקום לא יצא ידי קידוש, וכן השומע ויוצא מאחר ידי קידוש צריך שישמע במקום הסעודה^ב, ולכן צריך שיהיה השומע בחדר שאוכל ובמקום שאוכל.

ב. אם היה דעתו לכך אפי' אם קידש בפניה אחת יכול לאכול לכתחילה בפניה אחרת באותו חדר^ג, ולכן כשנכנס לחדר שמתקיים שם החומש

ומדרש הוא, א"נ סברא הוא מדאיקבע קידוש על היין כדתניא לקמן קו. זכרהו על היין מסתמא על היין שבשעת סעודה הוקבע דחשיב.

ב. כן מבואר מדברי השו"ע (ס"ד) דכתב דמי שקידש בביתו ושמע שכינו והיה שולחנו ערוך לפניו יצא, מבואר דגם השומע צריך שיהיה שולחנו ערוך לפניו, וכן מבואר בגמ' פסחים קא. דרבה אמר לתלמידיו כשהיה מקדש להם טעימו מידי דילמא אדאזליתו לאושפיזא מתעקרא לכו שרגא ולא מקדש לכו בבית אכילה ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה דאין קידוש אלא במקום סעודה, וכ"כ בשערי תשובה סוף סי' רע"ג בשם הברכי יוסף (סק"ב).

ג. משנ"ב (סק"ג) ושעה"צ (סק"ד).

פסק המשנ"ב (סקכ"ו) להלכה דאם אחר שבירך על הפרי נפל מידו ונמאס לא יברך על הפרי השני אפי' לא היה דעתו בפירוש לאוכלו, ולכאורה קשה מ"ש מנשפך הכוס דאם לא היה דעתו על הכוס השני צריך לברך בפנה"ג ולכאורה צ"ל דשאני במברך על יין הקידוש דלא מהני דעת סתמא לגבי יין אחר אלא בעינן כוונה מפורשת ובלי שיכוון להדיא אמרינן דדעתו רק על יין הקידוש ולא על עוד יין ולפי"ז אפשר שגם לא שייך בזה הכלל שהאורח מברך על דעת בעה"ב דהרי גם הבעה"ב בעצמו אם נשפך לו הכוס צריך לברך מחדש, ונשאר בצ"ע למעשה.

א. שו"ע ריש סי' רעג, ומקורו בגמ' פסחים קא. אמר שמואל אין קידוש אלא במקום סעודה, וברשב"ם שם, מדכתיב (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג, במקום שאתה קורא לשבת כלומר קרייה דקידוש שם תהא עונג,

'חומש
סעודה'
בהלכה

סעודה ושומע קידוש יכוון בדעתו בשעת הקידוש שיאכל במקום אחר באותו חדר, ויש לדון אי בעינן שבשעת הקידוש יהיה כבר דעתו באיזה מקום בדיוק הולך לאכול או דמהני בזה שדעתו לאכול בפינה אחרת.¹

ג. אם לא היה דעתו לכך לכתחילה טוב לאכול במקום שקידש², ולכאורה אפי' אם רואה ממקום שרוצה לאכול שם את מקום הקידוש טוב שיאכל במקום הקידוש³, ולכן הנכנס לחומש סעודה ושומע קידוש ולא כיוון אז לאכול בפינה אחרת לכתחילה יאכל במקום שקידש או שישמע שוב קידוש במקום שרוצה לאכול.

ד. הנה אם הבעה"ב בעצמו מבקש ממנו לשבת במקום מכובד כגון שהאורח הוא ת"ח או אדם מכובד ובעה"ב רוצה לכבדו, אפשר דאפי' אם בעה"ב הוא גדול ממנו יכול לסרב בדבר שיש בו שררה אין בו דין דאין מסרבין לגדול⁴, ואם מפציר בו יש לדון אי אסור לו לסרב משום דכל מה שיאמר לך בעה"ב עשה דדין זה הוא אפי' בדבר שיש בו שררה ואפי' אם בעה"ב קטן ממנו או דדווקא באורח גמור אמרינן כל מה שיאמר בעה"ב עשה ולא כשבא אצלו לחומש סעודה⁵, אלא דיש לדון אם הבעה"ב מבקש ממנו מיד אחר קידוש לשבת במקום אחר, כגון שהת"ח מחמת ענותנותו עמד בשעת הקידוש באחד השולחנות ונתכוון

ד. עיין בספר קצבי הרים (ס' ס"א) שדן בזה.
ה. משנ"ב שם כיון דיש מחמירין מפינה לפינה אם לא היה דעתו לכך.

ו. דכיון שלא כתב המשנ"ב דברואה מקומו שרי לכתחילה במפינה לפינה אפי' לא היה דעתו לכך משמע דלא מהני רואה מקומו שיהיה מותר לכתחילה מפינה לפינה, ועיין בספר קצבי הרים (ס' ס') שהקשה דהרי הטעם להחמיר במפינה לפינה כתב בשעה"צ (סק"ג) דהוא משום דעת הר"ן שהחמיר במפינה לפינה והרי הר"ן בעצמו מתיר ברואה מקומו.

ז. בגמ' פסחים פו: מ"ט כי אמרו לך ניתב אפוריא (על מטה דמיועד לאנשים חשובים

ושאר אנשים יושבים על ספסל) יתבת א"ל כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה מ"ט כי יהבי לך כסא קבלת בחד זימנא א"ל אין מסרבין לגדול, וכתבו התוס' דאמאי דיתיב על פוריא לא שייך למימר משום דאין מסרבין לגדול דשיבת פוריא גסות ושררא הוא ולא היה לו לישוב אי לאו משום כל מה שיאמר בעה"ב עשה, וכן פסק המג"א ס' ק"ע (סק"י) כדברי התוס', ויש לדון אם נידון דין דמי להתם דלא אמרינן בו אין מסרבין לגדול.

ח. דהקצוה"ש (ס' ל"ט סק"כ) כתב דלולי דמיסתפינא הו"א דהיינו דווקא באורח המתאכסן אצל בעה"ב וכתב שכן הוא בר"ח פ' ד"א שער ג'.

לאכול שם ומיד אחר הקידוש הבחין בו בעה"ב ורוצה להושיבו במקום מכובד, דלכאורה הרי לכתחילה צריך לאכול במקום הקידוש, אלא די"ל דכיון דהוא סמוך על שולחן בעה"ב ודעת בעה"ב הוי כדעתו א"כ הוי כאילו היה דעתו על כך^ט.

ה. בדיעבד גם אם לא אכל במקום שקידש אם אכל באותו חדר שקידש יצא ידי קידוש אף אם לא היה דעתו בשעת קידוש לאכול במקום השני^י.

ו. יש מי שכתב דתוך ד"א מיקרי מקום אחד^{יא} ולפי"ז הוי קולא גדולה בחומש סעודה המתקיימת בבית דבד"כ אין הסלון גדול הרבה משיעור זה וא"כ ברוב המקומות שיישב יהיה במקום הקידוש, ויל"ע בזה לדינא^{יב}.

'חומש' סעודה' בהלכה

ויקדש ליכא חשש ברכה לבטלה דהרי אפי' הוציאו יד"ח קידוש הרי לא הוציאו בברכת הנהנין של בפה"ג וא"כ בכל אופן שלא יצא לכתחילה צריך לחזור ולקדש (מלבד היכא דבפעם הראשון קידש בעצמו דאז לא יחזור ויקדש משום ספק ברכה לבטלה כיון שכבר בירך בפה"ג), אמנם לא משמע כן אלא דבדיעבד יצא גם ללא חשש של ספק ברכה לבטלה (מלבד במבית לבית ברואה מקומו דאז משמע דבדיעבד יצא רק מטעם חשש ברכה לבטלה כמו שיתבאר להלן), וא"כ בכל אופן א"צ לחזור ולקדש.

יא. שו"ת נשמת שבת (סי' קכז) ע"פ הפמ"ג בסי' קע"ח לגבי שינוי מקום בברכות.

יב. דהנה ראיית הנשמת שבת מהל' שינוי מקום בברכות צ"ע דהרי בקידוש במקום סעודה בעי שיהיה יותר קביעות כמבואר בדברי הראשונים ולכן איכא הרבה חילוקים להלכה בין שינוי מקום בברכות לדין קידוש במקום סעודה, וכן צ"ע דהלא בפמ"ג התם גבי שינוי מקום בברכות מבואר

ט. בספר בר אלמוגים (סי' נ"א) כתב דמסתבר דדעת בעה"ב מהני גם לענין שינוי מקום, אמנם לכאורה אם הוא בעצמו רוצה אחר קידוש לשבת במקום אחר ולא נתכוון לכך מתחילה לכאורה לא מהני ע"ז דעת בעה"ב שייחשב כאילו דעתו על כל המקומות כיון דהוא תלוי בדעת בעה"ב דמסתבר דדווקא לענין המאכלים הוא תלוי בדעת בעה"ב אע"פ שאין מורה לו בפ"י מה לאכול כיון דסוכ"ס הבעה"ב הוא מחליט איזה מאכלים להביא על השולן אבל לענין המקום כיון שהדרך שהאדם בעצמו מחליט באיזה מקום לשבת לכן כל זמן שהבעה"ב לא הושיבו במקום אחר אין הוא תלוי בדעת בעה"ב, ויש לדון בזה.

י. שו"ע שם, והנה בספר אחד כתב דהטעם דבדיעבד א"צ לחזור ולקדש הוא משום ספק ברכה לבטלה ולפי"ז חידש דדווקא בשבת בלילה באופן דיצא יד"ח קידוש בדיעבד לא יחזור ויקדש אבל בשבת בבוקר היכא דשמע קידוש מאחר דאז אפי' אי יחזור

ז. יש לדון אם שמע קידוש ולא כיוון לאכול בפינה אחרת ולאחר שהלך לפינה אחרת קודם שהתחיל לאכול נזכר שלא כיוון בדעתו בשעת הקידוש לאכול בפינה אחרת האם עדיין חשיב כלכתחילה ויחזור לאכול במקום ששמע קידוש או כיון שכבר הלך לפינה אחרת נחשב כדיעבד וא"צ לחזור למקום הראשון, ומל' המשנ"ב משמע כצד השני דאם כבר הלך לפינה אחרת נחשב כדיעבד^י.

ח. לכתחילה צריך לשמוע קידוש בחדר שאוכל^י ולכן כשנכנס לבית לכתחילה ישמע קידוש רק אחר שנכנס ל'סלון' שהוא מקום הסעודה ולא כשעדיין עומד ב'הול' אם לא יוכל לראות ממקום האכילה את מקום הקידוש אע"פ שדעתו לאכול בסלון, אבל אם גם רואה את מקום הקידוש בשעה שאוכל מותר אפי' לכתחילה כיון שדעתו לכך^ט, ואין צורך לכוון בהדיא כששומע הקידוש בשעה שנמצא ב'הול' שיאכל בסלון דכיון שכן הוא הדרך הוה כדעתו לכך, ובדיעבד יצא ידי קידוש כששמע ב'הול' אע"פ שלא רואה ממקום שאוכל את מקום הקידוש כיון שהיה דעתו לכך^ט.

ז. המקדש או שומע קידוש בחדר אחד ורוצה לאכול בחדר השני, אם לא היה דעתו לכך בשעת קידוש לאכול בחדר השני לכתחילה יאכל בחדר שקידש ולא יאכל בחדר השני אפי' אם רואה משם מקום החדר הראשון שקידש, ואם אין רואה מקומו לא יצא יד"ח אפי' בדיעבד^י, ולכן חומש

פחות מד"א.

יג. כן הוכיח בספר קצבי הרים (סי' נ"ט) מל' המשנ"ב שכתב דלכתחילה טוב שלא לסור ממקום שקידש משמע דדין לכתחילה הוא רק שלא יסור ממקום שקידש אבל אם כבר סר ממקום שקידש א"צ לחזור.

יד. בה"ל (ד"ה וכן עיקר).

טו. בה"ל (שם).

טז. הרמ"א בס"א פסק דמותר אלא דהבה"ל החמיר לכתחילה משום דעת הר"ן דחשיב שינוי מקום.

יז. משנ"ב (סק"ד).

דבחדר אחד גדול אפי' חוץ לד' אמות מיקרי אותו מקום ובמקום ללא מחיצות תוך ד' אמות אפשר מקומו הוה וא"כ אם נדמה דין קידוש במקום סעודה א"כ אמאי בפינה לפינה באותו חדר אסור לכתחילה וע"כ דחמור יותר משינוי מקום בברכות וא"כ י"ל דה"ה דליכא בזה דין דתוך ד"א מיקרי מקומו, ובדעת הנשמ"א י"ל דקושיא חדא מתרצא בחברתה דדימה דין קידוש במקום סעודה במקום סגור לדין שינוי מקום בברכות במקום פתוח, ועיין בספר קצבי הרים סי' נ"ט אות ג' דכתב דמל' המשנ"ב (סק"ג) דכתב דלכתחילה טוב שלא לסור ממקום שקידש משמע שלא יסור כלל אפי'

סעודה המתקיימת בב' חדרים בבית אם שמע קידוש בחדר אחד ולא היה דעתו אז לאכול בחדר השני לכתחילה לא ילך לאכול בחדר השני אפי' אם רואה משם מקום הקידוש ובדיעבד יצא ואם אין רואה משם את מקום הקידוש אפי' דיעבד לא יצא, וא"צ לראות כל מקומו הראשון אלא סגי שרואה מקצת מקומו^{יח}.

י. בגדר רואה מקומו י"א דצריך לראות מקצת מד' אמות ממקום הראשון^{יט} וי"א דסגי ברואה מקצת החדר^כ.

יא. כששומע קידוש בבית אחד והולך לאכול בבית אחר אפי' אם היה דעתו לכך בשעת קידוש לא יצא ידי קידוש^{כא}, וחדר מדריגות נחלקו הפוסקים אי דינו כמחדר לחדר דבדיעבד מהני דעתו או דינו כמבית לבית דלא מהני דעתו אפי' בדיעבד^{כב} ולכן ההולך לחומש סעודה וכשהיה בחדר מדריגות קודם שנכנס לבית שמע קידוש יראה לקדש בעצמו כשנכנס לבית^{כג} או לשמוע שוב קידוש מאחר, ואפי' אם הדלת נשאר פתוח ורואה ממקום שאוכל את המקום שעמד בחדר המדריגות כששמע קידוש לכאורה אין להקל^{כד}.

יח. מג"א (סק"ג) והוכיח כן מסי' קצ"ה גבי זימון דסגי במקצת.

יט. קצות השולחן (סי' נ"ז בבדה"ש ב').

כ. ערוך השולחן סי' קע"ח (סי'), ועיין בספר קצבי הרים (סי' ס' אות ג') שדן בזה מה"ד אם רואה מהחדר השני שאוכל את חדר הראשון שקידש אבל לא את המקום שקידש אי נחשב רואה מקומו וכתב דלכאורה מל' המשנ"ב (סק"ז) דכתב דכיון שיכול במקום הסעודה לראות את המקום שקידש אפי' דרך חלון ואפי' רק מקצת מקומו חשיב הכל כמקום אחד לכאורה משמע דכל החדר נחשב מקומו וסגי שרואה חלק מהחדר אע"פ שלא קידש בחלק זה וכתב דיש לדחות דכוונת המשנ"ב דסגי בראיית חלק מאותו מקום שעמד בו וא"צ שיראה את כל המקום שעמד אך אם את המקום שעמד אינו רואה כלל ורואה רק חלק אחר מהחדר אפשר דלא סגי בזה.

כא. שו"ע (שם).

כב. בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ע') ובפתחי הלכה (פ"ו סעיף ל"ב) ובזאת הברכה פ"ו בשם הגרש"ז אורבעך כתבו דדינו כמחדר לחדר, ובש"כ (פנ"ד הערה כ"ז) בשם הגרש"ז א ובזאת הברכה פ"ו בשם הגר"ש אלישיב ובשערי הברכה (פ"ט הערה כז) בשם הגר"ש וואזנער כתבו דמיקרי מבית לבית.

כג. וזה דווקא בשבת בבוקר דאין כאן חשש ברכה לבטלה דהרי אפי' אי יצא יד"ח קידוש מ"מ לא הוציאו בברכת הנהנין של בפה"ג, ובשבת כלילה אינו יכול לקדש בעצמו ויצטרך לשמוע מאחר.

כד. דאף די"א דכל שרואה מקומו אפי' מבית לבית א"צ לחזור ולקדש מ"מ כתב המשנ"ב (סק"ז) דאין לסמוך על הי"א

יב. מרפסת מקורה דינה כדין חדר אחר באותו בית^כ ומרפסת שאין לה גג נחלקו הפוסקים אי הוי כמו חדר אחר או הוי כמבית לחצר^כ.

שיטעום מיד אחרי הקידוש

יג. לכתחילה יטעום מיד אחר קידוש^כ ויש להקל לילך לומר 'מזל טוב' בין הקידוש לאכילה^כ.

המאכלים שיוצאים בזה ידי קידוש במקום סעודה

יד. ביין- הטור כתב בשם הגאונים דאף שאינו אוכל פת מיד אחר הקידוש יכול לצאת ידי^ח קידוש במקום סעודה גם אם שתה יין כשיעור רביעית ומ"מ פירות לא וכן פסק השו"ע ס"ה, ולדעת הלבוש צריך לשתות עוד

אפי' לזמן קצר.

כח. **דהנה** הרמ"א כתב דגם כשהיה בדעתו לאכול מיד סגי, אמנם יש לדחות דרך אם אירעו אונס מותר וכ"מ במג"א והמשנ"ב אמנם אין זה מוכרח, ובאופן שאומר מזל טוב יש להקל ע"פ מש"כ המשנ"ב (סקי"ד) דאם היה ההפסק מחמת הדברים שהם צורך הסעודה לא חשיב הפסק, ומלבד זה במגילת ספר (ברכות הנהנין עמ' רי"ט) האריך להוכיח מדברי המהרי"ל דלא שיעור ההפסקה קובע אלא כוונתו ומחשבתו דאם הוא רעב וקובע עצמו אחר הקידוש לסעודה אף אם בפועל יפסיק זמן ממושך חשיב קידוש בזמן הסעודה וכוונת המהרי"ל למעט רק באופן שאינו רוצה לאכול אחר הקידוש כגון כשאינו רעב, ושמעתי מהרה"ג ר' יוסף שלמה פרידמן דיש להוכיח מדברי הביאור הגר"א בהל' ציצית (סי' ח' אות כ"ט) דמדמה דין הפסק בציצית לדין הפסק בקידוש במקום סעודה והרי בציצית מבואר בפוסקים דהפסק קטן לא מגרע את הברכה.

הזה רק לענין דיעבד בשעת הדחק שלא יוכל לסעוד במקום הקידוש אבל בלא"ה יזהר מאד שלא להקל מבית לבית ע"י ראיית מקום כי יש אחרונים שמחמירין אפי' בדיעבד, ובשעה"צ כתב דביעבד מפני חשש ברכה לבטלה לא יחזור ויקדש, ולפי"ז דווקא בשבת בלילה לא יחזור ויקדש משום חשש ברכה לבטלה אבל בשבת בבוקר דאין כאן חשש ברכה לבטלה דאפי' אי יצא ידי^ח קידוש מ"מ לא הוציאו בברכת הנהנין של בפה"ג וא"כ וודאי צריך לחזור ולקדש, ודוחק להקל בחדר המדריגות בצירוף הפוסקים דס"ל דהוי כמחדר לחדר כיון דדעת כמה פוסקים דדינו כמבית לבית.

כה. **וזאת** הברכה (פרק ו').

כו. **עייין** בספר הברכה ומקומה סי' ז' (פ"ד ה"ו).

כז. **הרמ"א** (ס"ג) כתב דצריך לאכול במקום הקידוש לאלתר, וכתבו המג"א (סק"ב) והמשנ"ב (סקי"ב) בשם המהרי"ל דלא יפסיק

רביעית זולת היין של קידוש וכ"כ האחרונים^{כט}, ואף דכתב המשנ"ב (סקכ"ה) דכיון דלכמה ראשונים אינו יוצא ידי קידוש במקום סעודה ע"י כוס יין^ל לכן אין לצאת יד"ח קידוש במקום סעודה על היין אלא בשעת הדחק^{לא} מ"מ משמע לכאורה במשנ"ב דזהו דווקא בקידוש דלילה אבל בקידוש דיום יכול לכתחילה לסמוך על שיטת הגאונים ולצאת ידי קידוש במקום סעודה ביין כששותה עוד רביעית זולת היין של קידוש^{לב}.

'חומש' סעודה' בהלכה

משמע דהחמיר משום שיטת הרבינו יונה שהביא הרעק"א אח"כ ולדידיה לכאורה גם מזונות לא מהני.

לב. כן שמעתי מהגרמ"ד ווטענשטיין דבמשנ"ב מבואר כן דבקידוש בשחרית יש להקל לכתחילה דהנה בשעה"צ (סקכ"ט) הביא מח' האחרונים אם כדי לצאת ידי קידוש במקום סעודה ביין צריך לשתות עוד רביעית מלבד הכוס של קידוש וכתב דמ"מ בקידוש של שחרית יש לסמוך על המקילין אם אין לו יין כל כך אבל בקידוש של לילה אין להקל בזה ואפי' אם ישתה עוד כוס אחד בלילה מלבד זה גם כן יש לעיין אם נסמוך על זה דכמה ראשונים חולקים על זה כמו שכתב בחי' רעק"א, משמע מלשוננו דרק בשבת בלילה יש לדון אם אפשר לסמוך על זה בשותה עוד כוס אבל בקידוש שחרית וודאי דיש לסמוך על זה כששותה עוד כוס וכן ממש"כ דבשבת בשחרית יש לסמוך על המקילין לצאת ידי קידוש במקום סעודה בכוס הקידוש בשאין לו יין כל כך משמע דאם שותה עוד רביעית זולת היין של קידוש יכול לסמוך על זה לכתחילה אפי' כשיש לו די יין (וכן הביא ראייה זו בספר אוצר תשובות להג"ר שלמה דוד קליין ח"ב סי' מ' ופסק שם כן להלכה), ויותר מפורש במשנ"ב בסי' רפ"ו בשעה"צ (סק"ה) דבשחרית בוודאי יכול לסמוך על שיטת הגאונים (אמנם אין זו ראייה מוכרחת דאפשר דכוונת המשנ"ב דבשחרית יכול

כט. הב"ח והט"ז (סק"ד) והדרישה והמג"א (סק"ב) והשו"ע^ה (ס"ט), ועוד.

ל. כן הוכיח בתוספת שבת (סק"א) מדברי כמה ראשונים דלא ס"ל כשיטת הגאונים, וכן ברעק"א כתב דסברת הגאונים הוא משום דס"ל דכל ז' המינים טעונין ברכה במקומן ולכן חשיב קביעות וכתב דלשיטת הרא"ש דדווקא מיני דגן טעונין ברכה לאחריהן במקומן אבל לא ז' מינין א"כ אין יכול לצאת ביין אלא במיני דגן (והנה ברעק"א משמע דהכי ק"ל דמיני דגן טעונין ברכה לאחריהן במקומן, והנה בסי' קע"ח הוא דעה ב' במחבר והרמ"א שם הביא די"א דפת עיקר וצ"ל דהרעק"א נקט לעיקר כדעה זו דמיני דגן טעונין ברכה לאחריהן במקומן וז' מינים לא, וכן הביא המשנ"ב בסי' קע"ח (סקמ"ה) דכן דעת הגר"א, ואח"כ הביא הרעק"א את שיטת הרבינו יונה דיין ומיני תרגומא לא חשיב מקום סעודה.

לא. ולכאורה צ"ע דהרי ראשונים אלו ס"ל דבעי פת ומיני מזונות לא מהני וא"כ אמאי כתב המשנ"ב רק לענין יין דאין להקל בזה שלא במקום הדחק ולא כתב כן גם על מיני מזונות, ובספר קצבי הרים (ס' עא) יישב דכיון דהא דמחמיר המשנ"ב הוא משום שיטת הרעק"א דתלה בדין טעונין ברכה לאחריהן במקומן והרעק"א ס"ל דרק במזונות דטעונין ברכה לאחריהן במקומן אבל לא יין, אמנם מפשטות דברי המשנ"ב

במיין ענבים – נחלקו הפוסקים אם יכול לצאת ידי חובת קידוש במקום סעודה גם על מיץ ענבים^{לג}, והרבה נוהגין להקל ויש מי שכתב דאם שותה יותר מרביעית עדיף לשתות מיץ ענבים מיין, כיון דיין יותר מרביעית גריר ולא סעיד^{לד}.

במזונות – כתב המג"א דלדעת הגאונים כש"כ דיוצא אם אוכל מיני אפיה של מזונות^{לה}, וצריך שיאכל ממנו שיעור ברכה אחרונה שהוא כזית בכדי אכילת פרס^{לו}.

בלאקש"ן קוגל – דנו הפוסקים אי יוצא גם בלאקש"ן קוגל^{לי} והוראת הפוסקים שיוצא^{לח}.

'חומש' סעודה' בהלכה

הגמרא ברכות לה: דחמרא טובא גריר פורתא סעיד, משא"כ מיץ ענבים סעיד אבל טובא לא גריר.

לה. המג"א (סקי"א) והמשנ"ב (סקכ"ה) כתבו דכש"כ דאם אכל מיני תרגימא דחמשת מינים דיצא דהם חשיבי טפי לסעודת שבת מיין.

לו. שרי"ע ס"ה ומשנ"ב (סקכ"ב).

לז. עיין שו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' כ"ז) דכתב דבשע"ת סידר"ט טמשמעלאורה דאינו יוצא בזה, ועיין בספר מלבושי מרדכי (סי' ג' הערה ט').

לח. עיין בספר קצבי הרים (סי' עא) דכתב דאפשר דהטעם דהיקל המשנ"ב במזונות הוא משום דטעונין ברכה במקומן וא"כ ה"ה בכל דבר שיש בו מיני דגן ואין חילוק בין אפוי למבושל, ועיין שו"ת אז נדברו (ח"ה סי' לא) דהוכיח שיוצא, ועיין בספר פסקי תשובות אות ח' ובהערה 53 דיש לצרף דעת הסוברים דלאקש"ן קוגל מיקרי מיני מאפה (עיין מה שיתבאר לקמן פ"י) ליישב מנהג העולם שסומכים ע"ז לענין קידוש במקום סעודה.

לסמוך יותר אפי' אם אינו שעת הדחק ממש אבל אכתי לכתחילה יאכל מיני מזונות), וכ"כ בשו"ת עין יצחק (סו"ס י"ב) דבשב"ק בשחרית יכול לכתחילה לסמוך על שיטת הגאונים, ועיין בטעמי המנהגים (אות רצט בהג"ה, והובא בזמירות עבודת השם דמין מהר"ש מבעלזא ז"ע בקידוש של שחרית בשבת היה שותה יין שיעור רביעית [חוץ ממלוא לוגמיו, כי הכוס היה גדול] ואכל דבר מועט מפת הבאה בכיסנין ולא היה מברך ברכה אחרונה והלך לחדרו (באותו בית) ואח"כ לערך שעה או יותר בא להשולחן, רק כאשר הלך לברך ברכת מזל טוב היה מברך בהקידוש ברכה אחרונה, ומשמע דמפת הבאה בכיסנין אכל פחות מכשיעור ברכה אחרונה ויצא ידי קידוש במקום ע"י היין, א"כ איכא ראייה דבשב"ק שחרית יכול לכתחילה לצאת ידי קידוש במקום סעודה ביין.

לג. לדעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק עמ' צג) והגר"ש וואזנער (קובץ מבית לוי ח"י עמ' מט) אינה נחשבת כקידוש במקום סעודה כיון כיון דלא סעיד, ולדעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פפ"ה סקי"ג אות ב') והגר"ש"ז אוירבער (הליכות שלמה פסח פ"ט הערה 78) דינו כיון.

לד. שו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' קל"ד) ע"פ

פרק ז

דין קידוש בחומש סעודה לנשים

כשהן אוכלות בחדר הסמוך

- א. הנשים שהן אוכלות בחדר הסמוך אם שמעו שם קידוש במקום שאוכלים אע"פ שהמקדש הוא בחדר אחר יצאו^א ומותר לעשות כן לכתחילה^ב.
- ב. באופן שאינן שומעות שם את הקידוש אם רואות מהחדר שאוכלות את מקום הקידוש^ג מותרות לילך לכתחילה לסלון לשמוע קידוש, דכיון שדרכן אח"כ לאכול בחדר הסמוך הוה כדעתן לכך ובכה"ג מותר לכתחילה ברואה מקומו^ד.
- ג. ואם אין רואות ממקומן שאוכלות את מקום הקידוש מדינא יצאו ידי חובת קידוש כיון דהוה כדעתן לכך^ה ומ"מ טוב שיקדשו בעצמן^ו.
- ד. אדם המקדש לנשים בחדר שהן אוכלות והוא גם מכוון לצאת ידי קידוש בזה ואח"כ הולך לסלון^ז לאכול שם מזונות אם רואה מקום זה שקידש מהסלון שהוא אוכל שם מותר לכתחילה כיון דהיה דעתו לכך^ח.
- ה. ואם אינו רואה מקום הקידוש ממקום שאוכל יצא ידי קידוש רק בדיעבד, ויכול לאכול בחדר שם כזית מזונות או לשתות שם עוד כוס יין כדי לצאת ידי קידוש במקום סעודה ואח"כ להמשיך לאכול בסלון

ד. בה"ל (ד"ה וכן עיקר).

ה. כדפסק הרמ"א בס"א.

ו. בה"ל שם, דלכתחילה יחמיר, וכן מהני אם יאכלו כזית מזונות או ישתו כוס יין ליד הסלון ובזה הוי קידוש במקום סעודה.

ז. בה"ל שם.

א. שו"ע סי' רע"ג (ס"ו).

ב. מג"א (סק"ג) ומשנ"ב (סקכ"ח).

ג. עיין בפרק הקודם בהגדרת רואה מקומו הראשון דסגי במקצת מקומו ומח' האחרונים אי בעי מקום הקידוש או החדר שקידש.

כיון דגבי שינוי מקום בברכות מחדר לחדר אם היה דעתו לכך מותר אפי' לכתחילה.^ז

כשהן אוכלות בדירה הסמוכה

ו. אם הנשים אוכלות בדירה הסמוכה של השכן אם שמעו שם את הקידוש יצאו ומותר אפי' לכתחילה.^ט

ז. ואם אינן שומעות משם הקידוש נחלקו הפוסקים אם יכולות ללכת לדירה הסמוכה לשמוע שם קידוש ולאכול אח"כ לדירה השניה י"א דחשיב כמבית לבית וא"כ אין יכולין לצאת יד"ח קידוש' וי"א דחשיב כמחדר לחדר^י דאז ברואות מקום הקידוש ממקומן מותר לכתחילה ובאין רואות מקומן מותר רק בדיעבד ולכן באופן זה לא ילכו לדירה הסמוכה לשמוע קידוש אלא יקדשו בעצמן.^{יב}

ח. וכן לא ילך אחד מהגברים לקדש להן^{יג} אלא אם יאכל שם כזית מזונות ויברך ברכה אחרונה ואח"כ כשיאכל מזונות בדירה של הגברים יברך ברכה ראשונה^{יד}, ומ"מ אם אכל מזונות או שתה יין אצל הנשים ולא בירך ברכה אחרונה כשממשיך לאכול מזונות ולשתות יין בדירה של הגברים לא יברך ברכה ראשונה.^{טו}

טעונין ברכה במקומן והוי שינוי מקום.

ח. רמ"א סי' קע"ח ובשעה"צ (סק"ו).

יג. דאי לא יאכל שם מזונות כלל א"כ נכנס לספק הנ"ל אי הוי כמבית לבית ואי יאכל שם כזית מזונות ואח"כ ילך להמשיך לאכול בדירה הסמוכה נכנס לספק אי הוי דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן ואי רוצה לצאת ידי קידוש במקום סעודה ע"י הכוס יין של הקידוש וגם ישתה עוד רביעית יין כיון די"א דבעי שישתה עוד רביעית יין מלבד הקידוש כדי לצאת בזה דין קידוש במקום סעודה ואח"כ ילך לדירה הסמוכה לאכול מזונות הרי כתב המשנ"ב שלא לסמוך על דין זה לצאת קידוש במקום סעודה על יין אלא במקום הדחק.

ט. שו"ע ס"ו ובשעה"צ (סקל"א) ביאר דאף דמהתוס' קא. ד"ה דאכלי ושתי לא מוכח כי אם בחדר אחר מ"מ נראה דה"ה בבית אחר לגמרי דמאי שנא.

י. שש"כ (פנ"ד הערה כ"ז) בשם הגרשז"א ובספר שערי ברכה (פ"ט הערה כ"ז) בשם הגר"ש וואזנער.

יא. שו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ע') ובפתחי הלכה (פ"ו סעיף ל"ב).

יב. ואין יכולות לאכול כזית מזונות או לשתות יין בבית ששמעו קידוש ואח"כ להמשיך בבית השני דאז נכנסות לספק אם מזונות ויין טעונין ברכה במקומן וא"כ אפי' מבית לבית לא הוי שינוי מקום או דילמא אין

יד. ואין זה חשש ברכה שאינה צריכה.

פרק ח

אכילה קודם סעודת שבת

אכילת גרמיזל קודם סעודת שבת

המג"א בסי' רמ"ט סק"ו אסר לאכול 'גרמיזל' [והוא תבשיל שברכתו מזונות] קודם סעודת שבת משום כמה טעמים, א. דהא עכ"פ מצוה לאכול סעודת שבת לתיאבון^א (ואם יאכל את הגרמיזל קודם הסעודה לא יאכל את הסעודה לתיאבון).^ב ב. דהרי ברכת המוציא קודמת לברכת מזונות^ג. ג. דאפי' בשבת אסור לגרום ברכה שאינה צריכה כמ"ש סוף סי' רט"ו^ד (ואם יאכלנו באמצע הסעודה לא יצטרך לברך וכיון שאוכלו קודם הסעודה צריך לברך עליו וא"כ הו"א ברכה שאינה צריכה דהרי יכול לאכלו באמצע הסעודה בלא ברכה).

אמנם השו"ע הרב שם (סעיף יא) כתב דאין למחות ביד המקילין באופן שאוכל אותו מאכל קודם הסעודה מחמת שחפץ ומתאוה לאכול

נטילה להמוציא, והנה טעם זה הוא לפי מנהגו ליטול ידים לפני קידוש אבל במקומותינו שהמנהג שאין נוטלין ידים קודם קידוש אין מקום לטעם זה, וכ"כ בבה"ל (ד"ה מותר).

ג. **כמבואר** בסי' ר"א.

ד. **המג"א** בסי' רט"ו (סק"ו) הביא דכתב השל"ה (מסכ' שבת פרק נר מצוה ד"ה אסור) דבשבת אם הביאו לו פירות תוך הסעודה יכול להניחם עד אחר הסעודה כדי לברך עליהם ברכה אחרונה דבשבת מותר לגרום ברכה כדי להשלים מאה ברכות, ונחלק עליו המג"א דאסור לגרום ברכה שאינה צריכה אפי' כדי להשלים מאה ברכות.

טו. **כמבואר** בסי' קע"ח ס"ה במג"א ובמשנ"ב שם דמספק לא יברכו ברכה ראשונה.

א. **והיינו** דאף דקי"ל דליכא איסור לאכול אחר מנחה בער"ש מ"מ איכא מצוה לאכול לתיאבון וא"כ צריך להימנע לאכול קודם הסעודה, ועיין מחה"ש מה שכתב ומה שהגיה ולפי ביאורו איכא כאן ב' קושיות, א', דאפשר דגם לאכול אחר מנחה בער"ש מ"מ סמוך לסעודה ממש אסור מדינא, ועוד, דמצוה לימנע וודאי איכא.

ב. **והנה** המג"א כתב עוד טעם משום דלדידן דנוטלין הידים לפני קידוש פשיטא דאסור לאכול קודם המוציא שאסור להפסיק בין

'חומש'
סעודה'
בהלכה

קודם הסעודה ולא תוך הסעודה, ובקו"א שם (סק"א) האריך השו"ע הרב להחזיק שיטתו להיתר ויישב את כל הטעמים של המג"א^ה, וצידד בקו"א לומר שאף מאכל שאוהב לאכלו בתוך הסעודה אלא שאוהב יותר לאכלו לפניו אין בכך משום דין קדימה^ה, והצדיק גם את המקילין לאכול קודם הסעודה רק כדי להשלים מאה ברכות דכיון דאוכלים רק בשביל זה א"כ כיון דאינו רוצה לאכלם בתוך הסעודה כיון דאז לא יברך עליהם ולא יועילו למאה ברכות א"כ אין איסור בזה^ה, וכתב שם דבאופן שהיה אוכלו גם בתוך הסעודה אף שלא יברך עליו ורוצה לאוכלו עכשיו קודם הסעודה כדי לברך עליו ולהשלים מאה ברכות בזה כתב להחמיר לכתחילה וכתב שהסומך על הפוסקים נגד המג"א אין מזחיחים אותו^ה.

והמשנ"ב בבה"ל (ד"ה מותר) כתב דנהגו העולם להקל לאכול מיני מזונות לאחר קידוש קודם הסעודה והביא דברי השו"ע הרב שיישב המנהג וכתב שאין למחות ביד המקילין, וכתב דמ"מ יש אנשי מעשה שמחמירין לעצמן במקום דאפשר כדעת המג"א ותיכף אחר קידוש נוטלין לידים ומברכין על הפת ואוכלין הכל בתוך הסעודה,

לאכלו בתוך הסעודה.

ז. **ומצדד** לומר שאף המג"א מודה לדין זה והא דנחלק בס"י רט"ו על השל"ה היינו באופן שהיה אוכלם גם ללא חיוב מאה ברכות, וכתב דאף אם נאמר דהמג"א חולק גם בזה מ"מ בזה וודאי דיש לסמוך על הפוסקים החולקים עליו.

ח. **וצ"ע** דהרי השו"ע הרב (בס"י רי"ב ס"ח ובסדר בה"ג פ"ג הי"ד) פסק דמותר להרבות בברכות כדי שיברך על המאכל ברכתו הראויה ולא יפטרנו בברכה אחרת וע"כ התיר שם להקדים את אכילת הטפל לאכילת העיקר כדי לברך עליו ברכתו הראויה וא"כ כש"כ שהיה צריך להיות מותר לכתחילה להקדימו, ובפרט בשבת שצריך להשלים מאה ברכות, וצ"ע ג.

ה. **על הטעם של המג"א** דהא עכ"פ איכא מצוה לאכול לתיאבון יישב דכיון דמן הדין אין חיוב גמור לאכול סעודת שבת לתיאבון אין למחות ביד המקילין היכא שמתאוה לאכול קודם הסעודה, על הטעמים של המג"א דגורם ברכה שאינה צריכה וכן דהא צריך להקדים ברכת המוציא לברכת מזונות יישב דכיון דאין דרך לאכלם בתוך הסעודה אלא אליבא ריקניא ליכא ביה משום ברכה שאינה צריכה וכן ליכא ביה דין קדימה כדכתב הרמ"א בס"י רי"א (ס"ה) דאין מחויב משום דיני קדימה להקדים מאכל שלא היה רוצה עתה וכש"כ שאינו מחויב משום דיני קדימה להימנע מאכילת מאכל קודם הסעודה כשאינו רוצה לאכלו אח"כ.

ו. **אלא** דכיון דהיתר זה לא היה ברור לו ע"כ בפנים התיר רק באופן שאינו רוצה

וסיים דעכ"פ נכון להדר שלא למלא כריסו משארי אכילות קודם סעודת הפת.

הדין בדיני מאפה

והנה הפוסקים דברו בגרמיזל שהוא תבשיל ואין טעון ברכה באמצע הסעודה, והנה בחומש סעודה שנותנים שם כל מיני מאפה שהוא פת הבאה בכיסנין לכו"ע יש להקל לכאורה לאוכלו לפני הסעודה עיין בהערה ט.

טעם האכילה משום סעודת ר' חידקא

בספר טעמי המנהגים (אות ש, בהג"ה) כתב דהעולם אומרים דבמיני תרגימא שאוכלין בבוקר אחר קידושא רבא יוצאין ידי ר' חידקא שאמר (מסכ' שבת קיח). לאכול בשב"ק ד' סעודות, אמנם בשו"ת מהרש"ם (יו"ד סי' לח אות יא) כתב דכמה שנהגו קצת אנשים לומר בשבת שיוצאים סעודת ר' חידקא יש בזה איסור ואולי גם מינות לפי הנ"ל כיון שנפסק בש"ס דלא כר' חידקא וצריך ליזהר בזה מאד.

חומש
סעודה
בהלכה

דלא יאכל סעודת שבת לתיאבון כתבו התהלה לדוד והאשל אברהם מבוטשאשט דלא שייך בפת הבאה בכיסנין זכיון דאפשר לצאת ידי סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין א"כ אפי' אי לא יאכל אח"כ את הפת לתיאבון מ"מ יצא ידי סעודת שבת לתיאבון במה שאכל בתחילה את הפת הבאה בכיסנין לתיאבון ועוד דבדעת תורה כתב דרק בגרמיזל שהוא תבשיל חיישינן שיאכל הרבה וא"כ לא יאכל אח"כ סעודת שבת לתיאבון אבל בעוגות לא חיישינן שיאכל הרבה כיון שלא ירצה ליכנס לחשש של המוציא וברהמ"ז, ולכן וודאי דעדיף יותר לאכול עוגות דאז לכאורה מותר גם לדעת המג"א.

י. ובספר חמדה גנוזה (עמ' נב) בשם הרה"ק מצאנז שהיה נוהג לאכול בכל שבת אחר

ט. עיין לקמן בפרק י"א דבאכול עוגות לכאורה אין החששות הנ"ל דהנה הטעם הד' דגורם ברכה שאינה צריכה פשוט שאין שייך בעוגות כיון דפת הבאה בכיסנין טעון ברכה תוך הסעודה וא"כ לא ירויח כלום כשאוכלו תוך הסעודה דגם אז טעון בברכה ובפרט בעוגות שהן ספק אי הוי פת הבאה בכיסנין או פת גמור דאם יאכלם בתוך הסעודה יכנס לספיקות אי טעונין ברכה וא"כ אדרבא עדיף יותר שיאכלם קודם הסעודה, ולפי"ז גם טעם הג' של המג"א דהמוציא קודמת לברכת מזונות ג"כ לא שייך בעוגות דכיון דהם ספק פת הבאה בכיסנין א"כ יאכל את הפת תחילה לא יוכל לאכול את העוגות באמצע הסעודה כיון דיהיו ספק אי טעונין ברכה וא"כ וודאי יאכלם קודם הסעודה ובכה"ג ליכא דין קדימה, וכן טעם א' של המג"א

לא ימלא כריסו כדי שיאכל סעודת שבת לתיאבון

אמנם בכל אופן לא ימלא כריסו מהם כמו שהסיק בבה"ל, כדי שיוכל לאכול סעודת שבת לתיאבון, וללמד זכות על אותם שאוכלים הרבה קודם סעודת שבת עיין בהערה י"א.

'חומש' סעודה' בהלכה

לתיאבון במה שאכל בתחילה את הפת הבאה בכיסנין לתיאבון, ובספר מועדים וזמנים (ח"ג סי' רמ"א בהגה"ה) מלמד זכות אפי' אם אינם יוצאים ידי סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין מ"מ יש לחלק דלסעודת שבת לא בעינן לתיאבון אלא משום עונג שבת ולכן במזונות שאכל קודם הסעודה קיים מצוות עונג שבת ובפת שאוכל אח"כ בסעודת שבת מקיים מצוות סעודת שבת ובזה א"צ עונג כיון שכבר יצא ידי מצוות עונג שבת.

ברהמ"ז כזית פירות כדי לקיים סעודת ר' חידקא.

יא. בפת הבאה בכיסנין יש ללמד זכות על אותם דממלאים כריסם מזה קודם סעודת שבת ע"פ התהלה לדוד והאשל אברהם מבוטשאשט בסי' רמ"ט דבפת הבאה בכיסנין כיון דאפשר לצאת ידי סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין א"כ אפי' אי לא יאכל אח"כ את הפת לתיאבון מ"מ יצא ידי סעודת שבת

פרק ט

אכילה קודם קריאת שנים מקרא ואחד תרגום

אע"פ שמצוה מן המובחר שישלים הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום קודם שיאכל בשבת^א סעודת שחרית^ב, מ"מ טעימה בעלמא מותר ולכן יכול לכתחילה לקדש ולאכול בחומש סעודה ואח"כ להעביר הסדרא^ג.

**'חומש
סעודה'
בהלכה**

תפילת מנחה או מעריב, ומסתבר דאף דקודם מנחה או מעריב יכול לטעום מפת הבאה בכיסנין רק עד שיעור כביצה ושאר מאכלים יכול לאכול גם בשיעור מרובה מ"מ הכא קודם העברת הסדרא שמו"ת דכל הטעם דצריך להעביר הסדרא קודם הסעודה הוא משום דחיישינן דילמא אגב רוב סעודת שבת ישתמט ולא יגמור א"כ באופן דאוכל מזונות ליכא חשש ואפי' אוכל יותר משיעור כביצה, וכן שמעתי מהגרמ"ד ווטענשטיין, אמנם בשאילת יעב"ץ (ח"א סי' מ') כתב דכיון דטעמא משום זריזות גם טעימה משמע דאסור, וכתב דמאן דחליש ליביה לא ימתין ואזרבא עדיף שיאכל כדי שיהא דעתו מיושבת עליו בקריאתו, ומ"מ להלכה נקטו הפוסקים כדברי הקצוה"ש דטעימה מותר כדמשמע מדברי האור זרוע שהביא הבה"ל דהחשש הוא רק דחיישינן דילמא אגב רוב סעודת שבת ישתמט ולא יגמור וזה אין שייך בטעימה, ובפרט דגם לדעת השאילת יעב"ץ הוא רק מטעם זריזות והיכא דחלש ליביה מותר.

א. שו"ע סי' רפ"ה (ס"ד) ע"פ המדרש שהביא התוס' ברכות ח: דרבי צוה כן לבניו שלא תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו כל הפרשה, והטעם הביא בביאור הלכה (ד"ה ישלים) בשם האור זרוע משום דחיישינן דילמא אגב רוב סעודת שבת ישתמט ולא יגמור.

ב. שו"ע סי' רפ"ה (ס"ה) ואשל אברהם (בוטשאש) ס"ד, ועיין בספר ביכורי חיים להג"ר חיים אביגדור פיליפ (פ"ב הערה 14) שהביא בשם התורת שבת (סי' רפ"ה סק"ד) דע"כ כוונת המדרש שלא תאכלו לחם בשבת עד שתגמרו כל הפרשה הוא על סעודת שחרית דבלייל שבת הרי צריך לאכול מיד והביא שם שבהנהגות צדיקים (ח"ב עמ' תתק"ט אות מ"ז) הביא בשם רבי הירש צבי מלובלין שזמן קריאת שמו"ת הוא עד סעודת שבת ולא לאחר יותר.

ג. קצות השולחן (סי' ע"ב בבה"ש סק"ז) דלא יחא חמור חיוב שנים מקרא ואחד תרגום מחיוב תפילה דמותר לטעום בהגיע זמן

ואם רוצה מקודם להעביר הסדרא אלא דעי"ז יתאחר מלאכול עד אחר חצות, אם לא שתה קפה לפני התפילה יקדש ויאכל קודם העברת הסדרא^י, ואפי' אם שתה קפה לפני התפילה עדיף שיקדש ויאכל קודם חצות ואח"כ יעביר הסדרא^י.

'חומש' סעודה' בהלכה

נקטו הפוסקים דשתיית קפה הוי כטעימה, מ"מ כיון דהב"ח ריש סי' של"ד כתב דסעודת שבת צריך להיות קודם חצות וכ"כ בכף החיים (סי' רצ"א סק"ב) בשם הזוה"ק וכתבי האריז"ל ובשו"ת אור לציון (ח"ב פכ"א ס"ד, והובא בפסקי תשובות ריש סי' רפ"ח) כתב דאם אוכל מזונות יש להקל בצירוף השיטות דיוצאין סעודת שחרית בפת הבאה בכיסנין לכן ראוי לכתחילה שיאכל קודם חצות.

ד. **דאסור** להתענות עד שש שעות, כדנפסק בשו"ע ריש סי' רפ"ח ואפי' אינו לשם תענית.

ה. **דאף** דליכא איסור מצד תענית דהמשנ"ב בסי' רפ"ח (סק"א) פסק בשם הפמ"ג דאם טעים מידי קודם התפילה מותר ואע"פ שהפמ"ג בסי' קנ"ז (א"א סק"ג) מסתפק בשתיה לפני התפילה דאפשר דצריך טעימה ממש כדי להוציא מגדר תענית מ"מ

פרק י

ברכת מיני המאפה

ברכה ראשונה על פת הבאה בכיסנין

א. הנה פסקינן בגמ' (ברכות מא.) דפת הבאה בכיסנין היכא דלא קבע סעודתיה עליהו ברכתן מזונות^א, ובגדר פת הבאה בכיסנין נחלקו הראשונים, ו"א דהוא פת שעשויה כמין כיס שממלאין אותה קודם אפייתה במיני מתיקה^ב, כגון רוגאל'ך, עוגת שמרים, וי"א דהוא פת שנילושה במי פירות או שאר דברים חוץ ממים^ג, כגון לעקעך, וי"א דהוא דבר שעושין אותו דק ויבש וכוססין אותה לתיאבון ולא להשביע^ד, כגון עוגיות וקרקרים.

ב. להלכה, לדעת השו"ע מברך על כולם בורא מיני מזונות^ה, לדעת הב"ח והמג"א כל הני ג' מיני פת הבאה בכיסנין לא יאכלם אלא תוך הסעודה (למזון ולשובע דבאופן זה אין טעון ברכה בתוך הסעודה^ו) מלבד היכא דנילוש עם מי

ד. הערוך (ערך כסן) בשם רב האי גאון.

ה. הב"י בסי' קס"ח הביא ג' שיטות אלו וכתב דלענין הלכה כיון דספיקא במידי דרבנן הוא נקטינן כדברי כולם להקל וכולם דין פת כיסנין יש להם ואינו מברך עליהם המוציא וג' ברכות אא"כ קבע סעודתו עליהם וכן פסק בשו"ע ס"ז.

ו. כן פסק המג"א בסי' קס"ח (סקכ"א) בשם צמק ברכה ודלא כט"ז, וכן פסק המשנ"ב (סק"מ), והנה כשרוצה לאכול פת הבאה בכיסנין לשם שביעה ואינו רוצה

א. ובטעם הדברים מבאר השו"ע (סי' קס"ח ס"ח) שאין דרכם של רוב בני"א לקבוע סעודתם עליהם וכו' לפי שברכת בורא מיני מזונות כוללת גם הלחם שהוא מזון ולא קבעו לברך המוציא על הלחם אלא מפני חשיבותו שסועד הלב וכל לחם שאין קובעים עליו סעודה בטלה חשיבותו אא"כ יש בו כדי לסעוד.

ב. כן הוא דעת הר"ח והרבינו יונה והרשב"א בברכות מא.

ג. כן הוא דעת הרמב"ם (פ"ג מהל' ברכות ה"ט).

חומש
סעודה'
בהלכה

פירות והמי פירות מרובין יותר מן הקמח דאז וודאי ברכתו מזונות^ז, אמנם הט"ז (סק"ו) והדרישה והמשנ"ב בבה"ל (ד"ה והלכה) פסקו כהשו"ע דיכול לאכלו גם שלא בשעת הסעודה ולברך עליו מזונות^ז, ולדעת השו"ע הרב מדינא יכול לברך מזונות^ט אלא דבעל נפש לא יאכל פת הבאה בכיסנין אלא בתוך הסעודה (למזון ולשובע) מלבד ממולא במיני

'חומש' סעודה' בהלכה

וא"כ יכול לאכול ג' מינים אלו גם שלא בתוך הסעודה ולברך עליו מזונות.

ט. ועל קושיית האחרונים שהקשו דשמא ברכתו המוציא אין יכול לתרץ כתי' הט"ז דבדיעבד יוצא בברכת מזונות על הפת דהוא ס"ל דאין יוצא בדיעבד כשמברך על הפת מזונות אלא תי' דכיון דברכה אחרונה מברך מעין ג' דהרי אין כאן ספק מה"ת דמה"ת יוצא גם על פת בברכה מעין ג' וכיון שמברך ברכה אחת מעין ג' אין לו לברך המוציא שלא יהא ברכותיו סותרות זו את זו ועוד שברכת מזונות כולל גם לחם וכו' ואין כאן חשש ברכה לבטלה שכיון שהקילו חכמים בדבריהם לצאת בספק ברכה אין זו ברכה שאינה צריכה ואינה לבטלה בוודאי כיון שיוצא בה יד"ח ורשאי לאכול על ידה ואינו נושא ש"ש לשוא ולא לשקר וכו', ובביאור דבריו כתב בספר פרי אליעזר (סי' ט"ו ענף ג') דכיון דאין כאן חשש שבועת שקר דהרי ברכת מזונות כולל גם לחם אלא חשש שבועת שוא לכן כל היכא דרק ע"י ברכה זו יוכל לאכול המאכל (דלולי זה הרי אין שייך לאכול המאכל בלא ברכה ולא דמי לספק ברכות להקל כגון בברכה אחרונה דאז אינו מברך לאחריו או בספק אם נפטר ממאכל הקודם דמספק יכול לאכול ולא לברך עליו אבל הכא הרי צריך ברכה ראשונה כדי שיוכל לאכלו) לכן אין זה "לשוא".

לאכול פת אלא דמכוח ספק בברכה לכן אוכל מתחילה פת יש לדון בזה דהמג"א בריש סי' קע"ז נסתפק בדין אוכל מעט פת כדי לפטור שאר מאכלים ולכן כתב דלא יעשה כן ולכאורה ה"ה לענינינו אמנם עיין בספר מגילת ספר סי' כ"ו דיישב דספיקת המג"א הוא רק בדברים המלפתים את הפת דהטעם דנפטרים בפת הוא משום דטפלים לפת וא"כ בכה"ג שאוכל פת רק כדי לפטרם נסתפק המג"א אם הם טפלים אבל בדברים שאינם באים ללפת את הפת אלא לשובע שהטעם דנפטרים בפת משום שהפת הוא ראש להם א"כ בכל אופן שאוכל מקודם פת פוטרן ואפי' אכל פת רק כדי לפטרם ובזה לא נסתפק המג"א.

ז. הנה הפוסקים הקשו על הב"י איך יכול לברך מזונות הלא הוא ספק פת וא"כ לצד זה דהוי פת לא בירך ברכה הראויה, ומכוח זה פסקו הב"ח והמג"א (סקי"ח) דכל הני ג' מיני פת הבאה בכיסנין לא יאכלם אלא תוך הסעודה (למזון ולשובע דבאופן זה אין טעון ברכה בתוך הסעודה) מלבד היכא דנילוש עם מי פירות והמי פירות מרובין יותר מן הקמח דאז וודאי ברכתו מזונות.

ח. והם יישבו דברי הב"י דברכת במ"מ פוטר גם דבר שברכתו המוציא וא"כ אפי' להצד שהוא פת יצא בברכת מזונות

מתיקה', אמנם בדברי המשנ"ב מבואר דא"צ כלל להחמיר אפי' לירא שמים יא'.

ג. והנה אנו פוסקים כהמשנ"ב דפסק כהשו"ע להקל דיכול לברך מזונות כל כל סוגי המזונות, ולכן יכול לאכול כל סוגי המזונות ולברך עליהם במ"מ אלא דאפשר דראוי להעדיף יותר לאכול לעק"ך שהמי פירות מרובין מהקמח דלכו"ע ברכתו מזונות"ב או לאכול רוגאל"ך או עוגת שמרים דהם ממולאים דפסק השוע"ה דיכול לברך עליו מזונות גם ליר"ש מלאכול עוגיות וכדו' שאינם ממולאים.

ד. יש שכתבו דנכון ליר"ש לא לאכול כזית מסוג אחד של פת הבאה בכיסנין ואח"כ כזית מסוג אחר של פת הבאה בכיסנין דא"כ ממ"נ אכל פת"ג, אמנם כמה פוסקים כתבו שאין צורך ליזהר בזה"י.



וא"כ משמע דא"צ כלל להחמיר, ומהגאון ר' אליעזר פולק שמעתי דיש ליישב דדווקא בעיסה שנתבשלה שהדרך לאכלה בתוך הסעודה לכן ראוי ליר"ש לאכלה בתוך הסעודה אבל פהב"כ דאין דרך לאכלה תוך הסעודה לא הצריכו ליר"ש לאכול בתוך הסעודה.

יב. **ושמעתי** דמטעם זה נהגו צדיקים וחסידים לאכול לעקע"ך ולא שאר מיני מזונות אחרים.

יג. **ספר** ברכת הנהנין (להגרי"מ שטרן עמ' מז), ובאור לציון (פי"ב ס"י) ובלחם הפנים על קיצור שו"ע (סי' מ"ח).

יד. **ספר** בה"נ שם בשם הגרי"ש אלישיב, וכתב דסברת הגרי"ש אלישיב דנקטינן ככל השיטות בפת הבאה בכיסנין והקשה עליו דהרי בבה"ל בסי' קס"ח ס"ז ובסי' קע"ז מוכח דנשאר בגדר ספק, ובזאת הברכה (בירור הלכה סי' ג' סוף אות ג') הביא דברי הגאון מליסא בהגדת מעשה ניסים דיני ברכת במ"מ דכיון דרש"י כתב הטעם בפת הבאה בכיסנין דאין אוכלין ממנה רק דבר

י. **הרעק"א** הקשה על השו"ע אמאי לא כתב דירא שמים לא יאכל פת הבאה בכיסנין אלא בתוך הסעודה (למזון ולשובע) כמו שכתב בסי"ג גבי עיסה שנתבשלה, (ולכאורה אפשר ליישב דכיון דעכשיו רוצה לאכול לשם קינוח א"כ הרי אפי' אם יאכלנו תוך הסעודה ג"כ יצטרך ברכה להצד שברכתו מזונות וא"כ אין נפק"מ מתי שאוכלו ולא אמרינן שיאכל בתוך הסעודה לשובע דהרי רוצה לאכול לקינוח ולא לשובע), ואמנם השוע"ה (סי"ב) כתב דלענין הלכה יש להקל וכל בעל נפש הרוצה להחמיר על עצמו לא יאכל פחות משיעור קביעות סעודה אלא פת שנילושה במשקין או מי פירות והיא ממולאת בפירות וכיו"ב, ובסדר בה"נ (פ"ב ה"ט) מבואר דס"ל דכל היכא דממולא בפירות יכול לברך בורא מיני מזונות אע"פ שנילושה במים, וכן היכא דנילוש במי פירות והמי פירות מרובין מהקמח כמש"כ הב"ח והמג"א.

יא. **דהבה"ל** הביא על קושיית הרעק"א ת"י המאמר מרדכי דכיון דלא נזכר בהדיא שחולקים הראשונים בזה אפשר דמודי להדדי

'חומש'
סעודה'
בהלכה

ה. עוגת שמרים אף דהעיסה נילושה רק עם מים ואף שהמילוי הוא מעט ואינו נרגש כ"כ מ"מ יברך עליו מזונות^{טו}.

ו. והנה אף דפת הבאה בכיסנין הוא ספק פת מ"מ אין נפטר בו משקין ושאר דברים שנפטרינן בפת וצריך לברך עליהם, והטעם לזה עיין בהערה^{טז}.

ז. עוגיות שנעשו מקמח ומים ומי ביצים להלכה דינו כפת הבאה בכיסנין^י.

דיני קדימה במיני מאפה

ח. הנה האחרונים נחלקו בדין היה לפניו שני מאכלים שברכותיהן שוות אלא דאחד מהם הוא מחויב בוודאי בברכה זו ואחד מהם מברך עליו ברכה זו מספק, על מה מקדים לברך, י"א דמברך על הספק משום דאם

מועט לפי"ז הכל תלוי בראות עיני המורה וכל שהוא פת שאינו מדריך העולם לקבוע עליו סעודה לפי ראות עיניו יש לו דין פת הבאה בכיסנין, ולפי"ז יוצא לנו חידוש גדול דכל שאין דרך לקבוע עליו סעודה הוא פת הבאה בכיסנין אפי' אם אינו כפי הגדרים שקבעו חז"ל, וכתב שם שהורה לו הגרשז"א שמנהג העולם לסמוך על סברא זו.

טו. **עיין** בספר פרי אליעזר (סי' ה') שדן בזה דלכאורה מדברי המשנ"ב משמע דבעי שיהא המילוי נרגש היטיב, ועיין בספר שערי הברכה (פכ"ג הערה 514) דכתב דכיון דעיסה זו נעשית לקינוח אין דינו כפת.

טז. **בספר** פרי אליעזר להגר"א פולק יישוב בכמה אופנים אמאי לא אמרינן דכיון דהוה ספק פת א"כ אם שותה אח"כ לא יהיה טעון ברכה, א. דכיון דכתב המג"א בסי' קע"ד סק"ב דפת פוטר רק בקבע עליו י"ל דכיון דפת הבאה בכיסנין הוא עראי (ואפי' לצד שהוא פת מ"מ עראי הוא אלא דכיון דאין

יז. **המג"א** (סקמ"ב) נסתפק אם דינו כפת הבאה בכיסנין, ובמשנ"ב הביא אחרונים דס"ל דדינו כפת הבאה בכיסנין, והביא דמ"מ כתב המגן גיבורים דיר"ש לא יאכל כי אם כשכל הלישה הוא על מי ביצים ולא נתערב בו מים כלל וכתב המשנ"ב דנראה דאם הוא דק ויבש אין להחמיר אפי' נתערב בו מים דהוה כעבים יבישים.

יברך על הוודאי אפשר דלא יפטור את הספק לפי הצד שאינו מחוייב בברכה זו^{יח}, ולדעת הפמ"ג מברך על הוודאי משום דברכתו הוא יותר מבוררת^{יט} ומ"מ יזהר לכוון בפירוש לפטור את הספק^כ, ולפי"ז כשיש לפניו ב' סוגי מזונות ורוצה לאכול משניהם ואחד הוא וודאי פת הבאה בכיסנין כגון לעקעץ שהקמח הוא מיעוט שברכתו וודאי מזונות ואפשר דה"ה רועגל'ע שהוא ממולא ונילוש דלדעת רוב הפוסקים הוי וודאי פת הבאה בכיסנין^{כא} ומין שהוא ספק פת הבאה בכיסנין כגון עוגיה אפשר דיהיה תלוי במח' האחרונים הנ"ל על מה יקדים לברך^{כב}.

מ. הנה כשיש לפניו כמה סוגי עוגות ועוגיות (שכולם הם וודאי פת הבאה בכיסנין או שכולם הם ספק פת הבאה בכיסנין) וכולן ממין חיטה^{כג}, השלם קודם לפרוס,

המשנ"ב בסי' קע"ז (סק"ב) בשם השיטמ"ק דהא דבירך על הפרפרת לא פטר את הפת אפי' אם כיון בפירוש לפטור לא מהני, וביאר בשעה"צ (סק"ב) דאף שבעלמא פטר בדיעבד ברכת במ"מ לפת היינו היכא שבירך רק על אותו פת דאין להברכה על מה לחול אבל כאן שבירך על הפרפרת אלא דבמחשבתו חשב לפטור את הפת אינו פוטר, ויל"ע מה הדין בדבר שהוא ספק המוציא וספק מזונות אי פוטר אותו על הצד שהוא המוציא, ולכאורה צ"ל כנ"ל דכיון דנפסק דברכתו הוא מזונות אין זה נקרא ספק וא"כ הוי כברכתו וודאי מזונות.

כג. דאם אין כולן ממין חיטה, סדר הקדימה הוא, חיטה ואח"כ שעורה, ואף שהשעורה שלם והחיטה פרוסה (ולדעת המשנ"ב בסי' רי"א בשעה"צ סק"ג מבואר דגם ירא שמים א"צ לאכול משניהם יחד, דרק בפת אמרינן כן), ואח"כ כוסמין, ואפי' כוסמין שלם ושעורה פרוסה שעורה קודם, ואח"כ שיפון ושיבולת שועל ולכאורה אפי' כשהכוסמין פרוסה והשיפון או השיבולת שועל שלימה כוסמין קודם כיון דהוא מין חיטה, ולגבי

יח. עיין בספר מגילת ספר (סי' כד) שהאריך בזה וכתב להלכה דיברך מקודם על הספק.

יט. הפמ"ג (בסי' ר"י משבצ"ז סוסק"א) כתב דאם יש לו בוסר דמברכין עליו בפה"א מספק ופרי האדמה וודאי אפשר דראוי לברך על מין מבורר על צנון בפה"א ולפטור הבוסר בספק לא שיברך על בוסר בספק ויפטור הוודאי.

כ. דהפמ"ג בפתיחה (אות י"ג) הסתפק בהיה לפניו פרי האדמה ודבר שיש בה ספק אי ברכתו העץ או אדמה ובירך בפה"א בסתמא אם פוטר הספק דשמא דינו פרי העץ ולצד זה לא פטרו אא"כ כיוון בפי' או דילמא כיון דמכח ספק פסקינן דמברך עליו אדמה א"כ ברכתו אדמה וא"כ הוה כברכותיהם שוות ע"כ יזהר כה"ג בפירוש לכוון.

כא. כמו שנתבאר לעיל בדברי השוע"ה.

כב. אמנם אין זה מוכרח דאפשר דבפת הבאה בכיסנין כיון דנפסק דברכתו הוא מזונות אין זה נקרא ספק וא"כ הוה כברכתו וודאי מזונות, וכן יש לדון בהא דכתב

ולכן יעדיף לברך על רוגעל'ע או עוגיה שהם שלמים מאשר לברך על עוגה פרוסה, ואם שניהם שלמים או שניהם חתוכים החביב קודם, ולכן אם יש לו רוגעל'ע או עוגיה יברך על מה שחביב לו יותר וכן אם יש שם כל מיני סוגי עוגות חתיכות והוא רוצה לברך על אחד מהם יברך על החביב לו יותר, ואם שוים בחביבות גדול קודם^י.

י. וכל זה כשרוצה לאכול משניהם אבל אם אינו רוצה לאכול אלא אחד יברך עליו ואין לחוש לשני אע"פ שהוא יותר חשוב או יותר חביב^י, אמנם זהו דווקא אם אינו רוצה לאכול אלא אחד אבל אם ברצונו שיהיה לאכול מזה או מזה ושניהם מונחים לפניו אף שאינו רוצה לאכול משניהם יחד יברך על החשוב יותר^י, ולכן כשמונח שם כמה סוגי עוגות אם רוצה לאכול רק איזה סוג עוגה מסויימת יכול לברך עליו ולאכלו אע"פ שיש סוג עוגה אחרת שהיא שלימה או חביבה יותר או גדולה יותר אבל אם רוצה לאכול סוג אחת מהעוגות ולא משנה לו איזה סוג צריך לאכול מהחשוב יותר בדיני קדימה כנ"ל.

ברכה אחרונה על פת הבאה בכיסנין ושיעורו

יא. פת הבאה בכיסנין ברכתו האחרונה הוא על המחיה^י אם לא קבע סעודתיה עליו^כ.

בברכה אחרונה פוטר על המחיה את הפת בדיעבד, אמנם עיין בספר פרי אליעזר (סי' ט"ז) דהוכיח מכמה אחרונים דלא ס"ל כן, ועוד הקשו האחרונים דהיכא דאכיל כדי שביעה כיון דהוי ספק פת א"כ הוי ספיקא דאורייתא של ברהמ"ז דהרי מה"ת בפשטות אזלינן בתר שביעה ידידיה דכתב קרא "ושבעת" וא"כ בכה"ג יברך ברהמ"ז, (ולפי המאמר מרדכי קושיא מעיקרא ליתיה דלכו"ע הוי פת הבאה בכיסנין ולא ספק פת), ואמנם באבן העזר פסק כן דבספק פת הבאה בכיסנין אם שבע חייב לברך ברהמ"ז, אמנם בהג' הרעק"א נחלק על האבן העזר ותי' ב' תי', א. דמה"ת מברכין ברהמ"ז רק כשיעור שאחרים רגילין לשבוע ולקבוע סעודה עליו,

שיפון ושיבולת שועל שיפון קודם דחביבה טפי (משנ"ב סי' קס"ח סק"ג), וכתב בספר מלבושי מרדכי דלכאורה לפי"ז כשהשיפון פרוס והשיבולת שועל שלם או חביב יותר אז שיבולת שועל קודם.

כד. משנ"ב סי' קס"ח (סקט"ז).

כה. ב"י וט"ז (סק"ג) בשם תרומת הדשן (ח"א סי' לב).

כו. משנ"ב סי' קס"ח (סק"ה).

כז. הקשו האחרונים דכיון דכל פת הבאה בכיסנין הוא ספק פת א"כ איך יכול לברך על המחיה הרי לצד שהוא פת לא בירך כראוי, ואמנם בכף החיים כתב דבאמת גם

יב. כדי להתחייב עליו בברכה אחרונה בעי שיאכל לכה"פ שיעור כזית כט שהוא כחצי ביצה^ל והוא שיעור נפח לא של 27 סמ"ק^ל, והוא נמדד כמו שהוא וא"צ למעכו^ל.

'חומש' סעודה' בהלכה

בברכה אחרונה רק על הפת וכיון דהספק הוא בדאורייתא לכן אזלינן לחומרא ומחייבין ג' ברכות), ובקונטרס ברכת הנהנין לרבינו יעקב מליסא (בעל החו"ד והנתיבות) בקו"א אות ג' תי' דמדאורייתא א"צ לברך ברהמ"ז אלא בלחם שהדרך לקבוע עליו סעודה אבל בכל סוגי פת הבאה בכיסנין שבאין לתענוג אין חיוב בהמ"ז דאורייתא והוסיף שם שהכל תלוי בעיני המורה וכל שהוא פת שאינו מדרך העולם לקבוע עליו סעודה לפי ראות עיניו יש לו דין פת הבאה בכיסנין, וכתב בספר ותן ברכה עמ' 484 שכת' זה פסק הגרשז"א להלכה.

כח. **כמבואר** בגמ' ברכות מא. ונפסק בשו"ע סי' קס"ח ס"ו.

כט. **שו"ע** סי' ר"י ס"א.

ל. **הנה** בשיעור כזית הביא המשנ"ב בסי' תפ"ו מח' ראשונים אי שיעורו כחצי ביצה או שיעורו כשליש ביצה ומסיק דלענין ברכה אחרונה ספק ברכות להקל ולא יברך עד שידע שאכל כחצי ביצה ולכתחילה נכון ליהזר שלא יכניס עצמו בספק ברכות ויאכל כחצי ביצה או פחות הרבה משליש ביצה.

לא. **הנה** מדת הכזית נקטו הפוסקים (כן מבואר ברמ"א סי' תפ"ו ובשו"ע סי' תנ"ז ובמשנ"ב שם סק"ג, וכן פסק הגר"ח נאה בספרו שיעורי תורה סי' א' ס"א) דמשערינן לפי נפח ולא לפי משקל.

לב. **הנה** להגר"ח נאה שיעור ביצה הוא 57.6 סמ"ק וא"כ כיון שכדי לברך ב"א

ב. דמה"ת יוצאין בברכה אחת מעין ג' דאין מנין הברכות מדאורייתא אלא מדרבנן וא"כ הוי ספיקא דרבנן ולא ספיקא דאורייתא, וב' טעמים אלו מבואר גם בדברי השוע"ה ס"ח, (והנה להלן בסי"ג גבי עיסה שבישלה דנחלקו בו הר"ש והר"ת אם מברכין עליו המוציא או במ"מ ופסקינו להקל, וכתבו ע"ז המג"א (סקל"ד) והמשנ"ב (סקע"ה) דזה דווקא בלא אכל כדי שביעה דחיוב ברהמ"ז שלו הוא רק מדרבנן לכן נקטינן להקל אבל באכל כדי שביעה דחיוב ברהמ"ז הוא מדאורייתא צריך לברך ברהמ"ז מספק, והקשה עליו הדגול מרובה דהרי המג"א בסי' קצ"א סק"א כתב שאין מנין הברכות מדאורייתא וא"כ גם בברכה אחת מעין ג' יוצא מה"ת, ובשעה"צ סקע"א יישב דכיון דעכ"פ מחוייב לברך מה"ת היכא דיש ספק ממילא מחוייב לברך כל הברכות כתיקונם, וצ"ע דא"כ לכאורה לפי"ז ה"ה בפת הבאה בכיסנין שהוא ספק פת יצטרך לברך ברהמ"ז באכל כדי שביעה ואמאי הכא לא פסקו המג"א והמשנ"ב כך כמו גבי עיסה שבישלה, ושמעתי מהגרמ"ד וועטנשטיין תי' נפלא, דפת הבאה בכיסנין כיון דמה"ת אין חילוק בין סתם פת לפת הבאה בכיסנין ובכל אופן מברך ברכה אחת אחריה ורק רבנן תקנו ג' ברכות וגם תקנו דפת הבאה בכיסנין אינה מברך אלא ברכה מעין ג' נמצא דבספק אי הוי פת גמור או הוי פת כיסנין אין כאן ספק מה"ת כיון דמה"ת אין שום חילוק בין פת גמור לפת כיסנין אבל גבי עיסה שבישלו הספק הוא אם הוא פת או לא הוי פת וא"כ הספק הוא בדאורייתא דהרי מה"ת נתחייב

יג. מדינא יכול לצרף את כל המרכיבים של מיני המאפה לשיעור כזית ולברך עליו על המחיה^{לד}, ומ"מ כתב המשנ"ב דלכתחילה טוב לזוהר לשער שיהיה בקמח שיעור כזית^{לה}.

'חומש פעודה' בהלכה

המשנ"ב (סי' ר"ח סקמ"ח) כתב להלכה כדעת הלחם חמודות דאין מצטרפין אלא דנתקשה במה שנוהגין העולם בפת כיסנין שמעורב בתבלין הרבה כגון צוקע"ר לעקע"ך לברך עליו לבסוף על המחיה כשיש בו כזית אף שבמין דגן לבדו שנמצא אין בו שיעור כזית, וכתב ליישב דאולי טעמם מפני שהתבלין בא להכשיר את האוכל לכן מצטרף אם האוכל גופא לשיעור, והנה כל מיני המאפה המורכבים מקמח ומים ושמן וסוכר וקקאו ועוד יש לדון מה נכלל בשיעור הכזית לברך עליו על המחיה, והנה המים ושאר המשקין שממנו נעשה העיסה וודאי מצטרפין לקמח לשיעור הכזית (כ"כ בספר שיעורי תורה ובשו"ת עצי חיים סי' לד ועוד הרבה אחרונים וכן הוכיח בזאת הברכה (בירורים אות יד) אלא דכתב דדווקא המים הדרושים לעשות עיסה עבה מצטרפים לשיעור כזית אך המים והמשקים שנותנים בעיסה יותר מהדרוש לעיסה דינם כשאר המרכיבים וכדלהלן, ועיין בספר שערי הברכה (פי"ד הערה כ"ג) דכיון דרוב כמות המים שמערבים במיני המאפה מתאדה בשעת האפיה לכן א"א לצרפן, ולגבי שאר המינים יש לדון דהנה לפי המאמר מרדכי והפר"ח והרעק"א אם אכל כזית ממין המאפה בכל אופן מברך על המחיה דהרי ס"ל דבכל תערובת שיש בו שיעור כזית בכדי אכילת פרס די שיאכל כזית מן התערובת כדי להתחייב בברכה אחרונה אלא דהמשנ"ב פסק דלא כוותיה, וכן למג"א בתערובת של קמח ודברים אחרים הכל מצטרף לשיעור כזית וא"כ וודאי דעל מיני המאפה מברך על המחיה באוכל כזית ממנו

צריך שיאכל לכה"פ שיעור חצי ביצה שהוא כזית לפי"ז כזית הוא לכאורה 28.8 סמ"ק, וכ"כ הגר"ח נאה בספר שיעורי ציון (דף ע'), אמנם מבואר בפוסקים דכזית הוא חצי מביצה ללא קליפתה וא"כ שיעורו הוא פחות ולכן נקטו הפוסקים דשיעור כזית הוא 27 סמ"ק, וכ"כ הגר"ח נאה בספר שיעורי תורה.

לג. כן פסק המשנ"ב בשעה"צ סי' תפ"ו (סק"ז).

לד. הנה בסי' ר"ח (ס"ט) גבי עירב קמח של ה' מיני דגן עם שאר קמחים פסק השו"ע בשם הרבינו יונה דבדבר שברכתו מזונות בעי שיהא באותו קמח של חמשת מינים כדי שיאכל ממנו כזית בכדי אכילת פרס שיוכל לברך על המחיה וביאר המשנ"ב (סקמ"ג) דבעי שיהא מעורב בו קמח דגן אחד משמינית עכ"פ דאז אם יאכל מהפת ד' ביצים יהיה בזה כזית דגן, והיינו דלא די שיש בו שמינית קמח אלא דבעי גם שיאכל מהקמח כזית בכדי אכילת פרס, ובשעה"צ (סקמ"ה) כתב דכן מוכח מהגר"א (סקע"ד) ומדרך החיים, וכתב דאמנם במאמר מרדכי (סקט"ו) כתב דמהני שיאכל כזית מתערובת זה וכן מבואר בפר"ח (מים חיים סי' א') והביאו הרעק"א (סק"א), ומ"מ לענין מעשה פסק המשנ"ב כהגר"א ודה"ח דבעי שיאכל כזית מן הדגן, והנה בעירב ה' מיני דגן עם דבש ותבלין או שאר מינים נחלקו הפוסקים, המג"א (סי' ר"ח סקט"ו) פסק דהכל מצטרף לשיעור כזית לברך עליו על המחיה, ולדעת הלחם חמודות דינו כעירב קמח בקמח דאין שאר הדברים מצטרפין לשיעור כזית, והנה

יד. כידוע בבעלזא החמירו לא לברך על המחיה עד שיהא בקמח (לכאורה יחד עם המים שעל ידיהם נתהווה העיסה) שיעור כזית, ומצד שני החמירו גם שלא לאכול שיעור שיש בו ספק אם מברך עליו ברכה אחרונה אלא צריך לאכול שיעור שיהא מחויב לכו"ע בברכה אחרונה או לאכול מעט באופן דאין כלל ספק על המחיה.

טו. ולכן האוכל מיני מאפה ורוצה לברך על המחיה מדינא יראה לאכול שיעור של 27 סמ"ק ולפי מה שמחמירין בעלזא יוסיף לאכול עד שיהא שיעור 27 סמ"ק בקמח ובמים^{לי}.

טז. ומי שרוצה לאכול קצת באופן שוודאי אינו שיעור על המחיה (באופן שכבר יצא ידי קידוש במקום סעודה במקום אחר) לא יאכל כלל שיעור כזית מן העוגה או הלעק'ך אף שאין בו כזית מן הקמח והמים כיון דמדינא הוא שיעור על המחיה, ומ"מ לכתחילה לא יאכל אפי' יותר מ-15 סמ"ק אם אין רוצה ליכנס לספק על המחיה^{לי}.

'חומש' סעודה' בהלכה

על המחיה דבעינן דגן ליכא ראייה ולכן כתב דמוכרח לאכול עד שיעור שיש בו כזית מהדגן.

לו. ו-4\3 של רוגעל'ע גדול וכן פרוסה (בעובי 1 ס"מ) של עוגה הוא בערך שיעור זה של 27 סמ"ק ולכן מדינא יכול לאכול שיעור זה ולברך על המחיה, והמחמיר כמנהג בעלזא יאכל יותר, ולכן ברוגעל'ע' ובעוגת שמרים דרוב המרכיב הוא קמח ומים יוסיף לאכול עוד קצת, ובלעקע'ך אם הוא נאפה במאפיה בד"כ כ-36 אחוז הוא מן הקמח ומים ולפי"ז יחמיר לאכול קרוב ל-3 פרוסות, ואם הוא נאפה בבית אז בד"כ הקמח ומים הם יותר מ-36 אחוז ולפי"ז די שיאכל 2.5 פרוסות שיהא שיעור על המחיה לכל הדיעות.

לז. דכתב המשנ"ב בס"י תפ"ו דלכתחילה יזהר שלא לאכול אפי' כשליש ביצה אלא יאכל פחות הרבה משליש ביצה, ובספר "הכזית" (עמ' 25 הערה ע"ד) הביא דשמע

אלא דהמשנ"ב פסק דלא כוותיה בתערובת של קמח ודברים אחרים אמנם בלקע'ך וכן כל מיני המאפה גם להמשנ"ב נוהגים לברך על המחיה וביאר הטעם משום דהתבלין בא להכשיר את האוכל וא"כ נמצא דלדעת המשנ"ב מדינא מברך על המחיה על מיני המאפה אף שהכזית הוא רק מכל המרכיבים.

לה. וכן פסק החזו"א (כ"ז סק"ח), והמשנ"ב הביא ראייה דאיתא כע"ז במג"א ריש סי' ר"י, והיינו דהמג"א התם הביא הגמ' ביומא פ: דאע"ג דאין מצטרפין אכילה ושתייה מ"מ ציר שע"ג ירק מצטרף דכל אכשורי אוכלא אוכלא הוא וכתב המג"א שה"ה הפת השרוי במשקה או ביין, אמנם האגרות משה (או"ח ח"א סי' ע"א) דחה ראית המשנ"ב דהתם מיירי כששניהם ברכתן בורא נפשות אלא דאכילה ושתייה אין מצטרפין וע"ז אמרינן דאם בא להכשיר את האוכל מיקרי אוכל וא"כ מצטרפין לענין בורא נפשות אבל לענין לצרף התבלינים לברכת

יז. כשאוכל פחות מכשיעור יכול לאכול בלא ברכה אחרונה אפי' אם מפוזר שומשום על העוגה וא"צ לחשוש משום בריה ל^ח.

יח. אמנם גם אם אכל יותר משיעור 15 סמ"ק אין יכול לברך ברכה אחרונה כל זמן שלא אכל כשיעור 27 סמ"ק, ולכן מי שבא לחומש סעודה אחר שכבר יצא ידי קידוש במקום סעודה במקום אחר ועכשיו רוצה לאכול רק מעט שלא יצטרך לברך על המחיה לא יאכל יותר מ- 15 סמ"ק, ואם אוכל יותר מ- 15 סמ"ק לא יברך על המחיה וראוי שיוסיף לאכול עד שיעור 27 סמ"ק כדי שלא יכנס לספיקות ולמנהג בעלזא יוסיף לאכול עד שיהא שיעור 27 סמ"ק בקמח (ובמים) ואז יברך על המחיה, ובאופן שאין מוסיף לאכול שיהיה כשיעור על המחיה לא יברך על המחיה.

יט. והנה באופן שאינו מברך על המחיה על מיני המאפה לכאורה הרי צריך לברך בורא נפשות מחמת הסוכר והדבש ושאר מיני המתקה שבעוגה או בלעקעץ, ולכן באכל עוגה אם מיני המתקה יש להם שיעור בורא נפשות או אפי' כשאין להם שיעור מ"מ מצטרף הקמח לשיעור כזית לחייבו בבורא נפשות ל^ט, אמנם בלעקעץ י"ל דכיון שהסוכר ודבש נועדו להכשיר את מיני הדגן א"כ הוי כמיני הדגן ואין יכול לברך עליהם בורא נפשות אפי' יש בהם שיעור כזית ולכן ראוי שיאכל או

בשיעור שהוא ספק ב"א ושותה גם משקין כתב דיש ספק אי יכול לברך בורא נפשות והאגרות משה ועוד פוסקים נחלקו עליו, ועיין במגילת ספר (סי' י"ז אות ד') שביאר מחלקותם וכתב דנידון דידן יהיה תלוי במח' השעה"צ והאגרות משה דלדעת השעה"צ אינו יכול לברך בורא נפשות כיון דיש ספק דאפשר דצריך לברך על המחיה ולדעת האגרות משה יכול לברך בורא נפשות, אמנם שמעתי מהגרמ"ד וטענשטיין די"ל דאפי' לשעה"צ הספק הוא רק ביין ומשקין די"ל דכיון דהיין הוא ראש לכל המשקין לכן בכל אופן אינו מברך בורא נפשות אבל בנידון דידן ודאי יברך בורא נפשות.

מהגרמ"ש אלישיב דיאכל עד 15 סמ"ק ובאופן זה לא נכנס כלל לספק ב"א.

לח. באשל אברהם מבושאשט סי' ר"י נסתפק אודות שומשמים שמפזרים ע"ג עוגות דאפי' כשאוכל מהעוגות עצמם פחות מכשיעור כזית עכ"פ שמא יש לחוש על כל גרגיר שומשום משום בריה או נימא שמכיון שהוא בא להטעים את העוגה הוא בטל לגבי העוגה ואין לו חשיבות לחיוב ברכה אחרונה בפנ"ע וכצד השני נטה לפסוק.

לט. הנה המשנ"ב בשעה"צ בסי' ר"ח (סק"ע) ובסי' ר"י (סק"ד) בשותה יין

חומש
סעודה
בהלכה

ישנה דבר שברכתו האחרונה הוא בורא נפשות ויברך עליו בורא נפשות ויפטור את הסוכר והדבש שבלעקע'ך^מ.

ב. הא דבאוכל כזית מתחייב בברכה אחרונה הוא רק אם אוכלו בתוך כדי אכילת פרס^{מא} ולהלכה הוא שיעור אכילת ג' ביצים^{מב}, י"א שהוא ב' דקות^{מג} וי"א שהוא ג' דקות^{מד} וי"א שהוא ד' דקות^{מה}, וכן נקטו מורי ההוראה.

להיזהר שלא לאכול שיעור קביעת סעודה ושיעורו

בא. צריך לזהר שלא לאכול שיעור שרגילים לקבוע עליו סעודה דאז מתחייב בברהמ"ז^{מי}, ודווקא שיעור שאחרים קובעים עליו סעודה אבל אם אין אחרים רגילים לקבוע אע"פ שהוא קבע בטלה דעתו^{מו}, ובשיעור זה כתב המשנ"ב דנחלקן האחרונים י"א שהוא שיעור ג' או ד' ביצים^{מח} וי"א דדווקא שיעור שסעודה של ערב ובוקר^{מט} וכן פסק

'חומש' סעודה' בהלכה

מ. ובפרט שלשיטת האחרונים דבורא

נפשות פוטר על המחיה בכך יוצא בדיעבד גם בב"א על הלעקע'ך, כן שמעתי מהגרמ"ד וטענשטיין.

מא. שו"ע סי' תרי"ב (ס"ד).
מב. השו"ע שם הביא מח' ראשונים בשיעור אכילת פרס דלדעת רש"י ביומא דף פ' שיעור ד' ביצים ולדעת הרמב"ם (הל' יוהכ"פ פ"ב) והרשב"א שיעורו ג' ביצים, ופסק המשנ"ב דבשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל דבריהם הלך אחר המיקל ולגבי ברכה אחרונה כתב המשנ"ב דמשערין בשיעור הקצר של ג' ביצים.

מז. הרמב"ם (פ"ו סי"ט) כתב דלדעת הרמב"ם אם אחרים אינם קובעים אפי' כשהוא קובע אינו מברך דבתר רוב אזלינן ובטלה דעתו אצל כל אדם, ולדעת הראב"ד אם הוא קובע עליו אפי' משהו מברך עליו המוציא וברהמ"ז, ופסק הרא"ש כדעת הרמב"ם וכן דעת הרבינו יונה (ל. ד"ה א"ל) וכן נפסק בשו"ע ס"ו.

מח. כן הביא המשנ"ב (סקכ"ד) בשם כמה אחרונים, דילפינן מעירובי תחומין דאיתא בס' שס"ח דשיעורו הוא ג' או ד' ביצים.

מט. כן הביא המשנ"ב שם בשם כמה אחרונים והגר"א מכללם וכמשי"כ הב"י בשם שיבלי הלקט וכ"כ האשכול,

מג. שו"ת חת"ס (ח"ו ט"ז כ"ג), מהר"ם שיק (סי' ש"מ).

מד. אגרות משה (ח"ד סי' מ"א), הלכות חג בחג (ח"ב עמ' מ"ט) בשם החזו"א.

מה. כן פסק הגר"ח נאה בספר שיעורי תורה

המשנ"ב להלכה^י, והנה המשנ"ב לא כתב כמה הוא שיעור סעודת בוקר וערב ובשו"ע הרב (ס"ח, ובלוח בה"נ פ"ח ה"א) כתב שאם אכל שיעור חצי עישרון שהוא כ"א וחצי ביצים וודאי נתחייב בברהמ"ז, ואם אכל פחות מכן, אם אכל יותר מו' ביצים הוי ספק ולא יאכל שיעור זה אלא בתוך הסעודה (למזון ושובע)^{נא}.

כב. וכתב המשנ"ב דמ"מ טוב לחוש לדעת המחמירים שלא לאכול שיעור ד' ביצים כיון די"א דהוי קביעות סעודה, וכש"כ אם הוא דבר שיש להסתפק בו מדינא אם הוא פת הבאה בכיסנין בוודאי יש לחוש לדעת המחמירין.

אכל ממנו ונעשה שבע כמו בסעודת ערב ובוקר

כג. אם אכל יותר מד' ביצים ונעשה שבע כמו בסעודת ערב ובוקר מתחייב בברהמ"ז ואם אכל פחות מד' ביצים ונעשה שבע כמו בסעודת ערב ובוקר מסתפק השו"ע^ה אם מתחייב בברהמ"ז, ולפי"ז צריך לזהר מאד שלא לאכול מזונות כשיעור שנעשה שבע לזמן ארוך כמו סעודת בוקר וערב כיון שאז יצטרך לברך המוציא וברהמ"ז^כ.

בטלה דעתו וצריך לברך עליו המוציא וברהמ"ז, והנה לכאורה יוצא לנו חידוש גדול דאם אדם אחד כמה מיני מזונות והוא שבע ממנו מברך המוציא כיון שאחרים אם היו אוכלים את המזונות יחד עם עוד דברים היו שבעין ממנו, ולא מסתבר לומר כן אלא נראה לומר דהמג"א איירי דווקא באופן ששבע ממנו לזמן ארוך כמו שהוא שבע מסעודת בוקר וערב וזה דבר שאינו שכיח כ"כ אלא באדם שאפי' כשאוכל שיעור שביעה נעשה שבע לזמן ארוך כמו סעודת בוקר וערב, וכ"כ בספר פרי אליעזר (ס"ט) אות א' ענף ח', ובביאור סברת המג"א כתב בלבושי שרד דכיון דהאחרים ג"כ אין אוכלים יותר פת בשיעור זה שהוא אוכל עכשיו אלא שמוסיפים אליו מאכלים נוספים לכן לא אמרינן בכה"ג בטלה דעתו אצל כל

ובשעה"צ (סקי"ט) כתב דכן מוכח מהמג"א וש"א, וכתב שם דכ"כ הגר"ז וכ"כ בחיי אדם ששמע מפי הגר"א.

ג. כן פסק המשנ"ב שם דכן נוטה יותר לשון השו"ע.

נא. דשמא שיעור סעודת בוקר וערב הוא ו' ביצים.

נב. הנה השו"ע^ה (סדר בה"נ פ"ב ה"ב) פסק דכל שאוכל כשיעור ד' ביצים והא שבע ממנו מברך ברהמ"ז, ולכאורה מקורו הוא מדברי המג"א (סקי"ג בסופו) והביאו המשנ"ב (סקכ"ד) דפסק דאם אכלו לבדו ושבע ממנו אף שאחרים לא היו שבעין ממנו לבדו אבל כיון שאם אחרים היו אוכלין אותו עם דברים אחרים היו שבעין ממנו ג"כ לא אמרינן

כשרוצה לאכול עוד מזונות אחר שבירך על המחיה

בד. אם אכל מזונות ובירך על המחיה ואח"כ אוכל שוב מזונות יל"ע אם צריך ליזהר שלא יהיו שניהם יחד כשיעור קביעת סעודה^{נב}.

אכל פת הבאה בכיסנין עם שאר דברים

כה. אם אכל פת הבאה בכיסנין עם שאר דברים פסק המג"א (סק"ג) דאם אוכל עם שאר דברים המלפתין את הפת סגי כשאוכל שיעור שאחרים רגילין לשבוע ממנו כשאוכלין ג"כ עם דברים אחרים^{נד}, ודווקא כשאוכל שיעור ד' ביצים מהפב"כ^{נז}.

כו. יש שכתב דלפי"ז צריך ליזהר כשאוכל מזונות כשיעור ד' ביצים ואח"כ מרבה לאכול עוד מיני מאכלים שלא יהיו ביחד שיעור קביעת סעודה^{נז}, אמנם בשש"כ (פנ"ד הערה קל"ב) הביא בשם הגרש"ז אורבנך שאין שאר מיני לפתן מצטרפין אא"כ אוכלן ביחד עם הפת הבאה

חומש
סעודה'
בהלכה

דאם בירך על המחיה אין מצטרפין לשיעור קביעת סעודה.

נד. וכן פסקו המשנ"ב (סקכ"ד) והשוע"ה (ס"ח), ובסדר בה"נ (פ"ב ה"ב) ביאר הטעם לפי שהלפתן טפילה לו.

נח. כן פסק השוע"ה בסדר בה"נ שם.

נו. באגרות משה (או"ח ח"ג סי' ל"ג) הזהיר לאנשים ההולכים להשתתף בסעודת נישואין וכדו' ואוכלים כמה מיני מזונות ועם זה גם משאר המינים המונחים על השולחן עד כדי שביעה גמורה ולא יעשו כן משום ספק המוציא וברכת המזון, וכן כתב בערוך השולחן (סי' קס"ח סי"ח) דע שכמה גדולים צעקו ככרוכיא על מה שנתפשט בדורינו בכל המדינה שבעת איזה משתה עורכים שולחן עם כמה מיני דגים וכמה מיני בשר ואוכלים עם פת הבאה בכיסנין ואוכלים בלא נט"י והמוציא וברהמ"ז וכו'.

אדם (אף שהוא לא צירף שאר מאכלים), ובמחצית השקל מבאר דבכה"ג שהוא שבע מצרפין דעת הראב"ד דאזלינן בתר שביעות ידידה, ומ"מ דווקא באכל יותר מד' ביצים (דזהו שיעור סעודה פחותה) אבל בפחות מכן נסתפק השוע"ה (דאפשר דגם בכה"ג מצרפין דעת הראב"ד דאזלינן בתר שביעות ידידה).

נג. עיין שש"כ (פנ"ד הערה קל"ג) שנסתפק בזה דלכאורה אי מדאורייתא אין יוצאין במעין ג' א"כ כיון דמדין דאורייתא אין נפטר בברכת על המחיה והוה כלא בירך עליו וא"כ יצטרפו יחד שני האכילות ואפי' אם נאמר דמדאורייתא יוצאין במעין ג' מ"מ מדאורייתא בעי שיעור שביעה וא"כ כיון דמקודם לא אכל שיעור שביעה א"כ לא נפטר מדאורייתא וא"כ יצטרפו שני האכילות ונשאר בצ"ע, ועיין בספר שלמי ניסן (עמ' ר"ל) דהביא בשם הגרשז"א

בכיסנין אבל אם אוכלן בנפרד אין מצטרפין^נ, והוראת הפוסקים להקל^{נח}.

בז. אם רוצה לאכול עוד דברים ואינו רוצה להיכנס לספיקות של ברהמ"ז יכול לברך על המחיה אחר אכילת המזונות ואח"כ לאכול את שאר הדברים.

בח. ומ"מ בדיעבד אף אם אכל ד' ביצים מהמזונות וביחד עם שאר המאכלים שאכל היו ביחד שיעור גדול של יותר מכ"א ביצים לא יברך ברהמ"ז, משום כמה טעמים, א. הרבה אחרונים חולקים על דין המג"א דלא מהני שאר דברים להצטרף לשיעור קביעות סעודה^נ. ב. כתבו כמה פוסקים דהמג"א איירי רק באופן דאכלו לשם קבע אבל אם אכלו באופן עראי א"צ לברך עליו המוציא וברהמ"ז, ולפי"ז כשאוכל בחומש סעודה קודם שאוכל סעודת שבת וודאי הוי עראי ואינו מברך עליו ברהמ"ז^ס. ד. י"א שעוגות שעשויים לקינוח אין בהם דין קביעות סעודה שאין להם שם של לחם אלא של מאכל עראי^{סא}.

ללמד קצת זכות נלענ"ד קולא מל' הרי"ף (ל) בענין זה שכתב בזה הלשון, מסקנא היכא דאכיל ליה בתורת כיסנין מברך בורא מיני מזונות וכו' והיכא דאכיל ליה בתורת קביעותא מברך עליה המוציא וג' ברכות עכ"ל, משמע מלשונו דאינו תלוי בשיעור קביעות סעודה אלא באופן האכילה בין ההכנה לאכילת עראי ובין ההכנה לאכילת קבע וזה ידוע שבאכילת סעודה גמורה פושטים בגדיהם העליונים ויושבים סביב השולחן אבל באכילות אלו חוטפין ואוכלין כמה שהן בלי הכנה ויש אוכלין מעומד ומהלך וכו' ולכן אלו האוכלין מזונות עם הרבה תבשילין יש להם על מי לסמוך, וכ"כ בספר התעוררות תשובה (סי' פ').

סא. **בוזאת** הברכה (בירורי הלכה סי' נ"ד אות ב') הביא מש"כ בספר כתר ראש (א"ח פ"א הערה מז) דהגר"א ז"ל פסק על פת הבאה בכיסנין שעושין על חמאה שגם האוכל

נז. **ומוכן** מאד לפי מה שביאר השוע"ה סברת המג"א לפי שהלפתן טפילה לו.

נח. **ושמעתי** מהגרמ"ד וטענשטיין סמך לדברי הגרשז"א מהא דכתב הבה"ל בס"י קפ"ד (ס"ו ד"ה בכזית) דכתב דכשאוכל פת ביחד עם איזה דבר שמלפת את הפת פשיטא דמצטרף שכן הוא דרך אכילה וכשאוכלן בפני עצמן אין מצטרף.

נט. **ערוך** השולחן סי"ז והכף החיים סקמ"ז וכן הוכיח בוזאת הברכה (בירור הלכה סי' נ"ה אות ג') מדברי החזו"א (א"ח סי' כ"ז סק"ח).

ס. **שש"כ** (פנ"ד הערה סב) בשם הגרש"ז אוירבעך דמה שנוהגים לקדש בביהכנ"ס אחר התפילה בשבת ואוכלים מיני מזונות ושאר דברים יש להסתפק אם זה נחשב כקביעות סעודה להתחייב בהמוציא וברהמ"ז, וכן בערוך השולחן שם כתב דכדי

כז. ובטעמים אלו הרווחנו גם לימוד זכות על אלו שאוכלים מזונות ביחד עם שאר מאכלים בשיעור גדול, אמנם לכתחילה אין לסמוך על טעמים אלו אלא צריך להיזהר שלא לאכול מהמזונות ומהמאכלים שיעור קביעות סעודה כ³⁰.

'חומש' סעודה' בהלכה

סב. דהרי המשנ"ב והשוע"ה פסקו כשיטת המג"א, ועל הא דכתב בשו"כ בשם הגרשז"א דהיכא דאוכל דרך עראי יש להקל הנה בספר ותן ברכה עמ' 486 הערה 22 כתב דהגרשז"א פסק דאפי' מי שאוכל שיעור קביעות סעודה לשם תענוג חייב בברהמ"ז, ונשאל על מהא דכתב בשמו בספר שו"כ שם דבכה"ג יש להקל והשיב דאמר כן רק בלשון יש להסתפק וכן ללימוד זכות על אלו שאוכלים הרבה בלי לברך ברהמ"ז אבל לא למעשה, והטעם האחרון כבר נתבאר בהערה הקודמת דאין לסמוך ע"ז לכתחילה.

כשיעור קביעות סעודה א"צ לברך ברהמ"ז מטעם דאין אחרים קובעים סעודה על מין זה וכן הוכיח מל' השו"ע הרב שכתב אכל שיעור שבנ"א קובעים עליו כשאוכלים מין לחם זה במקרה וכו' משמע דדווקא במיני לחמים שקובעים עליהם לפעמים, ולפי"ז כתב דיוצא לנו חידוש עצום לדינא דכל סוגי העוגות והמזונות שאין קובעים עליהם כלל אין בהם דין קביעות סעודה כלל, ולהלכה כתב דאין להקל ולסמוך על סברא זו לכתחילה מאחר שלא מצינו בפוסקים שכתבו כן להדיא, אבל בדיעבד לא יברך עליהם ברהמ"ז.

פרק יא

ברכת הלאקש'ן קוגל והלכותיו

'חומש סעודה' בהלכה

אם דינו כתבשיל או כפת הבאה בכיסנין לענין שיעור קביעות סעודה

יש שכתב שדין הלאקש'ן קוגל הוא כדין פת הבאה בכיסנין דהוה כנתבשל ואח"כ נאפה דיש לו דין פת וברכתו מזונות מטעם דהוא פת כיסנין ולפי"ז צריך ליזהר שלא לאכול הרבה כשיעור קביעות סעודה דא"כ יתחייב בהמוציא וברהמ"ז^א, אמנם רוב הפוסקים נקטו דאין לו דין פת הבאה בכיסנין משום דאין בו תואר לחם^ב או משום דקודם האפיה היה תבשיל גמור^ג ולכן אפי' אוכל הרבה כשיעור קביעות סעודה אין מתחייב בברהמ"ז.

דין קדימה בעוגה ולאקש'ן קוגל בשב"ק קודם הסעודה
כשרוצה לאכול אחד מהם

הנה מי שיש לו עוגות ולאקש'ן קוגל יש לדון על מה צריך לברך, והנה מי שרוצה לאכול רק אחד מהם היינו או רק עוגות או רק לאקש'ן קוגל

א. כן הביאו בוזאת הברכה (בירור הלכה סי' ו') ובספר ברכת הנהנין (פ"ד) ובספר

קובץ תשובות (ח"ג סי' ל') בשם הגרי"ש אלישיב דכיון דאחר שנתבשל נותנו במחבת הוה אפייה (ומעט השמן שנותן הוא רק כדי שלא ישרף) וא"כ הוה כחלטיה והדר אפייה דנפסק בשו"ע סי' קס"ח סי"ד דדינו כפת אלא דכיון דנותנים בו שמן הוה כפת הבאה בכיסנין דבדלא קבע עליו ברכתו מזונות ובדקבע

ב. שש"כ (פנ"ד הערה ס"ה) בשם הגרש"ז אורבך, וכ"כ וזאת הברכה שם ובשערי הברכה (פט"ז הערה קכב) בשם הרבה פוסקים.

ג. כן הביא בספר מאור השבת (ח"ב סי' כ"ד) בשם הגרש"ז אורבך.

וודאי יעדיף לאכול מהעוגות כיון דלדין קידוש במקום סעודה עדיף יותר לאכול עוגות מאשר לאכול לאקש'ן קוגל^ד, אמנם סברא זו שייך רק כשיוצא עכשיו קידוש אבל לא במי שכבר יצא ידי קידוש במקום סעודה במקום אחר, ומ"מ גם לולא טעם זה כשאוכל בשבת בבוקר קודם הסעודה איכא עוד סברות דעדיף יותר לאכול העוגות מאשר לאכול את הלאקש'ן קוגל כמבואר בהערה^ה, וא"כ קודם הסעודה בכל אופן עדיף יותר לאכול את העוגות מאשר לאכול את הלאקש'ן קוגל.

אמנם כל זה הוא באופן שאינו מתכוון לאכול יותר משיעור ד' ביצים אבל אם רוצה לאכול מזה יותר משיעור ד' ביצים לכאורה פשוט דיברך ויאכל רק הלאקש'ן קוגל כיון דבעוגות י"א שאם אוכל שיעור ד' ביצים

'חומש' סעודה' בהלכה

ריוח כלום כשאוכלו תוך הסעודה דגם אז טעון בברכה ובפרט בעוגות שהן ספק אי הוי פת הבאה בכיסנין או פת גמור דאם יאכלם בתוך הסעודה יכנס לספיקות אי טעונין ברכה וא"כ אדרבא עדיף יותר שיאכלם קודם הסעודה, ולפי"ז גם טעם הב' של המג"א דהמוציא קודמת לברכת מזונות ג"כ לא שייך בעוגות דכיון דהם ספק פת הבאה בכיסנין א"כ אם יאכל את הפת תחילה לא יוכל לאכול את העוגות באמצע הסעודה כיון דיהיה ספק אי טעונין ברכה וא"כ וודאי יאכלם קודם הסעודה ובכה"ג ליכא דין קדימה, וכן טעם א' של המג"א דלא יאכל סעודת שבת לתיאבון כתבו התהלה לדוד והאשל אברהם מבוטשאשט דלא שייך בפת הבאה בכיסנין דכיון דאפשר לצאת ידי סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין א"כ אפי' אי לא יאכל אח"כ את הפת לתיאבון מ"מ יצא ידי סעודת שבת לתיאבון במה שאכל בתחילה את הפת הבאה בכיסנין לתיאבון ובדעת תורה כתב דלא שייך בפת הבאה בכיסנין ד"ל דרך בגרמייזל שהוא תבשיל חיישינן שיאכל הרבה וא"כ לא יאכל אח"כ סעודת שבת לתיאבון אבל בעוגות לא

ד. **עיינ** מה שנתבאר לעיל פרק ו' דלדין קידוש במקום סעודה עדיף יותר לאכול מזונות שיש לו יותר דין פת מאשר לאקש'ן קוגל.

ה. **דהנה** המג"א בסי' רמ"ט אסר לאכול 'גרמייזל' [והוא תבשיל שברכתו מזונות] קודם סעודת שבת משום כמה טעמים, א. דהא עכ"פ מצוה לאכול סעודת שבת לתיאבון ואם יאכל את הגרמייזל קודם הסעודה לא יאכל את הסעודה לתיאבון, ב. דהרי ברכת המוציא קודמת לברכת מזונות, ג. דאפי' בשבת אסור לגרום ברכה שאינה צריכה ואם יאכלנו באמצע הסעודה לא יצטרך לברך וכיון שאוכלו קודם הסעודה צריך לברך עליו וא"כ הויא ברכה שאינה צריכה דהרי יכול לאכול באמצע הסעודה בלא ברכה, ולפי"ז להמג"א אסור לאכול לאקש'ן קוגל קודם הסעודה ואף שלהלכה לא פסקינן כן מ"מ כיון דבאוכל עוגות לכאורה גם להמג"א אין החששות הנ"ל דהנה הטעם הג' דגורם ברכה שאינה צריכה פשוט שאין שייך בעוגות כיון דפת הבאה בכיסנין טעון ברכה תוך הסעודה וא"כ לא

מתחייב בהמוציא וברהמ"ז ולכתחילה צריך לזהר לא לאכול ד' ביצים מפת הבאה בכיסנין¹, אמנם באופן דרוצה לאכול פחות משיעור ד' ביצים יאכל מן העוגות.

דין קדימה כשרוצה לאכול שניהם

והנה כשרוצה לאכול את שניהם² דאז יש לדון על מה לברך קודם³, (עיין בהערה כאן דכל הטעמים שנכתבו בהערה לעיל להעדיף לאכול את העוגה מאשר לאכול את הקוגל לכאורה אין שייכים באופן שאוכל שניהם להקדים לאכול את העוגה⁴), הנה הרבה

חומש
סעודה
בהלכה

פרסטר (ח"א עמ' תצד) דהביא זה ומאידך גיסא הביא דמסופר במעשה איש (ח"ג עמ' קכ"א) שהג"ר אליהו פרידמן זצ"ל אמר כן להחזו"א ושיבך בכך את מנהג ירושלים וענה לו החזו"א שמנהגי ירושלים קודש קדשים ואני סבור שגם הקוגל אם אוכלים מזה שיעור קבי"ס גם בזה יש שאלה של ברהמ"ז, וכתב שיתכן שאע"פ שסבר החזו"א שיש לזה שאלות של קביעות סעודה לא רצה לומר כן להגר"ד בהר"ן שנהג כמנהג ירושלים.

ז. וכן באופן שרוצה לאכלם ביום חול שאין שייך כל הנידונים דלעיל ואז אפי' אם רוצה לאכול רק אחד מהם ג"כ דינו כמו שיתבאר להלן.

ח. אפי' אם רוצה לצאת ידי קידוש במקום סעודה א"צ לברך קודם על העוגה ויכול לאכול קודם לכן דבר שאינו יוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה ואין זה נחשב הפסקה, וכ"כ בספר בני ראם (סי' ס"ג) והוכיח כן מהא דבבלי יו"ט של ר"ה אוכלים פירות אחר קידוש.

ט. דהנה לכאורה הטעמים הנ"ל לפי דעת המג"א לא שייך באופן שאוכל משניהם, דהנה לטעם דלא יאכל לאקש'ן קוגל קודם

חיישינן שיאכל הרבה כיון שלא ירצה ליכנס לחשש של המוציא וברהמ"ז, ולכן וודאי דעדיף יותר לאכול עוגות דאז לכאורה מותר גם לדעת המג"א.

ו. ואף שמדין קידוש במקום סעודה עדיף יותר לאכול עוגות מאשר לאכול לאקש'ן קוגל, וכן לפי דעת המג"א איכא כמה חששות באכילת הלאקש'ן קוגל קודם הסעודה, מ"מ מסתבר כיון דבדין קידוש במקום סעודה מבואר בפוסקים דיוצא ולענין אכילת הגרמיז"ל לא פסקינן כהמג"א ואפי' לדעת המג"א אין כאן חשש שמברך את הברכה שאינה ראויה ולענין אכילת עוגות יותר מד' ביצים איכא פוסקים דמחייבין בברהמ"ז וצריך לחוש להם לכתחילה משא"כ בלאקש'ן קוגל לדעת רוב הפוסקים ליכא חשש של המוציא אפי' בשיעור קביעות סעודה, לכן נראה דעדיף דבאופן זה יאכל לאקש'ן קוגל, ובספר מאור השבת (ח"ב בפניני המאור הערה קי"ח) כתב ששמע דהגאון ר' דוד בהר"ן אמר להחזו"א שהטעם שנהגו בירושלים לאכול קוגל בקידושא רבא כדי שלא להיכנס לשאלות של קביעות סעודה עקב אכילת הרבה עוגות ולכן העדיפו לאכול קוגל והחזו"א שיבך טעם זה, אמנם עיין בספר אסוקי שמעתתא להרה"ג אברהם יוסף

מספרי זמנינו פסקו להלכה ע"פ דברי השו"ע הרב בסדר בה"נ (פ"ט ס"ז) דפת הבאה בכיסנין קודם לתבשיל של מזונות כיון שהוא חשוב יותר שאם קובעים עליו סעודה ברכתו המוציא^א, ולפי דבריהם יוצא עוד חידוש גדול

'חומש סעודה' בהלכה

(אע"פ ששניהם ברכתו במ"מ) ולת"ק משמע דפוטר, וכתב ברשב"א בברכות מא. (בד"ה ומסתברא) דאפי' לת"ק דאמר פרפרת פוטר מעשה קדירה אבל מעשה קדירה לא פטר את הפרפרת אם לא התכוון בפי' לפטרו והטעם משום דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך גרירה אלא דווקא דרך כוונה פוטר, והנה השו"ע הרב בסדר בה"נ שם הביא דין הרשב"א וכתב דמי שבירך על הפירות שלפניו ואח"כ הביאו לו יותר ממין זה או ממין אחר שנפטר בברכת הראשון כגון שברכותיהן שוות וכו' א"צ לחזור ולברך והוא כשבירך היה דעתו גם על השני לאכול אפי' לא היה בדעתו בפירוש לפטרו מברכה זו וכו' וכל זה כשהראשון והשני הם שוים בחשיבות שאין להשני דין קדימה על הראשון אילו היו שניהם לפניו אבל אם היה להשני דין קדימה על הראשון אע"פ שהיו שניהם לפניו בשעת הברכה אין ברכת שאינו מוקדם פוטר את המוקדם לברכה אא"כ נתכוון לפוטרו בפירוש בברכה זו וכשנתכוון לפוטרו פוטר אפי' לא היה לפניו בשעת הברכה, לפיכך מי שהיו לפניו מעשה קדירה של ה' מיני דגן ופת הבאה בכיסנין שברכתו ג"כ בורא מיני מזונות אלא שקביעות סעודה מועלת לו לברך המוציא ובירך על מעשה קדירה לא פטר את הפת הבאה בכיסנין אא"כ נתכוון בפי' לפטרם מברכה זו לפי שאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב ממנו שלא בכוונה, וכתב השו"ע דיש חולקים על כל זה ואומרים שאין חילוק כלל בין דבר החשוב לשאינו חשוב כ"כ כל שברכותיהן

הסעודה כדי שיוכל לאכול סעודת שבת לתיאבון ונתבאר דבאוכל עוגה ליכא חשש זה משום דיכול לצאת יד"ח סעודה לתיאבון ע"י העוגה או לפי ההסבר השני דבאוכל עוגה לא חיישינן שיאכל הרבה כיון שלא ירצה ליכנס לספק ברהמ"ז א"כ גם כשאוכל שניהם שייך טעם זה ואין חילוק אם אוכל קודם את העוגה או קודם הלאקש'ן קוגל, וכן לב' הטעמים של המג"א דלא יאכל לאקש'ן קוגל קודם הסעודה משום דברכת המוציא קודם למזונות וכן משום דהוה ברכה שאינה צריכה כיון דיכול לאכול באמצע הסעודה ובאוכל עוגה ליכא סברות אלו כיון שאם יאכלנו באמצע הסעודה יכניס עצמו לספק ברכות א"כ גם כשאוכל שניהם קודם הסעודה אין כאן חשש קדימה וחשש ברכה שאינה צריכה דכיון דבכל אופן צריך לברך מזונות קודם הסעודה כיון שרוצה לאכול עוגה א"כ בין אם מברך על העוגה ואח"כ אוכל הלאקש'ן קוגל ובין אם מברך על הלאקש'ן קוגל ואח"כ אוכל העוגה ליכא ב' חששות אלו, וא"כ יש לדון על מה יברך קודם.

י. **שערי הברכה** (פ"ב ה"ג), מלבושי מרדכי (ס' ג' ה"ז), ספר הלכה למעשה להג"ר אליעזר דוד שפירא (פכ"א ס"ט), פסקי תשובות (ס' ר"א אות ט'), ועוד, וכתבו דאפי' אם הוא אינו שלם והתבשיל שלם פת הבאה בכיסנין קודם.

יא. **הנה** בברכות מב. נחלקו ת"ק וב"ש דלב"ש אין פרפרת פוטר מעשה קדירה

לדינא דאם בירך על הלאקש'ן קוגל קודם ולא נתכוון בפירוש לפטור את העוגה לכאורה יצטרך לברך שוב על העוגה משום דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב³.

אמנם בספר "וזאת הברכה" (בירורי הלכות סי' מ"ט אות ד') הוכיח דלשאר הפוסקים אין פת הבאה בכיסנין חשוב יותר משאר תבשיל של מזונות וא"כ א"צ להקדים פת הבאה בכיסנין לתבשיל וכן אם בירך על הלאקש'ן קוגל פוטר את העוגה אפי' לא נתכוון בפירוש לפטור⁴, וכתב

פוסקים דפת הבאה בכיסנין היא יותר חשובה א"כ אין התבשיל פוטר אם לא נתכוון עליו בפירוש, ואפי' אם יושב בחומש סעודה והרי הבה"ל בסי' רי"א (ס"ה ד"ה ובלבד) הביא בשם הרעק"א דהיכא דאתכא דבעה"ב סמ"ך הוי כאילו התכוון בפי' לפטור כל מה שיביא לו בעה"ב וא"צ לחזור ולברך על השני מ"מ מסתבר דכשמונה לפניו כמה מיני מאכלים ובירך על שאינו חשוב מסתבר דאין שייך לומר ע"ז אתכא דבעה"ב סמ"ך דהרי מונח לפניו הכל על השולחן ולמה בירך על שאינו חשוב אלא מוכח דאינו רוצה לפטור את החשוב, ועיין בספר הלכות יום ביום (פ"ח ס"ו) שג"כ צידד לומר כן אלא דכתב דאפשר לומר דהואיל ואינו מסיח דעתו ממאכלים שעתידים להביא לו לכן אין מסיח דעתו משום מאכל.

יג. דבזאת הברכה הקשה דכיון דברשב"א מבואר דפת הבאה בכיסנין חשוב יותר מתבשיל א"כ אמאי לא הביאו הרמ"א והפמ"ג כשמביא כל ה' קדימה (בהקדמה להל' ברכות סי' י') והמשנ"ב בסי' רי"א סקל"ה כשמסכם את כל דיני הקדימה דין זה של הרשב"א דפת הבאה בכיסנין קודמת לתבשיל, ולכן כתב דכל הפוסקים שהביאו דינו של הרשב"א דבירך על שאינו חשוב אינו פוטר את החשוב בסתמא על דין היו

שוות ואפי' יש לאחד דין קדימה על השני לכתחילה כששניהם לפניו הרי החשוב והמוקדם נפטר בברכת שאינו חשוב אף שלא נתכוון בפי' לפטור, וכתב דלצאת מידי ספק ברכות צריך לזהר לכתחילה להתכוון בפירוש לפטור גם החשוב בברכה זו כשאינו לפניו עדיין ואם ישנו לפניו יברך עליו תחילה, ומדברי שוע"ה אלו שכתב דאם היה לשני דין קדימה על הראשון אין ברכת שאינו מוקדם פוטר וע"ז כתב דלפיכך מי שהיו לפניו מעשה קדירה ופת הבאה בכיסנין ובירך על מעשה קדירה לא פטר בסתמא את הפת הבאה בכיסנין לפי שאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב ממנו שלא בכוונה מזה הוכיחו הפוסקים דפת הבאה בכיסנין מדין קדימה הוא קודם למעשה קדירה ולפי"ז כתבו דהיכא דיש לו פת הבאה בכיסנין ומעשה קדירה ורוצה לברך על אחד מהם ועי"ז מתכוון גם לפטור את השני צריך לברך על הפת הבאה בכיסנין מצד ה' קדימה.

יב. דאף דהשוע"ה הביא מח' אם פסקינן כדעת הרשב"א וכתב דספק ברכות להקל אמנם מדברי הרמ"א בסי' רי"א ס"ה ובמשנ"ב שם מבואר דפסק כהרשב"א אפי' לענין דיעבד ואם בירך על שאינו חשוב קודם צריך לחזור ולברך על החשוב, וא"כ אם

'חומש' סעודה' בהלכה

לפניו פירות ובירך על הפירות שחביבים אצלו פחות אינו פוטר בסתמא את הפירות שחביבים לו יותר ולא הביאו דין הרשב"א על פת הבאה בכיסנין ותבשיל צ"ל דס"ל דפסקינן כהרשב"א רק ביסוד זה שהאינו חשוב אינו פוטר בסתמא את החשוב אבל במש"כ הרשב"א דפת הבאה בכיסנין חשוב יותר ממעשה קדירה לא פסקינן כוותיה אלא כדמשמע בדעת הרבינו יונה שהם שוים בחשיבות, ולפי"ז נחא דהפוסקים לא פסקו דין זה דפת הבאה בכיסנין קודמת לתבשיל מזונות דבזה לא פסקינן כהרשב"א אלא רק כ"יסודו" שהאינו חשוב אינו פוטר בסתמא את החשוב.

והנה לכאורה יש להוכיח כדברי הוזאת הברכה דהרמ"א לא ס"ל דפת הבאה בכיסנין חשוב יותר ממעשה קדירה מהא דפסק הרמ"א בס"י קע"ו דמעשה קדירה פטר את הפרפרת אע"פ שהרשב"א בעצמו כתב דאפי' לת"ק דאמר פרפרת פוטר מעשה קדירה אבל מעשה קדירה לא פטר את הפרפרת אם לא התכוון בפי' לפטרו משום דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב (ומתחילה היה לי לפלא על בעל ה"וזאת הברכה" שלא הביא ראיה זו לשיטתו), אמנם אין זה ראיה כלל דהרשב"א פי' דפרפרת היינו פת הבאה בכיסנין ולכן כתב לפי שיטתו דאין מעשה קדירה פוטרו אבל הרמ"א קאי על השו"ע דפי' פרפרת דהיינו פירורי פת דק שדבקם עם מרק או דבש שאין דינם כפת הבאה בכיסנין ולכן מעשה קדירה פוטרו וכ"כ בספר מלבושי מרדכי (במזוז בירורי הלכות סי' א'), וא"כ לא מיירי כלל מדין הרשב"א, אלא דלפי"ז יל"ע דכיון דכל מקור

דברי הרשב"א הוא מהא דמעשה קדירה אינה פוטרת פרפרת והרי הרמ"א בס"י ר"א גבי היו לפניו כמה סוגי אוכלים שאחד קודם לחבירו ובירך שלא כסדר קדימה א"צ לחזור ולברך פסק בדעת הרשב"א דדווקא אם היה דעתו עליו בברכתו וכין דבפי' פרפרת לא פי' כדברי הרשב"א דמיירי בפת הבאה בכיסנין א"כ מאיפה המקור לדעת הרמ"א לדין זה דאינו פוטר את החשוב יותר ממנו בסתמא, וכן הקשה בראש יוסף (ברכות מב) ונשאר בצ"ע, והנה בשו"ת גינת ורדים (כלל א' סי' ז) הביא את שיטת הרשב"א וכתב דנ"ל שלמדו מהא דאמרינן בגמ' שיין שבתוך המזון אינו פוטר יין שלאחר המזון שזה לשרות וזה לשתות וכיון שבא לשרות הוא גרוע ואינו פוטר את היין החשוב ממנו שהוא לשתות ולפי"ז מובן מש"כ בשלטי גיבורים (ל: אות ב') והביאו הד"מ בס"י קע"ד דאם היה בדעתו לפטור יין שלאחר המזון אז יין שלפני המזון פוטרו וכן פסק השו"ע (סי' קע"ד ס"ט) ולכאורה צ"ב אמאי מהני לזה כוונה, אמנם לפי ביאור זה מובן דכיון דכל דין זה שאינו פוטר הוא משום דין הרשב"א א"כ היכא שנתכוון בהדיא פוטרו, וכ"כ הצ"ח, וכתב לי הגאון ר' מרדכי גלבר (בעמח"ס מלבושי מרדכי) במכתב דלפי"ז מובן אמאי הביאו פוסקים אלו מקור חדש לדברי הרשב"א כיון דס"ל דאין פת הבאה בכיסנין חשוב יותר ממעשה קדירה ובמתני' פי' כהשו"ע והרמ"א משום דס"ל כהרמ"א דפרפרת היינו חביצא ולכן הוצרכו ללמוד ממקום אחר, אלא דכתב דלדבריהם איכא דין הרשב"א אפי' במין אחד דהרי מיירי בשניהם יין וזה דלא כהא"ר דכתב דהרשב"א לא מיירי במין אחד ופסק המשנ"ב בסוף סי' ר"ו כוותיה, ואולי אפשר

דאפי' לדעת השוע"ה אפשר דהיכא דמתכוון בהדיא לפוטרו ליכא בזה דין קדימה על הפת הבאה בכיסנין^י, ולפי דעתו נמצא דבעוגה וללאקש'ן קוגל כשרוצה לאכול שניהם ורוצה לברך על אחד לדעת רוב הפוסקים יברך על איזה שירצה אלא דאם הרוגעל'ע הוא שלם צריך לברך עליו כיון דהוא שלם והלאקש'ן קוגל הוא פרוס אבל הוא גם העוגה היא פרוסה יברך על מה שחביב לו יותר ואם שוין בחביבות יברך על הגדול יותר^{טו} ואפי' להשוע"ה אפשר דאם מתכוון להדיא לפטור את השני גם הוא מודה לזה.

והנה להלכה, באופן שהעוגה היא שלימה או אפי' אם היא פרוסה אבל אין הלאקש'ן קוגל חביב יותר וודאי יברך על העוגה^{טז}, ובאופן שהעוגה

אף שהוא לכאורה הוכחה גדולה דאין לו דין קדימה במכוון בפירוש מ"מ מלשון השוע"ה משמע דיש לו דין קדימה, וכ"כ בקצות השולחן (סי' נ"ד בבה"ש סק"ו) בדעת השוע"ה דיש לו דין קדימה.

טו. כמבואר בריש סי' קס"ח, והנה באופן ששניהם פרוסים ושויים בחביבות דמברך על הגדול הנה אף שבבדרך כלל הלאקש'ן קוגל גדול יותר מן העוגה מ"מ כיון דהדרך הוא דבעוגה בשעת הברכה אוחזו כולו ואחר הברכה מוריד בידו חתיכה מן העוגה ומכניסה לפיו ובללאקש'ן קוגל קודם הברכה מוריד חתיכה עם המזלג ולפי"ז נמצא דאף דקודם הברכה הקוגל גדול יותר מן העוגה מ"מ בשעת הברכה בד"כ העוגה גדולה יותר מן חתיכת הקוגל שהוריד במזלגו וא"כ יברך על העוגה אבל אם אוחז בידו את הקוגל בשעת הברכה ורק אח"כ מוריד ממנו חתיכה אז יברך קודם על הקוגל כיון שהוא יותר גדול בשעת הברכה.

טז. דכיון דאין ללאקש'ן קוגל מעלה על העוגה א"כ וודאי יראה לצאת ידי הפוסקים שפסקו דפת הבאה בכיסנין עדיף.

ליישוב דיין לשותות ויין לשרות חשיב כב' מינים.

יד. מדהביא דין זה של הרשב"א דמעשה קדירה אין פוטר בסתמא את הפת הבאה בכיסנין ומ"מ בפרק י' כשהביא דיני קדימה לא הביא דין זה שפת הבאה בכיסנין קודמת לתבשיל א"כ י"ל דהשו"ע הרב ס"ל בדעת הרשב"א דהא דפת הבאה בכיסנין הוא יותר חשוב מתבשיל מזונות הוא רק לענין זה דאין פוטרו בסתמא אבל כשמכוון להדיא אין לו דין קדימה ולפי"ז נמצא דאפי' לדעת השוע"ה אפשר דאין לפת הבאה בכיסנין דיני קדימה על התבשיל וא"כ כשרוצה לאכול שניהם ורוצה לברך על אחד ומתכוון בפי' לפטור את השני יכול לברך על איזה שירצה וא"צ לברך דווקא על הפת הבאה בכיסנין ודווקא בסתמא כשאינו מכוון בפי' לפטור את השני ס"ל להשוע"ה דיברך על הפת הבאה בכיסנין דאם יברך על התבשיל לא יפטור את הפת הבאה בכיסנין ולשאר הפוסקים גם בסתמא יכול לאכול איזה שירצה כיון דס"ל דלא פסקינן כלל כהרשב"א דפת הבאה בכיסנין חשוב יותר מתבשיל מזונות, והנה

פרק יא ◇ ברכת הלאקש'ן קוגל והלכותיו

היא פרוסה והלאקש'ן קוגל הוא חביב יותר יל"ע על מה יברך" ומ"מ כשמברך על האחד יתכוון בפי' לפטור את השני^י, ומ"מ אם לא נתכוון בפי' לא יברך על השני^ט.

דין קדימה בעוגות שהם ספק פת הבאה בכיסנין ולאקש'ן קוגל

אמנם עדיין יש לדון דכיון דרוב מיני העוגות והעוגיות הן רק ספק פת הבאה בכיסנין ומברכין עליו מזונות רק מספק והנה האחרונים נחלקו בדין היה לפניו שני מאכלים שברכותיהן שוות אלא דאחד מהם הוא מחויב בוודאי בברכה זו ואחד מהם מברך עליו ברכה זו מספק, על מה מקדים לברך, י"א דמברך על הוודאי משום דברכתו הוא יותר מבוררת^ב וי"א דמברך על הספק משום דאם יברך על הוודאי אפשר דלא יפטור את הספק לפי הצד שאינו מחויב בברכה זו^כ א"כ באופן זה דיש לו ספק פת הבאה בכיסנין ולאקש'ן קוגל שהוא וודאי מזונות לפי האחרונים דס"ל דמברך על הוודאי יברך על הלאקש'ן קוגל ולפי האחרונים דס"ל דמברך על הספק יברך על העוגה.

'חומש' סעודה' בהלכה

יז. **דמצד** אחד מפשטות דברי השוע"ה משמע דפת הבאה בכיסנין קודם ובדברי שאר הפוסקים לא מבואר להדיא להיפך, ומצד השני בוזאת הברכה הביא הוכחות דשאר הפוסקים חולקים על דין זה וגם בדברי השוע"ה אין זה ברור כ"כ, אלא דאין זה מוכרח כ"כ דשאר הפוסקים חולקים ע"ז וכן קשה קצת לומר דהשוע"ה לא ס"ל כן בדיני קדימה, ולכן יל"ע להלכה.

יח. **דכיון** דיש לנו ספק מה חשוב והרי פסקו הרמ"א והמשנ"ב דאינו פוטר את החשוב ממנו אם לא נתכוון עליו בפירוש וא"כ כיון דיש לנו ספק מה חשוב יותר א"כ יכוון בפירוש לפטור את השני.

יט. **דהרי** לדעת השוע"ה בדיעבד פוטר את החשוב יותר, ואפי' לדעת שאר הפוסקים שאין פוטר את החשוב יותר בדיעבד.

כא. עיין בספר מגילת ספר (סי' כד) שהאריך בזה וכתב להלכה דיברך מקודם על הספק.

כב. הפמ"ג (בסי' ר"י משבצ"ז סוסק"א) כתב דאם יש לו בוסר דמברכין עליו בפה"א מספק ופרי האדמה וודאי אפשר דראוי לברך על מין מבורר על צננו בפה"א ולפטור הבוסר בספק לא שיברך על בוסר בספק ויפטור הוודאי.

כא. עיין בספר מגילת ספר (סי' כד) שהאריך בזה וכתב להלכה דיברך מקודם על הספק.

כא. עיין בספר מגילת ספר (סי' כד) שהאריך בזה וכתב להלכה דיברך מקודם על הספק.

דין קדימה באופן שאוכל גם מלפפון חמוץ

והנה באופן שאוכל מלפפון חמוץ עם הלאקש'ן קוגל ומסתפק האם רוצה את המלפפון חמוץ בשביל עצמו וא"כ צריך לברך עליו בפה"א או שרוצה אותו רק בשביל ללפת הלאקש'ן קוגל וא"כ נפטר בברכתו, והנה באופן שאם יאכל אותו מקודם לא יהיה בשביל ללפת יברך עליו מקודם (ואף דלא הוי כסדר הקדימה מ"מ אם עושה כן בשביל ספק ברכות מותר) א"כ אם יש לו עוגה הרי אז וודאי עדיף שיאכל מקודם את העוגה ויברך עליו מזונות ואח"כ יאכל את המלפפון חמוץ ויברך בפה"א ואח"כ יאכל את הלאקש'ן קוגל ובכך הוא מרויח שגם לא נכנס בספק ברכות וגם הוא לפי סדר הקדימה.

חומש
סעודה'
בהלכה

פרק יב

ברכת המלפפון חמוץ

כשאוכלו בשביל עצמו

א. אם אוכל את המלפפון חמוץ בשביל שרוצה לאכול אותו בעצמו ולא בשביל ללפת מברך עליו בפה"א ובורא נפשות (אם אכל שיעור כזית).

כשאוכלו רק כדי ללפת

ב. אבל אם אוכלו רק כדי ללפת את הלאקש'ן קוגל לא יברך עליו לא ברכה ראשונה ולא ברכה אחרונה כיון שהוא טפל לו ונפטר בברכתו* ולכאורה גם אם אוכל את המלפפון חמוץ אחר גמר אכילת הלאקש'ן קוגל אם כוונתו בשביל ללפת הוא טפל ונפטר בברכתו².

ג. דין זה דאם כוונתו ללפת א"צ לברך עליו הוא אפי' אם גם תאב לו³ ויש לדון האם דין זה הוא אפי' אם אוכלו אחר הקוגל ועיין בהערה⁴.

שונים לא בשביל ללפת אחד את השני, ועיין בספר מגילת ספר (סי' ל"ה) דמשמע דלא הבין כן.

ג. **המשנ"ב** סי' רי"ב (סק"ז) כתב דאם אוכל פת כיסנין עם גבינה או שאר דבר ללפת אף שהם ג"כ חביבים עליו והוא תאב לאכול אותם מ"מ מברך רק על הכיסנין לבד דמסתברא שהוא העיקר אצלו, וה"ה בכל דבר כשאוכל עם מין אחר ללפת בו דמה שאוכל ללפת נחשב רק כטפל.

ד. **הנה בשעה"צ** (סקכ"א) כתב דאינו דומה לשותה יי"ש ואוכל לעקע'ך או מרקחת

א. **מתני'** כל שהוא עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר ופוטר את הטפילה, וכן נפסק בשו"ע סי' רי"ב.

ב. כן מסתבר דללפת שייך גם אח"כ, והנה בשעה"צ סי' רי"ב (סק"כ) כתב דמש"כ בסי' ר"ח (סי"ג) דאם אכל בשר ודגים ואכל מה' מינים אין ברכת על המחיה פוטרת את הבשר ואת הדגים היינו כשלא אכל הבשר והדגים עם הכיסנין יחד אבל כשאוכלן יחד פטור מטעם טפל, ולכאורה פשוט שאין כוונת שעה"צ שצריך לאכלן ממש ביחד אלא הכוונה שיהיה במטרה שאחד מלפת את השני משא"כ בסי' ר"ח סי"ג דמירי שאוכל מינים

חומש
סעודה'
בהלכה

ד. ואם כוונתו ללפת אבל גם לולי הלאקש'ן קוגל היה אוכלו עכשיו יש מי שכתב דנראה דיכול לברך עליו^ה, אבל אם עכשיו לא היה אוכלו לולי הלאקש'ן קוגל אע"פ שלפעמים אוכלו בפני עצמו הוי עכשיו טפל ונטפל בברכת הלאקש'ן קוגל.

ה. באופן דהוי טפל וממשיך לאכול את המלפפון חמוץ אחר סיום הלאקש'ן קוגל לא בשביל ללפתו צריך לברך עליו ברכה ראשונה וב"א אבל אם אכל רוב החתיכה של המלפפון חמוץ בשביל ללפת ואחר סיום אכילת הלאקש'ן קוגל נשאר מעט מן החתיכה א"צ לברך עליו^ז.

ו. אם אכל בתחילה את המלפפון חמוץ בשביל ללפת ושכח או לא ידע הדין דא"צ לברך עליו ובירך עליו בפה"א ואח"כ נזכר או אחר עוררו

ערוכה להגר"א פולק (בירורי הלכות סי' ו') שדן באריכות נפלאה בביאור הצדדים ובראיות לכאן ולכאן והוא נטה יותר לצד השני דתלוי אם אוכלו בשביל ללפת או לא, והנה לעניינינו באוכל קוגל עם מלפפון חמוץ לכאורה דינו כאוכל פת כיסנין עם גבינה וא"כ אם אין אוכלם ביחד לכאורה תלוי בב' צדדים הנ"ל, ועיין ברשב"א ברכות מ"א דלכאורה הביא שם ב' המהלכים, וצ"ע לדינא.

ה. **ספר** משנה ערוכה (בירורי הלכות סי' ז'), דכיון דרוצה לאכול ב' מאכלים מה לי שמכוון באחד "גם" ללפת את השני.

ו. **כן** מבואר בט"ז בסי' קס"ח (סקי"א) ובמשנ"ב (סקמ"ו), וה"ה אם אכל מתחילה את המלפפון חמוץ כדי ללפתו ולא בירך עליו ואח"כ נמלך לאכול מחמת עצמו דצריך לברך עליו.

ז. **משנ"ב** שם, דכיון דעיקר אכילתו היה ביחד ונחשב לטפל אין חוששין על גמר האכילה.

דצריך לברך גם על הלעקע'ך דהתם אין אוכלן ביחד ללפת אבל הכא כשאוכל ביחד מסתברא דמה שאוכל ללפת בוודאי הוא טפל אצלו אף דהוא תאב לו, והנה יש לדון בביאור דבריו בביאור החי' בין שותה יי"ש ואוכל לעקע'ך לבין אוכל פת כיסנין עם גבינה די"ל בכוונת דבריו דביי"ש עם לעקע'ך אין אוכלם ביחד ולכן אם תאב ללעקע'ך צריך לברך עליו אבל בפת כיסנין עם גבינה מיירי באופן שאוכלן ביחד ממש ולכן אפי' אם תאב לגבינה א"צ לברך עליה ולפי"ז אם לא יאכלם יחד יצטרך לברך עליה וי"ל בכוונת דבריו דביי"ש ולעקע'ך אין המטרה משום ללפת אלא להפיג המרירות ולכן אם תאב לו צריך לברך עליו אבל בפת כיסנין עם גבינה כיון שהמטרה הוא משום ללפת לכן בכל אופן א"צ לברך עליו ולפי"ז אפי' אם אין אוכלן ביחד ממש ג"כ א"צ לברך עליו, והנה לכאורה מלשונו משמע כדרך הא' דתלוי אם אוכלן ביחד וכן ממה שכתב דיש סעד לזה מדברי הט"ז ולכאורה בט"ז החי' הוא בין אוכלן בפני עצמו או לא ויש לדון הרבה בזה, ועיין בספר משנה

שלא היה צריך לברך עליו, אם הפסיק בדיבור נחשב כברכה לבטלה ואין יכול בברכת בפה"א שבירך בטעות לפטור מאכל אחר שברכתו בפה"א אבל אם עדיין לא הפסיק בדיבור בדיעבד יכול לאכול מיד מאכל שברכתו בפה"א ועולה ע"ז ברכת בפה"א שבירך מקודם^ז.

ז. גם אם כבר בירך מזונות על עוגה ופטר בברכתו את הלאקש'ן קוגל נפטר גם המלפפון חמוץ שאוכלו בשביל ללפת את הלאקש'ן קוגל^ט.

ח. באופן שאוכל בשביל ללפת אלא שאוכל המלפפון חמוץ קודם הלאקש'ן קוגל נחלקו האחרונים בברכתו לדעת הרמ"א (סי' רי"ב ס"א) מברך עליו שהכלי ולדעת המג"א (סק"ד) ועוד אחרונים מברך עליו ברכתו בפה"א^א (ומ"מ נפטר בברכה האחרונה של העיקר^ב), וכתב המשנ"ב (סק"י) דלכתחילה טוב למנוע מלאכול הטפל לפני העיקר^י.

ט. אע"פ שטפל שלא היה דעתו לכך בשעת הברכה על העיקר אינו נפטר בברכת העיקר^י מ"מ כשיושב בחומש סעודה ובשעת הברכה על הלאקש'ן קוגל לא היה על השולחן מלפפון חמוץ ורק אח"כ הביאו אותו על השולחן מ"מ אם אוכל כדי ללפת את הלאקש'ן קוגל א"צ לברך עליו דכיון דהוא סמוך על שולחן בעה"ב תלוי בדעת בעה"ב והוי כדעתו לכך^{טו}.

'חומש' סעודה' בהלכה

כל עיקר דין הרמ"א וס"ל דאם אוכל הטפל לפני העיקר אין עליו שם טפל כלל ואין לשנות מברכתו הראויה לו.

יב. **ספר** ברכה אחרונה (פ"ג ס"ג) בשם הגר"ש אלישיב והטעם דכיון דהוא טפל לו א"כ נפטר בברכה אחרונה, ועמ"ש"כ שם מה שיש לדון בזה.

יג. **ובשעה"צ** (סקכ"ד) כתב דכן העתיק בדרך החיים.

יד. **מג"א** סק"ב ומשנ"ב סק"ד.

טו. **כמבואר** בשו"ע סי' קע"ט (ס"ה) דדעת האורח על כל מה שיביא בעה"ב.

ח. **עיין** סי' קס"ז ס"ז ועיין בבר אלמוגים (סו"ס קנ"ג).

ט. **כן** מבואר בדברי החת"ס (בשו"ת או"ח סי' מ"ז) והביאו הבה"ל בסי' קע"ד (ס"ב בד"ה י"ן).

י. **דכיון** דהוא טפל הפסיד ברכתו ומברך שהכל כדי שלא יהנה בלא ברכה.

יא. **דהמג"א** ס"ל דדווקא כשהעיקר ברכתו הוא שהכל מברך על הטפל שהכל אם אוכלו קודם לעיקר אבל אבל כשברכת העיקר הוא דבר אחר אם אוכל הטפל קודם לכן מברך עליו ברכתו הראויה לו, ובשעה"צ (סקכ"ד) הביא דיש מהאחרונים שמפקפקין על

צירופם לענין שיעור ברכה אחרונה

י. אם לא אכל מהלקאש'ן קוגל (או משאר מזונות) שיעור ברכה אחרונה (באופן שיצא דין קידוש במקום סעודה במקום אחר) ומהמלפפון חמוץ שהוא טפל לו אכל שיעור ברכה אחרונה מברך בורא נפשות^{טז}, ואפי' אם אין בכ"א שיעור כזית וביחד יש בהן כזית מצטרפין ומברכין עליהם בורא נפשות^{יז}.

האוכל מלפפון חמוץ עם מציה

יא. כשאוכל מציה עם מלפפון חמוץ, אם כוונתו לשניהם יברך על כל אחד בנפרד, ואם כוונתו ללפת את המציה על המלפפון חמוץ מברך רק מזונות, ואם כוונתו ללפת את המלפפון חמוץ עם המציה יברך רק בפה"א ויש מי שכתב שצריך לברך גם מזונות^{יח}.

העצה באופן שמסתפק מה מטרותיו

יב. באופן שמסתפק האם רוצה את המלפפון חמוץ בשביל עצמו או שרוצה אותו רק בשביל ללפת^{יט}, הנה באופן שאם יאכל אותו מקודם לא יהיה בשביל ללפת יברך עליו מקודם, ואף דלא הוי כסדר הקדימה

'חומש'
'סעודה'
בהלכה

אופן נשאר ברכתו כל זמן שאינו בא לדבק ולכן אפי' אם הוא טפל צריך לברך עליו, והוכיח כן ממש"כ המשנ"ב בס"י קס"ח (סקמ"ה) גבי מרקחת על דובשנין דמברך על שניהם ולכאורה אמאי לא נאמר דהמרקחת הוא עיקר והדובשנין הוא טפל אלא מוכח דמין דגן באופן שבא לטעם אינו יכול להיות טפל (ורק היכא דבא לדבק יכול להיות טפל) ולכן מברך גם עליו, ויש לדחות דהתם במרקחת ודובשנין המציאות הוא שרוצה את שניהם ולכן מברך על שניהם אבל באמת אם רוצה רק את המאכל השני ואת המין דגן הוא רוצה רק כדי ללפתו הוי טפל ונפטר בברכת העיקר.

יט. כן הוא המציאות אצל הרבה אנשים.

טז. כף החיים (סי' ר"ב סק"ב), אגרות משה (או"ח ח"ד סי' מ"ב), חזו"א (או"ח סי' כ"ז סק"ט), מנחת שלמה (סי' צ"א אות ד'), וכן משמע במשנ"ב סי' ר"ח (סקמ"ח), ודלא כאבני נזר (או"ח סי' ל"ח), והטעם הוא פשוט דהרי גם הטפל טעון ברכה אלא שנפטר בברכת העיקר וא"כ כיון שאין מברך ב"א על העיקר א"כ צריך לברך ב"א על הטפל.

יז. כמבואר בס"י ר"י דכל האוכלין מצטרפין לבורא נפשות.

יח. כן חידש בספר משנה ערוכה להגר"א פולק (בירורי הלכות סי' ה'), דכיון דכל תערובת שיש בו דגן כל שאינו בא לדבק ברכתו מזונות ואפי' אם אינו העיקר אלא בא רק ליתן טעם אלמא דדגן יש לו מעלה דבכל

פרק יב ◇ ברכת המלפפון חמוץ

מ"מ אם עושה כן בשביל ספק ברכות מותר^א, וברור שאם יכול לאכול עוגה ולברך עליו מזונות ואח"כ לאכול את המלפפון חמוץ ולברך בפה"א ואח"כ לאכול את הלאקש'ן קוגל עדיף יותר שבכך הוא מרויח שגם לא נכנס בספק ברכות וגם הוא לפי סדר הקדימה.

יג. והנה באופן זה שמקדים בפה"א לברכת מזונות משום ספק יש לדון אם רוצה לשתות יין מתי יברך עליו דלכאורה צריך לברך עליו קודם המלפון חמוץ דהרי ברכת בפה"ג קודם לברכת בפה"א אלא דבכה"ג יצטרך לברך מקודם על הלאקש'ן קוגל דברכת במ"מ קודם לברכת בפה"ג וא"כ כיון דמסתפק אם המלפפון חמוץ הוא טפל צריך לברך עליו מקודם מכוח ספק וחוזר חלילה^{כא}.

יד. אבל באופן שגם כשאוכלו קודם מטרתו הוא בשביל ללפת א"כ אם יאכל אותו קודם יכנס למח' הראשונים בדין הברכה על הטפל קודם העיקר^{כב} ומטעם זה ג"כ לא מועיל העצה שיכוון בברכת הטפל שלא להוציא העיקר כיון דנכנס למח' הראשונים איזה ברכה יברך עליו, ולכן עדיף שקודם שיאכל את המלפפון חמוץ יקח מין אחר שברכתו אדמה ויברך עליו אדמה ויכוון לפטור את המלפפון חמוץ או שאדם אחר שמברך ברכת בפה"א יוציאנו בברכה^{כג}.

הנחת מלפפון חמוץ ליד קוגל חם

טו. כשמניח בצלחות קוגל ומלפפון חמוץ י"א דיזהר לכתחילה שלא יגעו זה בזה^{כד}, ויש מקילין בזה^{כה}.

אכילת הלאקש'ן קוגל שאינו פוטר את המלפפון חמוץ דגם באופן זה יכנס לספק זה איזה ברכה לברך עליו, דגם באוכל הטפל אחר העיקר באופן שלא נפטר בברכתו ג"כ תלוי במח' הנ"ל, כ"כ בספר משנה ערוכה (בירורי הלכות סי' י"ז) והכי מסתבר.

כג. וכשאחר מוציא אותו צריך ששניהם יהיו קבועים יחד לאכול, כמבואר בסי'

רי"ג.

כד. כן הביא בספר מאור השבת (ח"א עמ' רס"ג) בשם הגר"ש אלישיב והגר"ש

כ. כן מבואר במשנ"ב בסי' ר"ח (סקכ"ג) בשם החיי אדם בביאור דברי המג"א בסי' ר"ה גבי זופ"א עם לביבות דעיקרו בשביל המים דיברך מקודם שהכל, ואפי' האגרות משה (ח"א סי' ס"ט) שחלק על המשנ"ב בביאור דברי המג"א וס"ל דלא יברך שהכל מקודם אפשר דדווקא התם דאין זה ספק גמור אבל בספק גמור מודה להמשנ"ב.

כא. עיין בספר בר אלמוגים (סי' כ"ז) ובספר משבריי ים (גלגל החזור סי' ג' ענף ח').

כב. ומטעם זה ג"כ לא מהני שיכוון בשעת

פרק יג

ברכת מציה עם הערינ'ג ושאר סלטים

כשרוצה לאכול כל אחד בשביל עצמו

א. כשאוכל מציה והערינ'ג, אם רוצה לאכול כל אחד בשביל עצמו ולא בשביל ללפת אף שרוצה לאכלם ביחד צריך לברך ב' ברכות, ולכן בתחילה יברך על כל אחד בנפרד ויקדים לברך במ"מ ואח"כ שהכל.

כשאוכלו בשביל ללפת

ב. אם עיקר מטרתו הוא להערינ'ג ומטעימו עם המציות כדי ללפתו מברך רק שהכל דהמציה הוא טפל להערינ'ג, ואפי' אם תאב גם למציה^א, ויש מי שכתב דכיון דתאב למציה צריך לברך על שניהם^ב.

דמסתברא שהוא העיקר אצלו "וה"ה בכל דבר כשאוכל עם מין אחר ללפת בו דמה שאוכל ללפת נחשב רק כטפל".

ב. כן חידש בספר משנה ערוכה להגר"א פולק (בירורי הלכות סי' ה'), דכיון דכל תערובת שיש בו דגן כל שאינו בא לדבק ברכתו מזונות ואפי' אם אינו העיקר אלא בא רק ליתן טעם אלמא דדגן יש לו מעלה דבכל אופן נשאר ברכתו כל זמן שאינו בא לדבק ולכן אפי' אם הוא טפל צריך לברך עליו, והוכיח כן ממש"כ המשנ"ב בסי' קס"ח (סקמ"ה) גבי מרקחת על דובשנין דמברך על שניהם ולכאורה אמאי לא נאמר דהמרקחת הוא עיקר והדובשנין הוא טפל אלא מוכח

וואזנער ליוזר בזה משום חומרא דדבר גוש מבשל.

כה. שש"כ (פ"א סס"ה ובהערה ר"א) ובספר מאור השבת שם בשם הגרש"ז אורבעך דהקיל משום דאינו מתכוון ומלאכה שא"צ לגופה כיון דלא איכפת ליה, ואפשר נמי דהוה כלאחר יד, ועוד דהוה קצת קלקול של המלפפון בזה, והוא דרך מתעסק, ועוד, דדבר גוש אינו אלא ספק, ובפרט בכלי שלישי.

א. המשנ"ב סי' רי"ב (סק"ז) כתב דאם אוכל פת כיסנין עם גבינה או שאר דבר ללפת אף שהם ג"כ חביבים עליו והוא תאב לאכול אותם מ"מ מברך רק על הכיסנין לבד

ג. אם אוכל את המציה כדי להפיג את החריפות של ההערינ'ג ואינו תאב כלל למציה לכאורה א"צ לברך על המציה¹ אבל אם תאב גם למציה אפי' אם עיקר מטרתו הוא להפיג את החריפות צריך לברך גם על המציה², ויש לדון האם גם כשאוכלם ביחד ועיקר מטרתו הוא להפיג את החריפות ותאב גם לו מברך עליו או כשאוכלם ביחד אינו מברך עליו ועיין בהערה³.

'חומש' סעודה' בהלכה

דהוא תאב לו, והנה יש לדון בביאור דבריו בביאור החי' בין שותה י"ש ואוכל לעקע'ך לבין אוכל פת כיסנין עם גבינה די"ל בכוונת דבריו דביי"ש עם לעקע'ך אין אוכלם ביחד ולכן אם תאב ללעקע'ך צריך לברך עליו אבל בפת כיסנין עם גבינה מיירי באופן שאוכלן ביחד ממש ולכן אפי' אם תאב לגבינה א"צ לברך עליה ולפי"ז ביי"ש ולעקע'ך והי"ה לענינינו בהערינ'ג ומציה אם אוכלן ביחד ממש א"צ לברך על המציה אם תאב גם לו, וי"ל בכוונת דבריו דביי"ש ולעקע'ך אין המטרה משום ללפת אלא להפיג המרירות ולכן אם תאב לו צריך לברך עליו אבל בפת כיסנין עם גבינה כיון שהמטרה הוא משום ללפת לכן בכל אופן א"צ לברך עליו ולפי"ז לענינינו במציה והערינ'ג אפי' אם אוכלן ביחד צריך לברך עליו אם גם תאב לו, והנה לכאורה מלשונו משמע כדרך הא' דתלוי אם אוכלן ביחד וכן ממה שכתב דיש סעד לזה מדברי הט"ז ולכאורה בט"ז החי' הוא בין אוכלן בפני עצמו או לא ויש לדון הרבה בזה ועיין בספר משנה ערוכה להגר"א פולק (בירורי הלכות סי' ו') שזן באריכות נפלאה בביאור הצדדים ובראיות לכאן ולכאן והוא נטה יותר לצד השני דתלוי אם אוכלו בשביל ללפת או לא, וצ"ע לדינא.

דמין דגן באופן שבא לטעם אינו יכול להיות טפל (ורק היכא דבא לדבק יכול להיות טפל) ולכן מברך גם עליו, ויש לדחות דהתם במרקחת ודובשנין המציאות הוא שרוצה את שניהם ולכן מברך על שניהם אבל באמת אם רוצה רק את המאכל השני ואת המין דגן הוא רוצה רק כדי ללפתו הוי טפל ונפטר בברכת העיקר.

ג. כמבואר בשו"ע סי' רי"ב דאם אוכל דג מליח ואוכל פת עמו כדי שלא יזיקנו בגרונו מברך על הדג ופותר את הפת כיון שהוא טפל, וכתב במשנ"ב סק"ג דמיירי שאינו תאב כלל לפת.

ד. כ"כ המשנ"ב (סק"ג) דאם הוא תאב לאכול פת ג"כ שאוכלו עם המלוח כהנהוג לאכול דג מלוח שקורין הערינ'ג עם פת אינה טפילה אליו אפי' אם תאב להמליח יותר.

ה. הנה המשנ"ב בשעה"צ (סקכ"א) כתב גבי פת כיסנין עם גבינה ללפתו דא"צ לברך עליו אפי' אם תאב לו דאינו דומה לשותה יי"ש ואוכל לעקע'ך או מרקחת דצריך לברך גם על הלעקע'ך דהתם אין אוכלן ביחד ללפת אבל הכא כשאוכל ביחד מסתברא דמה שאוכל ללפת בוודאי הוא טפל אצלו אף

ד. ואם כוונתו לאכול מציות ורוצה ללפתם עם ההערינג' אפי' אם תאב להערינג' מברך רק מזונות¹.

ה. אם רוצה לאכול דווקא שניהם יחד אבל לא בשביל ללפת מברך ב' ברכות (על כל אחד בנפרד)¹.

ו. כשאוכל מציה עם הערינג', המדקדקים אוכלים גם מהמציה בכל פעם ולא משתמשים בזה כעין כף דא"כ הוה ביזוי אוכלין².

ברכת הבצלים

ז. לגבי הבצלים הכבושים עם ההערינג', אם מטרתו בבצלים רק כדי ללפת את ההערינג' הם טפלים להערינג' וא"צ לברך עליהם, ואם אין מטרתו ללפת אלא שרוצה לאכול שניהם ההערינג' והבצלים, כשאוכלם בנפרד מברך על כל אחד בעצמו, על ההערינג' שהכל ועל הבצלים לכאורה צריך לברך בפה"א³, וכשאוכלם ביחד ואין מטרתו שאחד ילפת את השני דינם כדין תערובת כמה מינים כמו שיתבאר להלן.

ונשתבחו אין השבח מצד עצמן אלא מחמת הבשר שבהם ומברך עליהם שהכל, וכתב המשנ"ב (סק"ז) דאם היה מבשל ירקות עם בשר [או שטגנן בשומן] שכוונתו ודאי לאכול גם הירקות עצמן בודאי צריך לברך עליהן בפה"א אפילו אם טבע אותן הירקות להשתנות לגריעותא כשמבשלין בלא בשר ושאיני הכא דלא ניתנו שומים בתוך הקדרה בשביל עצמן רק כדי ליתן טעם בהבשר אלא דממילא מקבלין הם ג"כ הטעם מהבשר ונשתבחו ע"כ מברך עליהן רק כברכת הבשר. ולפ"ז אם טיגן בצלים בשמן או בחמאה כדי להשביחן מברך עליהן בפה"א דהרי הבצלים נשתנו לעילויא ע"י הטיגון והם העיקר אצלו, ולעניינינו יש לדון כשהכין את ההערינג' והבצלים האם מטרת הבצלים היא כדי ליתן טעם בהערינג' או דכוונתו גם בשביל הבצלים שיהא כאן תערובת של הערינג' ובצלים, (ושאלתי שני בעלי קיטרינג מה מטרתם

ו. **כדין** דבר המלפת דכתב המשנ"ב סי' ר"ב (סק"ז) דאם אוכל פת כיסנין עם גבינה או שאר דבר ללפת אף שהם ג"כ חביבים עליו והוא תאב לאכול אותם מ"מ מברך רק על הכיסנין לבד דמסתברא שהוא העיקר אצלו, וה"ה בכל דבר כשאוכל עם מין אחר ללפת בו דמה שאוכל ללפת נחשב רק כטפל.

ז. **דהרי** רוצה את שניהם וא"כ אין אחד טפל לשני.

ח. **כמבואר** בשו"ע סי' קע"א (ס"ג).

ט. **הנה** בשו"ע והרמ"א (ריש סי' ר"ה) נפסק דשומים לאחר שבישלם ברכתם שהכל דמחשבי נשתנו לגריעותא, וכתב המשנ"ב (סק"ז) דמשמע מהאחרונים דה"ה בבצלים, וכתב דאם הן טובין ופיין לאכילה יוכל לברך עליהן בפה"א דהרי הם משתנים לעילויא, וכתב הרמ"א דאפילו בשלם עם בשר

ברכת שאר סלטים שיש שם תערובת של כמה מינים

ח. באופן שכוונתו לאכול מציות ורוצה ללפתם עם הסלטים אפי' אם תאב גם לסלטים מברך רק מזונות'.

ט. אם רוצה לאכול את הסלט שיש שם כמה מינים בשביל עצמם ולא רק ללפת את המציה צריך לברך עליו, אלא דכיון דהמינים הם בתערובת אזלינן בתר הרוב"א וא"כ יברך על התערובת כברכת המאכל שהוא הרוב, אלא דלכתחילה צריך דבשעת הברכה יהיה בכף רוב מן המאכל שהוא הרוב בקערה"ב.

י. לדעת החיי אדם (כלל נ"א אות י"ג) היכא שכל מין ניכר בפני עצמו מברך על כל אחד בפני עצמו, אמנם המשנ"ב (ריש סי' רי"ב) הביא חולקים עליו ופסק דספק ברכות להקל ולא יברך על כל מין בפני עצמו, והרוצה לחוש לדעת החיי אדם יכול למעך את התערובת שלא יהא כל מין ניכר בפני עצמו, ובשבת קודש"י ימעך בשינוי כגון ע"י כף"י, או יברך על דבר שבברכתו כברכת המיעוט ויפטרנו בברכתו.

יא. אם המיעוט הוא עיקר אצלו א"כ אמרינן דהרוב מלפתו ומתקנו ומברך כברכת העיקר.

יב. אם הרוב אינו חשוב כלל כגון מים וכדו' לא אזלינן בתריה, אבל אם יש לרוב חשיבות אפי' אם המיעוט הוא יותר חשוב מהרוב לכאורה אזלינן בתר הרוב"ט.



יג. דיש בו משום איסור טחינה, ואף דבשו"ע סי' שכ"א (סי"ב) הביא לדעת הרשב"א מותר לאלתר אמנם אפשר דהתיר רק לחתוך לחתיכות דקות מטעם שהרי לא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות קטנות אבל למעך אפשר דאסור, ומלבד זה המג"א והמשנ"ב שם (סקמ"ה) הביא בשם הש"ג דמפקק בהיתר זה וגם בב"י שם כתב דיוהר לחתוך לחתיכות גדולות קצת.

יד. כמבואר בס' שכ"א (ס"ח) דמרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור וא"כ יוכל למעך בכף דהוה שינוי.

בבצלים של ההערינ'ג ואחד ענה כצד הראשון והשני ענה כצד השני, ועיין שערי הברכה (פכ"ג הערה 147) דנסתפק בזה, ומהגרמ"ד וטענשטיין שמעתי דמסתבר דמטרתו גם בשביל הבצלים עצמן וא"כ ברכתן בפה"א, וכ"כ בספר תורת הברכה (עמ' קנ"ד).

י. כמו שנתבאר לעיל הערה ז'.

יא. מג"א ומשנ"ב סי' רי"ב (סק"א).

יב. וזאת הברכה (עמ' 94) בשם הגרש"ז אוירבעך.

חומש
סעודה'
בהלכה

אם בעי שיהא ניכר שהוא הרוב

יג. באופן דאזלינן בתר הרוב נחלקו ספרי זמנינו אם בעינן שיהא ניכר שהוא רוב, י"א דדווקא אם ניכר שהוא רוב מברכין על כל התערובת כברכת הרוב אבל אם אינו ניכר אע"פ שהוא יותר ממחצה צריך לברך על שניהם^{טז}, וי"א דאם הוא יותר ממחצה אע"פ שאינו ניכר מברכין על כל התערובת כברכתו^{יז}.

'חומש' סעודה' בהלכה

שני מאכלים שהן מעורבין בקערה אחת אם עיקר כוונתו על האחד מברך עליו ופוסט השני אפי' הוא המועט, ולפי"ז כתב דמש"כ בוזאת הברכה הוא חולק על מה שהוא כתב, אבל לפי מה שנתבאר הכל ברור ותלוי אם הוא חשוב אז שייך לומר דהרוב הוא מלפתו ואם אינו חשוב לא שייך לומר דהרוב מלפתו, וכן שמעתי מהגרמ"ד וועטנשטיין.

טז. עיין בספר שערי הברכה (פט"ו סי"א) ובהערה כ"א) דכיון דהטעם דאזלינן בתר הרוב הוא משום חשיבות א"כ כל שאין הרוב ניכר לעינים שהוא הרוב אין לו חשיבות.

יז. בוזאת הברכה (בירור הלכה סי' כ') כתב דכן הוא משמעות הפוסקים שלא הזכירו דבעינן רוב הניכר וע"כ דהטעם דאזלינן בתר הרוב הוא מטעם דגם לגבי ברכות אמרינן דהמיעוט בטל לגבי הרוב ועיקר שם תבשיל קרוי על שם הרוב, וכ"כ בספר מגילת ספר (סי' ל"ב אות ז') והוכיח כן מדברי הפמ"ג (סי' ר"ח משבצ"ז סק"ז) דהביא מהפרישה דבמחצה על מחצה הואיל וא"א לצמצם יש לחוש שמא מין אחד הוא הרוב ולכן יוסיף מהמין שירצה עד שיהיה הרוב ויברך עליו, אלמא דגם אם אינו ניכר שהוא רוב יש לו דין רוב.

טו. הנה המשנ"ב (סי' רי"ב סק"א) כתב בשם הפמ"ג בפתיחה דהא דאזלינן בתר הרוב כל זה דווקא בשניהם הוא דבר חשוב הא אחד מהם אינו דבר חשוב אף שהוא הרוב בטל הוא לגבי מיעוט החשוב דהוא העיקר, ולכאורה משמע קצת מלשונו דאם אחד יותר חשוב מתבירו אזלינן בתריה, אמנם מקורו הוא מדברי הפמ"ג בפתיחה דאיירי רק במים שאין להם חשיבות כלל אבל אם יש לו חשיבות אזלינן בתר הרוב אף שהמיעוט חשוב יותר, ומדויק לשון המשנ"ב שכתב "אם אחד מהן אינו דבר חשוב" ולא כתב שהוא פחות חשוב מהשני אלמא דדווקא כשאינו חשוב כלל, וכן מבואר בוזאת הברכה (בירורי הלכות סי' כ') והוכיח מהמשנ"ב ריש סי' רי"ב דכתב כגון כל תערובת שני מינים שהאחד הוא עיקר והשני אינו בא אלא לתקנו ולהכשירו, משמע מדבריו דרק כשבא לתקנו ולהכשירו הוא טפל אבל לולי זה לא הוי טפל אף שהשני יותר עיקר אצלו, והנה בספר שערי הברכה (פט"ו הערה י"ט) דייק מדברי המשנ"ב סי' ר"ב סקל"א גבי שמן ואניגרון דלא אזלינן בתר רוב המשקה אלא כל דבר שהוא עיקר כוונתו הוי עיקר לענין הברכה והשני נפטר בברכתו, משמע דתלוי בכוונת האדם, וכן הוכיח מהבה"ל סי' רי"ב (ד"ה ואם) שהביא בשם דה"ח שכתב דאם אוכל

הדין באופנים שונתנה הרוב

יד. יש מי שכתב דמשערין רוב לפי הרוב בקדירה ולא לפי הרוב בצלחתו^י, ולפי שאר פוסקים אזלינן בתר הרוב בצלחתו^י, ולפי"ז אם לוקח מהסלט בכפית מתוך הצלחת המרכזית לתוך צלחתו אזלינן בתר הרוב שבצלחתו^כ, ומ"מ בין אם אוכלו בכף ובין אם אוכלו עם מציה אזלינן בתר הרוב בצלחתו ולא אזלינן בתר הרוב ממה שמונח בתוך הכף או המציה^{כא}, ואם לוקח מתוך הצלחת המרכזית עם מציה ואוכלו מיד (ובאופן שכבר בירך מזונות קודם לכן דא"צ לברך על המציה) אזלינן בתר הרוב בצלחת המרכזית ולא בתר הרוב מהמונח במציה (דהוי ככף)^{כב}, ואם בכל הצלחת המרכזית יש רוב של מין אחד אבל בצד אחד של הצלחת יש רוב ממין השני והוא לוקח מצד זה מברך על המין השני שהוא רוב בצד זה, ואם רוב הצלחת הוא ממין אחד אבל הוא מתכוון שבמציה שלו יהיה רוב ממין השני המועט יברך כברכת המין השני^{כג}.

'חומש' סעודה' בהלכה

כא. כן נקטו הפוסקים וכן מסתבר.

יח. ספר ברכת הבית (שער י"ב דין י"ז).

כב. ולפי"ז יוצא שאם מונח בצלחת המרכזי ב' מינים ואחד לוקח במציה מתוך הצלחת המרכזית ומברך כברכת המין שהוא הרוב וכשהשני לוקח נתהפכו היוצרות ונעשה מין השני הרוב וא"כ השני מברך כברכת המין השני וכשהשלישי לוקח אז חזר מין הראשון להיות הרוב ומברך כברכת המין הראשון וחוזר חלילה, ויש לדון כשאחד לוקח עם מציה ומברך כברכת המין שהוא הרוב בצלחת המרכזית ובפעם השנית כשלוקח עם המציה אז נעשה מין השני הרוב בצלחת המרכזית האם מברך עכשיו ברכת המין השני.

כג. בר אלמוגים (סו"ס קמ"ח).

יט. ספר פתחי הלכה (פ"ז הערה 12) וכתב דמה שכתב הברכת הבית הוא חידוש וצ"ע.

כ. וא"כ לפי"ז יוצא שיכול להיות ששנים לוקחים מאותו צלחת מרכזית לתוך צלחתם ולאחד יוצא דהרוב הוא מין אחד וא"כ הוא מברך כברכתו ולאחד יוצא דהרוב הוא מין אחר וא"כ הוא מברך כברכתו, ויש לדון באופן שבפעם הראשון כשלוקח מתוך הצלחת המרכזית לתוך צלחתו היה מין אחד הרוב ובירך ברכתו ואח"כ לקח עוד פעם מתוך הצלחת המרכזית ובפעם השנית נתהפכו היוצרות והמין השני הוא הרוב האם מברך עכשיו כברכת המין השני, וי"ל דהברכה כבר חלה על כל התערובת.

הדין כשמין אחד הוא הרוב וב' מינים האחרים ברכתן שוה וביחד הם יותר ממין הראשון

פו. אם יש בסלט ג' מינים, מין אחד הוא הרוב וב' מינים האחרים ברכתן שווה ושניהם יחד הם יותר ממין הראשון או אם יש ג' מינים שכל אחד הוא שלישי בתערובת ושני מינים יש להם ברכה אחת ומין אחד יש לו ברכה אחרת, כתבו רוב הפוסקים דיברך כברכת ב' המינים כיון שרוב התערובת יש להם ברכה זו^{כד}, ויש מי שכתב דהולכין אחר רוב ה"מין" ולא אחר רוב ב"ברכה" לכן כיון שאין כאן מין שהוא הרוב יברך ב' ברכות^{כה}.

חומש
סעודה'
בהלכה

צט

ב' המינים שהרי כל סברת עיקר וטפל מבואר בפוסקים שהרוב נחשב לעיקר ואין זה קשור כלל לברכה, אמנם בספר מגילת ספר (סי' ל"ה אות ח') יישב סברת הפוסקים דבתערובת אין הרוב והמיעוט נידון כעיקר וטפל אלא דתקנת חז"ל שיברך על המין שרוב התערובת נפטרת בברכתו ואין הבדל אם זה רוב ממין אחד או מב' מינים.

כד. **שערי** הברכה (פט"ז הערה כ"ה) בשם הגרי"ש אלישיב, פתחי הלכה (פ"ז הערה 11) בשם הגרשז"א, וזאת הברכה (פי"א ה"ג) בשם הגרשז"א והגרשי"א, ועיין בהערה הבאה בביאור השיטה.

כה. **ספר** משנה ערוכה להגר"א פולק (פ"ג ה"ב), דלא מסתבר שהברכה תאחד את

פרק יד

ברכת הטשולנט

ברכת המעיל קוגל

א. הנה המעיל קוגל ברכתו מזונות* ולגבי דין קדימה עם העוגה דינו כמו בעוגה ולקאש'ן קוגל כמו שנתבאר באריכות לעיל בפרק י"א, ולענין דין קדימה עם הלאקש'ן קוגל החביב קודם.²

ברכת הגריסים

ב. הגריסים שבטשולנט ברכתן מזונות, כיון שהוסר קליפתן וגם מקצת מהן וכן נתדבקו קצת ע"י הבישול.³

ליר"ש שלא לאכלו אלא תוך הסעודה, ועיין בספר שערי הברכה (פכ"ג הערה 592) דבכה"ג ראוי לחלקו לחתיכות פחות מכזית ואף שהבה"ל ד"ה אם יש בהם הביא דהפמ"ג נסתפק בזה במקום ספק יש להקל, ומלבד זה אפשר לצרף דעת המג"א (סקל"ו) דעיסה שבישלה לכו"ע ברכתו מזונות.

ב. דאף אי פת הבאה בכיסנין קודם לתבשיל של מזונות (עיין מה שנתבאר באריכות בפרק י"א) מ"מ בפשטות מעיל קוגל הוי תבשיל ולא פת דלא פסקינן כר"ת דעיסה שבישלו הוי פת ולכן החביב קודם.

ג. כמבואר ריש סי' ר"ח.

א. ואפי' לפי מה שהביא הטור בסי' קס"ח (סי"ג) דעת ר"ת דעיסה שנתבשלה ברכתו המוציא וכתב דלכן יר"ש יאכל רק תוך הסעודה מ"מ כיון דבד"כ המעיל קוגל נילוש עם עוד מינים מלבד מים דינו כפת הבאה בכיסנין וכן משום שנתבשל אח"כ עם הטשולנט לפי דעת הט"ז (סקי"ט) דינו כפת הבאה בכיסנין דברכתו מזונות אלא דלפי"ז יר"ש צריך ליהדר שלא לאכול כשיעור קביעת סעודה, ואם נילוש עם מי ביצים הנה המג"א מצדד דדינו כפת ולפי"ז יר"ש לא יאכלנו שלא בתוך הסעודה (אם לא נתבשל עם הטשולנט) אמנם המשנ"ב (סקצ"ד) הביא דהפוסקים נחלקו עליו, ואם נילוש רק עם מים ולא נתבשל עם הטשולנט אפשר דראוי

חומש
סעודה'
בהלכה

דיני קדימה במעל קוגל וגריסים

ג. המעל קוגל אם הוא נעשה מקמח חיטה קודם בברכתו לגריסים אע"פ שהגריסים שלמים משום דחטה קודמת לשעורה^י, ואין צריך לאכול משניהם יחד^ה, ואם המעל קוגל נעשה מקמח כוסמין, הגריסים שהם משעורה קודמין^י.

ברכת התפוא והשעועית והבשר שבטשולנט

ד. ולגבי התפוא והשעועית והבשר שבטשולנט אם הן מעורבין יחד עם המעל קוגל או הגריסים א"צ לברך עליהם דכל שיש בו ממין דגן מברכין עליו מזונות^י וא"כ הכל נפטר בברכת המזונות^י, אפי' בירך מזונות קודם לכן על מאכל אחר^ט, (והנה בספר שערי הברכה (פט"ו סי"ח) הביא שיש פוסקים שסוברים שבטשולנט היכא שהגריסים הם מועטים עיקר המאכל הוא התפוא והשעועית ולכן אין נפטרים בברכת המזונות^י, ובפשטות לא נראה כן^א).

'חומש' פעודה' כהלכה

דא"צ לברך על שניהן, ומלבד זה יש לדון אי איכא לגריסין מעלת שלם כיון דנאכל הרבה ביחד דבספר מלבושי מרדכי (סי' ג' הערה ו') כתב דמה שנאכל הרבה בכף אחד אין לכל אחד חשיבות בפני עצמו ואין לו מעלת שלם. ו. כמו שנתבאר לעיל דאף אי פת הבאה בכיסנין קודם לתבשיל של מזונות (עיין מה שנתבאר באריכות בפרק י"א) מ"מ בפשטות מעל קוגל הוי תבשיל ולא פת דלא פסקינן כר"ת דעיסה שבישלו הוי פת ולכן הגריסים קודמים.

ז. שו"ע סי' ר"ח (ס"ב).

ח. וכתב בוזאת הברכה (עמ' 90) בשם הגרש"ז אורבועך דטוב שבשעת הברכה יהיה מונח בכף מכל המינים.

ט. כן מבואר בשו"ת חת"ס (או"ח סי' מ"ז) והביאו הבה"ל בס"י קע"ד (ס"ב ד"ה י"ז).

י. דס"ל דדמי לזופ"א שיש בו לביבות שהיכא שעיקר כוונתו על הזופ"א לא

ד. וכתב בספר מלבושי מרדכי (סי' ג' אות ג') דאין לומר דגריסין קודמין מטעם שכתב הפמ"ג (סי' ר"ח משבצ"ז סק"ב, ונפסק להלכה בבה"ל סי' ר"ח ס"ט בד"ה אם עשה) דפת מה' מיני דגן קודם לפת שמעורב בו שאר מינים עם חיטה והרי המעל קוגל ג"כ מעורב עם ביצים ותבלינים ביחד עם חיטה זה אינו דהפמ"ג מיירי רק בתערובת קמחים ולא בתבלינים.

ה. דהנה בס"י קס"ח נפסק דפת שלם של שעורים ופרוס של חיטים מניח הפרוסה תחת השלימה ובוצע משניהן, והנה בשעה"צ בס"י ר"א (סק"ג) דן בדין פרי ממין שבעה פרוס עם פרי אחר שלם דמין שבעה עדיף הביא דלפי מה שנפסק בס"י קס"ח א"כ יאכל משניהם יחד וכתב עליו דכיון דהמג"א כתב בסתמא דמין שבעה עדיף נראה דס"ל דרק לענין פת דהוא עיקר קביעת סעודה אמרו דיר"ש יוצא מעלת השלם משא"כ בפירות, וא"כ לענינינו לכאורה ג"כ דמי לפירות

ה. היכא דחתיכות התפו"א הם גדולים אינו נקרא מעורב וצריך לברך עליו בפה"א^י והנה כיון דהרבה פעמים הוא ספק אם יש כאן חתיכה גדולה שאינה נקרא מעורבת ומלבד זה כיון דלדעת החיי אדם (כלל נ"א אות י"ג) היכא שכל מין ניכר בפני עצמו מברך על כל אחד בפני עצמו וא"כ הרי חתיכות התפו"א והשעועית ניכרות בפני עצמן, ואף דלא פסקינן כוותיה^י מ"מ כתב הבה"ל דהרוצה לחוש לדעת הח"א ימעך את התפו"א שיהיה מעורב עם המיני דגן ולא יהיה ניכר בפני עצמו, ובשבת קודש^י ימעך בשינוי כגון ע"י כף^{טו}, והנה עצה זו למעך את כל התפו"א והשעועית בכף קשה לעשות כן ולכן כדי לצאת מכל ספק כדאי לברך בפה"א על דבר אחר ויפטור בזה את התפו"א והשעועית.

ו. ואם אין לו דבר אחר שברכתו בפה"א ויש לו ספק אם התפו"א נקרא מעורב, הנה אם לא הפרידם וכבר בירך ברכת המזונות^{טז} אינו יכול לברך בפה"א אפי' אם מוציא חתיכה אחת ומפרידה מן התערובת ואפי' אי מעביר את כל התפו"א והשעועית לתוך צלחת אחרת לא מהני כיון דאפשר שכבר נפטרו בברכת המזונות.

דספק ברכות להקל.

יד. **דיש** בו משום איסור טחינה, ואף דבשו"ע סי' שכ"א (סי"ב) הביא לדעת הרשב"א מותר לאלתר אמנם אפשר דהתיר רק לחתוך לחתיכות דקות מטעם שהרי לא אסרו על האדם לאכול מאכלו בחתיכות קטנות אבל למעך אפשר דאסור, ומלבד זה המג"א והמשנ"ב שם (סקמ"ה) הביא בשם הש"ג דמפקק בהיתר זה וגם בב"י שם כתב דיוזר לחתוך לחתיכות גדולות קצת.

טז. **כמבואר** בסי' שכ"א ס"ח דמרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור וא"כ יוכל למעך בכף דהוה שינוי.

טז. **אפי'** על דבר אחר כמו שנתבאר לעיל דגם בכה"ג נפטר המיעוט בברכת המזונות.

נפטר בברכת מזונות שעל הליכות, אמנם יש לדחות דאפשר דדווקא בזופ"א שעשוי לשתייה אבל בטשולנט שעשוי למאכל אמרינן בכל אופן שכל שיש בו דגן ברכת הכל הוא מזונות.

יא. **מה** דיש לדחות ראיתם כנ"ל גם קשה לומר דבטשולנט עיקר כוונתו הוא על התפו"א והשעועית יותר מהמע"ל קוגל והגריסים.

יב. **בערוך** השולחן (סי' רי"ב סק"ב) כתב דבאופן שכשנוטל בכף מתמלא בב' המינים נקרא מעורב ואם מתמלא רק ממין אחד אינו נקרא מעורב.

יג. **דהמשנ"ב** בריש סי' רי"ב ובשע"צ שם הביא דהפמ"ג (פתיחה סק"א) והדרך החיים (אות י"ח) חולקים, ופסק

ז. ואם עדיין לא בירך ברכת מזונות יכול להפריד מתחילה את כל התפוא והשעועית מן התערובת ואז יכול לברך על כל דבר בנפרד.

ח. וכן יכול מתחילה להפריד חתיכה ממין מזונות מן התערובת וכן להפריד חתיכה ממין פרי האדמה ולשים אותם בצלחת נפרדת ואז יכול לברך על כל אחד ולפטור את התערובת^י, וכן יכול לברך מקודם על התפוא^א, ואין בזה משום ברכה שאינה צריכה כיון דעושה כן מחמת ספק^ט, ואח"כ ברכת מזונות על המע'ל קוגל והגריסים, ומסתבר דבאופן זה אין שייך כאן מח' האחרונים בדין ברכת הטפל כשאוכלו לפני העיקר דהם מיירי דווקא בדבר שהוא טפל אבל בתערובת שאינו מטעם עיקר וטפל א"כ כשאוכלו קודם לכן מברך ברכתו^י, אמנם יש מי שכתב דכיון דנעשה מאכל זה ע"מ לאוכלם יחדיו דינו כמברך על הטפל לפני העיקר דנכנס למח' הפוסקים אם ברכתו שהכל^{כא}.

ט. וכן יכול לברך ולאכול מזונות תחילה ולכוון בשעת הברכה שלא להוציא את התפוא^א או שיכול לכוון בשעת ברכת מזונות שעכשיו רוצה רק לאכול את המע'ל קוגל והגריסים שבתערובת ויאכל את כל המע'ל קוגל והגריסים ואח"כ יברך בפה"א ויאכל התפוא^א, ובאופן

יז. וזאת הברכה (עמ' 94).

יח. והנה היה אפשר לדון דאולי ברכת כל התערובת הוא מזונות ולא מהני מה שמברך מקודם בפה"א, אמנם יש להוכיח מהמשנ"ב בס"י ר"ח (סקכ"ג) בביאור דעת המג"א בס"י ר"ה בזו"פ"א עם לביבות דמברך מקודם שהכל.

יט. וכ"כ בספר מקור הברכה (עמ' קפ"ב), ומטעם זה אין אין כאן איסור במה שעושה שלא כסדר הקדימה.

כ. וכ"כ בספר מגילת ספר (סי' ל"ה אות ט' וסי' ל"ז אות א').

כא. ספר משנה ערוכה (בירור הלכה סי' ט"ז), והוכיח כן מהא דכתב הבה"ל דהרוצה לחוש לדעת הח"א ימעך הפרי האדמה וכו' ולא נתן עצה פשוטה זו.

כב. עיין בספר שערי הברכה (פ"י סי"ג) ובהערה ל"ד) דבאופן שיש לו ספק אי מין אחד פוטר את השני דהוכיח מדברי הפוסקים דיכול לכוון בברכה שלא להוציא את השני ואין זה בכלל ברכה שאינה צריכה כיון שעושה כן מחמת ספק, ולכאורה ה"ה בתערובת של רוב ומיעוט.

כג. דכיון דמתחילה נתכוון לאכול קודם מין

פרק יד ◇ ברכת הטשולנט

שמברך בפה"א משום התפו"א יברך על התפו"א ולא על על השעועית^י.

י. אמנם באופן דהתפו"א אינם גדולים ורק ניכרין בפני עצמן וכן לגבי ברכת שהכל על הבשר יש לדון אי יכול לעשות עצות אלו דכיון דפסקינן דלא כהחיי אדם א"כ אפשר דהוי ברכה שאינה צריכה ועיין בהערה^{כה}.

יא. והנה באופן שמברך על התפו"א והשעועית בפה"א אם השעועית הן שלימים יברך עליהן מקודם ואם לאו יברך על החביב ואם שוין בחביבות יברך על התפו"א דגדול יותר.

ברכה אחרונה על הטשולנט

יב. אפי' באופן שבירך רק ברכת בורא מיני מזונות על הטשולנט מ"מ אם לא אכל מהמיני דגן כזית בכדי אכילת פרס אינו מברך על המחיה אלא בורא נפשות בשביל מינים האחרים^{יז}.

חומש
סעודה'
בהלכה

כה. עיין בזאת הברכה (עמ' 283) שהוכיח דאסור לעשות כן ועיין בספר ברכה אחרונה (פ"ג הערה כ"ח) שדחה ראיותיו.

כו. משנ"ב סי' ר"ח (סקמ"ח), ודלא כהמג"א (סוסקט"ז).

אחד של התערובת ואח"כ מין שני אין לו דין תערובת אע"פ שבצלחת הם מעורבבים.

כז. דאף דהשעועית הוא שלם מ"מ הרי כבר נפטר בברכת המזונות.

פרק טו

פתיחת בקבוקי השתיה

פתיחת בקבוקי היין

א. בקבוקי היין שסגורים ע"י פקק שעם מותר להוציא את הפקק מהבקבוק אף כשצריך לנעוץ בו את מחלץ הפקקים^א, וכן פקקי הכתר שעל הבירה מותר להסירן בשבת^ב.

פתיחת בקבוקי מיץ ענבים

ב. בקבוקי מיץ ענבים כתבו רוב גדולי הפוסקים דאסור משום מכה בפטיש^ג, ואפי' אם מסירו ע"מ לזרקו או אם יש לו פקק אחר בבית להלכה אסור^ד, ויש שכתב דאיכא משום מחתך^ה, וי"א דליכא בזה משום מחתך^ו.

להשתמש בו מ"מ אין זה אלא מפני שנתקלקל.

ג. הגרשו"א (מנחת שלמה ח"ב סי' י"א) ובשש"כ פ"ט סי"ז, ועוד הרבה פוסקים, והטעם דכיון דהידוק הפקק נעשה בבית בחרושת ע"ג הבקבוק נמצא דעדיין לא היה עליו שם כלי וכשפותחו עכשיו ומפרידו מן הטבעת עושהו לכלי.

ד. הנה כתב בשש"כ (פ"ט הערה ע"ב) והובא גם בספר מאור השבת (ח"א דף ת"פ) בשם הגרשו"א דמותר, ודימהו להא דאמרינן במסכ' סוכה לב: דהיכא דאית ליה הושענא אחריתי ליכא משום תיקון מנא כשממעט את הענבים מן ההדס, אמנם במאור השבת

א. ע"פ משנ"ב סי' שי"ד (סקי"ז) דכתב גבי נקב שנסתם דכיון דלא חשיב סתימה כלל לכן מותר לנקוב אפי' בכלי המיוחד לכך.

ב. חזו"א (סי' נ"א סק"א), וכתב דליכא איסור סתירה משום שסותר את הפקק כיון דהוי מוסתקי ועוד דמתחילה עומד כבר לשבירה, ועיין מנחת שלמה (ח"ב סי' י"א סק"ה, הובא בשש"כ פ"ט הערה ס"א) שהקשה דהרי ע"י הסרת הפקק היא מתרחבת ונעשה ראוי יותר להשתמשות לפתיחה ולסגירה, ותי' כיון דהשתמשות זה כבר היה ראוי קודם לכן אלא שהיו צריכין כוח חזק לזה, ובשש"כ שם הוסיף לבאר דאף שע"י העיקום קל יותר

ג. ומ"מ מותר לפתחו אם עושה קודם לכן נקב בפקק דאז אינו עובר בפתיחתו משום מכה בפטיש דפקק מנוקב אינו כלי^י, ויזהר לנקב גם את הפלסטיק הנתון בתוך הפקק^ה, ואם יש אותיות או ציורים על הפקק יזהר לא לחתוך שם^ט, ויש מי שכתב דצריך לעשות בו נקב רחב שלא יהא שייך להשתמש בו^י או שיעשה נקב קטן ויזרקנו מיד לאשפה^{יא}.

פתיחת בקבוקי השתיה

ד. פקקי הפלסטיק של בקבוקי השתיה, הגרש"ז אוירבעך התיר כיון דליכא בזה משום מכה בפטיש כיון דכבר היה כלי קודם לכן^{יב} ויש אוסרים^{יג}, וע"י קטן וודאי יש להתיר^{יד}.

**'חומש
סעודה'
בהלכה**

דאינו מתכוון למידה אלא דשובר במקום המיועד לכך.

ז. **שש"כ** (פ"ט ס"ח) וארחות שבת (פ"ב ס"ז) בשם הגרש"ז^א, וכתב בארחות שבת (שם הערה ל') דאין לחשוש משום סותר דסותר את הפקק כיון דהוא מוסתקי ועוד דכשהוא ע"ג הבקבוק אין עליו שם כלי.

ח. **ארחות שבת** (שם), כיון שאם ינקב רק את הפקק עצמו עדיין ראוי הוא לשימוש כיון שהפלסטיק אוטם את הפקק.

ט. **שש"כ** (שם), משום איסור מוחק.

י. **קר** פיה פתחה בחכמה (פ"ז ס"ד), כיון דאם עושה נקב קטן עדיין ראוי הוא לשימוש.

יא. **שם**, דאז אין שייך לומר דבטלה דעתו דהרי רוב בנ"א אין משתמשים בפקק עם נקב קטן.

יב. **מנחת שלמה** (ח"ב סי' י"א סק"ז), שש"כ (פ"ט ס"ח), מאור השבת (ח"ב מכתבי הגרש"ז^א מכתב כ"ג אות ז'), דכיון דאפשר להרכיבן ע"ג הבקבוק גם כשהטבעת מחובר

(ח"ב במכתב הגרש"ז^א סי' כ"ה אות ג' והובא בארחות שבת פ"ב הערה כ"ח) כתב בשם הגרש"ז^א שחזר בו ואסר את פתיחת הפקק אפי' כשדעתו לזרקו ולא להשתמש בו כלל, וכתב דיש לחלק דלא דמי להא דסוכה לב: דהתם מתקנו רק למצוה וא"כ היכא דאית ליה אחריני למצוה לא נקרא שתיקנו אבל דבר שהוי תיקון גמור אין שייך לומר דלא עשה תיקון כלי מפני שיש לו כלי אחר (שמעתי זאת מבני היקר הבה"ח חיים אביגדור גי"ז ממצוייני מכינה לשיבה קטנה בבי"ש שנתלבן לו זאת בדיבוק חברים בעת עסקם בלימוד מסכ' סוכה לב:), וכ"כ בקר' פיה פתחה בחכמה (פ"ז סל"ז) דאסור משום דבטלה דעתו אצל כל אדם דרוב בנ"א משתמשים בו אח"כ.

ה. **הגר"ש אלישיב**, הובא בארחות שבת (פ"א הערה ס"א ופ"ב הערה ל"א), כיון דרוצה שיהיה החיתוך דווקא במקום זה.

ו. **כן הביא בארחות שבת שם בשם הגרש"ז** אוירבעך, וביאר בארחות שבת דיל"ב הטעם כיון דעיקר עיסוקו של האדם הוא להוציא את הפקק ולא החיתוך, ובספר מאור השבת (ח"ב מכתב כ"ג אות ז') ביאר משום

ה. ופתיחת פחית של בירה לבנה דינו כפתיחת קופסת שימורים דנתבאר לעיל בפ"ד דנחלקו הפוסקים בזה^{טו}, וע"י קטן וודאי יש להתיר^{טז}.

'חומש' פעודה' בהלכה

הפקק והוא גם יותר דק מהפקק, ולענין איסור מחתך דינו כמו פקקי המתכת דנתבאר לעיל דנחלקו בו האחרונים.

יד. פסקי תשובות (סי' שמ"ג הערה 48) וכן הוא הוראת מורי הוראה ע"פ המבואר ברמ"א סי' רנ"ט (סי"ז) דכל דבר שיש להקל מעיקר הדין יכול לעשותו ע"י קטן.

טו. דיש אוסרין משום פתיחת גוף אטום (וכן יש אוסרין משום עשיית פתח היכא שכוונתו להשתמש עוד פעם בכלי זה, והחזו"א סי' נא סק"א) כתב לאסור גם היכא שאין כוונתו להשתמש בו אח"כ גזירה אטו היכא שכוונתו להשתמש בו פעם אחרת, ועיין בארחות שבת (פי"ב הערה ו') שכתב דמסתבר דאין טעם זה שייך בקופסאות שימורים שדרך בני"א להשליכם), והמתירים ס"ל דכיון שדרך בני"א לזרוק קופסאות אלו אין להם חשיבות כלי כלל ואין לאסור משום עשיית כלי ומשום עשיית פתח, כן הביא בארחות שבת שם בשם הכף החיים (סי' ש"ד אות לח) ובמנחת יצחק (ח"ד סי' פב) והגרש"ז אוירבעך (הובא בשש"כ פ"ט הערה ז' ו-ו').

טז. ע"פ המבואר ברמ"א סי' רנ"ט ס"ז דכל דבר שיש להתיר מדינא אע"פ שיש מחמירין יכול לעשותו ע"י קטן.

אליה חשיב שכבר היה כלי קודם לכן, ולענין מחתך כבר נתבאר לעיל דדעת הגרש"ז א דאין בפתיחת פקק משום מחתך.

יג. הגר"נ קרליץ בספר חוט שני (ח"ב פל"ז סק"ג), ועיין בקו' פיה פתחה בחכמה (פ"ז ס"ז) שהביא בשם הגר"ש וואזנער ועוד פוסקים שמחמירים, וביאר דעת המחמירים דאע"פ שאפשר לסגור את הבקבוק כשהטבעת מחוברת לפקק מ"מ כיון שאין לנו אפשרות לפתוח בו א"כ נחשב פעולה זו של הפרדת הפקק מן הטבעת לגמר מלאכה, ועיין בספר למשה מתנה (סי' לז) מאמר הגאון ר' שלמה קאהן (אב"ד מעלבורן) שהקשה דהרי כשהפקק מהודק יחד עם הטבעת אינו ראוי לכלום ולכן כתב דאפי' הגרש"ז א התיר רק בימיו שאז היה הטבעת דק יותר והיה ניכר שאינו חלק מן הפקק ולכן היה מקום להתיר ולומר דהפקק לכשעצמו כבר היה ראוי מקודם לכן אלא דהטבעת עיכבו אבל בימינו שהטבעת והפקק הם אותו עובי ואינו ניכר שהוא דבר נפרד מהפקק א"כ אין לו שם כלל ואפי' לדעת הגרש"ז א אסור לפתחו, וכ"מ ממכתב הגרש"ז א במאור השבת (שם) דביאר דהטבעת נפרדת מהפקק עצמו וניכר לכל אדם שהטבעת הזאת היא מיועדת רק להידוק

פרק טז

ברכת היין והמשקין



א. על כל המשקין מברך שהכל, וגם על מיצים טבעיים היוצאים מן הפירות.^א

ב. ה"בירה" אע"פ שעשוי ממי בישול שעורים ברכתו שהכל^ב, ולענין קדימה כשיש לו בירה ושאר משקין יברך על החביב ואם שניהם שוים בחביבות יברך מקודם על הבירה.^ג

ג. על היין מברך בורא פרי הגפן^ד, וגם על מיץ ענבים מברך בפה"ג.^ה



ד. שו"ע ריש סי' ר"ב, והביא המשנ"ב הטעם המבואר בגמ' דמפני שהוא סועד הלב ומשמחו קבעו לו ברכה אחרת בפני עצמה, ואם טעה ובירך בפה"ע הביא בשעה"צ בסי' ר"ח (סק"ע) מח' הראשונים דדעת הרא"ה והשיטמ"ק דיוצא בדיעבד ומהתוס' ברכות יב. (ד"ה לא לאתווי) משמע דאינו יוצא בדיעבד.

ה. אף די"א זכיון דעובר תהליכים שמוציאים את כוח האלכוהול שבענבים ע"ז אינו יכול להגיע למצב של היין המשכר ואין לו דין יין (עיין שבות יצחק פסח פ"א עמ' קכו בשם הגר"ש אלישיב) יישבו הפוסקים זכיון דבתחילה היה ראוי להיות יין נשאר עליו שם יין (מנחת שלמה ח"א סי' ד').

א. שו"ע סי' ר"ב (ס"ח), וביאר במשנ"ב כיון דזיעה בעלמא הוא, ובדיעבד אם בירך בפה"ע נסתפק בשעה"צ בפירות שרוב אכילתם הוא ע"י סחיטה, ובשעה"צ סי' ר"ה (סקכ"א) מבואר דיוצא בדיעבד, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ד פ"ט).

ב. שו"ע סי' ר"ד (ס"א) ומשנ"ב (סקט"ז), כיון שעומד לשתיה ולא לאכילה.

ג. מלבושי מרדכי (סי' ח' ס"ד), זכיון דהמג"א בסי' קפ"ב (סק"ב) הביא מהב"ח דיש לשיכר מעלת מין שבעה ונחלק עליו זכיון דברכתו שהכל אין לו מעלת מין שבעה לכן אם המשקה השני חביב יותר יברך על המשקה השני ואם שוים בחביבות יברך על הבירה.

חומש
סעודה'
בהלכה

יין פוטר משקין

ד. אם בירך בפה"ג על היין פוטר את שאר המשקין¹, ולהלכה נפסק שאפי' לא קבע על היין אלא שתה דרך עראי ג"כ פוטר שאר משקין², וגם יין של קידוש פוטר שאר משקין³.

ה. כדי שיפטור את שאר משקין בעי לכתחילה שהמשקין יהיו לפניו בעת ברכת היין⁴, ובדיעבד סגי אי היה דעתו עליהן אע"פ שלא היו לפניו⁵, והנהגה בחומש סעודה המציאות הוא בד"כ שיש משקין לפניו בשעת ברכת היין אלא דבאמצע מביאים עוד בקבוקי שתיה ולכן לכתחילה ישתה רק מהמשקין שהיו לפניו בשעת ברכת היין⁶, ובדיעבד מהני בכל

(כלל ב"ד סי' ב') דדווקא בשותה יין דרך שתיה אבל בשותה מצד ברכת המצוות כגון כוס של ברהמ"ז אינו פוטר שאר משקין מ"מ בבתי כהונה שם כתב דיין של קידוש פוטר שאר משקין.

ט. כן פסק המרדכי בריש כיצד מברכין (סי' ק"ג), וכן פסקו הט"ז (סק"ב) והמשנ"ב (סק"ג), וכתב המשנ"ב דאילו לא היה לפניו בשעת הברכה אף שהביאו המשקין לפניו בשעה שעמד עדיין היין לפניו לא מהני וצריך לברך עליהם.

י. כן הביא המשנ"ב שם בשם שו"ע הרב והר"מ בנעט.

יא. ולכאורה פשוט דלכתחילה לא די במה שמתחיל לשתות ממה שהיו לפניו אלא כל השתיה ששותה יהיה ממה שהיה לפניו בשעה שבירך בפה"ג ואפי' הביאו עוד מאותו מין מ"מ לכתחילה ישתה רק מה שהיה לפניו בתחילה, ולא דמי להא דמבואר בסי' ר"ז דאם בירך על מאכל פוטר לכתחילה את מינו דהכא כיון דלא בירך שהכל על המאכל אלא דנפטר בברכת בפה"ג מטעם דנטפל ליין וא"כ לכתחילה בעי שיהא לפניו כדי שיהא נטפל ליין.

ו. שו"ע סי' קע"ד (ס"ב), ובטעם הדברים הביא המשנ"ב שם (סק"ב) דכתבו התוס' בברכות מא. כיון שהוא ראש וראשון לכל המשקין וכולן נטפלין לו, ובפשטות הכוונה שהמשקין הן טפלין ליין, אמנם הלבוש (סי' קע"ד סק"ד) ביאר משום דברכת היין פוטר אתם ואע"ג דברכת בפה"ג לא שייך מידי לשאר משקין דהואיל ומתוך חשיבותו קובע לו ברכה בפני עצמו כל שאר מיני משקין טפלין לו ויוצאין בברכתו ולהלן יתבאר דגם השו"ע הרב משמע דהבין דהטעם הוא מצד דברכת היין פוטר משקין מחיוב ברכה, וכמה וכמה דינים תלויים בחקירה זו האם הדין דיין פוטר משקין הוא מצד דהמשקין טפלין ליין או מצד דברכת היין פוטר שאר משקין כאשר יבואר להלן.

ז. כן פסק המשנ"ב בשעה"צ (סק"ב) דאף דמהלבוש משמע דדווקא בדקבע על היין וכן מצדד בעולת תמיד וכן הסכים בנשמת אדם לדינא מ"מ הרבה אחרונים חולקים ע"ז הלא המה השכנה"ג וא"ר והשל"ה וכ"כ המג"א ודרך החיים והשו"ע הרב.

ח. כן מבואר בבב"ל סי' קע"ד (ד"ה יין), ואף שהרעק"א הביא בשם הבתי כהונה

אופן כיון שהיה דעתו עליו ואפי' לא היה דעתו עליו בפ' מ"מ לכאורה איכא כאן דעת בעה"ב דחשיב כדעתו עליהן^{יב}.

ו. מיין ענבים נחלקו הפוסקים אם פוטר שאר משקין^{יג}, והוראת הפוסקים להקל דפוטר, ולכתילה אם בירך בפה"ג על מיין ענבים ורוצה לשתות שאר משקין יברך על מאכל שברכתו שהכל ויפטור את המשקין או שיברך על הגפן ואח"כ ישתה המשקין ויברך שהכל.

ז. היוצא ידי קידוש מאחר אם טעם מן הקידוש ובירך בפה"ג פוטר שאר משקין אבל אם לא טעם מן הקידוש אע"פ שטעם המקדש מ"מ השומע צריך לברך על המשקין^{יד}.

ח. המשנ"ב נסתפק אם שותה מעט יין אי ג"כ פוטר שאר משקין^{טו}, ולכן פסק המשנ"ב דאם שותה פחות ממלוא לוגמיו^{טז} יברך על דבר שברכתו שהכל ויפטור המשקין או יבקש מאחד שלא טעם כלל מהיין שיוציאנו בברכת שהכל על המשקין, ובשוע"ה מבואר דגם מעט יין פוטר^{יז}, ואם

כש"כ כשמקדש ושותה כמלוא לוגמיו דאינו פוטר המשקין אמנם הביא דמדרך החיים מבואר דאפי' מעט יין פוטר.

טז. כן הכריע הבה"ל דכיון דלדעת החיי אדם דווקא כששותה היין בקביעות פוטר שאר משקין ומצד שני איכא פוסקים דס"ל דאפי' לא קבע עליו פוטר שאר משקין לכן נראה דאין להקל רק כששתה עכ"פ כמלוא לוגמיו.

יז. דכתב בס' קע"ד דאפי' אינו קובע עצמו לשתות יין אלא שותה יין מעט לצורך מצוה כגון קידוש והבדלה ושותה משקין הרבה אח"כ נפטרים בברכת היין, וכן בסדר בה"נ (פ"א הכ"א) מבואר דיין פחות מכשיעור רביעית פוטר, ולפי הנ"ל מובן דהמשנ"ב לשיטתיה דטעם הפטור הוא משום דהמשקין טפלין ליין וא"כ אפשר דבעי שיעור חשוב, ולהשו"ע הרב דטעם הפטור הוא משום ברכת היין א"כ אין חילוק כמה יין שותה.

יב. ויש לדון אי דעת בעה"ב מהני ביין פוטר משקין, ובשו"ת גינת ורדים (ס' א') מבואר דמהני.

יג. בוזאת הברכה (בירור הלכה ס' כ"ב-ב) הביא בשם הגרי"ש אלישיב דאינו פוטר, והגר"נ קרליץ (בספר חוט השני ברכות ס"ק י') פסק דדינו כיון דפוטר, וכן הביא בספר סדר ברכות (ס' י' הערה פ"ז) בשם הגרשו"א, ולפי מה שנתבאר לעיל רק להצד דפוטר משום דמשקין טפלין ליין שייך לומר דדווקא ליין שהוא חשוב הן טפלין אבל לא למיין ענבים שאינו חשוב אבל להצד דיין פוטר הוא משום ברכת בפה"ג א"כ פשוט דה"ה ברכת בפה"ג שעל מיין ענבים פוטר שאר משקין.

יד. משנ"ב סק"ג.

טו. בבה"ל ד"ה יין כתב דמהחיי אדם ס"ה כתב דדווקא כששותה יין בקביעות אבל לא בשותה כוס אחד או שנים וא"כ

עדיין לא שתה היין ורוצה לשתות רק מעט יין ישתה המשקין קודם היין ויברך שהכל^י, ואף דלא הוי כסדר הקדימה מ"מ אם עושה כן בשביל ספק ברכות מותר^ט.

מ. באופן שיש לו ספק אי היין פוטר המשקין, י"א דיכול לכוון בברכת בפה"ג שלא לפטור את המשקין^כ, וי"א דלא מועיל עצה זו^{כא}.

י. יש לדון אם יין פוטר 'מוס' מברכה ראשונה, האם דינו כמשקה או כאוכל^{כב}.

דין ברכת הטוב והמטיב על שינוי יין

יא. על שינוי יין מברכין ברכת הטוב והמטיב^{כג}, ודווקא בבירכו ב' מסובין^{כד} בפה"ג על היין ואח"כ רוצים שניהם לשתות יין מסוג אחר אם אין ידוע שהסוג השני גרוע יותר יברכו ברכת הטוב והמטיב ועיין בהערה^{כה}.

כא. וזאת הברכה (עמ' 98) בשם הגרי"ש אלישיב, וכתב בטעם הדברים דכיון דהיין הוא ראש לכל המשקין א"כ נטפלין אליו שאר המשקין ולא משנה מהו כוונתו.
כב. עיין להלן פכ"ה סעיף ט' בהערות שם.
כג. גמ' ברכות נט: ונפסק בשו"ע סי' קע"ה, ובטעם ברכת הטו"ה עיין משנ"ב (סק"ב).

כד. מבואר בשו"ע (ס"ד) ובמשנ"ב (סקט"ז) דרק בב' ששותין יחד מב' היינות ודווקא כשיש להם שותפות ביין מברכין הטו"ה וכשבעה"ב העמיד הקנקן על השולחן לשתות מי שירצה הוי כשותפות, וא"כ לענינינו כשיושבין אורחין ביחד בחומש סעודה ושותין יחד יין יש אופנים שצריכים לברך ברכת הטו"ה כדלהלן.

כה. דהנה בסי' קע"ה (ס"ב) מבואר דמברכין על כל שינוי יין מן הסתם אפי' אינו ידוע שהשני משובח כל שאינו ידוע שהוא גרוע ממנו, והנה יש שכתבו דהא דמברכין הטו"ה על השני הוא דווקא כשלא היה השני

יח. ובאופן זה ששותה משקין קודם היין מכוח ספק יש לדון מה"ד ביש לו מאכל שברכתו העץ או אדמה, מתי יברך אותו דאם יברך אותו קודם ברכת שהכל הרי בפה"ג קודם לזה ואי יברך בפה"ג הרי מכוח ספק צריך לברך על המשקין מקודם וחוזר חלילה, עיין בספר בר אלמוגים (סו"ס כ"ז) ובספר משברי ים (גלגל החוזר סי' א' ענף ח').

יט. כן מבואר במשנ"ב בסי' ר"ח (סקכ"ג) בשם החיי אדם בביאור דברי המג"א בסי' ר"ה גבי זופ"א עם לביבות דעיקרו בשביל המים דיברך מקודם שהכל, ואפי' האגרות משה (ח"א סי' ס"ט) שחלק על המשנ"ב בביאור דברי המג"א וס"ל דלא יברך שהכל מקודם אפשר דדווקא התם דאין זה ספק גמור אבל בספק גמור מודה להמשנ"ב.

כ. שש"כ (פנ"ד הערה ק"ד), ודימהו להא דמצנינו בשו"ע סימן קעד (ס"ד) דהמבדיל קודם נטילה יכוין שלא להוציא יין אלמא דמועיל כוונה.

דין ברכה אחרונה ביין ומשקין

יב. ברכה אחרונה על היין הוא על הגפן ועל כל המשקין הוא בורא נפשות^{כז}, וישתה שיעור רביעית כדי שיוכל בוודאי לברך ברכה אחרונה^{כח}, ושיעור רביעית להגר"ח נאה הוא 86 סמ"ק (וסימנך "כוס" בגי') ולהחזו"א 150 סמ"ק (וסימנך "כוס הגון" בגי'), ונקטו הפוסקים כשיעור הקטן, (והוא כחצי גובה של כוס חד פעמי).

יג. אם רוצה לשתות רק מעט שלא יצטרך בוודאי לברך ברכה אחרונה ישתה פחות מכזית ואם שתה שיעור כזית יראה לשתות עד רביעית ולברך ברכה אחרונה, ואם אין לו רביעית לא יברך ברכה אחרונה ומ"מ טוב ליזהר שלא ישתה עד שיעור רוב רביעית^{כח} וכש"כ שלא ישתה

**'חומש'
סעודה'
בהלכה**

כשלא היה לפניו על השולחן ולא היה בביתו בשעת ברכת הראשון.

כו. ולגבי חתימת הברכה נחלקו הראשונים, לדעת הרבינו יונה ברכות לב. (ד"ה וכן על) והרא"ש (ס"מ'ב) והרשב"א מד. (ד"ה רב) יחתום על הארץ ועל פרי הגפן, ולדעת הרמב"ם (פ"ח הי"ד) והתוס' ברכות מד. (ד"ה על) והסמ"ג (עש"כ כ"ז) יחתום על הארץ ועל הפירות, וכתבו הט"ז (ס"י ר"ח סק"ד) והמג"א (סקט"ז) דהמנהג לחתום על הארץ ועל פרי הגפן, וכתב המשנ"ב (סקנ"ו) בשם החיי אדם דבדיעבד אם חתם על הארץ ועל הפירות יצא.

כז. נסתפקו התוס' בסוכה כו: (ד"ה ולא) וביומא (עט: ד"ה ולא) והרא"ש (פ"ג ס"ט ט"ז) בשיעור ברכה אחרונה על היין והמשקין אי סגי בכזית בשתיה כמו באכילה או שמא כיון דדריש ר"מ בברכות מט: ושבעת זו שתיה בעי כביצה דלא הוי שביעה בפחות או שמא יש לחלק בין שביעה דאכילה לשביעה דשתיה, ולכן כתב הרא"ש ונפסק בטוש"ע ס"י ר"י דטוב ליזהר שלא לשתות

מונח על שולחנו וגם לא היה בביתו בשעה שבירך בפה"ג על הראשון אז מברך הטו"ה ולמדו כן מדברי המשנ"ב סק"ד שלכאורה מבואר כן בדבריו אמנם לפי"ז סותר המשנ"ב את עצמו דהרי בסק"ה כתב דאם עבר ובירך על הגרוע תחילה צריך לברך הטו"ה על היין השני ומדכתב דעבר ובירך על הגרוע אלמא דהיו שניהם לפניו על השולחן ואפ"ה מברך הטו"ה וכן במשנ"ב סק"ד כתב דאם מסופק לו איזהו טוב ואיזהו רע מותר לו לכתחילה לברך בפה"ג על האחת וברכת הטוב על השני אף שהובאו לפניו לכתחילה שניהן כאחת אלמא דאפי' בשניהם לפניו יכול לברך הטו"ה, ומכוח זה כתב בספר "וזאת הברכה" (בירור הלכה ס"י ל"ח) דבב' סוגי יינות מברכין הטו"ה על השני אלא דאם הוא ברור שאחד מהן הוא טוב צריך לברך בפה"ג על הטוב ואז לא יוכל לברך הטו"ה על הגרוע אבל ביש לו ב' סוגי יינות ואין ברור שאחד מהן טוב ואחד מהן גרוע מברך על האחד בפה"ג ועל השני הטו"ה, והמשנ"ב סק"ד מיירי באותו סוג יין אלא שבא מחבית אחת דאז הברכה הוא על ריבוי היין ובכה"ג אינו מברך אלא דווקא

כשיעור ביצה^{כט}, ומ"מ יכול לשתות עד שיעור כזית שהוא חצי ביצה וא"צ להחמיר שלא לשתות יותר משליש ביצה^ל.

יד. י"א דלענין ברכה אחרונה בעי שישתה את הרביעית בכדי שיעור רביעית^{לא}, וי"א דסגי שישתה את הרביעית בכדי שיעור אכילת פרס^{לב}, וכן פסק המשנ"ב^{לג}, אך לכתחילה יראה לשתות רביעית בכדי שתיית רביעית או שישתה יותר משיעור בכדי אכילת פרס דאז לכו"ע לא יצטרך ברכה אחרונה^{לד}, ושיעור אכילת פרס י"א שהוא ב' דקות^{לה} וי"א שהוא ג' דקות^{לו} וי"א שהוא ד' דקות^{לי} וכן נקטו הפוסקים.

מז. ויש לדון ב'מוס' בשיעורו לעניין ברכה אחרונה האם דינו כדין אוכל או כדין משקה^{לח}.

מז. כשם שהיין פוטר את המשקין מברכה ראשונה כך הוא פוטרן מברכה אחרונה^{לט}.

מז. אם שתה יין ומשקין ונפטרו בברכת בפה"ג ואח"כ בירך על הגפן אע"פ שלא נתכוון בפירוש לפטור את המשקין בברכה אחרונה אם אח"כ החליט לשתות עוד משקין צריך לברך ברכה ראשונה על המשקין^מ.

- אלא או פחות מכזית או רביעית כדי שלא ליכנס לספיקות.
- כח. משנ"ב (סק"ב) לפי דעת הט"ז (סק"ג).
- כט. משנ"ב שם לפי דעת המג"א (סק"ה).
- ל. שעה"צ סי' ר"י (סק"ז), דאולי לא מחמירין כולי האי.
- לא. כן הביא המשנ"ב בסי' ר"י (סק"א), ובשעה"צ (סק"ב) כתב שכן הוא שיטת המחבר.
- לב. כן כתב המשנ"ב שם בשם הגר"א וכן פסק השו"ע הרב (בסדר בה"ג פ"ח ס"ו).
- לג. סי' ר"י (סק"ב).
- לד. דבשוע"ה (פ"ח ס"ו) ועוד פוסקים כתבו דשיעורו הוא בכדי אכילת פרס.
- לה. שו"ת חת"ס (ח"ו ט"ז כ"ג), מהר"ם שיק (סי' ש"מ).
- לו. אגרות משה (ח"ד תשו' מ"א), הלכות חג בחג (ח"ב עמ' מ"ט) בשם החזו"א.
- לז. כן פסק הגר"ח נאה בספר שיעורי תורה (פ"ג סט"ו) ובכף החיים (סי' ר"י סק"ח).
- לח. עיין להלן פכ"ה סכ"ד ובהערות שם.
- לט. שו"ע סי' ר"ח סט"ז.
- מ. דכיון דהמשקין נפטרינן בברכת על הגפן א"כ הוי כבירך כבר ברכה אחרונה דוודאי צריך אח"כ ברכה ראשונה.

אם היין פוטר את המשקין בברכה אחרונה באופן שלא היה טפל ליין

זו. באופן שהמשקין לא היו לפניו ולא היה דעתו עליהם ונמצא דלא היה טפל ליין ולא נפטרו מברכה ראשונה הוא הדין דלא נפטרו מברכה אחרונה וצריך לברך בורא נפשות^{מא}, ולדעת השו"ע הרב נפטרו מברכה אחרונה^{מב}, ולכן יראה לאכול דבר שברכתו ברכת בורא נפשות ויכוון

חומש
סעודה'
בהלכה

הצריך להביא דבר שברכתו האחרונה בורא נפשות, וצ"ע.

והנה המג"א בסי' קע"ד (סקי"ד) גבי מי ששתה יותר מרביעית משקין קודם הסעודה כתב דאם יש לו כוס לברהמ"ז א"צ לברך ברכה אחרונה על משקין שלפני הסעודה דהא מברך ברכה אחרונה על כוס של ברהמ"ז, ובפשטות מיירי מכוס יין לברהמ"ז ולכאורה מוכח דפוטר מברכה אחרונה אף באופן שלא היה המשקה טפל ליין, וכן העתיקו המחז"ש והשו"ע הרב, אמנם המשנ"ב (סקל"ז) העתיק דין זה דמיירי בברך על כוס שיכר שברכתו האחרונה בורא נפשות, והמשנ"ב לשיטתיה דין אינו פוטר משקין מברכה אחרונה באופן שלא היה טפל ליין ולכן הוצרך לומר דאיירי בשיכר.

מב. השוע"ה (בסדר בה"נ פ"א סכ"א) כתב דאפי' הוא בענין שהוצרך לברך עליהם ברכה ראשונה שהכל נפטרו בברכה אחרונה, ולפי"ז ה"ה באופן ששתה משקין קודם היין נפטרו בברכה אחרונה, וכן מבואר מהא דביאר השוע"ה דברי המג"א בסי' קע"ד סקי"ד גבי מי ששתה יותר מרביעית משקין קודם הסעודה דאם יש לו כוס לברהמ"ז א"צ לברך ברכה אחרונה על משקין שלפני הסעודה דהא מברך ברכה אחרונה על כוס

מא. מג"א (סי' ר"ח סקכ"ד) ומשנ"ב (סקע"ב) בשם המרדכי (פרק כיצד מברכין סי' ק"נ) דאם לא היו המשקין לפניו בשעה שבירך על היין והוצרך לברך על המשקין ה"ה דצריך לברך אחריהם, ובביאור הדברים כתבו הרבה פוסקים דס"ל דין פוטר משקין מדין טפל וא"כ הכא לא היה טפל ולכן צריכין ברכה אחרונה, וכן מבואר במשנ"ב (סי' ר"ח סק"פ) דמיירי בשתה משקה שמסופק אי ברכתו האחרונה הוא על הגפן או בורא נפשות וכתב דאם יש לו יין ישתה יין ויברך עליו בפה"ג ועל מין אחר יברך בורא נפשות ויצא ממ"נ, ומדהצריך גם דבר שברכתו בורא נפשות אלמא דאם דכמו שאינו פוטר בברכה ראשונה כשלא היה דעתו עליו ולא היה לפניו ה"ה דאינו פוטר משקה זו בברכה אחרונה, ועיין בספר שערי הברכה (פ"ח הערה ל"ז) שהקשה מהא דכתב המשנ"ב בסי' ר"ד (סקל"ט) דמיירי שם בשתה משקה שמסופק אי ברכתו האחרונה הוא על הגפן או בורא נפשות וכתב דיראה לשתות רביעית יין גמור ויברך על הגפן לפטור גם משקה זו ולא הצריך ליקח גם דבר שברכתו בורא נפשות, וכן הקשה מדברי הבה"ל בסי' ר"ב (סי"א בד"ה ובורא נפשות) דמיירי בשתה משקה שמסופק אי ברכתו האחרונה הוא על העץ או בורא נפשות וכתב שאם יש לו יין ישתה ויברך על הגפן ויכלול בו על העץ ולא

לפטור את המשקין, או יברך תחילה בורא נפשות על המשקין ורק אח"כ ישתה מן היין.

יח. והנה באופן דהמשקין לא היו לפניו ולא היה דעתו עליהן בשעת ברכת בפה"ג ובירך עליהם שהכל יל"ע אם יכול לברך בורא נפשות קודם שיברך ברכת על הגפן כדי לצאת מידי מח' המשנ"ב והשוע"ה אם נפטר בברכת על הגפן או לדעת השוע"ה כיון דכבר נתחייב בברכת על הגפן שפוטרת שאר משקין א"כ אין יכול לברך בורא נפשות, ובספר וזאת הברכה (בירורי הלכה סי' ל"ג) כתב דיכול לברך בורא נפשות כ"ז שלא בירך על הגפן גם לדעת שוע"ה מ"ג.

יט. באופן דהמשקין לא היו לפניו ולא היה דעתו עליהן בשעת ברכת בפה"ג ובירך עליהם שהכל ובירך ברכת על הגפן ואח"כ החליט להמשיך לשתות עוד משקין, לדעת המשנ"ב פשוט דיכול להמשיך דהרי המשקין ששתה לפניו לא נפטרו כלל בברכת על הגפן, ולדעת השוע"ה לכאורה כיון דנפטרו בברכת על הגפן א"כ אם רוצה לשתות משקין צריך ברכה מחדש, וא"כ באופן כזה יראה לפטור את עצמו בברכת שהכל ממאכל אחר.

ב. באופן דהיה משקין לא היו לפניו ולא היה דעתו עליהן בשעת ברכת בפה"ג ובירך עליהם שהכל לדעת המשנ"ב צריך לברך בורא נפשות

לשתות שצריך ברכה ראשונה א"צ ב"א ה"ה בקביעות דיין, ולכאורה צ"ע ההוכחה מדברי השל"ה דהרי השל"ה מיירי בדקבע על היין וא"כ לכאורה דווקא בכה"ג דקבע על היין פטור מב"א אף אי לא פטור מברכה ראשונה, וכן מבואר מהמשנ"ב שפסק בסי' ר"ח סקע"ב דאם לא נפטר מברכה ראשונה לא נפטר מב"א ובסקע"ג הביא דין השל"ה דאם קבע על היין אפי' אם אירע שהביאו המשקין אחר שנמלך והסיח דעתו משתיית היין דאז וודאי צריך לברך ברכה ראשונה על המשקין אפי' א"צ לברך ב"א.

מג. ולכאורה סברתו הוא דסברת השוע"ה

של ברהמ"ז וביאר דמיירי מכוס יין לברהמ"ז, וכ"כ בא"ר (סי' ר"ח סקכ"ד) דאפי' אם אירע שהוצרך לברך על המשקין ברכה ראשונה כגון בנמלך והיסח הדעת מ"מ ברכה אחרונה דיין פוטרם, ובביאור דבריהם כתבו הרבה מספרי זמנינו דס"ל דזה דיין פוטר הוא משום ברכת היין וא"כ אף שלא נפטרו מברכה ראשונה יכולין ליפטר מב"א, והנה הא"ר כתב כן בשם השל"ה וכן ציינו המציינים בשו"ע הרב דמקורו הוא מהשל"ה, והנה השל"ה (שעה"א קדו' האכילה כלל י"ב סי' ב' בהג"ה) כתב דכיון דקי"ל דיש קבע ליין כמ"ש סי' רי"ג א"כ הוי כסעודה וכמו שבסעודה אפי' אמר הב לן ונברך ורוצה

ובירך בורא נפשות ואח"כ רוצה לשתות עוד משקין שהיה לפניו או שהיה דעתו עליהם בשעת בפה"ג יש לדון אם צריך ברכה ראשונה מחדש או דנפטר בברכת היין^{מז}, ולדעת השו"ע^{אפי'} באופן דבירך בורא נפשות כגון באופן דהמשקין לא היו לפניו ולא היה דעתו עליהן בשעת ברכת בפה"ג ובירך עליהם שהכל ואח"כ אכל מאכל שברכתו שהכל ובורא נפשות ואח"כ שתה יין ואח"כ בירך בורא נפשות (דהרי המאכל צריך ברכה אחרונה) ועכשיו רוצה לשתות משקין לכאורה א"צ ברכה ראשונה דנפטר בברכת היין^{מה}.

'חומש סעודה' בהלכה

הדין כשאכל גם מאכל שברכתו שהכל אם יכול
לשתות משקין אחר שבירך על הגפן או בורא נפשות

כא. אם בירך שהכל ואכל מאכל שברכתו שהכל ואח"כ בירך בפה"ג ושתה יין ואח"כ בירך על הגפן פשוט דיכול לשתות משקין אח"כ בלא ברכה ראשונה דכיון שבירך שהכל על המאכל ועדיין לא בירך בורא נפשות א"כ יכול לאכול ולשתות על דעת זה כל דבר שברכתו הראשונה שהכל, ונראה דאפי' אם כבר שתה משקין קודם שבירך על הגפן אע"פ דעל הגפן יכול לפטור משקין ששתה מברכה אחרונה מ"מ יכול להמשיך לשתות על דעת ברכת השהכל שבירך על המאכל.

כב. בירך בפה"ג ושתה יין ואח"כ אכל מאכל שברכתו שהכל ואח"כ בירך על הגפן ואח"כ רוצה לשתות משקין, אם כשבירך שהכל על המאכל נתכוון בפיו לפטור את המשקין א"צ לברך ברכה ראשונה על

אמנם י"ל דאמרינן דאין שום קשר למשקין הקודמים שלא נפטרו בברכת היין למשקין אלו דכיון דמשקין אלו נפטרו בברכת היין א"כ הם טפלים ליין וא"צ ברכה ראשונה.

הוא דבעצם ברכתו האחרונה של המשקין הוא בורא נפשות אלא דכשמברך על הגפן פוטר את ברכת הנפשות של המשקין, אבל כ"ז שלא בירך, ברכתו האחרונה הוא בורא נפשות.

מז. דמסתבר דכיון דהמשקין נפטרינן מברכה אחרונה של היין א"כ נתכוון בברכת הבורא נפשות רק על המאכל ולא על המשקין.

מד. די"ל דכיון דכבר בירך על המשקין הוי כאילו התכוון בברכת היין שלא לפטור המשקין, וכן אפשר דהוה כהיסח הדעת גמור כיון דבירך ע"ז בורא נפשות,

המשקין^מ, ואפי' אם בשעה שבירך שהכל על המאכל לא נתכוון כלום לכאורה אין צריך לברך ברכה ראשונה על המשקין^{מז}.

בג. בירך בפה"ג ושתה יין ואח"כ אכל מאכל שברכתו שהכל ובורא נפשות ובירך בורא נפשות על המאכל ועדיין לא בירך על הגפן על היין ורוצה לשתות עוד משקין נראה פשוט דיכול לשתות בלא ברכה ראשונה דנפטר בברכת בפה"ג שבירך על היין, ונראה דאפי' אם כבר שתה שאר משקין קודם שבירך בורא נפשות אע"פ שנפטרו בזה המשקין שכבר שתה מ"מ יכול להמשיך לשתות על דעת בפה"ג שבירך על היין.

בד. אם בירך שהכל ואכל המאכל ושתה משקין ואח"כ בירך בפה"ג ושתה יין ואח"כ בירך בורא נפשות ואח"כ רוצה לשתות שאר משקין, אם בשעה שבירך בפה"ג על היין נתכוון בפ"י לפטור את המשקין א"צ לברך ברכה ראשונה על המשקין^{מח} ואם בשעה שבירך בפה"ג על היין לא נתכוון לפטור את המשקין יש לדון אם צריך לברך ברכה ראשונה על המשקין^{מט}.

מו. לכאורה פשוט דהרי נתכוון לפטור את המשקין בברכת השהכל, והנה בספר בר אלמוגים (סי' קל"ד) בתחילה נסתפק דאפשר דאין יכול לפטור בברכת שהכל דבר שפטור בברכה וא"כ כיון שאז היו המשקין פטורים מברכה לא נפטרו בברכת שהכל שבירך על המאכל, אמנם לבסוף כתב דנראה דכיון דהברכה חלה כבר על המאכל א"כ יכול לפטור כל דבר אף שעכשיו הוא עדיין פטור מברכה.

מז. עיין בספר שערי הברכה פ"ח הערה ל"ב דנסתפק בזה דאפשר לומר דכיון שכבר שתה יין דפטר משקין הוי כאילו נתכוון בברכת המאכל שלא לפטור המשקין כיון שכבר נפטרו בברכת היין, וי"ל עוד טעם דצריך ברכה ראשונה דאפשר לומר דשבירך על הגפן כיון שפוטור גם את המשקין הוה כאילו הסיח דעתו מלשתות עוד משקין וא"כ אם רוצה לשתות משקין צריך

לברך מחדש, ויש לדון אם יש לחלק בין שתה כבר משקין קודם שבירך שהכל על המאכל או ששתה רק אחר שבירך על המאכל קודם שבירך על הגפן ועכשיו רוצה להמשיך או עדיין לא שתה ורק עכשיו רוצה להתחיל לשתות, וכן יש לדון אם יש לחלק בין שתה מקודם רק חצי כוס ועכשיו רוצה להמשיך לשתות את חצי כוס השני או שתה מקודם את כל הכוס ועכשיו רוצה לשתות עוד כוס, ולהלכה שמעתי מהגאון ר' אליעזר פולק דמסתבר דכשאדם מברך שהכל בסתמא כוונתו על כל דבר שברכתו שהכל וא"כ כיון דעכשיו צריכין המשקין לברכת השהכל נפטרינן בברכתו.

מח. כנ"ל דכיון דנתכוון בפ"י לפטור את המשקין א"כ א"צ ברכה ראשונה.

מט. דיש לדון אם כיון שאכל מאכל שברכתו שהכל דפוטור גם המשקין

'חומש'
פעודה'
בהלכה

דין ברכה אחרונה על המשקין כשהיין הוא ספק שיעור

ברכה אחרונה

כה. אם שתה יין פחות מרביעית ויותר מכזית ושתה שאר משקין כשיעור כתב המשנ"ב (בשעה"צ סי' ר"ח סק"ע) דיל"ע אם יכול לברך בורא נפשות דכיון דהיין הוא ספק ברכה אחרונה ולהצד שברכתו על הגפן נפטר בזה שאר משקין אין יכול לברך בורא נפשות על שאר משקין ונשאר בצ"ע¹, אמנם האחרונים כתבו דוודאי כיון דאין מברך על הגפן א"כ פשוט דצריך לברך בורא נפשות על המשקין², ואם שתה חצי רביעית יין וחצי רביעית משאר משקין כתב בשעה"צ בס"י ר"י (סק"ד) דיל"ע אי מצטרפי לבורא נפשות ויש אחרונים דכתבו דוודאי מברך בורא נפשות³.

חומש
סעודה'
בהלכה

פחות מכשיעור מברך בורא נפשות על שאר משקין (ודוחק לומר דאירי דווקא בפחות מכזית) ולשיטתיה פשוט כן דהרי כל הטעם דפוטר הוא משום ברכתו וא"כ אי ליכא ברכה וודאי דהמשקין טעונין ברכה.

נב. בשעה"צ ביאר דהרי יש ספק שמא צריך ביין לברך על כזית ברכה הראויה לה, והנה לכאורה דבריו צ"ע⁴ דממ"נ צריך לברך בורא נפשות דאם במשקין שיעורן לענין ב"א הוא בכזית הרי מחוייב לברך בורא נפשות בשביל המשקה ואי שיעורו הוא ברביעית א"כ מצטרפין יחד ומחוייב לברך בורא נפשות, וכן הקשה באגרות משה (או"ח ח"א סי' ע"ד) ונחלק עליו וס"ל מברך בורא נפשות, ועיין במגילת ספר (סי' י"ז אות ד') דהמשנ"ב לשיטתיה בס"י ר"ח (סק"ע) דנסתפק אם שתה יין פחות מרביעית ויותר ממלוא לוגמיו ושתה שאר משקין אם יכול לברך בורא נפשות דכיון דהיין הוא ספק ב"א ולהצד שברכתו על הגפן נפטר בזה שאר משקין אין יכול לברך בורא נפשות על שאר

א"כ הוי כאילו נתכוון בברכת בפה"ג שלא לפטור המשקין, וכן יש לדון דכשבירך בורא נפשות הוי כהסיה דעתו מלשתות המשקין וא"כ צריך ברכה ראשונה מחדש, ואפשר דהכא יש צד גדול לומר דצריך ברכה ראשונה דכיון שכבר בירך ברכת שהכל מסתבר מאד דהוי כאילו נתכוון בברכת בפה"ג שלא לפטור המשקין וכן מסתבר מאד דכשבירך בורא נפשות הוי כהסיה דעתו מלשתות המשקין וא"כ צריך ברכה ראשונה מחדש.

ג. והמשנ"ב לשיטתיה דהטעם דפוטר הוא משום שהמשקין טפלין ליין א"כ אפשר דלהצד דהיין טעון ברכה א"כ הוא נטפל לו.

נא. שו"ת אג"מ (ח"א סי' ע"ד) ובעמק ברכה (ברכות הנהנין אות ה' עמ' נח) ובשבט הלוי (ח"א סי' קס"ז אות ב'), דכיון דלמעשה אינו מברך על היין ב"א וא"כ מאיזה טעם יפטרו המשקין מב"א, וכן משמע בשו"ע הרב (בסדר בה"נ פ"א סכ"א) דכתב דהשותה יין

כו. אם נסתפק לו אם היין פוטר את המשקין כגון ששתה יותר מכזית ופחות מרביעית ואכל מאכל שברכתו שהכל ואח"כ בירך ברכת על הגפן ורוצה לשתות עוד משקין, אם כיוון בדעתו בשעה שבירך על המאכל שהכל דרוצה לפטור בזה את המשקין בכל אופן א"צ לברך על המשקין ברכה ראשונה ואם כיוון בדעתו דרק לצד זה שאין היין פוטר את המשקין יפטרנו המאכל אז יש לדון אם צריך לברך ברכה ראשונה על המשקין^{יג}.

'חומש' סעודה' בהלכה

ק"ט

נטפל לו וא"כ מובן ספיקת השעה"צ דכיון דאי הוי כזית א"כ פוטר את המשקה וא"כ הוא נטפל א"כ אין יכול לברך בורא נפשות.

נג. עיין בספר בר אלמוגים סי' ל"ט מש"כ בזה.

משקין ונשאר בצ"ע והאחרונים נחלקו דוודאי כיון דאין מברך על הגפן א"כ פשוט דצריך לברך בורא נפשות על המשקין וביאור דעת המשנ"ב לשיטתיה דהטעם דפוטר הוא משום שהמשקין טפלין ליין א"כ אפשר דלהצד דהיין טעון ברכה א"כ הוא

פרק יז

ברכת ואכילת הענבים והפיוקורן

ברכת הענבים

- א. אשכול ענבים שיש בו ענבים גדולים וקטנים יקדים לברך על הגדולים^א.
ב. יש שכתב שיש לברך כשהענב מחובר לאשכול משום דאז הוא יותר גדול^ב, ולפי"ז אם יש לו אשכול מלא ענבים ואחד שאינו מלא ענבים יברך על האשכול המלא, ויש שכתב דכל ענב חשוב לעצמו ולא נחשב יותר כל האשכול יותר גדול בזה שמחובר עליו הענבים^ג.

ברכת הקבוקים

- ג. הקבוקים שהציפוי מבחוץ הוא ממיני דגן ברכתן מזונות^ד (דאלו שהם בטעם פיקנטי מצופין מקמח אורז וברכתן בפה"א), ואפי' אם אכל מקודם את המין דגן שמבחוץ ואח"כ אוכל את הבוטן שמבפנים אין מברך עליו בפה"א אבל אם בשעת הברכה היה לו כוונה לאכלם בנפרד אז מברך על הבוטן שמבפנים בפה"א^ה.

רוצה אותו גם לטעם ולכן אפי' המברכין על "שניצל" שהכל (כ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' קס"א ובעוד ספרים מטעם הציפוי הוא טפל לבשר) מ"מ על קבוקים מברכין מזונות דכיון דמתכוון גם לאכילת מיני הדגן שמבחוץ לא אמרינן דבטל וא"כ דינו ככל דבר שיש בו מיני דגן שברכתו מזונות, כ"כ בזאת הברכה (בלוח הברכות) בשם הגרשז"א אורבך.

ה. כן שמעתי מהגרמ"ד וטענשטיין דהעיקר תלוי בכוונה בשעת הברכה.

א. דמלבד זה דיש לו מעלת גדול כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' מ"ז אות ב') דבד"כ הגדולים הם מתוקים וטובים יותר מן הקטנים.

ב. כ"כ הגרש"ק גרוס בשבט הקהתי (ח"ד סי' נ"ח).

ג. שו"ת אז נדברו (ח"ד סט"ז), וכן כתב בספר בני ראם להגר"א גניחובקי (סי' מ"א אות ר').

ד. כיון שאין כאן כוונה רק לציפוי אלא

חומש
סעודה'
בהלכה

בדיקת הפיצוחים משום חשש תולעים

ד. באגוזי קשיו מצויים תולעים לעתים קרובות לכן יש לחצותם ולבדקם¹, ומותר לבדקם גם בשבת ואם מוצא חרקים קטנים יש להסירם יחד עם מעט מן הפרי², והבטנים טוב לפתוח שנים או שלושה לבדיקה פנימית וכשנמצאו נקיים מותר לאכול השאר ללא בדיקה פרטנית³.

ברכת אגוזי קשיו

ה. אגוזי קשיו ברכתן בורא פרי העץ^ט.

ברכת הפופקורן

ו. הפופקורן נקטו הפוסקים דמברך עליו בפה"א ולא אמרינן דנשתנה צורתו ומברך שהכל דדווקא בנשתנה צורתו ע"י טחינה ברכתו שהכל וכן משום דאורחיה בכך⁴.

סדר הקדימה בפירות ובפיצוחים שברכתן בפה"ע או בפה"א

ז. סדר הקדימה בברכה ראשונה על הענבים ועל האבטיח והמילון והפיצוחים והארבע"ס והפופקורן, הקבוקים שברכתן מזונות קודמין לכלי"א.

הספר בשארית יוסף ח"ג הביא שם בנו דאז היה המציאות שעיקר הנטיעה היה לשם הפרי אבל היום נשתנה המציאות ועיקר הנטיעה הוא בשביל האגוז א"כ ברכתו בפה"ע, וכן בספר כיצד מברכין ובספר ברכה כהלכה הביאו דהגר"ע יוסף חזר בו, ועיין בספר אוצר תשובות (סי' ק"מ) דהביא דבספר אוצרות הברכות (עמ' י"ח) כתב ג"כ דהראה להגר"ע יוסף מאנציקלופדיה דעיקר הנטיעה הוא לשם האגוז וחזר בו והסכים דצריך לברך עליה בפה"ע.

י. עיין שערי הברכה (פ"ז סל"ד).

יא. כדפסק המשנ"ב בסי' רי"א (סק"ב) דברכת במ"מ קודמת לכל.

ו. ספר הכשרות (עמ' שנט).

ז. ספר הכשרות (פ"ג סכ"ט).

ח. ספר הכשרות עמ' שלו.

ט. הנה פרי הקשיו מורכב משני חלקים האחד הוא פרי עסיסי שעושים ממנו בעיקר ריבה ומעליו גודל האגוז שהוא קטן יותר מהפרי עצמו, והנה בספר ילקוט יוסף להגר"ע יוסף (סי' רד סט"ו) כתב לברך עליו בפה"א דדמי לצלף דנפסק בשו"ע סי' ר"ב (ס"ו) שמברכין על הצלין והתמרות והקפריסין בורא פרי האדמה מאחר שאינו עיקר הפרי ולפי"ז גם הקשיו יש לברך עליו בפה"א מאחר שאינו עיקר הפרי, אמנם בסוף

ח. ולגבי שאר הדברים, אם רוצה לאכול דברים שברכותיהן שוות, דבר שהוא מז' מינין קודם^{יב} ולכן יקדים לברך על הענבים קודם הפיצוחים שברכתן העץ, ואם אין לו ז' מינים (או שאינו רוצה לאכול את הענבים) שלם קודם^{יג}, ואם שניהם שלמים או שניהם חתוכין חביב קודם ומה שחביב לו ברוב הפעמים קודם למה שהוא חביב עתה^{יד}, ומ"מ המברך על מה שחביב לו עתה יש לו על מי לסמוך^{טו}, ואם שניהם שוין בחביבות גדול קודם^{טז}.

ט. ואם רוצה לאכול גם מפרי העץ וגם מפרי האדמה אין מין הז' קודם אלא חביב קודם^{יז}, ואם אחד שלם ואחד חביב יותר נסתפק השעה^{יח} מה קודם^{יט} ומדברי הפוסקים משמע דחביב עדיף^כ ואם שניהם שלמים או חתוכים ושוין בחביבות בורא פרי העץ קודם לברכת בפה^{כא}.

י. והנה באופן שחביב עליו ביותר פרי העץ שאינו מז' מינים ופחות מזה חביב אצלו פרי האדמה ופחות מזה חביב אצלו הפרי מז' מינין והוה "גלגל החוזר"^{כב} וכבר האריכו בזה פוסקי וספרי זמנינו ועיין בהערה^{כג}.

אבל כשאין ברכותיהן שוות כיון דקי"ל בזה דאפי' ממין ז' חביב עדיף א"כ כש"כ דעדיף משלם דגרעי ממעלת שבעה, וכתב בוזאת הברכה (עמ' 343) דנראה דלא מועיל העצה לחתוך את השלם שהרי אם חל עליו חיוב להקדים את השלם חל עליו חיוב שלא לחתוך את השלם אלא להקדימו.

יט. יד הקטנה (הל' ברכות פ"ה הי"א סק"ג) ובקיצור שו"ע (סי' ג"ה ס"א), וכ"כ בוזאת הברכה (שם).

כ. משנ"ב (סק"ח) דנכון לנהוג כשיטת הבה"ג.

כא. דאי נימא דיברך על הפרי החביב לו ביותר הרי בברכותיהן שוות מין ז' קודם וא"כ צריך לברך על הענבים ואי נימא להקדים הענבים הרי קי"ל דבשאין ברכותיהן שוות חביב קודם ואי נימא שיקדים פרי האדמה הרי פרי העץ חביב יותר.

כב. יש שכתבו דכיון דלדעת הרמב"ם חביב

יב. שו"ע סי' רי"א (ס"א) כדעת רוב הראשונים דפסקו דברכותיהן שוות מין ז' עדיף.

יג. כן פסקו המג"א והמשנ"ב (סק"ד), ומקורם הוא מריש סי' קס"ח.

יד. שו"ע סי' רי"א, כדעת רוב הראשונים.

טו. משנ"ב (סקי"א) כדעת הט"ז כיון דיש פוסקים שסוברים דחביב נקרא מה שהוא חביב לו עתה.

טז. כמו שמצינו לגבי פת בסי' קס"ח.

יז. משנ"ב סק"ט שהוא שיטת רוב הפוסקים.

יח. בשעה"צ (סק"ה) נסתפק דאפשר דכיון דמעיקר הדין קי"ל דברכות שאינן שוות חביב עדיף אפי' ממין ז' ממילא כש"כ דשלם עדיף מיניה (דהא שלם עדיף אפי' מחביב) או אפשר דהא דקי"ל דשלם עדיף מחביב היינו כשברכותיהן שוות ובא לפטרו בברכתו

יא. וכן באופן שצריך לחתוך את הענבים (כדי שלא יכנס לספק בריה) ויש לפניו בטנים שלמים ואבטיח, והאבטיח הוא חביב ביותר, והבטנים והענבים שוים בחביבות א"כ הוה גלגל החזור^כ.

יב. אחר שכבר בירך כפי הסדר מדינא יכול להמשיך לאכול כפי שירצה דכל ענין הקדימה הוא דמחשיבו לפטור בברכתו את השני אבל כשאינו מברך עליו בזה שמקדימו לאכול אין בזה חשיבות^כ, ומ"מ מנהג מרן מהר"א זי"ע וכן נהגו כמה גדולים^כ להקפיד על סדר הקדימה גם אחר הברכה.

יג. הנה כשמברך כפי סדר הקדימה פוטר את שאר המאכלים שברכתן כך אפי' לא נתכוון בפ' לפטרם אם היו מונחים לפניו על השולחן או שהיה דעתו לאכול מהם, ובחומש סעודה בכל אופן פוטר אפי' לא היו מונחים לפניו על השולחן ואפי' לא היה דעתו עליהם כיון דאתכא דבעה"ב סמיך דעתו על כל מה שיביא לו בעה"ב^כ.

האדמה שהוא חביב יותר הוא קודם.

כג. דאם יקדים את האבטיח החביב ביותר הרי הבטנים השלמים קודמים ואם יקדים את הבטנים הרי הענבים שהם ממין שבעה קודמין (דבאין ברכותיהן שוות אם שוין בחביבות מין ז' קודם ואם יקדים את הענבים האבטיח שהוא חביב קודם (דבאין ברכותיהן שוות חביב קודם).

כד. מלבושי מרדכי (ס' א' ס"ד) בשם הגר"ש וואזנר וכתב דמה שיש בני אדם האוכלים את הפירות בט"ו בשבט לפי סדר הקדימה לסלסול בעלמא עושים כן.

כה. עיין נטעי גבריאל ט"ו בשבט פ"ז ס"ז.

כו. שו"ע סי' קע"ט ס"ה.

קודם אפי' בברכותיהם שוות א"כ יברך על פרי העץ החביב ביותר, ויש שכתבו דכיון דלדעת הבה"ג העץ קודם לאדמה א"כ יברך על פרי העץ שהוא מין ז', ויש שכתבו דאין סברא להקדים פרי האדמה לענבים משום שהוא חביב ביותר דדווקא החביב יותר מכל מה שמונח כן יש לו מעלת חביב אבל מי שחביב אח"כ אין לו כלל מעלת חביב, ויש שכתבו דיסלק אחד מהם ורק אחר הברכה יביאנו, ויש שכתבו שיברך מקודם על פרי האדמה והטעם כיון דיש כאן ב' נידונים דמקודם דנין בין ב' פירות העץ איזה קודם וע"ז אמרינן דמין ז' קודם לחביב ואחר זה אנו דנים על פרי העץ של המין זה יחד עם פרי האדמה איזה מין קודם וע"ז פסקינן דמין

בירך שלא לפי סדר הקדימה

יד. כשבירך שלא לפי סדר הקדימה כתב הרשב"א דאם לא התכוון בפי' לפטור אינו פוטורי^ז, ולכן נכון לכתחילה שתהיה דעתו תמיד בברכה לפטור את כל המאכלים שברכתן שוה^{כז}.

מז. להלכה כשבירך שלא לפי סדר הקדימה ולא נתכוון לפטור, לדעת הרמ"א והמשנ"ב צריך לחזור ולברך על השני שהוא חשוב יותר^{כח} ולדעת השוע"ה לא יברך^ל, ולכן יבקש מאחר שיוציאו בברכתו.

מז. אמנם גם לדעת המשנ"ב בהיה לפניו מין ז' וחביב בברכתן שוה אף שבירך מקודם על החביב לא יחזור ויברך על על המין ז' כיון דלדעת הרמב"ם חביב עדיף^{לא}.

'חומש' סעודה' בהלכה

ודבר זה הוא חביב יותר מהמשקה שבירך עליו אבל פחות חביב מהמאכל שהתכוון עליו בפי' בברכתו השהכל לא נפטר וצריך לברך עליו מחדש.

כט. כן מבואר ברמ"א סי' רי"א (ס"ה) ובמשנ"ב (סקל"ג).

ל. כן פסק בסדר בה"צ (פ"ב ס"ז) דכיון דיש חולקים על כל זה ואומרים שאין חילוק כלל בין דבר החשוב לשאינו חשוב כ"כ כל שברכותיהן שוות ואפי' יש לאחד דין קדימה על השני לכתחילה כששניהם לפניו הרי החשוב והמוקדם נפטר בברכת שאינו חשוב אף שלא נתכוון בפי' לפטור, וכתב דלצאת מידי ספק ברכות צריך לזוהר לכתחילה להתכוון בפירוש לפטור גם החשוב בברכה זו כשאינו לפניו עדיין ואם ישנו לפניו יברך עליו תחילה.

לא. כן פסק בסקל"ג דבדיעבד כשבירך על החביב קודם למין ז' לכאורה בוודאי לא יחזור ויברך על הזית כיון דלדעת הרמב"ם ועוד ראשונים הוי ברכה לבטלה וכבר כתב הט"ז דמאן דעביד כהרמב"ם שפיר עביד.

כז. והטעם משום דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך גרירה אלא דווקא דרך כוונה פוטור, וכתב דלפי פי' זה אם היה אוכל תפוחים ובירך עליהן ואח"כ הביאו לפניו אגוזים (ולפי דעת המג"א בסי' ר"ז סק"ז צ"ל שהיה דעתו מתחילה לאכול אגוזים או שמירי דלא כלה הפירות הראשונים) אם התפוחים חביבים לו יותר פוטר את האגוזים בגרירת ברכת התפוחים אבל אם אינן חביבים אינן פוטרין את האגוזים אלא א"כ נתכוון להם בתחילה, ולהלן יתבאר סברת הרשב"א.

כח. וכתב המשנ"ב בסי' רי"א (סקל"ג) דכיון דלדעת הרמב"ם ועוד ראשונים חביב עדיף אף לגבי מין שבעה ולפי דעה זו כשמברך על המין שבעה ולא כיוון על החביב לא פטור ולכן יהא זהיר בשעת הברכה לפטור את המין החביב.

ונראה דאפי' אם בירך שהכל על משקה ונתכוון בהדיא לפטור איזה מאכל שברכתו שהכל ורוצה לאכול או לשותות עכשיו דבר אחר שברכתו שהכל ולא נתכוון בפי' עליו

יז. שני מאכלים מאותו המין ואחד מהם חביב יותר ובירך על הפחות חביב נחלקו האחרונים אם פוטר את החביב יותר מאותו המין ומספק פוטר^ל.

יח. יש שכתבו דבמברך על שאינו שלם פוטר את השלם אפי' ממין אחר גם כשלא נתכוון לכך^{לג}.

יט. והנה מסתבר דדין זה דהיכא שלא בירך לפי סדר הקדימה אינו פוטר את החשוב יותר ממנו שייך אף היכא דיושב על שולחן בעה"ב אם היו כל המינים כבר מונחים לפניו על השולחן^{לד}, אמנם אם אחר שבירך על איזה מין ברכתו הביאו אח"כ מין יותר חשוב אף שמין אינו פוטר מין אחר יותר חשוב ממנו מ"מ כשיושב בחומש סעודה ואתכא דבעה"ב סמך פסק המשנ"ב דהוי כאילו התכוון בפ"י לפטור כל מה שיביא לו בעה"ב וא"צ לחזור ולברך על השני^{לה}, ויש לדון בזה ועיין בהערה^{לי}.

לדון אם ה"ה כשחל הברכה על השלם שוב חיילא הברכה על החביב, עיי"ש מה שהאריך בזה.

לד. **דכיון** דמונח לפניו כמה מיני מאכלים ובירך על שאינו חשוב מסתבר דאין שייך לומר ע"ז אתכא דבעה"ב סמך דהרי מונח לפניו הכל על השולחן ולמה בירך על שאינו חשוב אלא מוכח דאינו רוצה לפטור את החשוב, ועיין בספר הלכות יום ביום (פ"ח ס"ו) שג"כ צידד לומר כן אלא דכתב דאפשר לומר דהואיל ואינו מסיח דעתו ממאכלים שעתידים להביא לו לכן אין מסיח דעתו משום מאכל.

לה. **בה"ל** בס"י ר"א (ס"ה ד"ה ובלבד) הביא בשם הרעק"א, דהיכא דאתכא דבעה"ב סמך הוי כאילו התכוון בפ"י לפטור כל מה שיביא לו בעה"ב וא"צ לחזור ולברך על השני, ולכאורה ביאור הדברים הוא דס"ל דסברת הרשב"א הוא דכיון דבירך על שאינו חשוב מוכח דאינו רוצה לפטור את החשוב משא"כ כשיושב על שולחן בעה"ב ועדיין

לב. **המשנ"ב** בס"י ר"ז (סקכ"ז) הביא מח' המג"א והא"ר אי פירות שאינם יפים פוטרם את הפירות היפים מאותו מין דלהמג"א לא פטר בלא כוונה בפ"י ולהא"ר כיון שהוא מאותו מין פטור וכן פסק המשנ"ב דספק ברכות להקל.

לג. **כן** הביא בשו"ע מהדור' דרשו ס"י ר"א (הערה 27) בשם הגרי"ש אלישיב, וכן כתב בספר בירורי סוגיות (ס"י ר"ז) וביאר הטעם משום דדווקא דדבר שחשוב מצד המאכל אינו נפטר בברכת דבר שחשוב פחות ממנו אבל שלם אין חשיבותו מצד המאכל אלא דראוי לברך על דבר שלם לכן נפטר בברכת דבר שאינו שלם אף שלא נתכוון להדיא, ועיין בספר בר אלמוגים (ס"י קמ"ז) דדן לפי"ז מה הדין בירך על פרי שאינו שלם ואינו חביב והיה לפניו זולתו גם פרי חביב וגם פרי שלם ולא כיון להדיא עליהם, ולהנ"ל נמצא דהשלם נפטר וא"כ יש לדון אם גם החביב נפטר דהרי אם בירך על השלם פטר את החביב גם אם לא כיוון להדיא ויש

ב. יש שכתב דדין זה של הרשב"א הוא דוקא בת"ח שיודע שהשני חשוב וקודם ואפ"ה לא בירך עליו אלמא שלא נתכוון לפטרו אבל מי שאינו יודע כלל שהשני קודם א"כ אמרינן שברכתו קאי על כל דבר שברכתו כן^{לז}, ויש לדון בזה ועיין בהערה לח.

כא. דבר שדרכו לאכול לבסוף כגון דבר שבא לקינוח ולא נתכוון עליו בהדיא מתחילה והוא חשוב יותר מהמאכל שבירך עליו מקודם ברכה זו יש לדון אם שייך בזה דין הרשב"א כיון דהא דלא בירך עליו מתחילה הוא משום דדרך מאכל זה לבוא לבסוף^{לט}, ולכן יזהר בתחילה כשמברך על מאכל לכוון להדיא לפטור את המאכלים החשובים יותר שמתכוון לאכלם אח"כ.

'חומש' סעודה' בהלכה

אז חל הברכה רק על מאכל זה אלא דשאר המאכלים שברכתן כך נגזרים אחר מאכל זה ולכן א"צ לברך עליהם, ולכן מאכל שחשוב יותר אינו יכול להיגרר אחריו, וא"כ דין זה שייך גם אם לא ידע מתחילה שיביאו אליו אח"כ את המאכל החשוב יותר, וכתב הקצוה^ש דלצאת ידי ספק יכונונו בפי' לפטור בברכתם את המינים היותר חשובים שבעה"ב יביא לפניהם.

לז. ערוך השולחן סי' רי"א (סט"ז), ומובן מאד לפי מה שנתבאר לעיל בדעת הבה"ל דסברת הרשב"א הוא דכיון דלא בירך לפי סדר הקדימה אלמא דאינו רוצה לפטרו וא"כ זה שייך רק בת"ח דידוע דיני קדימה.

לח. דלכאורה לפי מה שנתבאר לעיל בדעת הקצות השולחן בשיטת השו"ע^ה דסברת הרשב"א הוא דכיון דהיכא דלא נתכוון עליו בהדיא נפטר רק בגרירה א"כ אם אינו חשוב אינו יכול להיגרר ומה לי ת"ח ומה לי ע"ה.

לט. לכאורה תלוי במח' הנ"ל של הבה"ל והערוך השולחן עם הקצות השולחן בדעת השו"ע^ה.

לא היה מונח המאכל השני על השולחן אין לנו הוכחה זו, ולפי"ז יש לנו היכי תימצי שהיכא שהמאכל השני מונח על השולחן בשעת ברכת הראשון צריך ברכה מחדש והיכא שאינו מונח על השולחן בשעת ברכת הראשון א"צ ברכה מחדש, דכשיושב בחומש סעודה ומונח לפניו כמה מיני מאכלים ובירך על שאינו חשוב אינו פוטר את החשוב ואין שייך לומר ע"ז אתכא דבעה"ב סמך דהרי מונח לפניו הכל על השולחן ולמה בירך על שאינו חשוב אלא מוכח דאינו רוצה לפטור את החשוב אבל אם אינו מונח המאכל החשוב יותר על השולחן אין לנו הוכחה זו וא"כ אמרינן דאתכא דבעה"ב סמך ופוטרו.

לו. עיין בקצות השולחן (סי' נ"ז בבה"ש סק"ו) דנסתפק בדין זה באורחים שדעתם על כל מה שיביא בעה"ב אי הוי כמתכוון בפירוש לפטור בברכה את כל מה שיביאו להם או דהוי רק כדעתם לאכול את כל מה שיביאו להם אבל לא הוי כמתכוון בפי' לפטורם בברכתם, וכתב דלצד זה נוטה דברי השו"ע הרב, ולכאורה ביאור הדברים הוא דס"ל דסברת הרשב"א הוא דכשאדם מברך על מאכל ואינו מתכוון בפי' על מאכל אחר

ברכה האחרונה של הענבים והפיצוחים

בב. ברכה אחרונה של הענבים הוא על העץ ולכן צריך לאכול מן הענבים שיעור כזית (שהוא כ-6 ענבים רגילים) בכאכ"פ.

בג. ברכה אחרונה של שאר הפיצוחים בין שברכתן בפה"ע ובין שברכתן בפה"א ברכתן האחרונה הוא בורא נפשות, אמנם אם בירך ברכת על העץ על הענבים פוטר את הפיצוחים שברכתן בפה"ע מברכה אחרונה אבל לא את הפירות והפיצוחים שברכתן הוא בפה"א^מ, ואם אכל ענבים פחות מכשיעור ומהפיצוחים פחות מכשיעור מצטרפין לברכת בורא נפשות^{מא}.

בד. אם אכל מהענבים כשיעור ועוד כחצי זית מפירות או מפיצוחים שברכתן הראשונה בורא פרי העץ ועוד חצי זית מדבר שברכתו האחרונה בורא נפשות, יש לדון אם החצי זית של הפרי שברכתו בורא פרי העץ מצטרף לענבים ומברך ברכה אחרונה רק על העץ או דמצטרף למאכל השני ומברך גם בורא נפשות^{מב}.

כה. ברכה האחרונה של הקבוקים הוא על המחיה אם יש כזית בכדי אכילת פרס במין הדגן שמבחוץ ואין הבוטן מצטרף לשיעור על המחיה^{מג}, ומצטרפין לשיעור בורא נפשות^{מד}, ומ"מ אם אכל כזית ממנין דגן ומברך על המחיה אין מברך בורא נפשות אפי' אכל כזית מן הבוטנים שהיו בתוך הקבוקים^{מה}.

דין בריה

כו. אם רוצה לאכול רק מעט ולא לברך ברכה אחרונה לא יאכלנו בשלימותו כגון בענבים לא יאכל ענב שלם מפני שי"א דבריה מחוייבת תמיד בברכה אחרונה^{מו} אלא יאכל רק חתיכות של ענב, וה"ה בפיצוחים דהוי בריה.

מ. שו"ע סי' ר"ח (ס"ג).

מד. וזאת הברכה עמ' 287 דמצטרפין לבורא נפשות.

מה. דנפטר בברכת על המחיה.

מו. סי' ר"י (ס"א).

מא. כמבואר בסי' ר"י (ס"א).

מב. עיין בספר בר אלמוגים (סוף סי' ק"מ).

מג. כמבואר בסי' ר"ח ס"ט דבעי שיהא

כו. גם אם אכל כבר בריה דכבר נכנס לספק ואינו מברך ברכה אחרונה מ"מ לא יוסיף לאכול עוד בריה כשאינו מגיע ביחד לשיעור ברכה אחרונה מ"ז.

כח. אכל ענב שהוא בריה דאינו מברך ברכת על העץ וגם אכל פיצוחים שברכתן הראשונה בפה"ע צריך לברך בורא נפשות מ"ח.

כט. ארבע"ס, אם היא בשלמותה הוי בריה ואם נפל ממנו קצת ע"י הבישול פסק המשנ"ב מ"ט דנראה דנתבטל ממנו שם בריה, ולגבי פופקורן עיין בהערה"י.

קילוף וחיתוך הפירות והפיצוחים

ל. הנה כשרוצה לקלוף או לחתוך פירות או פיצוחים יש בזה כמה דיונים, א', לכתחילה יש לברך על שלם, ובזה יש לדון האם הקילוף מגרע מעלת שלם וכן יש לדון באילו אופנים צריך לוותר על מעלת שלם כדי שלא יהא חששות אחרות כדלהלן, ב', לכתחילה צריך שלא יהא הפסק בין הברכה לאכילה, ובזה יש לדון איזה דבר נחשב הפסק האם החיתוך נחשב להפסק ובמאכל שיש בו חשש תולעים האם הבדיקה מתולעים נחשב להפסק, ג', אם אוכל פחות מכשיעור ואינו מברך ברכה אחרונה לכתחילה לא יאכל פרי שלם שלא יכנס לספק ברכה אחרונה, ובזה יש לדון מתי צריך לחתוך את הפרי שלא יהא בזה דין בריה האם קודם הברכה או אחר ברכה, ד', במאכל שיש בו חשש תולעים יש לדון דאם

**'חומש'
סעודה'
בהלכה**

דאפשר דצריך לברך על העץ ולדעת האגרות משה יכול לברך בורא נפשות, אמנם שמעתי מהגרמ"ד וטענשטיין די"ל דאפי' לשעה"צ הספק הוא רק בין ומשקין די"ל דכיון דהיין הוא ראש לכל המשקין לכן בכל אופן אינו מברך בורא נפשות אבל בנידון דידן וודאי יברך בורא נפשות.

מט. סי' ר"י סק"ח ובשעה"צ סקכ"ג.

נ. **בזאת** הברכה (עמ' 54) כתב בפשיטות דפופקורן הוי בריה, אמנם בספר שערי הברכה (פ"א הערה ל"א) נסתפק בזה כיון דנשתנה צורתו.

מז. **הגר"נ** קרליץ בספר חוט השני (ברכות עמ' רי"ב), והטעם כיון דבכל בריה מכנים עצמו לעוד ספק ברכה אחרונה, ועיין בספר בר אלמוגים (סי' קל"ח מה שפלפל בזה).

מח. **הנה** המשנ"ב בשעה"צ בס"י ר"ח (סק"ע) ובס"י ר"י (סק"ד) בשותה יין בשיעור שהוא ספק ב"א ושותה גם משקין כתב דיש ספק אי יכול לברך בורא נפשות והאגרות משה ועוד פוסקים נחלקו עליו, ולכאורה נידון דידן יהיה תלוי במח' השעה"צ והאגרות משה דלדעת השעה"צ אינו יכול לברך בורא נפשות כיון דיש ספק

יבדקנו אחר הברכה וימצא בו תולעים אפשר דברכתו הוא לבטלה, ה', בשבת יש להיזהר שלא יהא בקילוף איסור בורר וכן יש לדון האם איכא בזה איסור דש, ובכמה אופנים נחלקו הפוסקים וננסה להביא את ההלכות היוצאות לפי"ז.

לא. בענבים יל"ע אם מותר בשבת להסיר את העוקץ מן הענבים סמוך לאכילה אם יש בזה איסור בורר^{נא}, ולכן עדיף שיאחז בעוקץ וימשוך את הענב ממנו סמוך לאכילה^{נב}.

לב. מותר להוריד את הקליפות של הפיצוחים בשבת ואין בזה משום איסור דש^{נג}, (ולגבי בוטנים בקליפתם הקשה, השבט הלוי (ח"א סי' פ"א) אסר^{נד} ושאר אחרונים התיירו^{נה}), ומ"מ יעשה זאת רק סמוך לאכילה משום איסור בורר^{נז}.

'חומש' פעודה' בהלכה

וכה"ג ליכא משום דש.

נג. עיין משנ"ב סי' שי"ט (סקכ"ד) דמדברי הרמ"א מבואר דלכו"ע מותר לשבר קליפה הקשה, ועיין בספר אגלי טל (דש סק"ג) דביאר דמלאכת דש הוא בדברים שהדרך לעשותן בשדה קודם הבאתן לבית אבל לא בדברים הנעשין בבית סמוך לאכילה.

נד. כיון דהדרך להורידן בשדה הוי מלאכת השדה.

נה. קצות השולחן, חוט שני (פכ"ד) בשם החזו"א ועוד פוסקים, דס"ל דאין זה נקרא מלאכת השדה.

נו. רמ"א סוף סי' שכ"א, ובבה"ל שם הקשה דהא נוטל פסולת מתוך אוכל דאסור אפי' לאלתר, ותי' דכיון דא"א בענין אחר ודרך אכילתו בכך לא מיקרי פסולת מתוך אוכל שאינו אלא לאכול התוך ולכן כל שהוא לאלתר שרי.

נא. הנה בארחות שבת (פ"ג סעיף ק') כתב דלדעת המשנ"ב בסי' שכ"א (סקפ"ד) דהתיר להוציא את הגרעין מהפרי סמוך לאכילה דכיון דא"א בענין אחר הוי כדרך אכילה א"כ ה"ה לגבי הסרת העוקץ ממנו ולדעת החזו"א (סי' נ"ד סק"ב) דנחלק על המשנ"ב וס"ל דאסור להוציא הגרעין מן הפרי א"כ ה"ה דאסור להוציא את העוקץ מן הענבים, וכ"כ בספר איל משולש (פ"ו סכ"ז) בשם הגרי"ש אלישיב והגר"נ קרליץ, וכתב שם דאע"פ שאפשר לאחזו בגרעין ובעוקץ ולמשוך הפרי מ"מ זה מיקרי א"א כיון שאין דרך העולם לברור באופן כזה, אמנם לכאורה צ"ע דבגרעין באמת אין הדרך למשוך האוכל מתוך הגרעין דקשה לעשות כן אבל בעוקץ דיכול גם למשוך בקלות את האוכל מן העוקץ אמאי לא יעשה כן.

נב. וכתב באגלי טל במלאכת דש (סק"ג) דליכא בזה משום איסור דש שמפרק ענבים מן האשכול דכיון דהדרך לעשות כן קודם אכילה אין זה נקרא מלאכת השדה

לג. קילוף הפירות יעשה קודם הברכה כדי שלא יהא הפסק בין הברכה לאכילה^{יז} ואין הקילוף מגרע מעלת השלם וגם לאחר הקילוף עדיין נחשב שלם^{יח}.

לד. יחתוך הפרי רק אחר הברכה באופן שאין בו חשש תולעים כדי שיברך על שלם ואין לחוש מפני הפסק מפני שהחיתוך הוא צורך אכילה^{יט}, אמנם באבטיח ומילון וכדו' יחתוך אותן קודם הברכה דדבר שאין דרך להביאו כלל ולאכלו ממנו כשהוא שלם אין בזה משום כבוד הברכה לברך עליו כשהוא שלם^ס.

לה. אבל באופן שיש בו חשש תולעים וצריך לחתכו ולבדוק אותו מתולעים יעשה זאת קודם הברכה משום הפסק אע"פ שמגרע מעלת השלם^{סא}, ויש שכתב דאחר שיבדקו יסגרנו כדי שיראה שלם בשעת הברכה ועיין בהערה^{סב}.

לו. כשרוצה לאכול פרי פחות מכשיעור ואינו מברך ברכה אחרונה דצריך לחתוך אותה שלא יהא בריה נחלקו הפוסקים מתי צריך לחתכה, י"א

הפסק בין הברכה לאכילה, ונפק"מ בפרי שאין בו חשש שהוא מתולע דלהס"ח א"צ להסיר הקליפה קודם האכילה ולהשל"ה צריך, ובא"ר (סי' ר"ב אות א') כתב עוד נפק"מ כשיש לו הרבה אגוזים דלהס"ח א"צ להסיר מקודם כיון שאפי' אם יהיה מתולע יקח אחר ולהשל"ה צריך.

סב. כף החיים (סי' ר"ב סק"ד), והנה בשו"ע (סי' קס"ח ס"ב) פסק דאם יש לאדם שני חצאי לחם ואין לו לחם שלם יחברם בעץ או בשום דבר שלא יהא נראה ודינו כדין שלם, וכתב ע"ז המג"א שם (סק"ד) דאפשר שא"צ לחבר רק בשבת דבעינן לחם משנה אבל בחול א"צ וכן נוהגים, והביאו המשנ"ב (סק"ז) וכתב דהא"ר נוטה לדעת השו"ע, ויש לדון לפי דעת המג"א האם דווקא ע"י קיסם א"צ לחבר אבל ראוי לחברם יחד או שא"צ והכה"ח כתב כן רק לפי דעת הא"ר.

נז. של"ה (שער האותיות אות ק'-קדושת האכילה כלל ה' סי' ד').

נח. שערי תשובה סי' רי"ב (סק"א) דכיון שהקליפה לא חזיא כלל בתר הפרי אזלינן והברכה היא על מה שבתוכו שראוי לאכילה והרי הוא בשלימותו.

נט. שו"ע (סי' ר"ז ס"ג), קיצוש"ע (סי' נ' ס"ב), וכן מבואר בכף החיים (סי' רי"א סק"ג).

ס. כן שמעתי מהגרמ"ד וטענשטיין, וכ"כ בספר מלבושי מרדכי (סי' ה' ס"ג).

סא. מג"א סי' ר"ז (סק"ד) בשם ספר חסידים סי' תתמט וכן במשנ"ב שם (סק"ב), והטעם דחיישינן שמא תיתלע ולא יהיה ראוי לאכילה ונמצא שבירך לבטלה, ובשל"ה (שער האותיות אות ק'-קדושת האכילה כלל ה' סי' ד') כתב עוד טעם כדי שלא יהא

דכדי שלא יהא נחשב בריה צריך לחתוך אותה קודם הברכה אע"פ שמגרע מעלת שלם^ס, וי"א שיחתוך אחר הברכה וכיון דאין אוכל אותה בשלימותה אין כאן חשש בריה^ס, ויש שכתב דאחר הברכה יחתוך מקצתו בשיניו ויאכלנו ואח"כ יאכל את השאר^ס.

'חומש' סעודה' בהלכה

קא

סה. בן איש חי (פר' מטות ה'), ואפשר דהטעם דנקט שיחתכנו בשיניו כיון דאם חותך בסכין הוה הפסק בין הברכה לאכילה, ואע"פ שנתבאר לעיל דחיתוך לא חשיב הפסק בין ברכה לאכילה י"ל דדווקא כשמחתך כדי לאכלו אז חשיב צורך אכילה אבל אם חותך כדי שלא יהא בריה לא חשיב צורך אכילה והוי הפסק ולכן יחתכנו בשיניו דאז לא הוי הפסק כלל דהרי אוכל אותו.

סג. מטה אפרים (סי' ת"ר ס"י ובאלף למטה שם), דאזלינן בתר שעת הברכה, ולכאורה דבריו הוא לפי שיטת הרא"ש דכתב דאם הובא לפניו שלם חשיב בריה ובשולחן הטהור (סי' ר"י ס"ב) ובא"ר ביארו דהיינו בשעת הברכה.

סד. כף החיים (סי' רי"א סק"ג), ולפי"ז צ"ל דס"ל דגם החיתוך כדי שלא בריה אין זה נקרא הפסק בין הברכה לאכילה.

פרק יח

ברכת הקארטופל קוגל



א. יש פוסקים שסוברים דאם ניכרין בו התפוא"א ברכתו בפה"א ואם אין ניכרין ברכתו שהכל"א ויש פוסקים דבכל אופן מברכין עליו בפה"א¹ ויש פוסקים דבכל אופן מברכין עליו שהכל"א, ומ"מ לכו"ע בין בבירך עליו בפה"א ובין בבירך עליו שהכל יצא².

ואם ניכר א"כ לא מיקרי נשתנה צורתו ומברכין עליו בפה"א, וכ"כ בזאת הברכה (עמ' 250) בשם הגרש"ז אוירבעך, ובספר שערי הברכה (פכ"ג הערה 593) בשם הגר"ש וואזנער.

ב. כן פסק בשו"ת באר משה (ח"ב סי' י"ב סק"ה) כיון דאורחיהו בהכי ועל דעת כן זרעו את התפוא"א, והיינו דדימה אותם למה שהביא המשנ"ב סקמ"ד בשם כמה אחרונים דאם רוב דרך אכילת אותן פירות הוא ע"י ריסוק אף לכתחילה מברך ברכתו הראויה, ויל"ע דהתם מייירי בדלועין וכדו' דרוב אכילתן הוא ע"י ריסוק, ואפשר דס"ל דגם תפוא"א רוב אכילתן הוא ע"י ריסוק.

ג. וכן הוא מנהג רבותינו, ועיין בקובץ הוראה ומשפט - ד' (עמ' ק"מ) מאמר מהרה"ג ר' שלום בלייער דביאר דאפי' אם רואים בתוך הקוגל חתיכות ניכרות של תפוא"א מ"מ כיון דנשתנה מהותו ממה שהיה

א. הנה המחבר פסק בסי' ר"ב (ס"ז) דתמרים שמיעכן ביד ועשה מהם עיסה והוציא מהם גרעיניהם אפ"ה לא נשתנית ברכתו, וכתב ע"ז הרמ"א דה"ה לענין פאזידל"א וכתב ד"א לברך עליהם שהכל וטוב לחוש לכתחילה לברך שהכל, וכתב המשנ"ב (סקמ"ב) דיש אחרונים שסוברים דהי"א מודים לדין המחבר דדווקא בפאזידל"א ס"ל דמברכין שהכל משום דנימוחו לגמרי ולא ניכר צורתן כלל אבל בדין המחבר דמייירי בתמרים שנתרסקו שניכר תארן וצורתן אף כשמתרסקין לגמרי מוודו להמחבר דמברך ברכתו וכן פסק להלכה דהיכא שממשן קיים לא נשתנית ברכתו ורק בפאזידל"א שאיבד כל צורתו ולא ניכר מה הוא אז לכתחילה מברך שהכל, ולפי"ז בקוגל אם אין התפוא"א ניכר דינו כדין כל פאזידל"א דנחלקו בזה הראשונים ופסק הרמ"א דטוב לחוש לכתחילה לברך עליו שהכל מספק דעל כולם אם אמר שהכל יצא,

חומש
סעודה'
בהלכה

ב. אפי' אם מערב בו מעט קמח או פירורי לחם אין נעשה ברכתו מזונות".

הדין כשיש שם מאכל שברכתו בפה"א

ג. אלו שמברכין עליו שהכל ויש להם מאכל שברכתו בפה"א יש נוהגים שמברכין בפה"א על המאכל ומכוונים לפטור את הקוגל, נויש לדון

'חומש' סעודה' בהלכה

בפה"א) יצא כי כן נראה עיקר דהנה בפשטות משמע מלשונו דהא דיצא בדיעבד הוא רק מחמת דהיותר עיקר להלכה הוא כשיטות שתמיד מברכין בפה"ע אבל לשיטות דצריך לברך שהכל באמת אינו יוצא בפה"ע אפי' דיעבד, ולפי"ז כתב בתחילה דלא טוב לפטרו בברכת בפה"ע שמברך מקודם על המאכל לפטור את הפאידל'א דיצא שכון בהפסדן כיון דלדעת רש"י והטור והתה"ד אף בדיעבד אינו יוצא, אמנם חזר מזה וכתב שגם הרמ"א התכוון רק לכתוב את האמת שכן הוא העיקר שמברכין בפה"ע אבל גם הוא מודה שגם לרש"י אם בירך בפה"ע יצא, וכן כתב בספר מגילת ספר (סי' ט"ז), והוכיחו מדברי החיי אדם (כלל נ"א סי"ב) דכתב דדבר שברכתו בפה"א ורק מחמת שנתרסק או מחמת שאינו עיקר הפרי או שלא נגמר הפרי ירד ממעלתו ומברכין עליו שהכל מ"מ בדיעבד אם בירך עליו ברכתו הראויה לאותו המין יצא ושורש דבריו הוא במג"א סי' ר"ז (סקכ"א) שכתב כן דגבי פירות שגדלים על האילן ומברכים עליהם בפה"א משום דלא נגמרו וכתב ע"ז המג"א דבדיעבד יצא בברכת בפה"ע כיון דבאמת פרי העץ הוא ומדכלל החיי אדם יחד עם דברי המג"א גם את הדין של פרי שנתרסק משמע שסובר דגם פרי שנתרסק באמת פרי העץ הוא אלא שאינו במעלה וחשיבות לברך עליו בפה"ע ולכן בדיעבד יצא, ולפי"ז מובן מאד אלו שנוהגים שאם אוכלים קודם לכן מאכל

קודם לכן וגם התחיתות הניכרות הם חלק מהקוגל לכן יצאו מגדר תפוז"א ונכנסו לגדר "קוגל", והיינו דדמי למה שכתב בשו"ע סי' ר"ח (ס"ח) דעל פת דוחן מברך שהכל וביאר המשנ"ב (סקל"ג) דכיון דע"ז יצא מתורת פרי א"א לברך עליו ברכתו, וכן הביא בספר שעה"ב (פכ"ג עמ' 593) בשם ספר פני השולחן (עמ' צו), ועיין בסידור יעב"ץ בדיני בה"ב (אות ק' סק"ח) ובדרך החיים דכתבו בסתמא דמברך שהכל.

ד. זכן פסק הרמ"א גבי פאידל'א דטוב לחוש לכתחילה לברך שהכל אבל אם בירך בפה"ע (ובירך בפה"א) יצא כי כן נראה עיקר.

ה. כן הביא בספר שעה"ב (פכ"ג עמ' 593) בשם הגר"מ שטרן, וכתב שם דאפי' אם בא ליתן טעם בקוגל דמ"מ עיקר התבשיל הוא הקוגל, וכן יל"ב לפי מש"כ המשנ"ב בסי' ר"ח (סקמ"ט) דבעינן שיהיה מינכר קצת טעם דגן.

ו. מהרש"ם (ח"א סי' קע"ט) גבי יש לו בורא פרי העץ ויש לו גם פרי שהוא ספק בוסר דמברך עליו בפה"א מספק די"ל דכיון דפסק המג"א בריש סי' ר"ז דבדיעבד יצא בברכת בפה"ע א"כ יברך על פרי העץ ויכוון לפטור את הספק בוסר, ולכאורה ה"ה לענינינו, ועיין במנחת שלמה (סי' צ"א סק"ג) דדן בזה וכתב שם דדבר זה תלוי בביאור דברי הרמ"א דכתב דאם בירך בפה"ע (ובירך

לדעה זו ביושב בחומש סעודה ואכל מאכל שברכתו בפה"א ואז לא היה קארטופל קוגל על השולחן ואח"כ הביאו לו בצלחת מנה של קארטופל קוגל אם צריך לברך עכשיו שהכל¹, ולדעת הפמ"ג יקדים לברך בפה"א על המאכל ויכוון רק על הוודאי ולא על הספק², ואם כשאכל את המאכל ובירך בפה"א לא נתכוון כלום, הפמ"ג מצדד דאפשר דלא נחית לספיקא ומסתמא לא פטר הספק ולפי"ז יכול לברך אח"כ על הקוגל שהכל³, ויש לדון בדעת המג"א בדין זה ועיין בהערה⁴, וי"א דיברך מקודם שהכל על הקוגל ורק אח"כ יברך בפה"א על המאכל⁵ נויש לדון לדעה זו מה הדין

מהני דלהצד דברכתו שוה ממילא חל עליו הברכה ולא מהני ע"ז מחשבה, ומ"מ לדינא אין נפק"מ כיון דרוב הפוסקים נקטו כהפ"ח דמהני כוונה שלא לפטור.

ט. כן כתב הפמ"ג שם דאפשר דאפי' בסתמא לא נחית איניש לספיקא.

י. והנה המג"א בס"י ר"ב (סק"ד) גבי מי שריית תאנים שספק אי ברכתן העץ או שהכל ומספק יברך שהכל כתב דאם אכל תחילה פרי ובירך עליו בפה"ע צ"ע אם יברך שנית על מי השריה שהכל, ולכאורה ה"ה לעניינינו כיון דהוי ספק איזה ברכה מברך א"כ אף אם מספק מברכין שהכל מ"מ אם כבר בירך בפה"א הוה ספק אם יברך ע"ז שהכל, ואפשר דבעניינינו עדיף טפי דאפשר דדווקא במי שריית תאנים דלדעת כמה ראשונים לא יצא בברכת בפה"ע אז נשאר המג"א בצ"ע אם יברך שהכל אבל הכא דלכו"ע יצא בברכת בפה"א אפשר דפשיט ליה להמג"א דאם אכל מקודם לכן דבר שברכתו בפה"א אז וודאי דלא יברך עכשיו שהכל.

יא. אליה רבא (ס"י ר"ז סק"כ) ומאמר מרדכי (ס"י קס"ח סק"ד) ומחצית השקל (ס"י ר"ב סק"ז בסופו), וכ"כ בספר בן איש חי (פר' פנחס ט"ז), וכן פסק בוזאת הברכה (עמ' 127) בשם

שברכתו בפה"א מכוונים לפטור את הקוגל כיון דבזה יצאו לשיטת כל הראשונים, ועיין בקו' מועדים לשמחה להגר"א פולק (ס"י י"ז) מה שפלפל בזה.

ז. דלכאורה צריך לברך עכשיו שהכל דהרי לא נתכוון בברכת בפה"א לפטור את הקוגל אלא דיש לדון אם מהני ע"ז דעת בעה"ב שיחשב כאילו התכוון לפטור ומסברא נראה דלא מהני דכיון דהוא מברך על הקוגל שהכל א"כ כל זמן שלא נתכוון בפירוש לא נפטר בברכת בפה"א.

ח. פמ"ג בפתיחה (אות י'), והנה הפ"ח והתבואת שור ביו"ד (ס"י י"ט) נחלקו גבי שוחט כמה בהמות דמברך ברכה אחת על כולם אם יכול לכוון בשעת ברכת האחד שלא להוציא את השני דלהפ"ח מהני כוונה ולהתבואת שור כיון דכולם מונחים לפניו אינו יכול לכוון שלא לפטור את כולם, והנה לעניינינו לכאורה לפי דעת התבואת שור לצד שהקוגל ברכתו בפה"א אין יכול לכוון במאכל שלא לפטרו, והנה היה אפשר לומר דגם להתבואת שור אפשר לכוון שלא לפטור את הקוגל משום דדווקא כשנפסק ברכתו בפה"א אין יכול לפטרו לדעת התבואת שור אבל הכא כיון דנפסק ברכתו שהכל יכול לכוון שלא לפטור את הקוגל ולא נפטר אפי' להצד שברכתו בפה"א, אמנם נראה דלא

אם כבר בירך בפה"א על המאכל האם יברך עכשיו שהכל על הקוגל^{יב}, ולכן לכתחילה יראה לברך בפה"א על המאכל ואח"כ לברך שהכל על מאכל אחר שברכתו שהכל ולפטור את הקוגל.

ד. אלו שמברכין עליו בפה"א ויש להם מאכל אחר שאינו מרוסק וברכתו בפה"א לכאורה אין צריך להעדיף לברך מקודם על המאכל שאינו מרוסק^{יג}.

כשיש לפניו מאכל שברכתו וודאי שהכל

ה. אלו שמברכין עליו שהכל והיה לפניו מאכל שברכתו וודאי שהכל יש לדון אם יברך שהכל על הקוגל או יברך על המאכל שהוא וודאי שהכל^{יד}, ואם הוא מברך על המאכל מקודם יכוון בפי' שהוא רוצה לפטור את הקוגל^{טו}.

דלא נשתנה ברכתו לכן עדיף שיברך על המאכל שלכו"ע ברכתו בפה"א, אמנם יש לדחות דהפמ"ג איירי דווקא בבוסר דהטעם דאנו מברכין עליו בפה"א הוא מכוח ספק ולכן עדיף לברך על הוודאי אבל בנידון דידן אע"פ שיש חולקין מ"מ נפסק שברכתו בפה"א מכוח וודאי ולא מכוח ספק ולכן מסתבר דא"צ לברך דווקא על המאכל שלכו"ע ברכתו בפה"א.

יד. **דהנה** האחרונים נחלקו בדיון היה לפניו שני מאכלים שברכותיהן שוות אלא דאחד מהם הוא מחויב בוודאי בברכה זו ואחד מהם מברך עליו ברכה זו מספק, על מה מקדים לברך, עיין בספר מגילת ספר (סי' כד) שהאריך בזה וכתב להלכה דיברך מקודם על הספק משום דאם יברך על הוודאי אפשר דלא יפטור את הספק לפי הצד שאינו מחוייב בברכה זו, ויש לדון אי גם לעניינינו הדין כן או כיון דנפסק דפאידל'א ברכתו שהכל הוי כוודאי שהכל, והנה הפמ"ג בסי' ר"י (משבצ'י סוסק"א) כתב דאם יש לו בוסר

הגרי"ש אלישיב, והיינו דכיון דרוצה לברך על כל אחד ברכתו א"כ אם יברך מקודם בפה"א על המאכל א"כ להצד שהפאידל'א הוא בפה"א הוא נפטר וא"כ לא יוכל לברך עליו אח"כ שהכל ולכן יברך שהכל מקודם, כמבואר במשנ"ב בסי' ר"ה (סקכ"ג) בשם החיי אדם בביאור דברי המג"א בסי' ר"ה גבי זופ"א עם לביבות דעיקרו בשביל המים דהוה ספק ופסק דיברך מקודם שהכל.

יב. **דלכאורה** מסתבר דכיון דעל קוגל מברכין שהכל הוי ככיוון שלא לברך שהכל.

יג. **הנה** בספר מלבושי מרדכי (סי' ו' ס"י) כתב דעדיף לברך על הפרי האדמה שאינו מרוסק ע"פ הפמ"ג דעדיף לברך על המבורר טפי והכא כיון דהמשנ"ב בסי' ר"ב (סקמ"ב) הביא מח' אחרונים אם היש אומרים שהביא הרמ"א בס"ח נחלקו על דין השו"ע דתמרים שמיצען ביד ועשה מהם עיסה לא נשתנית ברכתן, וכתב דלהלכה נקטינן כדעת השו"ע, ולפי"ז כתב דאינו מבורר לכו"ע

פרק יט

הפסק בין הערינג לגאלע

- א. צריך לזוהר שלא לאכול בשר ודג ביחד שקשה לצרעת^א, ואף די"א דבזמן הזה נשתנו הטבעים ואין סכנה כל כך^ב כתבו הפוסקים דאין לסמוך על זה בספק סכנה^ג, ואדרבא נשתנו הטבעים לגריעותא^ד.
- ב. בין בשר לדגים צריך לאכול ולשתות או לאכול מאכל שרוי משום קינוח והדחת הפה^ה, ומ"מ לא ישתה מים אחר הדגים משום סכנה^ו.

חומש
סעודה'
בהלכה

א. **טור** יו"ד (סי' קט"ז) ומקורו בגמ' פסחים עו:

ב. **מג"א** (או"ח סי' קע"ג סק"א), דאפשר דבוה"ז אין סכנה כ"כ דחזינן כמה דברים המוזכרים בגמ' שהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאידנא אינו מזיק דנשתנו הטבעים.

ג. **שו"ת** שבות יעקב (ח"ג סי' ע).

ד. **כף החיים** (סי' קע"ג אות ג') בשם ספר נוהג כצאן יוסף, ומסיים הכה"ח דכיון דדבר זה בפלוגתא שנויה וחמירא סכנתא ואפשר לזוהר שומר נפשו ירחק וזוהר לקיים דברי חז"ל.

ה. **הטור** (יו"ד שם) כתב דהרא"ש היה שורה פת ביין ואוכלו בינתיים כדי לרחוץ פיו.

ו. **תוס'** מו"ק יא, רעק"א יו"ד סי' קט"ז (ס"ב), ערוך השולחן סי' קט"ז (ס"י).

דמברכין עליו בפה"א מספק ופרי האדמה וודאי אפשר דראוי לברך על מין מבורר על צנון בפה"א ולפטור הבוסר בספק לא שיברך על בוסר בספק ויפטור הוודאי ולכאורה ה"ה לעניינינו, אמנם שמעתי מהגרש"י לנדאו דאפשר דהפמ"ג מייירי רק בברכת בפה"א וכדו' שהוא ברכה מבוררת לכן ראוי שיברך על דבר מבורר אבל בברכת שהכל שאינה ברכה מבוררת גם לדעת הפמ"ג א"צ לברך על הוודאי.

טו. **דהנה** הפמ"ג בפתיחה (אות י"ג) הסתפק בהיה לפניו פרי האדמה ודבר שיש בה ספק אי ברכתו העץ או אדמה ובירך בפה"א בסתמא אם פוטר הספק דשמא דינו פרי העץ ולצד זה לא פטרו אא"כ כיוון בפ"י או דילמא כיון דמכח ספק פסקינן דמברך עליו אדמה א"כ ברכתו אדמה וא"כ הוה כברכותיהם שוות וכתב דע"כ יזהר כה"ג בפירוש לכוון.

ג. לדעת השו"ע^י צריך ליטול ידיו בין בשר לדגים^ה, ולדעת הרמ"א א"צ לרחוץ הידים^ט, והנה אף דלהלכה יש להקל דא"צ לרחוץ ידיו ובפרט אם אוכל ע"י כף או מזלג אף יש להקל דבכה"ג ליכא חשש סכנה י"א ומ"מ מצינו לכמה פוסקים^כ דמחמירין ליטול ידיהם בין דגים לבשר בכל אופן, וכן נוהגים רבים.

ד. יש להקל להניח על השולחן גם בשר וגם דגים^{יב}, ובפרט בב' אנשים שכל אחד אוכל מצלחתו א"צ להחמיר^{יג}.

ה. לכתחילה לא יניח את הגאל'ע סמוך לקוגל חם^{יד}.

ו. שיעורו של גאל'ע לברכה אחרונה הוא כזית כדין מאכל^{טו}.

חומש פעודה' בהלכה

יד. **שבט** הלוי (ח"ו סי' קי"א), יביע אומר (ח"א יו"ד סי' ט').

טו. **דהנה** בסי' ש"ח (ט"ז) גבי קדירה שיש בה רוטב שנקרש דהרמ"א הביא מח' אי יש בה משום נולד כתב המג"א סקמ"א דמ"מ אסור מטעם בישול היכא דהיד סולדת בו, וכתב שם המשנ"ב (ס"ק ק"ד) דלא דמי לשומן שנימוח דליכא ביה משום בישול אחר בישול דאוכלא הוא משא"כ רוטב דהוא דבר לח שיש בו משום בישול אחר בישול, וא"כ "גאל'ע" לכאורה דינו כרוטב דהרי הוא רוטב של רגלי הבהמה שנקרש וא"כ לא יניחו ליד בר גישול, (ועיין בספר מאור השבת פ"ג הערה ס"ד דכתב ד"ל דגאל'ע קיל מרוטב כיון דמרוב השומן והציר היוצא מרגלי הבהמה ע"י רוב הבישול נהפך להיות קרוש אפשר דאוכלא הוא ונחשב לדבר יבש כיון דהדרך לאוכלו כר, ודבריו צ"ב).

טז. **שו"ע** הרב בסדר ברכת הנהנין (פ"ח ה"ח ובלוח בה"נ פ"ב ה"ח), דמשקה שנקרש עד שראוי לאכילה יצא מתורת משקה ודינו כאוכל ומקורו הוא לכאורה מהרמב"ם הל' טומאת אוכלין (פ"ט ה"ב) דכתב הרוטב והגריסין והחלב שקרשו הרי

ז. **אור"ח** סי' קע"ג (ס"ב), יו"ד סי' קט"ז (ס"ג).

ח. **הטור** (יו"ד שם) כתב דהרא"ש היה רגיל לרחוץ ידיו בין בשר לדג, וכן הביא הטור בסי' רע"ג דהרא"ש היה רגיל ליטול ידיו בין בשר לדגים דחמירא סכנתא מאיסורא.

ט. **בדרכי** משה הביא בשם הגהות שערי דורא (סי' עז) דלא ראיתי אפי' פרושים וצנועים נוהגים בו אלא עושין קינוח בפה לחוד והדחה ע"י שתיה.

י. **כן** פסק המשנ"ב דא"צ נטילה אלא רק לשתות דבר ביניהם.

יא. **עיין** בספר פרי תואר (יו"ד סי' קט"ז) דכל היכא דליכא חשש שנדבקו יחד א"צ ליטול ידיו.

יב. **כף החיים** (סי' קע"ג סק"ד), וכן בשולחן הטהור (סי' קע"ג ס"א) כתב דיש בזה סוד נפלא ולכן אפי' במקום שליכא חשש סכנה צריך ליטול ידיו.

יג. **כף החיים** (סי' קע"ג סק"ז).

פרק ב

חיתוך ואכילת עוגה שיש עליה אותיות

חיתוך העוגה

א. עוגה שכתוב עליה אותיות ע"י קרם וכדו' או מספרים אין לחתוך את האותיות או לשברן בידו משום איסור מוחק*, ולחתוך בין האותיות מותר^ב.

אכילת העוגה

ב. לאכול את פרוסת העוגה עם האות שעליה לדעת המשנ"ב מותר^ג ולדעת השו"ע הרב אסורי ורק לתינוק התיר לתת את פרוסת העוגה אע"פ שיאכלנה^ה אך האב לא יתן לבנו^ו.

הן כאוכלין, וכ"כ בערוך השולחן (סי' ר"ב ה"ט) דכמו דתנן בפ"ג דטהרות הרוטב וכו' כיון שקרשו חשיבי כאוכלים כמו"כ לענין ברכה אחרונה דאם נקרשו המים ואכלן בקרישותן צריך לברך ב"א על כזית וכה"ג בשארי משקין דלא שייך לחלק בין טומאה לשארי דברים.

א. רמ"א בסי' ש"מ (ס"ג) בשם המרדכי דאסור לשבר עוגה שכתב עליה כמין אותיות אע"פ שאינו מכוון רק לאכילה דהוי מוחק, ואף דהדגו"מ התיר לשבור דכיון דאינו מכוון ומקלקל מותר מ"מ המשנ"ב פסק לאיסור מלבד היכא דהוי דרך אכילה כמו שיתבאר להלן.

ד. כ"כ בסי' ש"מ (ס"ד) ובסי' שמ"ג (ס"י), כמשמעות דברי המרדכי דהתיר ליתן העוגה רק לתינוק.

ב. שש"כ (פ"ט הערה מ"ח) בשם הגרש"ז דהרי אביו מצווה בחינוכו כמבואר בסי' שמ"ג, וכ"כ בקצה"ש (סי' קמ"ז הערה י"א).

ה. כמבואר בדברי המרדכי והטעם משום דאין ב"ד מצווין להפרישו.

ו. דהרי אביו מצווה בחינוכו כמבואר בסי' שמ"ג, וכ"כ בקצה"ש (סי' קמ"ז הערה י"א).

חומש
סעודה'
בהלכה

הדין באותיות שהן מגוף העוגה עצמה

ג. אותיות שהן מגוף העוגה עצמה, לדעת המשנ"ב מותר לשברן¹ ולדעת השוע"ה אסור לשברן אבל מותר לאכלן².

ד. עוגה שנכתבו עליה אותיות ע"י שמילאו כולה בשוקולד מלבד במקום האותיות³ יש לעיין אם דינו כאותיות שהן מגוף העוגה⁴.

הדין בציורים

ה. גם ציורים יש להחמיר שלא לחתכן⁵ ולדעת השו"ע הרב אסור אפי' לאכלן⁶, ומ"מ צורות פשוטות של עיגול או ריבוע מותר לחתכן⁷, ואם הן מגוף העוגה מותר לחתכן אפי' לדעת השוע"ה⁸.

השוקולד י"ל שהוא גם הכתב וגם מקום הכתב ודמי לעוגה שבנויה משתי שכבות ובשכבה העליונה עשוי הכתב מגוף המאכל שבוודאי מותר לחתכה אלא דזה דווקא היכא דמטרת השוקולד אינה בשביל האותיות אלא גם בשביל הציפוי דאז אפשר לומר שהשוקולד הוא חלק מהעוגה ואז י"ל דנחשב ככתיבה מהעוגה עצמו אבל אם כל מטרת השוקולד הוא בשביל הכתיבה יש לדון דאפשר דבכה"ג חשיב ככתב שע"ג העוגה או דילמא כיון דסוכ"ס הוא חלק מהמאכל מיקרי אותיות מגוף העוגה.

יא. כן מבואר מדברי המג"א (סק"ז) וכן פסק במשנ"ב (סקט"ו), וכן משמע מדברי השו"ע הרב בס"י תקי"ט (ס"ו) דנכרי דהביא כתב וכו' והוא שאין בחותם לא צורה ולא אותיות וכו'.

יב. כדין אותיות דאסר לאכלן.

יג. כן מבואר בשו"ע ס"י ת"ק דלא חשיב ציור ע"פ הגמ' ביצה כח. דרבה מחתך לה אתלת קרנתא, ועיין ארחות שבת (פט"ז) הערה כ"ח.

יד. עיין בספר שבת כהלכה (פ"כ) שהוכיח

ז. כן פסק בס"י ש"מ (סקט"ז) כשי' מהר"ש הלוי דמותר דכיון דהאותיות הן מגוף המאכל אין לה שם כתיבה, ועיין בשש"כ (פ"א הערה ל"א) שהקשה דהמשנ"ב סותר עצמו מהל' פסח סי' תע"ה (סקמ"ז).

ח. עיין בספר שבת כהלכה (פ"כ סעיף ע"ד) שהוכיח כן מדברי השוע"ה.

ט. אופן ההכנה הוא דמניחין על העוגה צורות האותיות מנייר ושופכין שוקולד על כל העוגה גם על הניירות ואח"כ מסירין את הניירות ונמצא שהכל מלא מהשוקולד מלבד החלל כצורת האותיות.

י. עיין בקובץ הוראה ומשפט – ו' (עמ' קנ"ד) מאמר הג"ר יצחק כהנא דיש לדון בזה דהנה לכאורה כיון דהכתיבה הוא ע"י השוקולד אין זה כתיבה מהעוגה עצמה וא"כ אסור לחתכן, אלא דכתב דיש לדון בזה ד"ל דכיון דכל העוגה מצופה בשוקולד א"כ י"ל דהשוקולד חשיב גם הכתב וגם מקום הכתב וא"כ דינו כעשויות האותיות מהעוגה עצמה ולא דמי לעוגה שכתובות עליה אותיות דהעוגה הוא מקום הכתב והשוקולד הוא האות כמו הדיו שע"ג הנייר משא"כ הכא

פרק כ ♦ חיתוך ואכילת עוגה שיש עליה אותיות

לקלוף את שטח האותיות

ו. מותר לקלוף את כל שטח האותיות או כל אות בפני עצמה, ובלבד שיעשה זאת בזריזות שלא ישבור האות עצמה, ואם בכל זאת נשבר אין בכך איסור כיון שאין מתכוון ואינו פסיק רישיה טו.

חומש
סעודה
בהלכה

קמ

כן מדברי השו"ע ועמ"ש"כ שם (בהערה קפד) טו. קצות השולחן (סי' קמ"ד ובדי השולחן סוף בסברת הדברים.
אות ג').

פרק כא

הלכות למחלקים

דין יציאה לחדר אחר

- א. המחלקים את האוכל לאורחים כיון שהם צריכים ללכת באמצע למטבח להביא משם אוכל אם היה דעתם בשעת הברכה על המאכל שיצאו מחדר לחדר^א מותרין אז לצאת לכתחילה^ב.
- ב. אם לא היה בדעתו בשעת הברכה לצאת באמצע, אם רואה מהמטבח (או מהחדר שמשם הולך להביא את המאכלים) את הסלון שאוכל שם יכול לצאת^ג.
- ג. אם לא היה בדעתו וגם אינו רואה משם את מקום האכילה, אם הוא בן משפחה שדרכו לצאת מחדר לחדר באמצע הסעודה כתבו הפוסקים דחשיב כדעתו בשעת הברכה לצאת באמצע לחדר אחר^ד.
- ד. ואם אינו בן משפחה שדרכו בכך, לכאורה לכתחילה לא יצא ממקום אכילתו עד שיסיים לאכול^ה, ואפי' אם אכל מזונות או ז' מינים^ו, ויש

- א. רמ"א סי' קע"ח (ס"א) דבדעתו לאכול במקום אחר לא מיקרי שינוי מקום והוא שיהיו שני המקומות בבית אחד.
- ב. וליכא בזה דינא דהרמ"א שם דלכתחילה לא יעקור ממקומו בלא ברכה דחיישינן שמא ישכח מלחזור ולאכול, דכיון דיצא ע"מ לחזור לאלתר לא חיישינן, כ"כ במשנ"ב (סקל"ד) ובשעה"צ (סקכ"ו) בשם תוס' והרא"ש.
- ג. מג"א (סק"ב) ומשנ"ב (סקי"ב).
- ד. שבט הלוי (ח"א סי' ר"ב), פתחי הלכה (פ"ו ס"ל), וזאת הברכה (פרק ו').
- ה. כיון דמדברי הרמ"א מבואר דמחדר לחדר בעינן שיהא דעתו לכך ואם לאו יצטרך לברך ברכה ראשונה כשיחזור וכן פסק בשו"ע הרב ס"א דיתחזור ויברך אם לא היה בדעתו ואינו רואה את מקומו.
- ו. דאף דנתבאר בסי' קע"ח (ס"ה) די"א דהוי דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן וא"כ לא חשיב שינוי מקום דאמרינן דלקיבעא קמא הדר, מ"מ כיון די"א דמיני

לדון אם יש להתיר לצאת מטעם דהוה כהניח מקצת חברים דאז לא פסקה סעודתן ואינן טעונין ברכה^ז, ועוד יש לדון אם בעה"ב ביקשו ללכת למטבח לחלק א"כ אפשר דמהני דעת בעה"ב שיחשב כאילו היה דעתו לצאת באמצע לחדר אחר^ח.

ה. בדיעבד אם יצא באמצע אפי' אם לא אכל מזונות וז' מינין לא יברך ברכה ראשונה כשחוזר למקומו^ט, ובפרט כשאכל מזונות או ז' מינים^י.

דין יציאה לבית הסמוך

ו. באופן שהנשים אוכלות בבית השכן ושם מכינים את האוכל והמחלקים צריכים ללכת לשם לקחת משם את האוכל נחלקו הפוסקים אי הוי כמחדר לחדר^{יא} ודינו כנ"ל או הוי כמבית לבית^{יב} דמהני רק אם היה דעתו לכך וגם רואה מהבית של השכן את מקום אכילתו או בהניח מקצת חברים, ולכן אם אין רואה משם מקומו לכתחילה לא יצא קודם שיברך ברכה אחרונה ובדיעבד אם יצא, מיני הדגן או ז' מינים יכול להמשיך לאכול בלי ברכה ראשונה ושאר דברים יראה לצאת ברכה ראשונה מאחר^{יג}.

לא חשיב שינוי מקום אפי' בלא היה דעתו ופסק דספק ברכות להקל, והכא יש עוד צד להקל דנתבאר בהערה הקודמת דאפשר דלא חשיב שינוי מקום גם מצד דהוי כהניח מקצת חברים במקום הראשון דאז א"צ לברך ברכה ראשונה.

י. דכיון דמח' אם הם חשובים טעונים ברכה לאחריהם במקומם פסק המג"א שם דבדיעבד לא יברך בשינה מקומו.

יא. שו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ע') ובפתחי הלכה (פ"ו סעיף ל"ב).

יב. שש"כ (פנ"ד הערה כ"ז) בשם הגרשז"א ובספר שערי ברכה (פ"ט הערה כ"ז) בשם הגר"ש וואזנער.

יג. דבמיני דגן וז' מינים נפסק במג"א ובמשנ"ב בסי' קע"ח (ס"ה) דכיון דהוי

דגן וז' מינין לא חשיב טעונין ברכה לאחריהם במקומן פסק המג"א דלכתחילה לא יעקור ממקומו.

ז. כמבואר בסי' קע"ח (ס"ב), ויש לדון בזה דהנה בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ע"א) כתב דדווקא בהניח מקצת חברים שישארו במקומן וכן לא יברכו ברכה אחרונה עד שיחזור רק אז לא חשיב שינוי מקום, ולכאורה לפי"ז ה"ה בנידון דידן לא מהני היתר זה אמנם י"ל דכיון דיש מסובים בפנים שממתינים למנת האוכל שהמחלקים יגישו להם ורק אחר שיקבלו את המנה ילכו א"כ אפשר דחשיב כהניח מקצת חברים.

ח. עיין בספר בר אלמוגים סי' נ"א.

ט. דכבה"ל בסי' קע"ח (ס"ב ד"ה בבית אחד) הביא דעת כמה ראשונים דמחדר לחדר

'חומש' סעודה' בהלכה

הוצאת הטשולנט מן הקדירה

ז. לא יוציאו טשולנט מתוך הקדירה כשהיא עומדת על האש^י או על הפלטה^ט, ואחר שהוסרה הקדירה מן האש יכול להוציא מן הקדירה והרוצה יכול להחמיר שלא לערב את הטשולנט^ט, אבל את הקוגל כשהוא מונח בקדירה בפני עצמו מותר להוציא בכף אף שמונח על האש^י.

ח. אם נשאר בצלחת המרכזית קצת טשולנט ורוצה להוסיף שם עוד מתוך הקדירה, אם אין רוטב בטשולנט הנשאר מותר אפי' אם נתקרר^י ואפי' אם אינו יבש ממש^ט, ואם נשאר שם רוטב אם לא נצטנן לגמרי מותר^י, ואם נצטנן לגמרי, אם ע"י העירו מהקדירה לא יגיע הרוטב הנשאר למצב של יס"ב מותר ואם יגיע ליס"ב יש להחמיר^{כא}.

ט. יש לדון אם מותר לערות הרוטב מן הטשולנט הנשאר או דהוה איסור בורר וא"כ אסור לערות הרוטב אלא יוציאו את כל הטשולנט הנשאר ועיין בהערה^{כב}.

את חלקי התבשיל.

יח. **כמבואר** בסי' ש"ח (ס"ד) דבמאכל יבש שנתבשל כבר אין בישול אחר בישול אפי' נצטנן.

יט. **עיין** בארחות שבת (ח"א בסוף הספר מכתב מהגר"ש וואזנער) דכל שהריק את הרוטב מותר אע"פ שאינו יבש ממש.

כ. **כדפסק** הרמ"א בסי' ש"ח (סט"ו) דדבר לח שלא נצטנן לגמרי אין בו בישול אחר בישול.

כא. **משנ"ב** (סוסקל"ט) ועיין בה"ל סי"ב סוד"ה והוא שהביא דלדעת הבית מאיר אין למחות ביד המקילין אבל בעל נפש יחמיר בזה.

כב. **באיל** משולש (פ"ב סי"א ובהערה ל"ט) הביא בשם כמה פוסקים דאפי' ב' מינים שהדרך לאכלם יחד יש בהם איסור ברירה

ספק אי טעונין ברכה לאחריהן במקומן לא יברך ברכה ראשונה מספק, ואף בשאר דברים א"א לברך ברכה ראשונה דהרי איכא כאן כמה צדדים להקל ד"ל דדינו כמחזור לחזר וכן י"ל דחשיב הניח מקצת חברים ולכן יראה לצאת ברכה ראשונה מאחר.

יד. **משנ"ב** סי' ש"ח (סקי"ג) משום דהוצאה זו מערבת את התבשיל ובמג"א סקמ"ב כתב לחוש לדברי הכלבו דקדירה העומדת על האש אפי' מבושל כל צרכו יש בו דין הגסה.

טו. **דדינה** כאש ממש, כ"כ בארחות שבת (פ"א סז"ה).

טז. **משנ"ב** שם (סקי"ז).

יז. **ארחות** שבת (פ"א סצ"ו) בשם שו"ת אגרות משה (ארו"ח ח"ד סי' ע"ד אות י"ג) והגר"ש אלישיב (מובא בשבות יצחק פ"ז עמ' קצט), משום דאין שייך בזה הגסה המערבת

'חומש'
סעודה'
בהלכה

י. אם רוצה להסיר הקדירה כדי להוציא ממנו ורוצה להחזירה על האש שתישאר חם, אם התבשיל מבושל כל צרכו והרוטב לא נצטנן לגמרי^{כג} מותר להחזירו על הפלטה^{כד} אם הקדירה עודנה בידו^{כה} או כשידית אחת על השיש וידית אחת בידו^{כו}, ואם הניחה ע"ג הקרקע אין להחזיר ע"ג האש אע"פ שהיא גרופה או קטומה^{כז}, וע"ג פלטה חשמלית יש להקל^{כח}, ואם הניחה ע"ג השולחן יש להקל^{כט}, ואם הניחה ע"ג השיש יש להתיר^ל.

זהירות שלא יכנסו לשאלות של נט"י לדבר שטיבולו במשקה

יא. כשמביאים לשולחן ענבים רחוצים או מלפפון חמוץ ראוי שיביאו אותם כשכבר אינם לחים מהמים שעליהם כדי שלא יכנסו לשאלות של נט"י לדבר שטיבולו במשקה^{לא}.

'חומש' סעודה' בהלכה

שנאכלים יחד הוי כמין אחד, אמנם יש לדחות דדווקא כשהמשקה בלוע בתוך השלקות חשיבי כמין אחד אבל בנידון דידן דאינו בלוע אלא מעורב לא חשיבי מין אחד, וצ"ע למעשה.

כג. **שלא** יהא איסור בישול.

כד. **דהוה** כגרופה וקטומה.

כה. **שו"ע** סי' רנ"ג (ס"ב).

כו. **ארחות** שבת (פ"ב סמ"ב) בשם הגרי"ש אלישיב.

כז. **בה"ל** סי' רנ"ג (ס"ב ד"ה ודעתו).

כח. **שש"כ** (ח"ג הערה ע"א) וארחות שבת (פ"ב הערה ע"ב) בשם הגרש"ז אוירבעך.

כט. **בה"ל** שם.

ל. **ארחות** שבת (פ"ב הערה ע"ז) בשם הגרש"ז^א והגריש"א.

לא. **כמבואר** בשו"ע סי' קנ"ח (ס"ד) דאם אוכל דבר שטיבולו באחד משבעה

כשרוצה להפרידם זה מזה, כגון במרק עם אטריות או תערובת של ב' מינים, וכתב דזה דלא כשביתת השבת (מרקד סקכ"ו) שהתיר לסנן הרוטב מהלביבות או מהירקות משום דנאכלין ביחד וס"ל דהוי מין אחד, והנה בשביתת השבת הביא ראיה מהא דאמרינן בגמ' קט. שריקא טוויא שרי ופי' ר"ח כי הן מים של אבטיחים שמסננין אותן במשמרת ושותין אותן לבדן הרי דאפי' במשמרת מותר ומכ"ש רוטב ירקות ולביבות דאפי' לענין ברכה הן מין אחד שמברכין על הרוטב ברכת הירקות, והנה בשש"כ (פ"ג הערה קע"ג) הביא בשם הגרש"ז אוירבעך ג"כ דפסקינן דלא כשביתת השבת ודחה ראיית השביתת השבת דמי האבטיח אין להם חשיבות בפני עצמן וגם מתחילת בריאתם הם מין אחד משא"כ בלביבות וירקות, ובנידון דידן ברוטב של הטשולנט לכאורה אין להם חשיבות בפני עצמן אמנם אין זה מתחילת בריאתן, ובספר גביע הכסף (ח"ב עמ' תרע"ג) הביא ראיה להתיר מהא דכבשים ושלקות מותר לסוחטן לצורך גופן ולא אמרינן דהוי כבורר פסולת מתוך אוכל אלמא דכל

הסרת הכלים המשומשים מן השולחן

יב. כדאי מאד שיסירו באמצע את הכוסות והצלחות המשומשות קודם שיהיה מצב של תערובת כדי שלא יכנסו אח"כ לשאלות של איסור ברירה^{לב}.

גם כהן יכול לחלק למסובין

יג. גם כהן יכול לחלק למסובין ואין בזה איסור של השתמשות בכהן^{לג}.

גם בעה"ב בעצמו ישקה למסובין

יד. דרך ארץ שגם בעה"ב בעצמו ישקה למסובין^{לד}.

חומש
סעודה'
בהלכה

לב. עיין להלן פרק כז.

לג. ספר קדושת הכהנים (עמ' רמ"א), דאף דפסק הרמ"א בסימן קכח (סמ"ה) דאסור להשתמש בכהן אפי' בזמן הזה, היינו דווקא במשתמש בדבר שהדרך לעבוד בשכר אבל כשהוא גומל חסד בדבר שאין דרך ליטול שכר אין שום איסור בדבר.

לד. מג"א סי' ק"ע (סקכ"ב) ומשנ"ב (סקל"ט) ע"פ הגמ' קידושין לב:.

משקין ולא נתנגב צריך גט"י, והטעם דכיון דבנגיעת המשקין מטמאין אותן להיות תחילה לכן תקנו ליטול את הידים שלא יטמאו המשקין על ידן ויפסלו אח"כ גם את האוכל, וכתב המשנ"ב (סקי"ב) דאותן ששוקעין פירות או ירק במים לנקותן חשיב טיבולו במשקה, ובסקכ"ו כתב דהכבושין כגון אוגערקעס וכה"ג בוודאי נכון להחמיר ליטול ידים אם לא שנתגבו ממים שעליהן.

פרק כב

דין יצא לחוץ באמצע וחזר למקומו

יציאה לחדר אחר

א. לכתחילה לא יצא באמצע האכילה אפי' לחדר אחר אם לא היה דעתו לכך בשעת הברכה אם אין רואה משם מקומו אפי' אם כוונתו לחזור לאלתר^א, ובדיעבד לא יחזור ויברך^ב.

יציאה לחדר המדריות

ב. אם יצא לחדר המדריות נחלקו הפוסקים אי דינו כמחדר לחדר בדיעבד מהני או דינו כמבית לבית דלא מהני דעתו אפי' בדיעבד^י ולכן בדיעבד לא יחזור ויברך.

יציאה חוץ לבנין

ג. אם יצא חוץ לבנין, אם אכל רק דברים שברכתן האחרונה הוא בורא נפשות חשיב שינוי מקום וצריך לברך ברכה ראשונה^ה, ולכאורה אין לומר דא"צ ברכה ראשונה דהוה כהניח מקצת חברים דהרי נשארו אנשים בחומש סעודה^ה דדווקא בהניח מקצת חברים שישארו במקומן

הלכה (פ"ו סעיף ל"ב) ובזאת הברכה (פ"ו) בשם הגרש"ז אורבנך כתבו דדינו כמחדר לחדר, ובש"כ (פנ"ד הערה כ"ז) בשם הגרש"ז א ובזאת הברכה (שם) בשם הגר"ש אלישיב ובשערי הברכה (פ"ט הערה כז) בשם הגר"ש וואזנער כתבו דדינו כמבית לבית.

ד. שו"ע סי' קע"ח (ס"א).

ה. דאז לא פסקה סעודתו ואינן טעונים ברכה, כמבואר בסי' קע"ח (ס"ב).

א. דאף דבכה"ג ליכא החשש של שמא ישכח לחזור ולברך כמש"כ המשנ"ב בסי' קע"ח (סקל"ד) מ"מ הכא אסור משום דאז יכנס לספק אי טעון ברכה ראשונה כשחזור כמו שיתבאר להלן.

ב. דהרי מחדר לחדר פוסק הבה"ל בסי' קע"ח (ס"ב ד"ה בבית אחד) בדיעבד לא חשיב שינוי מקום.

ג. בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ע') ובפתחי

חומש
סעודה'
כהלכה

וכן לא יברכו ברכה אחרונה עד שיחזור^י, ואם בא עם בנו ויצא לחוץ ובנו נשאר בפנים יש לדון אם חשיב הניח מקצת חברים וא"צ ברכה ראשונה^י.

ד. אף דהיעב"ץ כתב דאם יצא רק לזמן קצר ע"מ לחזור מיד אין חזור לברך ברכה ראשונה^ה, מ"מ לדעת המשנ"ב אפי' אם יצא רק לזמן קצר ע"מ לחזור מיד צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה^ט, וכן הלכה דיברך שנית ומי שרוצה לחשוש לדעת היעב"ץ יכול לשמוע ברכה ראשונה מאחר אבל אינו יכול להמשיך לאכול בלא ברכה^י.

'חומש' סעודה' בהלכה

נפסקה סעודתו, והיינו דלמד דהטעם דבשנוי מקום צריך לברך אינו מטעם היסח הדעת אלא דהוי כגמר הסעודה, ועיין בספר מגילת ספר שם שכתב דכן מוכח בדברי הרמב"ם.

י. **הנה** בספר פסקי תשובות (סי' קע"ח אות ב') הביא דברי היעב"ץ וכתב דכן מוכח בדברי השוע"ה ובדברי האגרות משה ולכן כתב דלהלכה אם יצא וחזר לאלתר יסמוך על דברי האחרונים הנ"ל ולא יברך שנית, אמנם המעיין בשועה"ר (ס"ח) יראה בפי' דס"ל בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן בכל אופן צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה ורק בדברים שמועיל בהם קביעות כגון שיכר שהדרך לקבוע עליו ככה"ג חידש לומר דלא נחשב שינוי מקום וכן בפת וכדו' אפי' באופן דלא אמרינן לקיבעא קמא הדר כגון לדעת רב ששת דפסק המחבר כוותיה או באופן דאכל פחות מכזית דאפי' לדידן לא אמרינן לקיבעא קמא הדר מ"מ ככה"ג שיצא לזמן קצר מאד א"צ לברך ברכה ראשונה ואין לזה שום קשר לדברי היעב"ץ, וכן האגרות משה (ח"ה ס"ס ט"ז) שהביא מיירי רק ביצא לצרכיו דכיון דעצם עשיית הצרכים לא הוי הפסק גם ההליכה המוכרחת לא הוי הפסק אבל ביצא משום סיבה אחרת וודאי דצריך ברכה ראשונה, וא"כ היעב"ץ הוא

ו. כן כתב בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ע"א).

ז. **ובספר** שלמי ברכה (עמ' תקצ"א) הביא מהגרשז"א דאינו חשוב כהניח מקצת חברים וצריך ברכה ראשונה.

ח. **בספר** מור וקציעה להיעב"ץ (סי' קע"ח), דביוצא ע"מ לחזור מיד לא מיקרי שינוי מקום כלל דלא מסתבר כלל דביוצא ב' או ג' פסיעות מפתחו לשמוע דבר השליח שבא אליו וחזר מיד למקומו שיהיה זקוק לברך על מה שאוכל ושותה עוד, ועיין שם שכתב דברים חריפים נגד מי שפוסק דצריך לחזור ולברך ברכה ראשונה, והיינו דהבין דהטעם דבשינוי מקום צריך לברך הוא משום דהוי היסח הדעת וא"כ על שיצא לרגע וחזר לא הוי היסח הדעת, ועיין בספר מגילת ספר (סי' ל"ט אות ט') דכתב דכן מוכח בדברי הריטב"א והרא"ש.

ט. **משנ"ב** סק"ב, דאפי' לא נשתהא שם כלל שתיכף חזר למקומו הראשון אפי' שינוי מקום מיקרי, וכ"כ בסק"ד דאפי' אם לא פסק מסעודתו כלל רק שקראו חבריו לדבר עמו דיבור בעלמא ויצא לקראתו מפתח ביתו וחזר הוי כמו שינוי מבית לבית, וכ"כ בסק"ז דתיכף ביציאתו חוץ לפתח ביתו

ה. אם אכל דברים שברכתן האחרונה הוא מעין שלוש אף שלכתחילה אסור לצאת מ"מ בדיעבד לא יחזור ויברך כשחוזר^א.

ו. אם אכל פחות מכזית אפי' ממיני דגן או ז' מינים כיון דאינו טעון ברכה אחרונה חשיב שינוי מקום וצריך לברך ברכה ראשונה^ב, ואפי' אם אכל ענב דהוי בריה שהוא ספק ברכה אחרונה ויצא ממקומו וחזר ורוצה לאכול עוד פירות או אם שתה יין כשיעור כזית ופחות משיעור רביעית ויצא ממקומו וחזר ורוצה לשתות יין^ג צריך לברך ברכה ראשונה^ד.

'חומש' סעודה' בהלכה

שהוא ספק שיעור ולא מברכין עליו ברכה אחרונה דכיון דמן הדין א"צ לברך ב"א דספק ברכות להקל נמצא דאין קביעות במקום ששתה וא"כ צריך ברכה ראשונה במקום השני, ועיין בספר בר אלמוגים (ס' מ"ט) דנסתפק בזה וכן באכל בריה משבעת המינים דמספק לא יברך ב"א אם נמי לא יברך בשינוי מקום דילמא טעון ברכה אחרונה ואפשר דטעון במקומו וכתב דכן מסתבר דלא יברך ברכה ראשונה בשינוי מקום, ואע"ג דיש ס"ס לחייבו בברכה בשינוי מקום מ"מ הא חזינן בספק בבריה וגם ספק אכל כזית דנמי לא מברכין כמ"ש המשנ"ב בס' רט"ו א"כ ה"נ בנידון דידן לא יברך ברכה ראשונה לפניו, ואע"ג דבמציאות הא לא יחזור למקומו דהרי אין מברך עליו ב"א מ"מ להצד דחייב בברכה היה חוזר והרי גם בכל שבעת המינים אינו חייב לחזור במקומו מספק ומ"מ לא הוי שינוי מקום, והקשה על הקצוה"ש דהרי רעק"א הקשה כן על כל שבעת המינים דהרי מספק אין טעונין ברכה אחרונה וא"כ אין שייך ביה לקיבעא קמא הדר וע"כ דצ"ל דלא אזלינן בתר המציאות אלא בתר הדין כלפי שמא וא"כ ה"ה ביין שיעור כזית, אמנם שמעתי מהגרמ"ד ווטענשטיין לבאר שיטת הקצוה"ש דבה' מיני דגן וז' מינים נשאר

יחיד נגד כל הפוסקים וא"כ להלכה אם יצא אפי' חזר לאלתר יברך ברכה ראשונה שנית.

יא. **דבסי' קע"ח (ס"ה) הביאו השו"ע והרמ"א מח' הראשונים** אי מיני דגן וז' מינין טעונין ברכה לאחריהן במקומן ופסק המג"א דמספק לא יברך ברכה ראשונה, והנה הרעק"א הקשה דכיון דסוף סוף אין מחוייב לחזור למקומו דספק ברכות להקל א"כ אין שייך לקיבעיה קמא הדר, ויש ליישב קושיתו דלא אזלינן בתר המציאות אם צריך לחזור למקומו אלא בתר הדין דכיון דיש ספק אי מדינא צריך לחזור א"כ צד זה שמחוייב לחזור מקשר אותו למקום וכאילו לא שינה מקומו.

יב. **מג"א ס' ר"י (סק"א) ומשנ"ב ס' קע"ח (סקכ"ח),** דכיון דא"צ לברך אחריו הוי כדברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם במקומם.

יג. **וכן** בחסיד בעלזא שאכל מזונות שיש בו שיעור כזית רק ביחד עם כל המרכיבים דלא מברך על זה ברכה אחרונה כיון דלא היה בקמח ובמים שיעור כזית ויצא לחוץ וחזר ורוצה להמשיך לאכול.

יד. **הקצוה"ש (ס' נ"ז בבדי השולחן סק"ו)** כתב גבי יין יותר מכזית ופחות מרביעית

ז. אם אכל גם דברים ממין דגן או ז' מינין וגם דברים שברכתן האחרונה הוא בורא נפשות ויצא לחוץ וחזר, הנה על הדברים שברכתן האחרונה הוא מעין שלוש דספק טעונים ברכה במקומן אין חזר לברך עליהם ברכה ראשונה ועל דברים שברכתן האחרונה הוא בורא נפשות יל"ע אם צריך לברך ברכה ראשונה כשחזר ועיין בהערה טו.

ח. אם שתה יין ופטר בברכתו שאר משקין ויצא לחוץ וחזר, על היין א"צ לחזור ולברך ועל המשקין יל"ע אם צריך לברך ברכה ראשונה כשחזר^{טז}, ואם שותה יין כשחזר אז ודאי דיכול לשתות שם גם שאר משקין בלא ברכה ראשונה^{יז}.

'חומש' סעודה' בהלכה

תשובות (סי' קע"ח הערה 68) דהביא בשם ארחות חיים בשם שו"ת מהר"ם סי' נ"י ובשם שו"ת ברכת שמים ח"א סי' סד דפשיטא דצריך לחזור ולברך על השתיה כשחזר למקומו דהרי א"צ לחזור למקומו לברך ואין לו שייכות למקום הראשון.

טז. **הקצות השולחן** (בבדי השולחן סי' נ"ז אות ה') נסתפק בזה דאפשר דכיון שהיין פוטר בברכתו האחרונה את כל המשקין הרי הם טפלים אל היין כמו פירות לפת וא"צ ברכה או דילמא בעינן דווקא קביעות סעודה של פת שאז כל מה שאוכל ושותה על דעת סעודתו הראשונה הוא ונטפל אליו אבל לא בקביעות שתית יין, ובאשל אברהם מבוטשאשט (סי' קע"ח ס"ב) מצדד לומר דאין המשקין נפטרינן מברכת היין אם אינו שותה יין כשחזר למקומו, ובספר בירורי סוגיות (קע"ח ד-ז) ובספר הברכה ומקומה (סי' ו' פ"ג) נקטו בפשיטות דהמשקין נפטרינן גם בכה"ג דמסתברא דכיון דצריך לחזור למקום הראשון א"כ יש לו שייכות למקום הראשון.

יז. **ספר הברכה** ומקומה שם, כיון דבאכל דברים הטעונים ברכה מעין ג' וגם

להלכה ספק גמור אם הם דברים שטעונים ברכה לאחריהם במקומם ולכן לצד זה שהם דברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן אמרינן ביה דלקיבעא קמא הדר, משא"כ בריה ויין פחות מרביעית דנפסק הדין להלכה שלא יברך ואדרבא שאסור לו לברך ב"ר, אף שהוא מכוח ספק מ"מ כיון דנפסק בזה הדין בשו"ע א"כ דינו כאוכל פחות מכזית דיש בו שינוי מקום ולא אמרינן ביה לקיבעא קמא הדר.

טו. **דהנה הקצות השולחן** (בבדי השולחן סי' נ"ז סק"ה) נסתפק במי שאכל דבר הטעון ברכה לאחריו במקומו כגון מין ז' ושתה גם משקה והלך אח"כ לחדר אחר וחזר למקומו הראשון י"ל דא"צ לברך על המשקה כיון שהיה צריך לחזור למקומו כדי לברך ב"א על המין ז' נמצא שעדיין הוא קבוע במקומו הראשון, וכמו בני חבורה שעקרו והניחו א' מהם שנשארה קביעותו במקום הראשון ואין זה עקירה כנזכר בסעיף ד' ה"צ הרי השאירו הב"א על המין ז' שמזיקים לחזור למקומן אמנם י"ל דשאני כאן דהרי יכולים לגמור אכילת המין ז' במקום השני ולברך ב"א וא"כ לא מהני על המשקין, ועיין בספר פסקי

ז. אם אכל פירות מז' מינין ופטר בברכתו פיצוחים שברכתן בפה"ע ויצא לחוץ וחזר, יש שכתב דדין זה דומה לדין הקודם ביין ומשקין ולכן על הפירות מז' מינין א"צ לחזור ולברך ועל הפיצוחים יל"ע אם צריך לברך ברכה ראשונה כשחוזר ואם אוכל הפרי מז' מינין כשחוזר יכול גם לאכול מהפירות שאינם מז' מינים או מהפיצוחים שברכתן העץ בלא ברכה ראשונה^י, ויש שכתב דנראה דבכל אופן נחשב שינוי מקום לגבי הפירות שאינם מז' המינים וצריך ברכה ראשונה^{יט}.

הדין לכתחילה כשהוצרך לצאת

י. אם הוצרך לצאת לחדר אחר כשלא היה דעתו לכך ואינו רגיל בכך בין אם הוא באמצע אכילת מיני דגן או ז' מינים ובין אם באמצע אכילת דברים שברכתן האחרונה בורא נפשות לכאורה יברך ברכה אחרונה קודם לכן כדי שלא יכנס לספק ברכה ראשונה כשיחזור וכשיחזור יברך ברכה ראשונה^כ.

ברכה ראשונה ובירך עליהן בנפרד ג"כ לא נפטרו בברכה אחרונה (עיין לעיל פט"ו דכן פסק המשנ"ב) משא"כ ברכת על העץ פוטרת שאר הפירות אפי' באופן שלא היה דעתו ולא נפטרו מברכה ראשונה וע"כ דהחי' דדין ומשקין הוא מדין דהמשקין טפלין לדין וא"כ היכא דאינו טפל לא נפטר בברכתו משא"כ בשבעת המינים ופירות טעם הפטור הוא משום דנכלל בברכתו ולא משום טפלות וא"כ כיון דהוא דבר נפרד א"כ אף דלגבי הפרי של הז' מינין לא נחשב שינוי מקום מ"מ לגבי שאר הפירות נחשב שינוי מקום, ולפי"ז כתב (בסי' קמ"ו) דכשחוזר ומברך ברכה ראשונה יאכל קודם מהפרי שאינם מז' מינים כיון דלהצד דהענבים פטורים מברכה א"כ אכילתם הוה הפסק לשאר הפירות.

כ. ואין זה נחשב ברכה שאינה צריכה כיון דעושה כן שלא להיכנס לספק ברכה ראשונה, וכ"כ בספר הלכה למעשה להגאון

דברים הטעונים רק בורא נפשות ויצא לחוץ וחזר למקומו נסתפק הקצוה"ש דאפשר דגם הדברים שברכתן בורא נפשות אין טעונין ברכה ראשונה כשחוזר וא"כ כש"כ הכא ביין ומשקין וכתב דאפי' לדעת החולקים על הקצוה"ש על הדין דלעיל וס"ל דצריך לחזור ולברך על הדברים הטעונין בורא נפשות מ"מ ביין ומשקין כיון דנפטרין בברכה האחרונה של היין מסתבר דלא חשיב שינוי מקום אף לגבי משקין וא"צ ברכה ראשונה כשחוזר.

יח. ספר הברכה ומקומה שם, דדומה לדין של הקצות השולחן.

יט. בספר בר אלמוגים (סי' מ"ט) כתב דאפי' אם נימא דביין ומשקין לא יחשב שינוי מקום י"ל דבז' מינים ופרי עץ יחשב שינוי מקום דמצינו שחולקים בדינם דהרי ביין ומשקין אם לא היה דעתו על המשקין בשעת

חומש
סעודה
בהלכה

יא. אם הוצרך לצאת חוץ לבנין באמצע האכילה ולחזור לאלתר דבאופן זה אין כאן חשש של שמא ישכח או ישהה כיון דיוצא ע"מ לחזור לאלתר^{כא}, מ"מ אם הוא באמצע אכילת מיני דגן או ז' מינים לכאורה יברך ברכה אחרונה קודם לכן כדי שלא יכנס לספק ברכה ראשונה כשיחזור וכשיחזור יברך ברכה ראשונה^{כב}, ואם יודע קודם האכילה שיצטרך לצאת באמצע לכאורה יכול לכוון קודם האכילה שמוציא בברכה ראשונה רק את האכילות של קודם שיעקור ממקומו ואז לא יצטרך לברך ברכה אחרונה קודם שעוקר וכשיחזור יברך ברכה ראשונה^{כג}, ועל דברים שברכתן האחרונה בורא נפשות בכל אופן לא יברך ברכה אחרונה וכשיחזור יברך ברכה ראשונה או ישמע מאחר^{כד}.

יב. אם הוצרך לצאת באמצע לנקביו באופן דצריך לצאת מחוץ לבנין ואח"כ חזר למקומו להמשיך לאכול, אם הוא באמצע אכילת מיני דגן או ז' מינים לא יברך ברכה ראשונה כשיחזור^{כה}, ואם הוא באמצע

מהני מ"מ במקום ספק יכול בוודאי להקל כהפ"ח, ולכאורה ה"ה כשעוקר ממקומו וחזר אח"כ.

כד. דכיון דהמשנ"ב פסק בפשיטות דהוי וודאי שינוי מקום וצריך לברך ברכה ראשונה וא"כ אמאי יברך ב"א קודם שיוצא ואף שלדעת היעב"ץ (שהובא לעיל הערה ה') א"צ לברך ברכה ראשונה כשחוזר וא"כ היה צד שיברך ב"א קודם שיצא כדי שיוכל לברך ברכה ראשונה כשחוזר גם לדעת היעב"ץ מ"מ קשה לפסוק לומר ב"א רק כדי לצאת שיטה זו ולכן לא יברך ב"א ואם רוצה לחשוש לשיטת היעב"ץ יראה לצאת בברכה ראשונה מאחר כשיחזור.

כה. דבסי' קע"ח (ס"ה) הביאו השו"ע והרמ"א מח' הראשונים אי מיני דגן וז' מינין טעונין ברכה לאחריתהו במקומן ופסק המג"א דמספק לא יברך ברכה ראשונה, והכא ליכא העצה לברך ב"א קודם שיוצא דהרי באופן שצריך לנקביו אסור לברך.

ר' אליעזר דוד שפירא (פכ"ד הי"ט) גבי דברים שברכתן האחרונה בורא נפשות והוצרך לצאת לחזר אחר יברך ברכה אחרונה קודם שיוצא כדי שלא יכנס לספק ברכה ראשונה כשיחזור דכיון שהבה"ל הביא ספק אם צריך ברכה ראשונה כשיחזור ביוצא לחזר אחר בלא היה דעתו לכך ואין בזה משום ברכה שאינה צריכה זה שמברך ברכה אחרונה כיון דעושה כן כדי לצאת מספק ברכה ראשונה.

כא. כדפסק המשנ"ב בסי' קע"ח (סקל"ד).

כב. דבמיני דגן וז' מינין הוה ספק אם אמרינן ביה לקיבעא קמא הדר, ואין זה נחשב ברכה שאינה צריכה כיון דעושה כן שלא להיכנס לספק ברכה ראשונה.

כג. בשבט הלוי (ח"ח סי' מ"ו) אות ג' כתב כן לגבי כשרוצה להמשיך לאכול במקום אחר דיכול לכוון כשמברך במקום הראשון שלא להוציא מה שיאכל במקום השני ואף דלהתבואת שור לא

פרק כב ◇ דין יצא לחוץ באמצע וחזר למקומו

אכילת דברים שברכתן האחרונה הוא בורא נפשות לדעת המשנ"ב צריך לברך ברכה ראשונה כשחוזר^כ, ולדעת האגרות משה לא יברך ברכה ראשונה^{כז}.

ברכת הטפל כשיצא ממקומו

יג. אם אכל קארטופל קוגל ואח"כ יצא מחוץ לבנין וכשחוזר רוצה לאכול מלפפון חמוץ כדי ללפת את הקארטופל קוגל, צריך לברך עליו^{כח} ולכאורה יהיה תלוי במח' אי ברכתו בפה"א או שהכל^{כט}, ואם אחר שאכל לאקש'ן קוגל יצא לחוץ וחזר ורוצה לאכול מלפפון חמוץ כדי ללפת את הלאקש'ן קוגל יל"ע^ל.

חומש
סעודה'
בהלכה

בשם התוס' (ברכות מד. ד"ה באוכלי).

כט. כמו כל טפל שלא נפטר בברכת העיקר דנחלקו בו הפוסקים אי מברך עליו שהכל או מברך עליו ברכתו כמבואר בס"ר יב.

ל. דאפשר דאינו טעון ברכה דכיון דהלאקש'ן קוגל הוא ספק אי נחשב דבר הטעון ברכה לאחריו במקומו ומספק אינו טעון ברכה א"כ גם הטפל אינו טעון ברכה מספק ואפשר דלא מהני לגבי הטפל שלא יצטרך ברכה בשינוי מקום.

כו. כ"כ בסקכ"ו, וכ"כ בבה"ל בסוף הסימן דמה שכתב הרמ"א בס"ז דאם הפסיק בשאר דברי הרשות כגון שהוצרך לנקביו וכיו"ב זהו דווקא בסעודת פת אבל בפירות או משקין הוי הפסק מחמת היציאה ממקומו וכשחוזר למקומו צריך לברך.

כז. אגרות משה (ח"ה ס"ס ט"ז), דכיון דעצם עשיית הצרכים לא הוי הפסק גם ההליכה המוכרחת לא הוי הפסק, ולדעת היעב"ץ שהובא לעיל פשיטא דלא הוי הפסק.

כח. מג"א סי' רי"ב (סק"ב) ומשנ"ב (סק"ד)

פרק כג

דרשת הילד ודיני הנשים שבאות לשמוע

'חומש' סעודה' בהלכה

- א. כתב בספר מטעמים (אות כ"א), התינוק המתחיל דורש כפי שכלו ותינוק אחר שואלו כענין והתינוק משיב כהלכה.
- ב. המנהג שהמלמד או אביו שואלין והוא משיב, כפי הנוסח המקובל*, ואח"כ אומר בקול את ד' פסוקים הראשונים של חומש ויקרא ומבאר כל מילה עם הטייטש בידיש.

א. עיין בקו' בן חמש למקרא (עמ' קפ"ח) בסדר הדרשה שמסר מרן מהר"א זי"ע להרה"ח ר' אלעזר שיף, ושם הנוסח אחרי השאלה "יונגל"ע וואס לערנסטו" התשובה היא מיד "חומש", ומה שהמנהג שהתינוק עונה "איך בין שוין א בחור"ל" לא היה בנוסח זה והביא נוסח זה מספר "זכרון לקדושי ליזענסק" (עמ' 224), וכתב בקו' בן חמש למקרא (עמ' ס"ז) דיש לבאר על פי מש"כ בדרשות החת"ס (סוכות ד"ה ועד"ז) דהעוסק בתורה נקרא "בחור" וטוב כי בטוב הזה נבחרנו מהעמים להיות לו לעם קדוש וע"ז אמר שלמה המלך (קהלת יא, ט) "שמח בחור בילדותך" בעסקו בתורה שעל זה נקרא "בחור".

[מה שיש שמוסיפים בסוף אחר "עליו, אוף עם" המילים "מזל טוב אויף מיר" זה הוספה שהוסיף הרב אברהם בריכטא ז"ל שהיה מלמד בת"ת בעלזא בב"ב ואין לזה שום מקור ומנהג קדום].

[והעיר לי אחד על נוסח השאלה "וואס איז טייטש חומש" והתשובה "פינעף" דהרי אין זה הפי' הנכון ד"חומש" פירושו הוא חלק חמישית ולא חמש].

ועיין בקו' בן חמש למקרא (עמ' קצ) על

ג. המנהג שעומד בשעת הדרשה².

ד. אם הילד יודע היטב לקרוא את הפסוקים מתוך הכתב לכאורה עדיף שיקרא מתוך הכתב, משום דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם בעל פה, ומ"מ אם קשה לו לקרוא מתוך הכתב יכול לומר בעל פה³.

ה. אם הילד עומד בשעת הדרשה על כסא עם ריפוד של בד אסור לנקות אפי' בידו את הריפוד אחרי שעמד עליו הילד⁴, ויש לדון אם מותר לעמוד עליו לכתחילה על דעת שלא לנקותו או דלא יעמוד עליו שמא יבוא לנקותו⁵, ואם הוא ריפוד של פלסטיק מותר לנקותו.

ו. כתב בספר מטעמים החדש דמברכין את התינוק, ובמחזור ויטרי כתב דהנהנה מסעודתו חייב לברכו ולומר המקום יאיר עיניך בתורתך.

ז. הנשים שבאות באמצע האכילה לשמוע את דרשת חתן החומש סעודה, אפי' אם לא כווננו בפ"י בתחילה לצאת מהחדר באמצע האכילה ואפי' אם אינן רואות משם את מקום האכילה יש להתיר לצאת דכיון דהדרך לצאת באמצע לשמוע חשיב כדעתן בשעת הברכה לצאת באמצע לחדר אחר⁶,

למש"כ המג"א (סימן תרטז ס"ק ב) שרשאים ליתן לו לאכול חוץ לסוכה דהתם באכיל' אין איסור והיא נותנת לו ומה לה אם יאכל בסוכה או חוץ לסוכה ואינה מחוייבת להכניסו לסוכה, וכן יש להתיר לפי שיטת התוס' בפסחים פת. (ד"ה שה) דבמקום מצוה אין איסור ספיה לקטן.

ד. משום איסור מלבן, כמבואר בריש סי' ש"ב.

ה. עיין משנ"ב סי' ש"ב (סק"ז) דכתב דטוב ליהדר להניח כובעו ובגדיו במקום שמור כדי שלא יפלו לארץ ויעלו אבק עליהן ויבוא לחילול שבת, ויש לדון אם גם הכא יש לחשוש שאם יעמוד על הכסא יבוא לנקות אח"כ או דרך בבגד חיישינן לזה.

ו. שבט הלוי (ח"א סי' ר"ב), פתחי הלכה (פ"ז ס"ל), וזאת הברכה (פרק ו').

ב. עיין רבינו בחיי פר' חיי שרה (כג,ג) דלמדנו הכתוב דרך ארץ כי המדבר ברבים צריך לעמוד.

ג. דאפשר דפסוקים אלו הם בכלל הפסוקים השגורים בפי כל דנפסק בזה בשו"ע סי' מט דיכול לאמרם בע"פ, ויש להקל גם משום שיטת התוס' שהביא הב"י דאין להקפיד אלא כשמוציא רבים ידי חובתן, וכן אפשר דאם קשה לו לקרות דינו כסומא וכדו' דפסק המשנ"ב בס"י מ"ט (סק"א) דיכול לקרות בע"פ משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, ומלבד זה יש לדון אי צריך לחנך קטן בן חמש שנים לדין זה של דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם בע"פ, ולכאורה אין כאן משום ספיה בזה שאומר לו לקרוא את החומש דהרי לא אומר לו לקרוא בע"פ ואם רוצה הקטן יכול לקרוא מתוך הכתב ודומה

ומ"מ ראוי שלכתחילה יהיה בדעתן בשעת הברכה הראשונה שיצאו לחדר אחר באמצע^ז, וכן אם רואות מהסלון את החדר שהן אוכלות אז הן מותרות לכתחילה לצאת^ח, ואם אוכלות בבית השכן תלוי במח' הפוסקים אי הוי כמחדר לחדר^ט ודינו כנ"ל או הוי כמבית לבית דמהני רק אם היה דעתן לכך וגם רואות מהסלון את מקום אכילתן, ולכן לכתחילה אם אין רואות משם מקומן לא יצאו קודם שיסיימו אכילתן ובדיעבד לא יברכו ברכה ראשונה^י.

'חומש' סעודה' בהלכה

קנה

ט. **שוי"ת** בצל החכמה (ח"ו סי' ע') ובפתחי הלכה (פ"ו סעיף ל"ב).

י. **שש"כ** (פנ"ד הערה כ"ז) בשם הגרשז"א ובספר שערי הברכה (פ"ט הערה כ"ז) בשם הגר"ש וואזנער.

יא. **דהרי** אפשר דהוי כמחדר לחדר, ובפרט אם אכלו מיני דגן דאפשר דאין בהם שינוי מקום.

ז. **רמ"א** סי' קע"ח (ס"א) דבדעתו לאכול במקום אחר לא מיקרי שינוי מקום והוא שיהיו שני המקומות בבית אחד, וליכא בזה דינא דהרמ"א שם דלכתחילה לא יעקור ממקומו בלא ברכה דחיישינן שמא ישכח מלחזור ולאכול, דכיון דיצא ע"מ לחזור לאלתר לא חיישינן, כ"כ במשנ"ב (סקל"ד) ובשע"צ (סקכ"ז) בשם תוס' והרא"ש.

ח. **מג"א** (סק"ב) ומשנ"ב (סקי"ב).

פרק כד

דיני ברכה אחרונה באוכל כמה סוגי מאכלים

צירוף אוכלין ומשקין

א. כל האוכלין שברכתן האחרונה שוה מצטרפין לכזית לברך עליו ברכה אחרונה וכל המשקין מצטרפין לברך עליהן בורא נפשות והאוכלין והמשקין אין מצטרפין*, ויש מי שכתב דלכתחילה יחמיר שלא לאכול פחות מכשיעור אוכלין ופחות מכשיעור משקין וביחד הן שיעור².

ברכת מעין ג' באוכל כמה מינים

ב. אם אכל שיעור כזית בכדי אכילת פרס גם ממיני מזונות וגם מפירות מז' מינים וגם שתה יין כשיעור יכלול הכל בברכת מעין שלוש בין בפתיחת הברכה ובין כשאומר ונודה לך וכו' ובין בחתימת הברכה³, ויקדים על המחיה ואח"כ על הגפן ואח"כ על העץ⁴.

א. מג"א ריש סי' ר"י, ולמד כן מהא דמצינו

ב. מגילת ספר (סי' י"ז אות ד') ע"פ האגרות משה (או"ח ח"א סי' ע"ב) דביאר הטעם דאוכלין ומשקין אין מצטרפין ע"פ הגמ' וזמא משום דלא שוו בשיעוריהו א"כ להצד דמשקין בכזית שוו בשיעוריהו ומצטרפין וא"כ לכתחילה צריך לחשוש לזה, וכ"כ

ג. שו"ע סי' ר"ח (סי"ב), ובמג"א צידד שלא לחתום בעל הגפן כשאוכל גם ז' מינים ויחתום רק בעל הפירות ונכלל בזה גפן, אמנם המשנ"ב (סקס"א) כתב דמנהג העולם כהשו"ע.

ד. שו"ע שם, ובמשנ"ב (סק"ס) מבאר דיקדים על המחיה לפי שברכתו מזונות שהיא חשובה ומבוררת וגם קודמין בפסוק ואח"כ על הגפן שג"כ חשוב ויש לו ברכה בפרטות.

חומש
סעודה'
בהלכה

ג. יש שנסתפק אם רשאי על לברך על כל מין ומין ברכה אחרונה בנפרד ולא לכוללם יחד^ה, ולהלכה לא יעשה כן^י.

ד. אם אכל מאחד מהמינים פחות מכשיעור י"א דיכול לכללו בברכת מעין שלוש^י, וי"א דאין יכול לכללו בברכת מעין שלוש עם שאר המינים^ה, וכן הוא הוראת הפוסקים.

ה. אם הוא מסופק אם אכל כשיעור או שאכל כשיעור שהוא פלוגתא בפוסקים יכול לכללו בברכה אחרונה^ט, ויש לדון אם מותר לכתחילה לאכול ממין אחד שיעור שהוא ספק ולכללו בברכה אחרונה או דרק בדיעבד יכול לכלול בשתה שיעור מלוא לוגמיו אבל לכתחילה צריך לשנות שיעור רביעית^ז.

ה. **באשל** אברהם-בוטשאטש (סי' ר"ח סי"ב) מהדו"ת נסתפק בזה אי הוי ברכה שאינה צריכה, ועיין בספר בירורי הלכות סי' ר"ח דכתב ע"ז דמלבד מה דיש לדון מדין ברכה שאינה צריכה תלוי גם בחקירה ביסוד חיוב ברכת מעין ג' על כמה מינים די"ל דהן ברכות חלוקות אלא שאמרו חכמים שיכולין לכלול אותן בברכה אחת או דילמא דברכת מעין שלוש על ג' המינים הן ברכה אחת אלא שחז"ל קבעו לכל מין ומין נוסח הזכרה בתוך הברכה וא"כ לצד זה פשיטא דאין יכול לברך על כל מין בפני עצמו.

ו. **בספר** הלכה למעשה להגאון ר' אליעזר דוד שפירא (פל"ב סכ"ח) הביא כן מהשדי חמד (מערכת ברכות סי' א' אות ד') בשם כמה פוסקים.

ז. **שו"ת** אגרות משה (ח"ב סי' ק"ט), דכל חומרת המחבר בשו"ע סי' ר"ח דלא יכול על הספק שום תוספת בברכת מעין ג' מיירי רק בדבר שספק מה ברכתו האחרונה דאז כיון דלהצד דברכתו האחרונה הוא בורא נפשות אין שייך ע"ז שם גפן אבל בפחות מכשיעור ששייך שם גפן לכו"ע יכול

ח. **בשש"כ** שם הביא מהגרשו"א דנחלק על האגרו"מ דלא מצאנו שמזכירים אלא בספק אם שתה כשיעור ועי"ש דהביא ראיה לזה, ובקובץ אליבא דהילכתא (קובץ ל"ה) מובא שכן פסקו הגר"ש אלישיב והגר"נ קרליץ, ובזאת הברכה (עמ' 48) כתב ששמע ממקור נאמן שהגר"מ פינשטיין חזר בו ממש"כ באגרות משה.

ט. **חיי אדם** (כלל נ' ס"ב), שולחן הטהור (סי' ר"ח), קצוה"ש (סי' נ"ט סק"א), שש"כ (פנ"ד הערה ע"א).

י. **עיין** בספר קצבי הרים (שיעורי הגאון ר' צבי פרידמן על הל' קידוש, סי' ל"ג) דדן בזה והביא

ו. יש לדון אם אכל גם פירות או פיצוחים כשיעור אם יכול לכתחילה לפטרם בברכת על העץ שהוא מסופק אם חייב בו וכוללו מספק או עדיף שיברך מקודם בורא נפשות ואח"כ יברך על המחיה ויכלול בו על העץ^י, ומ"מ אם כבר בירך על המחיה וכלל בו על העץ וודאי לא יברך בורא נפשות.

ז. אם אכל ענבים כשיעור ושתה יין כשיעור כזית או כמלוא לוגמיו שהוא ספק אי הוי כשיעור^י וכולל אותו יחד בכה"ג יקדים ברכת על העץ שמחוייב בה בוודאי לברכת על הגפן שספק אם מחוייב בה^י.

קדימה במעין שלוש ובורא נפשות

ח. ברכת מעין שלוש קודם לברכת בורא נפשות^י, ואפי' באופן שהמאכל שמברך עליו בורא נפשות ברכתו הראשונה קודמת, כגון בפרי העץ ממין ז' ופרי אדמה שחביב יותר^י.

הערה כ"ט) בשם שו"ת שרגא המאיר (ח"ג סי' ד') ובשו"ת חיי הלוי (ח"ג סי' ט"ז אות ד'), וכן פסק בספר שערי הברכה (פי"ב הערה מ"ה), ועיין בספר בר אלמוגים (סי' קכ"ו) שפלפל בזה.

יד. בה"ל סי' ר"ב (סי"א ד"ה ברכה) בשם הפמ"ג (פתיחה אות י'), סי' ר"ב א"א סקכ"ה) וכ"כ באשל אברהם-בוטשאטש סו"ס רי"א והוכיח כן מהמג"א סי' ר"ב (סקכ"ו), ובטעם הדברים כתב דכיון דמעין שלוש היא ברכה יותר פרטית מברכת בורא נפשות וגם משום דהוא מין ז' ומין ז' קודם גם בברכה אחרונה.

טו. עיין בספר מלבושי מרדכי (בשו"ת סי' ה') שהאריך בזה, ועיין בספר שערי הברכה (פ"ג הערה מ"ד) שהביא בשם ספר שבילי דוד (כלל ב' פ"ד סקכ"א) שבקדימה בברכה אחרונה אין הולכים אחר חשיבות המאכל דזה שייך רק בברכה ראשונה שהמאכל מונח לפניו משא"כ בברכה אחרונה אזלינן רק בתר חשיבות הברכה.

דבספר ארחות רבינו (ח"א עמ' פט) הביא בשם הקה"י דיכול לעשות כן לכתחילה.

יא. דיש לדון אי לצד שלא אכל כשיעור וא"כ לא נתחייב בברכת על העץ אלא דכיון שהוא ספק כוללו בברכת על המחיה אם יכול לסמוך ע"ז לכתחילה לפטור שאר פירות מב"א ד"ל דכיון דסוכ"ס דינו הוא שיכלול על העץ בברכת על המחיה א"כ יכול לפטור לכתחילה את שאר הפירות, ומהרה"ג ר' לוי יצחק מסנר שמעתי עוד צד דהוי לכתחילה כיון דברכת על העץ שייך שפיר על כל הפירות אלא דאינו מספיק חשוב להצריך בו ברכת מעין ג' אבל כשיש לו איזה סיבה לברך על העץ דהיינו הכא שאכל מז' המינים ספק כשיעור א"כ הוא לכתחילה שיפטור את הפירות, ועיין בעלון וישמע משה להג"ר משה פריד פר' דברים תשפ"א.

יב. כמבואר בסי' ר"י.

יג. כן הביא בספר מלבושי מרדכי (סי' ט'

ז. יש מי שכתב דהמקדש על היין ואוכל אח"כ מזונות כשמברך מעין שלוש יקדים בברכה אחרונה על הגפן לעל המחיה משום דהיין גורם למזונות שתאכל^{טז}, ויש מי שכתב דלפי"ז גם במקדש על השיכר יקדים לברך בורא נפשות קודם לעל המחיה^{יז}, אך אין אנו נוהגין כן^{יח}.

י. יש מי שכתב דאם הקדים בסדר אכילתו את הפירות או היין קודם המזונות מברך בברכה אחרונה כפי סדר אכילתו^{יט}, ולהלכה יקדים על המחיה^כ.

יא. אכל מזונות או שתה יין וגם אכל פרי שאינו מז' מינין ולא אכל מלבד זה איזה מאכל אחר או משקה שברכתו בורא נפשות יקדים לברך בורא נפשות על הפרי קודם שמברך ברכת מעין שלוש, כיון ד"א דברכת מעין שלוש אפי' אינו על ז' מינין אפשר דפוסטר כל פרי כיון דאומר שם "על תנובת השדה" כא.

'חומש' סעודה' בהלכה

תרגימא מחמשת מינין לצאת ידי קידוש במקום סעודה ויברך אחריו ברכה אחת מעין שלוש ויכלול בזה גם ברכה אחרונה שעל היין ג"כ ויאמר על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן וכו', נמצא מבואר בפ"י בדבריו דעל המחיה קודם גם לברכה אחרונה של היין של קידוש.

יט. כן הביא התו"ח (סי' ר"ח סקט"ז) בשם המרדכי שכתב כן בשם הר"ח וכ"כ הריטב"א בהל' ברכות (פ"ג ה"י), וכתב דלראשונים אלו א"כ כשמקדש על היין (או שטועם מיין הקידוש) ואוכל אח"כ מזונות יקדים על הגפן לעל המחיה.

כ. כן פסק התו"ח שם להלכה, ומ"מ כתב דמי שמקדים על הגפן אין מזניחים אותו.

כא. כן פסק המג"א בסי' ר"ח (סקכ"ז) כיון דהאגודה (ברכות סי' קמ"ט) נסתפק בזה.

טז. שו"ת שואל ומשיב (ח"ב סי"ח).

יז. שמירת שבת כהלכתה (פנ"ד הערה ע') לפי דעת השו"מ, אמנם עיין בספר אוצר תשובות (סי' קס"ב) דכתב דיש לחלק דדווקא בברכת על המחיה ועל הגפן שכיון שהטעם שעל המחיה קודם לעל הגפן הוא משום דהיא קודמת בפסוק א"כ י"ל דכשמקדש על היין שהוא גורם לאכילה יש להקדימה להמזונות אבל במעין ג' ובורא נפשות דהטעם דמעין ג' קודם הוא משום דברכת מעין ג' הוא ברכה יותר חשובה א"כ היא קודמת בכל אופן אפי' כשמקדש על החמר מדינה.

יח. שש"כ שם בשם הגרש"ז אוירבעך דלא נהיגי הכי, ובספר מלבושי מרדכי (סי' ט' הערה כ"ז) ובשו"ת שבט הקהתי (ח"ג סי' פ"ה) הוכיחו כן מהמטה אפרים סי' תקצ"ז (ס"ג) דאיירי שם במקדש על היין ואינו הולך לאכול מיד סעודתו וכתב שם דיאכל מיני

צירוף מאכלים שאין ברכתן האחרונה שוה

יב. אכל חצי זית מזונות או מז' מינין וחצי זית מדבר שברכתו בורא נפשות מברך לאחריהן בורא נפשות^{כב}, ואם אכל חצי כזית מזונות וחצי כזית מדבר שברכתו בורא נפשות ואח"כ הוסיף לאכול עוד עוד חצי כזית מזונות יברך על המחיה^{כג}, ואם כבר בירך בורא נפשות אחר שאכל חצי כזית מזונות וחצי כזית מדבר שברכתו בורא נפשות ואחר שבירך בורא נפשות אכל עוד חצי כזית מזונות לכאורה לא יברך על המחיה^{כד}.

חומש
סעודה'
בהלכה

כג. עיין בשו"ת אבני נזר (סי' ל"ח) דלמאי דקי"ל כרבא בזבחים (לא). דחצי כזית חוץ לזמנו וחצי כזית חוץ למקומו וחצי כזית חוץ לזמנו מצטרף החצי כזית השלישי עם הראשון ה"ה הכא יברך על המחיה כיון דהשתא איגלאי דאכל כזית על המחיה.

כד. עיין בספר בר אלמוגים (סי' ק"מ) דדן בזה ע"פ המג"א בסי' ר"י דבאוכל חצי כזית והסיח דעתו מלאכול ואח"כ נמלך לאכול עוד חצי כזית דאע"פ דמברך שנית שהכל מ"מ מצטרפין לבורא נפשות וא"כ י"ל דאף שבירך עכשיו בורא נפשות מ"מ איגלאי מילתא למפרע דברכתו הוא על המחיה ונמצא דהבורא נפשות שבירך מקודם היה לבטלה או דכיון שכבר בירך בורא נפשות לא מצטרפי, עיי"ש דכתב דמסתבר דיברך על המחיה אמנם העירו לו דבספר זכרון מדרש אליהו הביא בשם הגר"ל שטיינמן דכיון שבירך מפסיק ואין מצטרפין לברך על המחיה.

כב. מג"א שם בשם הכנה"ג, והמשנ"ב בשעה"צ (סק"ב) הביא הטעם דשמא קי"ל כר"י דאפי' פחות מכזית מז' מינין מברך בורא נפשות ואפי' להחולקים עליו מ"מ כאן שאכל כזית בין הכל שפיר מברך בורא נפשות, ועיין בהג' רעק"א דכתב דצ"ע מהמג"א בסי' ר"ח, ולכאורה כוונתו להקשות מהא דהביא המג"א שם בסקכ"ו דעת הלבוש דאם אכל פרי ואינו יודע אם הוא מז' מינין יברך עליו בורא נפשות ונחלק עליו דהרי הוא ספק ברכה לבטלה ויותר טוב שלא יברך כלל דיותר יש לחוש לברכה לבטלה מלאכלן בלא ברכה הרי חזינן דאין שייך לברך בורא נפשות על ז' מינין וא"כ אמאי יצטרפו לברכת בורא נפשות, אמנם יש לחלק דהתם שכבר נתחייב בברכה אחרונה לכן אי נתחייב בברכת מעין שלוש ומברך בורא נפשות הוי ברכה לבטלה אבל הכא שאכל מז' מינין פחות מכשיעור א"כ לא נתחייב בב"א וא"כ אפשר דמצטרף לברכת בורא נפשות.

יג. אכל חצי זית מזונות וחצי זית מז' מינים י"א דמברך בורא נפשות כ" וי"א דמברך מעין ג' ועיין בהערה כ"י, וי"א דלא יברך כלל ברכה אחרונה כ"י.

יד. אכל כזית ענבים וחצי כזית מפרי שאינו מז' מינים או פיצוחים שברכתן הראשונה בורא פרי העץ ועוד חצי כזית מדבר שברכתו האחרונה בורא נפשות לכאורה יברך רק על העץ ולא בורא נפשות כ"י.

'חומש' סעודה' בהלכה

בכמה נוסחאות ולכן מצטרפים הם לחייבו במעין ג', וכ"כ בספר שלמי ברכה (עמ' תקד) דבקובץ מוריה (ניסן תשנ"ב) הביא הגאון ר' יהושע נויברט בשם הגרשו"א דיוכיר שניהם, ובספר ועלהו לא יבול (ח"א עמ' רפב) הביא בשם הגרשו"א דיאמר על הפירות כי גם תבואה נקרא פירות.

כז. ספר ברכת הנהנין להגר"מ שטרן (פ"ח), ונחלק על הקיצושי"ע דכתב דיברך בורא נפשות, ודייק מלשון המשנ"ב דהעתיק דברי הכנה"ג דווקא באוכל אם דבר שמברכין עליו בורא נפשות וביאר דהכנה"ג ס"ל דבורא נפשות פוטרת הכל רק בצירוף סברת הר"י בתוס' ברכות לט. שמברך בורא נפשות על פחות מכשיעור, וא"כ אין סברא זו שייך כשאינו אוכל כלל דברים שברכתן האחרונה הוא בורא נפשות.

כח. עיין בספר בר אלמוגים (סי' קמ"ב) דדן בזה אי שדינן האי חצי כזית של הפרי לענבים ויברך על העץ ואז ישאר החצי כזית של המאכל ללא ברכה אחרונה או דמצטרף למאכל ויברך גם בורא נפשות, וכתב דכיון דאכל כזית ומחצה מפרי העץ א"כ ברכתו מעין ג' ולא יברך בורא נפשות.

כה. קיצור שו"ע (סי' נ"א ס"ד), בן איש חי (מסעי ה'), וביאר בספר מגילת ספר (סי' י"ז אות ג') דס"ל דעל המחיה ועל העץ הוי כב' ברכות נפרדות ומאחר דאין הברכות שוות א"א להם לחייבו להצטרף למעין שלוש אבל מצטרפים הם לבורא נפשות כדעת כנה"ג דבורא נפשות שיכא בכל הדברים וכשאננם מתחייבים במעין ג' שפיר מצטרפין להתחייב בבורא נפשות.

כו. וזאת הברכה (עמ' 45) בשם הגרשו"א, והנה השו"ע הרב (לוח בה"נ פ"ב ה"ה), סדר בה"נ פ"ח ס"ז) כתב דאם אכל כחצי זית פת וכחצי זית מז' מינים מברך לאחריהן מעין ג' ובפשטות ה"ה באכל חצי כזית מיני דגן וחצי זית מז' מינין דיברך מעין ג', והנה בקצות השולחן (סי' נ"ט סק"א) הקשה דצ"ע איזה ברכה יברך על זה דאם יברך על העץ זה לא שייך לפת כלל ועל המחיה לא שייך לז' מינים ואם לומר שיזכיר שניהם הו"ל להרב לפרש, ובמגילת ספר (סי' י"ז אות ג') כתב דלשיטת השו"ע יזכיר שניהם וכתב בביאור הדברים ד"ל דס"ל להשו"ע דכל הדברים שמברכין עליהם מעין ג' נחשבים שברכתן שוה דהכל ברכה אחת אף שניתקן

פרק כד ♦ דיני ברכה אחרונה באוכל כמה סוגי מאכלים

פו. אכל ענב שהוא בריה פחות מכזית ואכל עוד פחות מכזית ממאכל אחר אין מצטרפין ואין יכול לברך ברכה אחרונה^{כט}, אבל אם המאכל השני הוא גם בריה כגון בוטנים וביחד הם כזית מברך בורא נפשות^ל.

'חומש סעודה' בהלכה

נפשות, דאם בריה חשיבא לברך עליה א"כ מברך בורא נפשות בגלל הבוטן ואם אין בריה חשיבא לברך עליה א"כ מצטרפין יחד לברכת בורא נפשות.

כט. בר אלמוגים (סי' מ"ט) דכיון שהענב הוה ספק אם חייב בעל העץ א"כ אינו יכול להצטרף.
ל. בר אלמוגים שם, דממ"נ מברך ברא

פרק כה

חלוקת מיני מתיקה ודיני האיגלו

מנהג חלוקת מיני מתיקה לילדים

א. כתב בספר מטעמים החדש (ערך לימוד), נוהגין כשהתינוק מתחיל ללמוד חומש פר' ויקרא עושין סעודה לפני התינוקות בני גילו ומחלקין להם מגדנות וממתקים כדי לחבב בעיניהם כבוד התורה וקנאת סופרים תרבה חכמה למען שכל אחד מהתינוקות יזרו את עצמו ללמוד ולהבין.

משום מה, דווקא ממתק ה"איגלו קומתיים" על אף כל השאלות והנידונים שיש בו הן בהל' שבת והן בהל' ברכות זכה לעלות על שולחן מלכים ונבחר להיות הממתק שנותרים בחומש סעודות, ולכן ננסה לדון קצת בנידונים הרבים שבו.

פתיחת אריזת האיגלו

ב. הנה פתיחת האריזה ששם מונחים האיגלו יש מחמירין לפתחן בשבת והרבה פוסקים מתירין^א, ועדיף שיפתחנה קטן^ב, או שיקרע כל השקית בדרך השחתה ויוציא את כל תכולתה^ג.

דכוונתו רק להגיע למה שבפנים והאריזות נזרקות מיד לאחר שימושן אין בו משום קורע, כן הביא בשש"כ (פ"ט הערה י"ב) בשם הגרש"ז איירבעך, ומשום עשיית פתח אין כאן בדבר שדרכו ליזרק אחר שהוציא את התכולה ואין הדרך להשתמש בה שימוש חוזר, כ"כ בשש"כ (שם הערה ז') בשם הגרש"ז^א, ומשום סברא זו י"ל דאין גם לאסור משום פתיחת גוף אטום.

א. יש אוסרים משום דהוי קריעה של תיקון, וכ"כ החזו"א (סי' נא סק"י), ומשום עשיית פתח, ומשום פתיחת גוף אטום דהוי כעשיית כלי להחזו"א, ויש מתירין, דמצד קריעה אין לאסור בצירוף כמה טעמים די"א דאין איסור קורע בדבר שהוא גוף אחד ויש ראשונים דס"ל דקריעה שאינה ע"מ לתפור אינה אסורה מה"ת ואף להחולקים י"א דאינו חייב אלא בדבר שרגילין לחזור ולתפור, וכן היכא

פרק כה ◇ חלוקת מיני מתיקה ודיני האיגלו

ג. מ"מ יזהר שלא לקרוע במקום שיש בו אותיות¹ ולקרוע בין האותיות יש להקלה.

ד. לאחר שקרע ורוקן את האריזה הרי הוא מוקצה כדין שברי כלים ומ"מ כל זמן שהוא בידו מותר לטלטלו אח"כ עד האשפה¹.

ברירת איגלו בצבע מסוים

ה. הנה באריזה מונח הרבה איגלואים עם כל מיני צבעים, ויש לדון אם הילד רוצה לברור איגלו בצבע מסוים האם יש בזה איסור ברירה וא"כ רק אם מתכוון לשתותו לאלתר מותר אבל אם אינו מתכוון כלל לשתותו עכשיו אסור לברור איגלו בצבע מסוים אלא רק מה שבא לידו או דאין בזה איסור ברירה, עיין בהערה¹, ואפי' אם שייך בזה איסור ברירה מ"מ

'חומש' סעודה' בהלכה

חזה"מ ואז שורפה ולכאורה סותר את עצמו, ובשש"כ (פ"א הערה סט) יישב בשם הגרשז"א דהתם כיון דתחילת הנטילה לא היה עליו שם מוקצה שהרי אינו מוכרח לקרות שם חלה דווקא על החלק שאוחז בידו לכן מותר לטלטלה לאיזה מקום שירצה ולפי"ז לעניינינו כשקורע את האריזה כיון שכשבא לידו לא היה עליו שם מוקצה מותר לטלטלו לאיזה מקום שירצה.

ז. הנה לפי מה שביררתי המציאות הוא דבאיגלו קומתיים כולם הם אותו טעם וההבדל הוא רק בצבע של השפופרת ויש לדון האם בכה"ג שהחילוק הוא רק בצבע החיצוני האם יש בזה משום איסור ברירה, ועיין בשו"ת מגדנות אליהו (חלק ב סימן צו) דדן אם יש איסור ברירה בדברים שוים עם צבעים שונים והביא ראיה מדברי מג"א (ס"ו רכ"ה סק"י) דאיירי גבי ברכת שהחיינו והביא בשם מט"מ דכ' בשם ס"ח דאפילו יש להם טעם אחד כגון אדומות ושחורות מיקרי ב' מינים וא"כ גם לגבי איסור בורר כל שיש שינוי במראה הוי ב' מינים, וכתב דהיה

ב. ע"פ המבואר ברמ"א סי' רנ"ט (ס"ז) דכל שיש להחזיר מדינא ויש מחמירין יכול לעשותו ע"י קטן.

ג. דאז לכו"ע ליכא בזה משום קורע דהוה כחותלות דמותר לקרעו כדי להוציא מה שבתוכו, וכן באופן זה אין בו פתח ואינו עושהו כלי.

ד. משנ"ב סי' ש"מ (סקמ"א) בשם המג"א סי' תקי"ט (סק"ד).

ה. שש"כ (פ"ט הערה נא) בשם הגרשז"א.

ו. דהנה המשנ"ב בסי' שיח (סקי"ג) כתב בשם אחרונים דהא דהתירו כשצריך לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו דיכול להניחו באיזה מקום שירצה היתר זה לא שייך במוקצה מחמת גופו ובסי' תק"ו גבי מפריש חלה ביו"ט בזה"ז שהיא טמאה ואסורה בטלטול כתב המשנ"ב שם (סקכ"ט) בשם הגר"ז דאעפ"כ מיד כשקרא לה שם חלה ועדיין היא בידו קודם שהניחה רשאי לטלטלה לכל מקום שירצה ומניחה שם עד

כשמחלקים בחומש סעודה יש להתיר משום דהבורר ע"מ ליתן לאורח צידה לדרך מיקרי לאלתר אע"פ שאינו אוכלו עכשיו".

פתיחת שפופרת האיגלו בראשה

ו. כשרוצה לפתוח שפופרת האיגלו בראשה ע"י השינים או בסכין יש מחמירין ויש הרבה מתירין^ט ולכן עדיף יותר שהקטן יפתחנו' ואם אינו יכול לפתחו בעצמו ראוי שיבקש מקטן אחר לפתחו.

'חומש' סעודה' בהלכה

איסור בורר, וי"ל בזה עוד דזה גופא שהילד חושב שבצבע מסויים זה יש לו איזה טעם מיוחד מדמיון בדעתו כששותה אותו שיש לו טעם מיוחד וכיון שזה משפיע עליו אפי' שהוא רק דמיון מ"מ מיקרי מין אחר.

ח. כן הביאו בשש"כ (פ"ג הערה קפ"ה) ובארחות שבת (פ"ג הערה נ"ב) בשם הגרש"ז אוירבעך, והטעם משום דכיון דבנתינה זו גומר הנותן את תפקידו והר"ז כשימוש בפני עצמו.

ט. עיין בספר פיה פתחה בחכמה (פרק ב' ופ"ט ס"ד) דאסור משום קורע דכיון דאינה משחיתה מיד לא דמי לקריעת חותלות, וכן אסור משום מכה בפטיש לפי שיטת החזו"א (סי' נ"א סק"א) דפתיחת גוף אטום הוי עשיית כלי, ובשש"כ (פ"ט) בשם הגרש"ז אוירבעך התיר דכיון דמטרתו רק להוציא מה שבתוכה אין בה משום קריעה ולא משום מכה בפטיש ולא משום עשיית פתח.

י. ע"פ המבואר ברמ"א סי' רנ"ט (ס"ז) דכל דבר שיש להתיר מדינא אע"פ שיש מחמירין יכול לעשותו ע"י קטן.

אפשר לחלק דדווקא לגבי ברכת שהחיינו דנחי שאינם חלוקים בטעמם מ"מ כל שיש שינוי במראה שמח האוכל אותם בשמחה חדשה, ע"כ ס"ל למט"מ ודעימיה שיברך שהחיינו מחדש אבל לגבי איסור בורר כל שאינו טעם אחר וגם אינו שמא אחרינא נקרא מין אחד, אולם הביא רביה מדברי הפמ"ג (סי' ש"כ א"א סק"ה) שהשווה ברכת שהחיינו לדין בורר וא"כ כמו בברכת שהחיינו ס"ל למט"מ הנ"ל (ושבר"י) דכל שיש שינוי מראה הוי בגדר ב' מינים ה"ה דמקרי ב' מינים לגבי איסור בורר, וכ"כ בשו"ת אגרות משה (אורח חיים חלק ד סימן עד) דודאי אנפילאות משני מיני צבעונין הם שני מינים כיון דמקפידין על זה איזה ללבש אם מצבע זה או זה, ויש לדון עוד דבד"כ הסיבה שהילדים רוצים איגלו באריזה של צבע מסויים הוא מפני שהם חושבים שכל איגלו עם צבע אחר יש לו טעם אחר וצבע האריזה מורה על הטעם שיש בו ומצד אחד הוא סיבה להתיר ד"ל דכיון דהסיבה שרוצים איגלו זה הוא מחמת איזה טעות שחושבים שהוא מין אחר ולא בגלל הצבע החיצוני וא"כ אין בזה איסור ברירה ומצד אחד הוא סיבה לאיסור דכיון דסוכ"ס הם סבורים שזה טעם אחר א"כ יש בזה

חיתוך האיגלו באמצע

ז. לענין לחתכו באמצע, המחמירין שלא לפתחה בראשה ה"ה דמטעם זה אסור לחתכה באמצע אלא די"א דאפי' המתירין לפתוח בראשה אוסרין לחתכו באמצע במקום שיש חריץ משום מחתך" וי"א דאין בזה משום מחתך" וכן יש לדון הרבה אם יש בזה האיסור של "אין חותכין את הפתילה לשנים משום תיקון כלי" עיין בהערה י'.

'חומש' סעודה' בהלכה

רק לחותך דבר תלוש לשנים דמותר או דדומה למתקן כלי בחתיכתו דאסור, דהרי י"ל דדומה לחיתוך הפתילה כיון דעד עכשיו היה ראוי רק לילד אחד ועכשיו נעשה ראוי לשני ילדים או לילד אחד בשני פעמים, אמנם י"ל דבחיתוך הפתילה לשנים אין כאן שום שבירה של כלי אלא דאותו כלי שהיה אחד נעשה לשנים (אלא דהם קטנים יותר) משא"כ הכא הרי חצי איגלו אינו כמו איגלו שלם דהרי א"א לאחסנו כך בארון או במקרר וכדו' דהרי הוא כבר פתוח והמשקין יזלו ממנו וא"כ הרי"ז דומה לפסיקת תלוש דמותר, וכע"ז כתב בספר רביד השולחן (עמ' תשס) ללמד זכות על אלו שמחתכין באמצע ומ"מ להלכה כתב שהרבה פוסקין אוסרים, ובקובץ נזר התורה (אייר תשס"ז) האריך הרבה הג"ר מנחם זכריה זילבער בנידון זה ונטה להתיר וכתב לחלק בין נידון זה לחיתוך הפתילה לשנים דבחיתוך הפתילה רוצה האדם שיהיה לו ב' פתילות משא"כ בנידון דידן אין כוונתו לעשות כלי אלא כוונתו רק לחלק משקה הקרח כדי לאכלו בנפרד, וכע"ז שמעתי מהגרש"י לנדאו ולפ"ז פסק להלכה שאם חותך באמצע רק משום דשם קל יותר לחתוך מותר כיון דאין כוונתו כלל לעשות ב' כלים אלא חותך אותו שם רק משום דשם יותר קל לחתוך אבל אם חותך שם כיון דרוצה לחלקו לשני ילדים אז יש לו

יא. **ארחות** שבת (פי"א סמ"ג) בשם הגר"ש אלישיב, וכ"כ בקובץ מבית לוי (ח"ו עמ' מב) בשם הגר"ש וואזנער, והטעם דכיון דיש מקום מיוחד דנוח לחתוך שם הוה כמחתך לפי מדה.

יב. **הגרש"ז** אוירבעך במנחת שלמה (ח"ב סי' י"ב), דכיון שזורקים אותו אח"כ אין לו חשיבות ואין בזה משום מחתך, וכן יל"ב ע"פ הסברא שהביא במאור השבת (ח"ב מכתב כ"ג אות ז') בדעת הגרש"ז א"א גבי פתיחת בקבוקים דהיכא דאינו מתכוון למדה אלא שובר במקום המיועד לכך ונוח לשבור בו ליכא משום מחתך.

יג. **הנה** במתני' ביצה לב. תנן אין פוחתין את הנר וכו' ואין חותכין את הפתילה, וכן פסק הרמב"ם (פ"ד ה"ח) דשני כלים שהם מחוברים בתחילת עשייתן כגון שתי נרות או שני כוסות אין פוחתין אותם לשנים מפני שהוא כמתקן כלי, והנה לחתוך סתם דבר תלוש לשנים פשוט דמותר כמבואר בשו"ע (סי' שי"ד ס"ט) וכל האיסור הוא רק כשע"י החיתוך הוא מתקן כלי, וכן פסק המג"א (סי' שי"ד סק"ד) דפסיקת תלוש אינו אסור אלא אם מתקנו למדה או לעשות כלי והיתר גמור הוא לחתוך התלוש חוץ מדבר שיש בו כלי בחתיכתו, והשתא יש לדון בנידון דידן בחיתוך האיגלו קומתיים באמצע האם דומה

אם צריך לברך עליו ברכה ראשונה כששתה קודם לכן

ח. אם אכל או שתה שם קודם לכן דבר שברכתו שהכל ועכשיו רוצה לשתות את האיגלו א"צ לברך שהכל^ט.

אם יין פוטר

מ. אם לא בירך קודם לכן שהכל אבל שתה יין יש לדון אם ברכת בפה"ג פוטר את האיגלו, והנה אם הוא משקה ואינו קפוא נפטר בברכת בפה"ג, ואם הוא קפוא ונעשה קרח יש מי שכתב דאינו נפטר בברכת בפה"ג^{טו}, ויש שכתבו דכיון דחשיב משקה נפטר בברכת בפה"ג^{טז}.

שינוי מקום בו

י. והנה כשאוכלו בדרך הביתה לכאורה יש לו דין הולכי דרכים דאין שייך בהם שינוי מקום^י ולכן אפי' אם התחיל לאכול בחדר המדריגות בבנין ואח"כ יצא לרחוב א"צ ברכה ראשונה מחדש, אלא דכשמגיע לביתו באמצע אכילת האיגלו לכאורה צריך לברך ברכה ראשונה מחדש, וכן אם התחיל לאכול בבית שמתקיים בו החומש סעודה ולא התכוון מיד ללכת הביתה^{יב} ובאמצע אכילת האיגלו הוצרך ללכת הביתה עם אביו לכאורה כשיוצא מחוץ לבנין צריך ברכה ראשונה מחדש, אלא דאם נכנס

טו. עיין ספר שערי הברכה (פ"ח סכ"ט) דכתב דאינו פוטר גלידה אפי' למ"ד דלגבי ב"א חשיב כמשקה מ"מ יין פוטר רק דבר המשמש כמשקה, ולכאורה ה"ה לענייננו.

טז. שו"ת אור לציון (ח"ב הערות פ"ב), שו"ת באר משה (ח"א סי' י"א).

יז. כמבואר בס' קצ"ח ס"ד.

יח. דאם נתכוון מיד ללכת לביתו כתבו הכף החיים (סקט"ו) ובאגרות משה דחשיב הולכי דרכים אם התחיל בבית על דעת להמשיך אח"כ בדרך.

מטרה לעשות ב' כלים שכל ילד יהיה לו שפופרת לאכול ממנו ובאופן זה אסור.

יד. דאע"ג דיל"ע אי מיקרי שהיה לפניו על השולחן דהרי אינו מונח על השולחן ובד"כ אינו מונח האיגלו אפי' בסלון אלא ליד פתח הבית, וכן יש לדון אי מיקרי שהיה דעתו ע"ז האם כיון דהדרך ליתן איגלו לילדים הוי כאילו נתכוון לכך בברכת השהכל, ומ"מ יש לפטור מטעם דעת בעה"ב דדוחק לומר דכיון דהאיגלו לא נועד לשתותו שם אלא מיועד בעיקר לקחתו הביתה אין מיקרי דעת בעה"ב דכיון דמיועד גם למי שרוצה לשתותו שם לכן נפטר בברכת השהכל שבירך קודם לכן.

לביתו או כשיוצא מהבנין תוך כדי מציצת האיגלו יל"ע אם נחשב כאכילה אחת דא"צ ברכה ראשונה או דנחשב כאכילה נפרדת וצריך ברכה ראשונה י"ט.

ריסוק והפשרת האיגלו

- יא. אסור לשבר ולרסק הקרח שבתוך האיגלו כדי להפכו למשקה.²
יב. להוציא איגלו קפוא מן המקפא בשבת כדי להפשרם לכתחילה יש מקילין ויש מחמירין כא.

'חומש' סעודה' בהלכה

והנה בריסוק איגלו סברת רש"י שדמי למלאכה וודאי שייך וא"כ לדינא וודאי אסור ויש לדון מצד סברת משקין שזבו וסברת בעה"ת דהוי נולד אי שייך גם באיגלו או דילמא דווקא שלג וברד דהדרך לשותותו כשהוא משקה א"כ חשיב שעשה כאן משקה אבל איגלו שהדרך לאכלו כשהוא קפוא אפשר לא חשיב שעשאו משקה.

כא. דנו הפוסקים אי באופן שאינו מניחו כנגד התנור אלא רק מוציאו מהמקפא והוא נמס מאליו אם אסור לדעת הרמ"א, דהנה השבט הלוי (ח"ז סי' מ') כתב דגם לרמ"א אינו נאסר אלא בקעביד איזה מעשה שיהיה נולד וכ"כ בספר דברי יציב (ח"א סי' קנ"ט), אמנם בשש"כ פ"י ס"ג כתב דלא ישים לכתחילה קוביות קרח לתוך כוס ריקה ע"מ להפשרם, והנה הגרש"ז אורבך (הובא בשש"כ פ"י ס"ה ובהערה ט"ז) כתב גבי חלב דמותר להקפאו ולהפשרו דלא דמי למים דכיון דאין רגילים לאכלו כשהוא קפוא א"כ תמיד שם משקה עליו ועיין בספר מאור השבת סי' י"ג סמ"ד דה"ה לכל בקבוקי השתיה דאין רגילים לאכלן כשהוא קפוא ואין זה שייך לענינינו דבאיגלו הלא וודאי הדרך לאכלו כשהוא קפוא.

יט. דהנה המשנ"ב בסקל"ט דאיירי כשיוצא והמאכל בידו ואוכל תוך כדי הילוכו כתב דכל נגיסה במאכל נחשבת כאכילה נפרדת ואם שינה את מקומו צריך לברך מחדש, ולכאורה ה"ה הכא, ועיין בספר מעשה איש בהנהגות החזו"א בשם הגר"ח קנייבסקי שפעם יצא עמו מהבית והיתה לו סוכריה בפיו ואמר לו שזה שינוי מקום וצריך לברך מחדש וכן כשחוזרים שוב צריך לברך אפי' מאה פעמים, אמנם באגרות משה (ח"ב סי' נ"ז) האריך להוכיח דכל זמן שהוא בפיו הר"ז נקרא אכילה אחת, וכ"כ בספר שלמי ברכה (עמ' תקצג) בשם הגרש"ז א.

כ. בגמ' שבת נא: תניא אין מרסקין לא את השלג ולא את הברד בשבת וכו', וכן נפסק בשו"ע סי' שכ ס"ט, ובטעם האיסור נאמרו כמה מהלכים בדברי הראשונים, רש"י שם כתב שהאיסור הוא משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שבורא המים הללו, הרשב"א והר"ן כתבו שהאיסור הוא מכלל הגזירה של משקין שזבו ואסור משום גזירה דשמא יסחוט פירות, ובספר התרומה (סי' רל"ה) כתב דהאיסור הוא משום נולד משום דנשתנה מאוכל למשקה ולכן הוה מוקצה, (והוה כנולד שלא היה מעולם דאסור אף בשבת),

יג. אם הפשיר מאליו ונעשה משקה מותר לשתותו ואין לחשוש משום איסור נולד^{כב}, ויש מי שכתב דאם יש לו אחר יש להחמיר ויש לדון בזה ועיין בהערה^{כג}.

יד. בדיעבד אם ריסקן, אם אין לו איגלו אחר יש להקל לשתותו^{כד}, ואם יש לו איגלו אחר יש להחמיר^{כה}, ואם בתחילת השבת היה משקה והוקפא באמצע השבת וחזר והפשיר בכל אופן יש להתיר^{כו}.

'חומש' פעודה' בהלכה

כד. דהנה אי טעם האיסור הוא משום איסור מוליד א"כ יש לדון רק מצד מעשה שבת וכיון דהוי דרבנן א"כ בריסק בשוגג אין לאסור מצד מעשה שבת ובריסק במזיד לכאורה אסור אמנם הפנים מאירות (ח"א סי' פ"ד) כתב דאין לאסור בדיעבד מדין מעשה שבת ואע"פ דבכל איסור דרבנן שעשה אותה במזיד אסור ליהנות ממנו בשבת הכא כיון דלאו מלאכה גמורה הוא, וכן בתהילה לדוד (סי' ש"ח סקל"ז) כתב דמטעם הנאה ממלאכת שבת אין לאסור, ולענין נולד הרי פסק המשנ"ב בסי' ש"ח (סקי"ז) דבדיעבד אין לאסור.

כה. הנה בשש"כ (פ"י הערה י') כתב דהא דהתיר המשנ"ב בדיעבד היינו בפשטיד"א אבל בהפשרת קרח אם יש לו מים אחרים לא ישתה לכתחילה וא"כ לכאורה ה"ה לענינינו ביש לו איגלו אחר.

כו. באגלי טל (מלאכת דש אות ל"ז) כתב דמ"מ אם באמצע השבת נעשו כפור וחזרו ונימוחו דמותר דכמו שאין מוקצה לחצי שבת ה"ה דאין נולד לחצי שבת, ויש לדון אי גם להיפך לפי דעת האוסרים להקפא בשבת אם כבר היה קפוא ונפשר יהיה מותר לחזור ולהקפאו מטעם דאין נולד לחצי שבת (ושמעתי מהרה"ג ר' אהרן נחמן דיש לחלק דרך

כב. דהרי דהרי נתבאר דהרבה פוסקים מתירין בדיעבד אפי' בריסקן ואפי' להמג"א דמחמיר הרי השבט הלוי (ח"ז סי' מ') כתב דגם לרמ"א אינו נאסר אלא בקעביד איזה מעשה שיהיה נולד וכ"כ בספר דברי יציב.

כג. בשש"כ כתב דאם הניח גושי קרח בתוך כוס ריקה ע"מ להפשרים טוב יעשה אם ימנע להשתמש בהם אם יש לו מים אחרים לשתיה, ולכאורה ה"ה לענינינו, והנה היה צד לומר דדווקא כשמוציאו ע"מ להפשיר אבל בנידון דידן של עשה שום פעולה ואינו מתכוון כלל שיהיה משקה מותר, וכן נסתפק בזה בספר מאור השבת (סי' י"ג הערה כ"א), אמנם שמעתי מהגרמ"ד וטענשטיין דכיון דנאסר משום נולד א"כ ה"ה בנידון דידן, ועוד יש לדון בזה דהנה בספר "סוגיא דמוקצה" (פ"ב סי"ח וסי' ו' אות ד') האריך להוכיח דדווקא שלג וברד דהדרך לשתותו כשהוא משקה א"כ חשיב שעשה כאן משקה אבל גלידה וקרטיב שהדרך לאוכלו כשהוא קפוא לא חשיב שעשאו משקה, ויש לדון אם איגלו דומה לקרטיב כיון שהדרך לאוכלו כשהוא קפוא וא"כ ליכא בזה איסור נולד או דכיון דאפשר לשתותו גם בתור משקה דמי לשלג וברד, ומסתבר כצד השני וכן שמעתי מהגרמ"ד וטענשטיין.

פרק כה ◇ חלוקת מיני מתיקה ודיני האיגלו

זו. אם מרסק קצת את הקרח רק כדי שיהיה "ברד" לכאורה ג"כ אסור^{יז}, אבל אם רוצה רק לחלקו לחתיכות קטנות של קרח מותר^{יח}.

זז. אם חלק מהקרח הוא נמס ונעשה משקין יש מתירין לרסק את כל האיגלו ולעשותו משקה^{יט} ולכן בדיעבד וודאי מותר וכן קטן וודאי יכול לעשות כן לכתחילה^ל.

זי. בשעת אכילת האיגלו מותר לרסק בשיניו כיון שהוא דרך אכילה^{לא}.

יח. וכן מותר למצוץ את המשקה של האיגלו מתוך הקרח ועיין בהערה^{לב}.

'חומש' סעודה' בהלכה

יש להוכיח דס"ל להמשנ"ב היתר של דבר מועט מהא דפסק המשנ"ב בסי' ש"ח סקק"ה דמותר להחם הפשטידא אע"פ שהשומן זב מאליו משום דדבר מועט הוא.

כט. כן מביא המשנ"ב (סקל"ד) דיש מתירין אפי' לרסק בידים לתוך הכוס והטעם דכיון שנתערב במה שבתוך הכוס ואינו בעין לא גזרו בו כלל.

ל. כן שמעתי מהגרמ"ד ווטענשטיין דבקטן יש לסמוך לכתחילה על שיטה זו.

לא. מאור השבת (ח"ג סי' י"ג סל"ז).

לב. דהנה מצד מציצה לכאורה אין לאסור דהנה הרמ"א בסי' ש"כ (ס"א) הביא ב' דעות במציצת ענבים ושאר דברים דלדעת השבלי הלקט מותר למצוץ אפי' ענבים משום דאין דרך סחיטה בפיו ולכן לא גזרו ולדעת הגה"מ אפי' בשאר דברים כגון שנתן בשר במרק ופת ביין ומוצץ אותם אסור, ופסק המשנ"ב (סקי"ב) דבזיתים וענבים יש להחמיר ובשאר דברים אין להחמיר, וא"כ הכא דליכא כאן איסור דאורייתא דהרי מיירי רק בקרח א"כ וודאי דא"צ להחמיר, והנה הב"ח כתב דהמחמיר גם בשאר דברים תבוא עליו ברכה וכן פסק השוע"ה (ס"ב)

במשקה שייך לומר בו דאין נולד באמצע שבת כיון שכבר היה משקה בתחילת השבת וא"כ אותו מציאות שהוא עכשיו כבר היה בתחילת השבת משא"כ בהקפאה דזה דבר חדש אף שהיה קפוא בתחילת השבת אין זה נקרא דהמציאות שהוא עתה היה בתחילת השבת).

כז. דמסתבר ד"ברד" הוא משקה אע"פ שהוא סמך ועב.

כח. דהנה הב"י כתב דמותר לשבור חתיכה מן הקרח ואפי' אם יזובו קצת מים עי"ז וא"כ הוה פסי"ר אפ"ה מותר כיון דדבר מועט הוא וגם אינו מתכוון וגם הולך לאיבוד, וכן נפסק בשו"ע סי' (ש"כ ס"י), וא"כ לכאורה ה"ה בעניינינו אם הוא רוצה רק לחתכו לחתיכות קטנות אפי' אם הוא פסי"ר דיצא עי"ז משקה מן הקרח יש לדון להקל כיון דהוא דבר מועט ואינו מתכוון, אמנם הטעם השלישי שהולך לאיבוד לא שייך באיגלו ויש לדון אי התיר הב"י דווקא כשאכא כל הג' טעמים להתיר או כל טעם לבד מספיק, וכן יש לדון דהנה המשנ"ב בסקל"ב הביא דין זה של הב"י דמותר לשבור הקרח אבל הביא רק הטעמים משום דאינו מתכוון ומשום דהולך לאיבוד ולא הביא טעם זה של דבר מועט, אמנם לכאורה

יז. לרסק בידיו בשעת אכילת האיגלו אם מטרנו הוא כדי שיוכל הקרח לצאת מותר^{לז}, ואם כוונתו הוא כדי שיהיה משקין אסור, ואם חלקו הוא כבר משקה יש להתיר לקטן^{לי}, ומותר לדחוף את הקרח מסוף השפופרת כדי להעלותו ולקרבו אל פי השקית^{ליה}.

ב. מותר לשתות איגלו קפוא אפי' אם הוקפא בשבת^{לי}.

דין השפופרת לאחר גמר האכילה

כא. לאחר גמר האכילה הרי השפופרת הריקה הוא מוקצה כדין שברי כלים ומ"מ כל זמן שהוא בידו מותר לטלטלו אח"כ עד האשפה^{ליז}.

כב. אין צריך לשים את השפופרת בגניזה אפי' אם כתוב עליו "לשבור לפני שבת"^{ליח}.

ברכה אחרונה עליו

כג. אם הוא משקה ואינו קפוא צריך לשתותו בבת אחת כדי שיהא מחוייב וודאי בברכה אחרונה, ואם אינו שותה בבת אחת אינו מברך ברכה אחרונה ובאופן זה לכתחילה לא ישתה את האיגלו בשיעור שיהיה

לו. **דהנה** לדעת הגרשו"א דכתב דלדעת סה"ת מותר להקפיא פשיטא דבדיעבד מותר, ואפי' לדעת הדובב מישרים דלכו"ע אסור להקפיא בשבת י"ל דמיירי רק בהקפאת מים די"ל דמים קפואים לא חשיבי משקה ולכן לכו"ע הוי נולד אבל שאר משקין אפשר דגם כשהן קפואין חשיבי משקה ולא הוי נולד.

לז. **כמו** שנתבאר לעיל הערה ו' דאם כשנכנס לידו לא היה מוקצה יש להתיר לטלטלו כל זמן שהוא בידו.

לח. **ספר** גנוזי הקודש (פי"ב ס"ד), כיון דאין הכוונה ללמד איזה הלכה אלא רק הודעת זהירות, וכ"כ הגרשו"א בספר הליכות שלמה (פ"כ הערה 72).

ובכף החיים (סקי"ב), ועיין בפסקי תשובות סי' ש"כ הערה 44 דנסתפק אי גם במציצת משקה מתוך הקרח ג"כ יש להחמיר לדברי המחמירין, אמנם מסברא נראה דא"צ להחמיר, וכ"כ בספר מאור השבת שם.

לג. **כמו** שנתבאר לעיל הערה כו דאפי' אי הוה פסי"ר שיוזבו קצת מים מותר כיון דדבר מועט הוא.

לד. **כמו** שנתבאר לעיל הערה כז דיש מתירין לרסק לתוך הכוס שיש בו משקין ולכן לקטן יש להתיר.

לה. **מאור** השבת שם, כיון דאין כוונתו לרסקו אז וכיון דאינו פסי"ר שימות דמותר מטעם אינו מתכוון.

כזית בכדי אכילת פרס שלא יכנס לספק ברכה אחרונה לט, ויש לדון בזה האם שייך שישתה בשיעור רביעית דכיון דשותה ע"י שפופרת דקה א"כ הוא שותהו בשיעור גדול יותר משיעור רביעית, עיין בהערה^מ.

כד. אם נעשה קרח יש לדון אי דינו כמשקה ושיעורו הוא רביעית בכדי שתיית רביעית וא"כ וודאי דלא שייך שיאכל שיעור ברכה אחרונה או דינו כמאכל ואם אכל כזית בכדי אכילת פרס חייב בבורא נפשות ועיין בהערה^{מא}, ויש שכתב דאפי' אם דינו כמשקה יכול לברך עליו ברכה

'חומש' סעודה' בהלכה

לט. דמשקה שיעורו לענין ברכה אחרונה הוא רביעית אלא דכיון ד"א דמשקה הוא בכזית לכן לכתחילה לא יאכל כזית ופחות מרביעית תוך כדי אכילת פרס, והנה שיעור רביעית להגר"ח נאה הוא 86 סמ"ק (וסימנך "כוס" בגי') ולהחזו"א 150 סמ"ק (וסימנך "כוס הגון" בגי'), ונקטו הפוסקים כשיעור הקטן, ולכן משקה האיגלו אע"פ שאין בו רביעית של שיעור החזו"א מ"מ יש לו רביעית של שיעור הגר"ח נאה וא"כ יש לו שיעור של ברכה אחרונה, אלא דנחלקו הפוסקים אי שיעור שתיית הרביעית הוא בכדי שיעור שתית רביעית או רק בשיעור בכדי אכילת פרס, דהמשנ"ב בס"י ר"י סק"א ובשעה"צ סק"ב כתב שלשיטת המחבר שיעורו הוא בכדי רביעית, והביא דעת הגר"א ששיעורו הוא כזית בכדי אכילת פרס וכן פסק השו"ע הרב בסדר בה"נ פ"ח ס"ו, וספק ברכות להקל דרק בכדי שתיית רביעית מחוייב בב"א וא"כ צריך לשתותו בכדי שיעור רביעית כדי שיתחייב וודאי בברכה אחרונה.

מ. אמנם אפשר לומר דכיון דבשותהו דרך שפופרת הדרך לשתותו ביותר זמן א"כ אפשר דדינו כשתיית טיי' וקאווע דיש פוסקים (עיין משנ"ב ס"י ר"י סק"א) דכתבו

מא. הנה השו"ע הרב (בסדר ברכת הנהנין פ"ח ה"ח ובלוח בה"נ פ"ב ה"ח) כתב דמשקה שנקרש עד שראוי לאכילה יצא מתורת משקה ודינו כאוכל ומקורו הוא לכאורה מהרמב"ם הל' טומאת אוכלין פ"ט ה"ב דכתב הרוטב והגריסין והחלב שקרשו הרי הן כאוכלין, וכ"כ בערוך השולחן (ס"ו ר"ב ה"ט) דכמו דתנן בפ"ג דטהרות הרוטב וכו' כיון שקרשו חשיבי כאוכלים כמו"כ לענין ברכה אחרונה דאם נקרשו המים ואכלן בקרישותן צריך לברך ב"א על כזית וכה"ג בשארי משקין דלא שייך לחלק בין טומאה לשארי דברים וכן נ"ל דהאוכל שלג או ברד או כפור וגליד ונהנה מזה כגון שהוא צמא וכיו"ב צריך לברך ב"א על כזית, ועיין בשערי הברכה פ"ד הערה י' שהביא עוד אחרונים דס"ל דדינו כמאכל, ולכאורה לפי"ז לענינינו באיגלו דינו כאוכל ואם אכל כזית

אחרונה דמשקה קרח כיון דדרך לשתותו מעט מעט דינו כשתיית טיי' וקאווע דכתבו כמה פוסקים דאפי' בשיעור גדול יותר מברך ברכה אחרונה^{מב}, ולכן לכתחילה ישתה משקה או יאכל מאכל שברכתו האחרונה בורא נפשות ויפטרנו, ואם אין לו לא יברך בורא נפשות על האיגלו^{מג}.

כה. אם האיגלו הוא במצב של "ברד" מסתבר דדינו כמשקה לגבי ברכה אחרונה.

כו. אם חלק מן האיגלו הוא קרח וחלק מן האיגלו הוא משקה לדעת הפוסקים דדין הקרח כמאכל לכאורה לא מצטרפין לשיעור רביעית ואינו מברך בורא נפשות^{מד}, ויש מי שכתב לכתחילה אין לשתותו כשיחד יהיו כשיעור^{מה}.

ממים דינם כמשקה, וא"כ נמצא לפי אחרונים אלו איגלו יהיה דינו כמשקה, אלא דיש לדון דבספר יביע אומר שם גבי גלידה ביאר דדינו כמשקה כיון דאינו לועסו בשיניו ולפי"ז יש לדון דאפשר דאיגלו שהוא קרח כיון דלועסו בשיניו א"כ דינו כאוכל, והדברים ארוכים.

מב. כן הביא בשערי הברכה (פ"ד הערה מ"ב) בשם הגר"ש וואזנער עפ"מ ש"כ המשנ"ב סי' ר"י סק"א דכתב דלענין שתיית טייא וקפה שהדרך לשתותו כשהוא חם וקשה לשתותו בלא הפסק כדרך שאר משקין כי אם מעט מעט יש מח' רבה בין הפוסקים אם צריך לברך ב"א וכו' ומנהג העולם שלא לברך מ"מ יש שנהגו לברך.

מג. דהרי המשנ"ב כתב שמנהג העולם שלא לברך ומלבד זה היכא דאין שותתו בבת אחת אלא עושה הפסקות ביניהם אין שייך סברא זו.

מד. דהמשנ"ב בשם החיי אדם נסתפק רק ברוטב של המאכל שאז כיון דע"י המאכל נשתנה ברכתו לברכת המאכל אז

בכדי אכילת פרס מחוייב בברכה אחרונה, אמנם יש לחלק דבאיגלו דווקא אם אוכלו באופן שמוציא בפיו את הקרח ממנו אז חשיב אכילה אבל אם אוכלו באופן שמוציא את המשקה מתוך הקרח אפשר דכה"ג חשיב משקה, וכ"מ בשו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' ק"י, וכן י"ל דאפשר דהרמב"ם מירי דווקא בחלב וכדו' שקרש אבל שאר משקין קפואין דינם כמשקה וכ"כ בשו"ת אור לציון (פ"ד סי' ט) ולמד כן מהרמב"ם (פ"ט ה"ה) ששמן ודבש שקרשו דינם כמשקה וחלב שקרש דינו כאוכל, ועיין בשו"ת חת"ס (או"ח סי' פ"ט), ועיין בספר שערי הברכה (שם) ובזאת הברכה (עמ' 44) לענין גלידה וכדו' שהביאו בשם הגר"ש אלישיב ועוד פוסקים דדינו כמשקה וכ"כ בבאר משה ח"א סי' י"א, וכן פסק הגר"ע יוסף בספר יביע אומר ח"ה או"ח סי' י"ט ובספר ילקוט יוסף סי' קע"ז הערה י', ועיין בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' קיד) דכתב דאפי' לדעת הסוברים דגלידה דינו כאוכל מ"מ דווקא גלידה וכדו' שעשוי מתערובת חומרים שונים וביניהם אוכלין אפשר דדינו כאוכל אבל קרח שמורכב רק

אם עדיף לברך ברכה אחרונה על מה ששתה קודם שתיית האיגלו

כו. יש לדון באופן שהילד צריך לברך בורא נפשות על מה ששתה בחומש סעודה ועכשיו רוצה לשתות את האיגלו בדרך, האם עדיף יותר לברך בורא נפשות ואח"כ לברך שהכל על האיגלו או דכיון דאינם טעונים ברכה לאחריהם במקומם א"כ יברך בורא נפשות אחר שישתה האיגלו בדרך מ'.

חומש
סעודה
בהלכה

אופן יתחייב בברכה ראשונה א"כ וודאי דיברך בורא נפשות קודם שתיית האיגלו דהרי אין כאן ברכה שאינה צריכה דהרי בכל אופן יברך שהכל על האיגלו ובכל אופן לא יברך בורא נפשות עליו, ובאופן שהולך לשתות את האיגלו באופן שהוא ספק אם יצטרך לברך עליו בורא נפשות כגון כשהוא קרח כמו שנתבאר לעיל ומכוח ספק אינו מברך אז יש לדון מתי יברך ברכה אחרונה על מה ששתה משקין קודם לכן דמצד אחד אפשר דיש כאן חשש שמא ישכח לברך ב"א דדווקא אם ממשיך לאכול דבר שצריך ברכה אחרונה ליכא החשש אבל הכא דמכוח ספק א"צ ברכה אחרונה על האיגלו ששותה עכשיו א"כ חיישינן שישכח אח"כ לברך בורא נפשות על מה ששתה מקודם לכן או דילמא כיון שממשיך בדרך בשתיית האיגלו ויש כאן צד שצריך ברכה אחרונה א"כ ליכא חשש שמא ישכח ואדברא אפשר דעדיף שיברך אחר שתיית האיגלו וכך לפי הצד שהאיגלו צריך ברכה אחרונה א"כ גם הוא נפטר בברכה אחרונה, וכן יש לדון באופן דמתחיל לשתות האיגלו במקום החומש סעודה וממשיך לשתותו בפיו דנתבאר דבכה"ג אפשר דלא צריך לברך שהכל וא"כ אפשר דהוי ברכה שאינה צריכה אם יברך

יש צד לומר שמצטרף, אבל לענינינו אין שייך ספק זה.

מה. עיין במגילת ספר (סי' י"ז סק"ה) שהביא בשם האגרות משה (או"ח ח"א סי' ע"ה) דבגמ' יומא דף פ"א מבואר דהטעם דאין מצטרפין משום דלא שוו בשיעוריהו וא"כ כיון דיש שפוסקים דגם משקה שיעורו כזית ולפי צד זה הם מצטרפין כיון דשוו בשיעוריהו א"כ אף דבדיעבד אין מצטרף כיון דיש שפוסקים דאין שיעורן שוה מ"מ לכתחילה צריך לחשוש שלא לאכול אוכלין ומשקין שביחד הם כשיעור וכל אחד הוא פחות משיעור.

מו. הנה באופן שהאיגלו הוא משקה ואינו קרח וכוונתו לשתותו בפעם אחת באופן דוודאי יהיה צריך ברכה אחרונה על האיגלו א"כ לא יברך עכשיו אלא לאחר שתיית האיגלו ואע"פ שמתכוון לשתות האיגלו בחוץ דהרי ברכת בורא נפשות אינו צריך שיהיה במקומו ואין כאן חשש שמא ישכח לברך ב"א שהרי ממשיך לאכול דבר הטעון ברכה אחרונה, ובאופן דהולך לשתות האיגלו באופן דוודאי לא יצטרך לברך בורא נפשות וגם הולך לשתותו בחוץ באופן שבכל

אכילתו באמצע הסעודה

בח. אם רוצה לאכול באמצע הסעודה, אם הוא משקה ואינו קרח לכאורה דינו ככל המשקין דאינן טעונין ברכה בסעודה, ואם הוא קרח אף די שכתבו שדינו כמשקה וא"צ ברכה תוך הסעודה^{מז} מ"מ נקטו הפוסקים דטעונין ברכה תוך הסעודה^{מח}.

חומש
סעודה
כהלכה

קעה

מח. שבט הלוי (ח"א סי' ר"ה), ועיין בספר שערי הברכה (פ"ח הערה כ"ד) ובזאת הברכה (פ"ח הערה 12) שהביאו כן בשם הגרש"ז אוירבעך, וכ"כ הגרש"ק גרוס בספר אורח כהלכה עמ' קצח.

מקודם בורא נפשות ואח"כ יחזור ויברך שהכל, ויש לדון בזה. מז. שו"ת אור לציון (ח"ב הערות פ"ב), שו"ת קנין תורה (ח"ד י"ט-כ), ילקוט יוסף (סי' קעז הערה י').

פרק כו

דין שכח לברך ברכה אחרונה

בדבר שברכתו מעין ג'

א. אם אכל מזונות או פירות מז' מינים או שתה יין וכבר יצא ממקומו ושכח לברך ברכה אחרונה ועדיין לא עבר שיעור עיכול י"א דלכתחילה יחזור למקומו ובמקום טורח יש להקל לברך במקום שנזכר^ב י"א דא"צ לחזור למקומו הראשון ויברך במקום שנזכר^ג.

ב. אמנם אם במקום שנזכר יש אצלו מאכלים או משקין שברכתן האחרונה מעין ג' א"צ לחזור למקום הראשון אלא יברך עליהם ברכה ראשונה

לכתחילה יחזור למקומו, והטעם דבמקום טורח יש להקל כתב משום ספק ספיקא דשמא אין טעון ברכה לאחריו במקומו ושמא הלכה דביצא בשוגג א"צ לברך, וכן מבואר בדברי התורת חיים (ס"קע"ח סק"ח) דכתב בדעת המג"א דאע"פ שיצא צריך לכתחילה לחזור למקומו.

ג. הנה הרעק"א הקשה על המג"א דכיון דא"צ לחזור למקומו דספק דרבנן לקולא א"כ לא שייך ביה לקיבעא קמא הדר וא"כ יצטרך ברכה ראשונה כשאוכל אח"כ, נמצא מבואר מדבריו דלמד בדרי המג"א דלכתחילה יברך קודם שיצא ממקומו אבל אם כבר יצא א"צ לחזור למקומו כיון דספיקא דרבנן לקולא, ואמנם התורת חיים (שם) לפי שיטתו דאע"פ שיצא צריך לכתחילה לחזור

א. עיין בסוף פרק זה כמה זמן הוא שיעור עיכול.

ב. הנה בסי' קע"ח (ס"ה) מבואר דנחלקו הפוסקים אי מיני דגן וז' מינים טעונים ברכה במקומן, וכתב המג"א (ס"ק יב) דלכתחילה יחמיר לברך במקומו וכן לענין שינוי מקום א"צ לברך על כל ז' המינים וכמ"ש ס"ב דספק ברכות להקל, ויש לדון במש"כ המג"א דלכתחילה יחמיר לברך במקומו האם כוונתו רק דלכתחילה יברך קודם שיצא ממקומו אבל אחר שיצא ממקומו א"צ לחזור או דאפי' אם יצא לכתחילה יחזור למקומו, ומדברי הפמ"ג דפסק בסי' קפ"ד (משבצ"ז סוסק"א) דלכתחילה יחזור למקומו ובמקום טורח יש להקל לברך במקום שנזכר מבואר דלמד בדעת המג"א דאפי' אם יצא

חומש
סעודה'
בהלכה

במקום שנמצא^י וכשיברך אחריהם ברכה אחרונה מעין ג' או יפטור בברכה אחרונה גם מה שאכל במקום הראשון ושפיר יהא ברכה במקום האכילה.

ג. וכן אם כבר אכל או שתה במקום שנזכר מאותן מאכלים או משקין שאכל או שתה במקום הראשון א"צ לחזור למקום הראשון אלא יברך במקום שנמצא כשסיים אכילתו^י.

ד. אפי' אם נזכר שלא בירך ברכה אחרונה במקום הראשון על יין של הקידוש מ"מ יברך במקום השני שאוכל הסעודה ברכה אחרונה כיון שאין שייך לסעודה^י.

ה. אם נזכר בביתו שלא בירך על הגפן בחומש סעודה וצריך ממילא לקדש בביתו יברך על הגפן אחר קידוש כדי לפטור בברכה האחרונה את היין ששתה בחומש סעודה וא"כ נחשב ברכה אחרונה במקומו ואינו צריך לטרוח לחזור^י.

ו. אפי' אם אכל מיני מזונות שהם ספק פת או פת הבאה בכיסנין^י במקום הראשון ושכח לברך ברכה אחרונה ושינה מקומו באופן שאינו חוזר למקומו יברך במקום השני אפי' אם הולך לאכול שם את הסעודה ואפי'

דרכ באוכל מזונות ומיד אח"כ אוכל הסעודה באותו מקום הוי הכל כסעודה אחת והוא כעשה קידוש על הפת ולכן נפטר יין הקידוש בברהמ"ז אבל אם אוכל הסעודה במקום אחר א"כ אין קשר בין הקידוש להסעודה.

ז. ואין זה ברכה שאינה צריכה מה שמברך אחר כוס של קידוש דהרי ממילא נתחייב בברכת על הגפן ולכן עי"ז שמברך על הגפן על היין שמקדש בבית הוי ברכה במקומה, ואף דעי"ז יצטרך לברך על יין שבסעודה מ"מ אין זה ברכה שאינה צריכה כיון שיש לו סיבה לברך על הגפן אחר יין הקידוש כדי שברכת על הגפן דממילא מחויב לברך יהיה במקומה.

ח. שפסק המשנ"ב בסי' קע"ו שאם אוכל

למקומו כתב דאינו מבין קושיית הרעק"א דכיון שכתב המג"א שיש להחמיר גם בז' המינים לברך במקומו א"כ אדרבא אין נפק"מ מפני מה חוזר למקומו סוכ"ס לקיבעא קמא הדר, ומדברי השע"צ (סקל"ט) דהביא קושיית הרעק"א לכאורה משמע דס"ל כהרעק"א דא"צ אפי' לכתחילה לחזור למקומו.

ד. דכיון שהסיח דעתו מלאכול וכן לא היה דעתו עליהם במקום הראשון א"כ יכול לאכול במקום שנזכר אפי' המאכלים שאכל במקום הראשון ולברך ברכה ראשונה.

ה. ספר הברכה ומקומה (סי' ט' פרק ד').

ו. דכיון דלא עשה קידוש על הפת אלא על המזונות לכן אין לקידוש שייכות לפת,

'חומש' סעודה' בהלכה

אם נזכר באמצע סעודתו בבית שלא בירך ברכה אחרונה צריך לברך אם עדיין לא עבר שיעור עיכול^ט, ומסתבר דאם הוא עדיין קודם סעודה עדיף שיאכל מזונות גם במקום השני ויברך ברכה אחרונה לפטור גם מה שאכל במקום הראשון^י.

ז. אם שכח לברך מעין ג' ורצה לאכול במקום שנזכר מין אחר שמברך עליו מעין ג' ולברך אח"כ ברכה אחרונה ולכלול את שניהם כגון ששכח לברך על המחיה ורוצה לאכול במקום שנזכר פירות מז' מינים ולברך ברכת מעין שלוש ולכלול על המחיה ועל העץ, לא מהני שיחשב ברכה במקומו לגבי ברכת על המחיה^י, ולכן אם רוצה שיהיה ברכה במקומה א"כ אפי'

'חומש' סעודה' בהלכה

לברך ב"א דכיון דאז אינו נחשב לסעודה אחת א"כ אין שייך לומר דהוה ברכה שאינה צריכה.

מיד את הסעודה במקום זה לא יברך ב"א, אלא דאם אוכל הסעודה במקום אחר נתבאר דיברך ב"א.

י. **דאף** דפסק המשנ"ב דאינו מברך ב"א על הפת הבאה בכיסנין שקודם הסעודה מ"מ הכא דממילא צריך לברך ב"א על מה שאכל במקום הראשון א"כ וודאי דיכול לברך גם על מה שאכל במקום השני ואין זה ברכה שאינה צריכה דהרי ממילא מברך ב"א וא"כ עדיף שיאכל מזונות גם במקום השני דאז יהיה הברכה האחרונה במקום האכילה.

ט. **דלכאורה** היה צד לומר שלא יברך ב"א דאפשר דהוא פת וא"כ אף דלכתחילה צריך לברך במקום הראשון משום דשמא אינו פת ואפשר דהוא דבר הטעון ברכה במקומו כיון שהוא מין דגן אמנם בדיעבד כשכבר ממילא לא יברך ברכה במקומו היה אפשר לומר דכיון דאי היה אוכל המזונות במקום הסעודה לא היה מברך ב"א כדפסק המשנ"ב בסי' קע"ו כיון דלצד דהוה פת נפטר בברהמ"ז א"כ ה"ה כשלא בירך במקום הראשון ורוצה לברך עכשיו ב"א במקום הסעודה על מה שאכל במקום הראשון לא יברך ב"א כיון דלצד דהוה פת נפטר בברהמ"ז, אמנם כתב בוזאת הברכה (פרק ט' הערה 3) בשם הגרש"ז א דהא דאינו מברך ברכה אחרונה על פת הבאה בכיסנין קודם הסעודה הוא דווקא אם הוא אוכל באותו מקום דאז נחשב הכל כסעודה אחת ולכן לא יברך ב"א דהוה ספק ברכה שאינה צריכה אבל אם אוכל במקום אחר צריך

יא. **אשל** אברהם מבוטשאטש (סי' ר"ח סי"ב), ועיין בספר בירורי סוגיות סי' ר"ח (זי) דכתב ע"ז דתלוי בחקירה ביסוד חיוב ברכת מעין ג' על כמה מינים די"ל דהן ברכות חלוקות אלא שאמרו חכמים שיכולין לכלול אותן בברכה אחת או דילמא דברכת מעין שלוש על ג' המינים הן ברכה אחת אלא שחז"ל קבעו לכל מין ומין נוסח הזכרה בתוך הברכה וא"כ לצד זה מסתבר מאד דנחשב ברכה במקומו ומדברי הא"א מבואר כצד הראשון.

אם כבר אכל במקום השני פירות מז' מינים לכתחילה יברך שם רק על העץ ואח"כ יחזור למקום הראשון לברך על המחיה^{יב}.

בדבר שברכתו בורא נפשות

ח. אם אכל מאכלים או שתה משקין שברכתן האחרונה בורא נפשות ושכח לברך לכו"ע יברך במקום שנזכר אם עדיין לא עבר שיעור עיכול וא"צ לחזור למקום שאכל ושתה^{יג}.

נזכר באמצע סעודתו שלא בירך ברכה אחרונה

ט. אפי' אם נזכר באמצע סעודתו שלא בירך ברכה אחרונה יברך אז ברכה אחרונה אם עדיין לא עבר שיעור עיכול מהאכילה הקודמת ובדבר שברכתו מעין ג' י"א דלכתחילה יחזור למקום הראשון, ובאופן זה פשוט דלא מהני מה שיאכל ממין זה באמצע הסעודה שיהא נחשב ברכה במקומה דהרי אינו מחוייב ע"ז ברכה אחרונה דנפטר בברהמ"ז^{יד}.

נזכר אחר ברהמ"ז שלא בירך ברכה אחרונה

י. אם נזכר אחר ברהמ"ז שלא בירך ברכה אחרונה, על דבר שאין ברכתו מזונות אם עדיין לא עבר שיעור עיכול מהאכילה הקודמת יברך עכשיו ברכה אחרונה אלא דבדרך כלל עד אז כבר עובר שיעור עיכול, ועל דבר שברכתו מזונות בכל אופן לא יברך ברכה אחרונה אחר ברהמ"ז דבדיעבד נפטר בברהמ"ז^{טו}.

יד. ולכאורה אפי' אי יכוון בפירוש בברכת מעין ג' דצריך ממילא לברך לפטור גם את מה שאכל בתוך הסעודה לא מהני שיהא נחשב ברכה במקומה דכיון דאוכלו בתוך הסעודה אין לו כלל חיוב של ברכה אחרונה.

טו. כן פסק המשנ"ב שם עפמ"כ בס"י ר"ח סקע"ה דבדיעבד ברהמ"ז פוטרת כל מיני מזונות, ולכאורה צ"ע דהרי לא נתכוון בברהמ"ז ע"ז, ולהלן יתבאר דבספר בירורי סוגיות סי' ר"ח מבאר דברהמ"ז כיון

יב. ספר וישמע משה להג"ר משה פריד (ס"ח) בשם כמה פוסקי זמנינו, ועי"ש שהביא מכמה מפוסקי זמנינו דחולקים ע"ז וס"ל דיברך רק במקום השני ויכלול שם על המחיה ועל העץ דכיון דאיכא ראשונים דס"ל דאינם טעונים ברכה במקומן א"כ הוי ספק ברכה שאינה צריכה, ולא מסתבר כן דכיון דרוצה לצאת לכתחילה לדעת כל הפוסקים אין זה נקרא ברכה שאינה צריכה.

יג. דלכו"ע אין טעונין ברכה במקומן כמבואר בס"י קע"ח ס"ה.

שכח לכלול אחד מהם בברכת מעין ג'

יא. אם אכל מזונות ופירות מז' מינים כשיעור שחייבים במעין שלוש והתחיל לברך ברכה אחרונה ולא הזכיר אחד מהם בפתיחה, י"א שיגמור הברכה על מה שהזכיר ואח"כ יברך ברכה אחרונה חדשה על מה שלא הזכיר^{טז}, וי"א שיחזור לתחילת הברכה (היינו על העץ וכדו') אבל לא יתחיל ברוך אתה ה'^{יז}, ובדיעבד אם לא הזכיר בפתיחה את כולם אם הזכירם בחתימה יצא י"ח ואם לא הזכיר את כולם בחתימה לא יצא וצריך לחזור ולברך ברכה אחרונה על מה שלא הזכיר^{יט}.

יב. אם אכל פירות מז' מינים ושתה יין ובברכה אחרונה הזכיר רק אחד מהם ושכח להזכיר את השני דינו כנ"ל, ואם הזכירו בתחילת הברכה אך בחתימה הזכיר רק אחד מהם ושכח להזכיר את השני, אם לא הזכיר על הגפן בברכה אחרונה יצא בדיעבד^י, ואם לא הזכיר על הפירות לא יצא בדיעבד^{כא}, ואפי' אם אכל ענבים^{כב}.

יג. אם אכל מזונות ושתה יין כשיעור ובירך על המחיה ושכח לכלול על הגפן, יש שכתבו דיצא כיון דבדיעבד על המחיה פוטרת יין^{כג}, אמנם להלכה כתבו הפוסקים דצריך לברך על הגפן^{כד}.

כ. כן פסק המשנ"ב סי' ר"ח (סקס"א) בשם החיי אדם (כלל נ' סי' ה'), והטעם משום דבדיעבד אפשר לסמוך על הי"א דא"צ להזכיר כלל על הגפן בחתימת הברכה.

כא. דהעיקר הוא חתימת הברכה כנ"ל.

כב. דאף דאם בירך על הענבים על הגפן יצא מ"מ זהו דווקא כשברכת על הגפן היה על הענבים אבל הכא ששתה גם יין א"כ מה שחתם בעל הגפן היה על היין ולא על הענבים א"כ לא היה החתימה כדבעי.

כג. כף החיים (סי' ר"ח סקע"ו), וכן פסק בבאר משה (ח"ד סי' כ"א), ובשבט הקהתי (ח"ה סי' מ"ד), וכ"כ בספר קרן ישי (ברכות מא) דבדיעבד נפטר היין בברכת על המחיה באכל מזונות ושתה יין מטעם דכיון

שהיא ברכה שכוללת גם מזונות אלא דתקנו חז"ל דיקצר בברכת מעין שלוש לכן כשבירך ברהמ"ז נפטרו אע"ג דלא כיוון להדיא כיון דבכלל מאתיים מנה הוי כמו שבירך ברכת על המחיה.

טז. שדי חמד (מערכת ברכות א' סק"כ).

יז. שו"ת מהרש"ג (ח"א סי' נ"ג), שבט הלוי (ח"ג סי' י"ח), ספר ברכת הנהנין (עמ' רל"ט).

יח. שדי חמד (שם), מהרש"ג (שם), שו"ת באר משה (סי' ד').

יט. דהעיקר הוא חתימת הברכה, עיין שערי הברכה (פי"ד סמ"א) ובזאת הברכה (עמ' 48) שהוכחו כן מדברי הפוסקים.

'חומש'
סעודה'
בהלכה

עבר שיעור עיכול

יד. אם עבר שיעור עיכול אינו מברך ברכה אחרונה^כ, ולכן להלכה כל זמן שאינו רעב מאותו אכילה עדיין יכול לברך ברכה אחרונה^כ, וכן אם לא עבר 72 דקות מהאכילה בכל אופן יכול לברך ברכה אחרונה^כ,

'חומש' סעודה' כהלכה

בה"נ פ"א סי"ד דאם אכל ענבים ושתה יין ובירך רק על הגפן אז הדין דרק אם נתכוון בהדיא לפטור את הענבים ע"י ברכת היין נפטרו אבל אם לא נתכוון בהדיא לא נפטרו הענבים וכ"כ הבה"ל בסו"ס ר"ח, ואח"כ הקשה מדברי השו"ע הרב בסי' קע"ד לענין יין של הבדלה שאינו נפטר לכתחילה בברהמ"ז ואם נזכר לפני ברהמ"ז שלא בירך מעין שלוש על היין של הבדלה צריך לברך מ"מ אם נזכר אחר ברהמ"ז א"צ לברך מעין שלוש הואיל וברהמ"ז פוטר מעין שלוש בדיעבד, ולכאורה צ"ע דהא השו"ע סותר את עצמו דלפי מה שכתב גבי ענבים ויין א"כ גם הכא היה צריך להיות הדין דהא דפוטר היינו אם נתכוון לפטור אבל הכא בשכח מעין שלוש הרי לא נתכוון בבהמ"ז לפטור, וליישב הדברים כתב ליישב ד"ל דדווקא ברהמ"ז כיון שהיא ברכה שכוללת גם מזונות אלא דתקנו חז"ל דיקצר בברכת מעין שלוש לכן כשבירך ברהמ"ז נפטרו אע"ג דלא כיוון להדיא כיון דבכלל מאתיים מנה הוי כמו שבירך ברכת על המחיה אבל כשבירך על המחיה לא נפטר היין ששתה אא"כ כיון להדיא.

כה. שר"ע סי' קפ"ד ס"ה, והטעם כיון דלאחר כך כבר בטל אותה האכילה והפסיד ברכת המזון.

כו. שר"ע שם.

כז. וזאת הברכה (פ"ה) ע"פ פסק המשנ"ב

דתקנת חז"ל בכה"ג שלא יברך על הגפן בנפרד אלא התקנה היתה לכלול על המחיה ועל הגפן בברכה אחת ואם אינו כולל ומברך כל ברכה בנפרד הו"ל ברכה שאינה צריכה א"כ כשמברך על המחיה ליכא כאן אומדנא שלא נתכוון לפטור.

כד. שו"ת הר צבי (ח"א סי' ק"ה) ומנחת שלמה (ח"א סי' צ"א אות ו') ושו"ת חשב האפד (ח"ג סי' מ"ג) ובשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' ל"ב), שערי הברכה (פ"ד הערה ע"ח) בשם הגר"ש וואזנער, דרק היכא דכיון להדיא לפטור את היין בברכת על המחיה מהני בדיעבד, והנה בספר פסקי תשובות (סי' ר"ח אות י"ט ובהערה 157) דימה נדון זה לדין הפמ"ג (בפתיחה להל' ברכות אות י') דבברכה אחרונה אין יכול לכוון שלא לפטור הכל והבין שאחרונים אלו לא ס"ל כדין הפמ"ג ולכן פסק דכיון דפסקינן כדעת הפמ"ג א"כ בנדון דידן שאכל מזונות ושתה יין ובירך רק על המחיה נפטר גם היין, ופשוט וברור דאין נידון זה דומה כלל לנידון הפמ"ג דהפמ"ג מיירי בב' דברים שברכתן האחרונה שוה וכה"ג נפטרו שניהם בברכה אחרונה אבל הכא שאין ברכתן שוה כל שלא כיון להדיא אינו נפטר, ועיין בספר בירורי סוגיות (סי' ר"ח ס"ז) שגם כן חלק על בעל הפסקי תשובות כנ"ל והוכיח מכמה מקומות והאריך הרבה בזה בטוב טעם להוכיח דאף דבר דנפטר בברכה אחת מ"מ כל זמן שלא כיון להדיא לא נפטר ועי"ש שהוכיח כן מדברי השו"ע הרב דכתב בסי' ר"ח ס"י ובלוח

פרק כו ◇ דין שכח לברך ברכה אחרונה

ואחר שיעור זה כשכבר מרגיש רעב לא יברך, ובאכילה מועטת לכתחילה יברך עד חצי שעה^כ ובדיעבד עד 72 דקות יכול עדיין לברך ומ"מ לכתחילה יאכל עוד כזית מהמאכל^{כט}, ובשתייה^ל אע"פ דלכתחילה יברך עד י"א דקות בדיעבד יכול לברך עד חצי שעה^{לא}.

'חומש סעודה' בהלכה

בסי' קפ"ד (סק"כ ובבה"ל ד"ה אם אינו יודע) דעד ע"ב דקות וודאי לא נתעכל וצריך לברך ב"א ואחר שיעור זה תלוי אם הוא עדיין רעב.
ל. **דפסק** המשנ"ב בסי' ק"צ (סק"ח) ע"פ המג"א שהוא שיעור קטן יותר.
לא. **די"א** שהוא י"א דקות (קצוה"ש סי' ס') וי"א עד חצי שעה (כף החיים סקכ"ט) וכתב בספר זאת הברכה פ"ה דבדיעבד יכול לברך עד חצי שעה.
כח. **וזאת** הברכה שם בשם כמה פוסקים.
כט. **משנ"ב** (סק"כ).

פרק כז

סידור השולחן לאחר החומש סעודה

סידור השולחן באופן שלא יהיה איסור ברירה

א. אם נשארו על השולחן אוכלים או כלים וחלקם רוצה לזרוק וחלקם רוצה להחזיר למקומם, אם הם מעורבבים אסור לעשות כן משום איסור בורר ואפי' לברור מה שאינו רוצה לזרוק אסור משום דהוה ברירה לאחר זמן^א.

ב. אם הם מעורבבים יש שמתירין לפזרם באופן שלא יהיה מעורב ואז יכול ליטול ולהניח את מה שצריך ולזרוק מה שאינו צריך^ב, ויש שכתב דהתירו רק לזרוק אבל לא לפזר כל אחד בנפרד^ג, ויש אוסרין בכל אופן^ד.

קרליץ דאפי' לדעת המתירים דווקא באופן שזורק בבת אחת אבל אם לוקח אחד אחד ומפזר הר"ז מעשה ברירה גמורה, ולפי"ז בעניינינו ברוצה לסדר את כל מה שעל השולחן לא שייך עצה זו דהרי אין יכול לזרוק הכל בבת אחת.

ד. כן הביא בספר איל משולש שם בשם הגר"ש אלישיב דאסור מה"ת שהרי כן הוא דרך הבוררים לפזר התערובת כדי שיהיה קל יותר למינם, והגמ' דרב ביבי שאני התם שהיתה השטיחה בדרך הגשה לאורחים, ועוד תי' בשם הגריש"א דהתם מייירי לאלתר (ורב ביבי אסר לברור האוכל אפי' לאלתר) ולכן כשמגיש להם לאלתר הוי טפי דרך אכילה אבל לאחר זמן אסור, ועיין

א. ובגדר מעורבים ומפוזרים תלוי לכאורה בדברים גדולים קצת דאז דווקא כשהם מעורבים ממש זה בזה מיקרי תערובת ובדברים קטנים מאד אפי' אינם נוגעים זה בזה מיקרי מעורבים ויש דברים שהם לא גדולים כ"כ ולא קטנים כ"כ ובוה אפשר דתלוי אם נוגעים זה בזה דאז מיקרי מעורב.

ב. אגרות משה (או"ח ח"ד סי' ע"ד), וכן הביא בספר איל משולש (פ"ט סכ"ה) בשם הגר"ש וואזנער, ומקור הדברים הוא מהגמ' שבת עד. ע"פ פירש"י דרב ביבי שטח את הפירות עם העלים באופן שיתבררו מאליהם וכך הגישם לאורחים.

ג. איל משולש שם (הערה כ"א) בשם הגר"נ

ג. אם העוגות הונחו על המגשים בערבוב כמה מינים אסור למינם ולהחזיר כל סוג עוגה לקופסא אחרת אלא צריך להחזירם בתפוזרת^ה.

ד. אם נשארו בצלחות כל מיני סוגי אוכלים נקיים באופן שהם מעורבבים ורוצה להחזירם למקרר אם הם ב' מינים אסור להפרידם משום איסור בורר, אבל בב' מאכלים גדולים אפשר דמותר דאין ע"ז שם תערובת^י.

ה. אם נשארו אוכלים נקיים ואוכלים שאינם נקיים ורוצה להוציא את האוכלים הנקיים להחזירם למקרר ולזרוק את המאכלים שאינם נקיים, באופן שהן שני מינים וודאי אסור משום בורר, ואם הם מין אחד לכאורה מותר דלא מיקרי פסולת אלא אוכל וכיון דהן מין אחד לא הוי בורר^י.

איסור הכנה לחול

ו. אם רוצה להכניס למקרר או למקפיא את העוגות או שאר המאכלים משום דשם הוא מקומם מותר ואין בזה משום הכנה משבת לחול^ה.

ז. אם אין שם מקומם אלא דרוצה להכניסם שם כדי שלא יתקלקלו ג"כ יש להתיר ועיין בהערה ט^ו.

רדייה דמותר להוציא ממנו חלות וכתב המג"א (סק"ג) דמ"מ לצורך חול אסור והביא המשנ"ב ע"ז דהא"ר מיקל במקום פסידא שיתקלקל הפת וכתב המשנ"ב דהמג"א לא ניחא ליה בזה דהרי יכול לאכול מן הפת בשבת וכיון שיכול לעשות באופן המותר בלא שיהיה פסידא צריך לעשות כן עכ"פ נמצא מבואר דאם כוונתו שלא יתקלקל המאכל ליכא איסור הכנה משבת לחול.

הנה בארחות שבת פכ"ב סעיף קע"ז בהערה ע"ד הקשה דמהא דמבואר בס' שח ס"ד דמותר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר כדי שלא יגנב וזה אף באופן שאין הולך להשתמש בו בשבת ואמאי אין בו משום הכנה משבת לחול אלמא דכשמציל כלי

בארחות שבת (פ"ג הערה קל"ג) דהאריך לבאר דברי האוסרים ודברי המתירים.

ה. **דאסור** למיין ב' מיני אוכלים בשביל לאחר זמן כמבואר בבה"ל סי' שי"ט (ס"ב ד"ה והיו).

ו. **איל** משולש (פ"ד סל"ז).

ז. **דמסתבר** דאע"פ דהדרך לזרוק שאריות אוכל מ"מ לא מיקרי פסולת וליכא בזה איסור בורר באופן דהוי מין אחד.

ח. **ארחות** שבת (פכ"ב סעיף קע"ח), והטעם כיון דאינו עושה להכנה לחול אלא הוא מסיים עכשיו להשתמש בו ומחזירו למקומו.

ט. **שש"כ** (פ"י ס"ט), והוכיח כן מדברי המשנ"ב בס' רנ"ד (סקמ"ג) גבי רדייה מן התנור בתנורים שלנו שאין בהם משום

ח. אבל אם לא יתקלקלו ואין מקומם במקפא ומכניסם למקפא רק כדי לשמור על טריותם וכדו' לצורך אחר השבת יש מי שכתב דאסור משום הכנה משבת לחול ועיין בהערה'.

ז. זיהירות שלא יכנס לספק חיוב חלה

מ. כשמחזיר את העוגות יזהר לא להכניס הרבה בקופסא אחת שלא יכנס לספק חיוב חלה ע"י צירוף סל כיון שאז אין מקפיד שיתערבו יחד"א.

'חומש' סעודה' בהלכה

דכתב דלדינא יש להקל אם אין לו מקום במקרר משום דגם המקפא מיקרי מקומו, ולכאורה היה אפשר לומר דגם ההכנסה למקפא מיקרי מעשה הצלה דדווקא בקולט שומן מעל החלב שהוא פעולות שצריכים לעשות באוכל וכיון שעושה כן בשבת ולא אחר השבת א"כ הוא מכין משבת לחול אבל הכנסה למקפא שאין עושה איזה פעולה שצריכים לעשות באוכל א"כ מיקרי פעולת הצלה ולא פעולת הכנה, אמנם בהדחת הבשר ג"כ אין זו פעולה שצריכים לעשות באוכל וכוונתו רק שיוכל לבשלו לאחר השבת ואפ"ה אסור, אמנם במחזה אליהו (ס"א) התיר להחזיר המאכלים למקפא כדי שלא יפסדו וכתב דדווקא היכא שעושה מעשה בגוף הדבר כגון לקלוט השומן או הדחת הבשר אסור להציל כשכוונתו לצורך חול אבל הכא שרק מטלטלו להכניסו למקפא ליכא איסור כשמציילו מהפסד אף שמתכוון לאכלו רק בחול.

י. כ"כ בשש"כ שם, ולכאורה לפי מה שנתבאר בהערה הקודמת בשם המחזה אליהו הרי כיון דאין עושה פעולה באוכל מותר.

יא. שו"ע יו"ד סי' שכ"ה (ס"א).

מהפסד אין זה נקרא שעושה הכנה משבת לחול והרי בסי' שכ"א כתב המג"א בסק"ז דאסור להדיח הבשר שלא נמלח כשחל יום שלישי להיות בשבת כדי שלא יאסר אח"כ לבישול משום דמוכחא מילתא דאינו עושה כן לצורך שבת והרי התם איכא הפסד ואמאי אסור, ועוד הקשה מהא דכתבו המג"א בסי' תק"י סק"ג והמשנ"ב בסי' שיי"ט סקס"ב דאסור לקלוט השומן הצף על פני החלב אף באופן דליכא בזה משום ברירה אסור משום הכנה משבת לחול ואפי' אם יפסדו אסור (ורק ע"י נכרי מותר) והרי התם הוי פסידא ואמאי מיקרי הכנה משבת לחול, וכדי לתרץ זאת כתב דרך אם הפעולה שעושה מוגדר כמעשה הצלה לא מיקרי שעושה הכנה משבת לחול אבל אם הפעולה שעושה אין לו שם של הצלה מיקרי הכנה משבת לחול ואפי' במקום פסידא אסור ולכן בהדחת בשר ובקולט שומן מעל החלב אסור אפי' במקום פסידא שאין זה מוגדר כמעשה הצלה מן ההפסד ולפי"ז פסק דאוכלים המונחים במקום שעלולים לינזק כגון מהחמה וכדו' מותר להכניסם למקום המשומר אף אם לא יאכלם בשבת כיון דאינו עושה מעשה הכנה לחול אלא הצלת הרכוש מהפסד אבל כשמכניס אוכלים למקפא אין זה מיקרי שעושה מעשה הצלה ולפי"ז ליכא היתר זה של הפסד במכניסו למקפא אלא

י. אם הניח כבר הרבה עוגות בקופסא צריך להפריש אחר השבת אם הוא כשיעור והנה אם הוא וודאי שלא הפרישו חלה משום עוגה יכול להפריש מאחד על כולם ואם הוא ספק אם כבר הופרש מחלק של העוגות כיון דאסור להפריש מן החיוב על הפטור יצטרך להפריש מכל עוגה^י.

יא. ומ"מ בכל אופן לא יברך משום דאם מקפיד שלא יתערבו ביחד אין יכול לברך וכיון די"א דאפי' אם אין מקפיד שהעוגות יתערבו מ"מ כיון דהעיסות לא היה רוצה שיתערבו לכן אין מצטרפות^י, ומלבד זה בלעקעץ אין מפרישין בברכה כיון די"א דאינו מחוייב בחלה.

יב. יכול להחזירם לפריזע'ר ואין לחוש שיצטרפו לשיעור חלה, כמו שנתבאר לעיל פ"ב סט"ו.

המאכלים הנזרקים אם הוי מוקצה

יג. שאריות אוכל שנשאר בצלחות לכאורה לא הוי מוקצה ואפי' בחומש סעודה דהשאריות הם מאנשים שאינם מבני הבית דוודאי אינם עומדים לאכילה^י ולכן מותר לטלטלם אפי' באופן דלא הוי גרף של רעי.

זריקת המאכלים לאשפה באופן שלא יהיה כל תשחית

יד. מותר לזרוק את שאריות האוכל לאשפה וליכא בזה משום איסור כל תשחית^ט.

'חומש'
סעודה'
בהלכה

דהא דעצמות שנשתייר עליו מקצת בשר מיירי באופן שדרך בנ"א לאכלו וכתב דלכאורה יש להוכיח דהוי מוקצה מפירורין שאין בהן כזית דהוי מוקצה אי לא הוי חזו לבהמה וכתב דאולי שאני התם שהיו רגילין ליתן פירורים אלו לבהמה ולכן חל בהם שם מאכל בהמה, ועיין בספר דבר השבת (להרה"ג ר' יהושע העשיל פיליפ, סי' ש"י הערה ר"ל) שמבאר בטוב טעם דין זה.

טו. ספר עץ השדה פ"ט (הערה ז) דמה שנשאר לאחר אכילה אינו בכלל כל תשחית.

יב. שו"ע יו"ד סי' שכ"ד (ס"ד).

יג. ספר חלת לחם (סי' ה' סק"ד) דאע"ג שעכשיו אחר שנאפה שוב אינו מקפיד מ"מ אין מצטרפים, וכ"כ הפמ"ג בסי' תנ"ז סק"ח.

יד. כיון דראויים למאכל, וכ"מ במשנ"ב סי' שח (ס"ק קי"ד) דעצמות שנשתייר עליו מקצת בשר מותר בטלטול אגב הבשר משמע דאוכל הראוי למאכל לא נעשה מוקצה אף שאינו עומד לכך, אמנם עיין בארחות שבת פ"ט הערה קצד דנסתפק בדין זה דאפשר

זו. שיירי המאכלים הנקיים שנשארו בצלחות המרכזיות או במטבח ורוצה לזרקם משום דאין לו צורך בהם אם אין בהם כזית ליכא משום כל תשחית^ט ואם יש בהם כזית אין ראוי לזרקן כך לאשפה אלא יעטפם קודם בנייר או בשקית^י.

זו. מיני מאפה י"א דדינם כפת שאע"פ שאין בהם כזית מ"מ המאבדן קשה לעניות ולכן יש לעטפם בשקית קודם שזרקן לפח^{יב}.

הכלים המשומשים הנזרקים אם הוי מוקצה

יז. נחלקו הפוסקים לענין הכלים החד פעמיים המשומשים אם הוי מוקצה^{יג} ולדעת האוסרין אין לטלטלן כדי להשליכן לאשפה אא"כ הוי גרף של רעי^{יד} דהיינו כשנמצא במקום שגורם לבעה"ב לאי נעימות, ומסתבר דבחומש סעודה דהשתמשו אורחים שאינם מבני הבית בכלים החד פעמיים ובפרט שיש כמות גדולה של כלים חד פעמיים משומשים אין הדרך כלל וכלל להשתמש שוב בכלים יש יותר צד לומר דהוי

טז. שו"ע סי' ק"פ (ס"ג).

יז. ספר עץ השדה (סי' י"ט ס"ד) בשם הגר"ש אלישיב.

יח. דבשו"ע סי' ק"פ (ס"ד) כתב דאע"פ שמותר לאבד פירורים שאין בהם כזית מ"מ קשה לעניות, וכתבו בזאת הברכה (סופ"ה) ובספר עץ השדה (סי' ל' הערה ז') בשם כמה פוסקים דאם אינם עומדים לאכילה אפשר להקל להשליכה לאשפה אם עוטפם בנפרד, וכתבו בספר פסקי תשובות (סי' קע"א אות ב') ובשו"ת שבט הקהתי (ח"ב סי' ק"א) דה"ה לפת הבאה בכיסנין כיון דבגמ' איתא כן גבי גלוסקאות שהוא כולל פת הבאה בכיסנין.

יט. בשש"כ (פ"ט הערה י"א) הביא בשם הגר"ש אוריבעץ דמסתבר דשקית חלב שהתרוקנה נעשה מוקצה דאין דרך להשתמש בה שוב, ובספר מאור השבת (ח"ב

במכתבי הגר"ז מכתב כד אות ז') דכתב בשאלה להגר"ש דיש להוסיף דה"ה סכומי"ם (סכינים כפות ומזלגות) חד פעמיים אחר האוכל והסכים עמו הגרשז"א, ועיין בארחות שבת (פ"ט הערה ר"א) שהביא דבריו והביא דעת גדולים דס"ל דלא הוי מוקצה כיון דראויים לשימוש חוזר וכתב דלכאורה היה מקום לחלק בין הציורים דשקית חלב וכדו' נחשב כפסולת משא"כ כלים חד פעמיים שאין רואים אותם כפסולת ואם היה צריך להדיחם ולהשתמש בהם שנית לא היה האדם רואה עצמו כלוקח פסולת ומכינה לשימוש לכן י"ל דלא הוו מוקצה, וכתב שם בסעיף קסב דלכל הדעות מותר לטלטל כוסות חד פעמיות משומשות כיון דשכיח מאד להשתמש בהן שימוש חוזר.

כ. כמבואר בשו"ע סי' שח (סל"ד) דהתירו גרף של רעי.

מוקצה^{כא}, אלא דמצד שני המציאות הוא בחומש סעודה דהוי כגרף של רעי דהרי רוצים לאכול שם סעודת שבת וא"כ מדין זה מותר לטלטל^{כב}.

יח. והנה כשמקפל את מפת הניילון החד פעמית עם כל שיירי המאכלים והכלים החד פעמיים המשומשים ומתערכבים הכל זה בזה נעשה אז הכל מוקצה מ"מ מותר לטלטלה עד לאשפה אפי' באופן דאין אוכל שם סעודת שחרית ואין מתכוון להשתמש בשבת בחדר זה^{כג}.

הבאת הפח אשפה

יט. אם רוצה להביא את הפח אשפה לשולחן כדי להניח בו את הדברים שצריכים לזרקן לאשפה, אם הפח אינו בסיס לדבר האסור דהיינו שלא היה בו ביה"ש אשפה שהוא מוקצה מותר להביא את הפח אל השולחן אך אם היה בו ביה"ש אשפה שהוא מוקצה הוי הפח בסיס לדבר האסור^{כד} ואסור לטלטלו ולהביאו אל השולחן^{כה}.

האוכלים והכלים המשומשים וכיון שמתלטל רק המפה ובתוכו מונח הכלים המשומשים הוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר ונמצא דהתחיל לטלטלו בהיתר וא"כ אפי' שמיד אח"כ נעשה מוקצה מ"מ כיון שכונס לידו לא היה מוקצה יכול לטלטלו עד לאשפה דכתב בשש"כ (פי"א הערה טט) בשם הגרשז"א דאם בתחילת הנטילה לא היה מוקצה מותר לטלטה עכשיו לכל מקום שירצה.

כד. וכתב בארחות שבת (פי"ט סרצ"ה) דאף דאמרינן בגמ' ביצה כא: דשירי כוסות שהם מוקצה אינם עושים הכוס לבסיס כיון דלא חשיבי כלל ובטלים אגב הכוס וכן נפסק במשנ"ב סי' ש"י סקל"א מ"מ מסתבר דבפח המיועד להחזקת פסולת וודאי דנעשה בסיס לה, וכתב דנראה דמ"מ פירור קטן אינו עושה את הפח לבסיס דהוי כמאן דליתיה.

כה. וכתב בארחות שבת (פי"ט הערה תק"ה) דאף שמותר להביא את הפסולת אל

כא. דהפוסקים הנ"ל מיירי באדם בביתו דאז שכיח מאד שמשמשים בה שוב ובפרט בכוסות דהדרך להשתמש כמה פעמים בבית, אבל בחומש סעודה וודאי דאין הדרך כן.

כב. ועיין בספר דבר השבת (עמ' רב) שהביא דכתב הערוך השולחן (סי' שח ס"ס) דטלטול גרף של רעי עדיף שיעשהו ע"י קטן אך באגרות משה (או"ח ח"ה סי' כ"א) אסר זאת מחשש שילמוד מזה לטלטל מוקצה גמור.

כג. דלכאורה כיון דכבר אינם ראויים לאכילה ולהשתמשות א"כ יהיה אסור לטלטלו והנה באופן דהולך לאכול שם סעודת שחרית א"כ פשוט דמותר לטלטלה עד לאשפה משום גרף של רעי אלא אפי' באופן דאין מתכוון לאכול שם סעודת שחרית ואין הולך להשתמש בשבת בחדר זה וא"כ ליכא היתר של גרף של רעי מ"מ יש להתיר דיש לומר דמפת הניילון כל זמן שלא קיפלה לא הוי מוקצה דעדיין ראוי להשתמש בה ולאכול עליה וא"כ יכול לקפלה יחד עם כל

'חומש'
סעודה'
בהלכה

קשירת האשפתון והורדתו לחדר אשפה

ב. אסור לקשור את האשפתון בקשר בראש החוט שהוא מעשה אומן^י, ויש לדון אם קשירת שני הקצוות של הידיות של השקית אשפה דינו כקשר אומן עיין בהערה^י, ולכאורה אסור גם בקשר שאינו מעשה אומן דהרי הוא קשר שעומד להיות קשור לעולם, אמנם יש מתירין דכיון דעומד לזרקו הוה כקשר לזמן קצר^כ.

בא. אסור להוריד את הפח אשפה לחדר אשפה משום שהוא מוקצה ואם זה מפריע בשבת לבני הבית מותר משום גרף של רעי, ולכן בחומש סעודה שבאים הרבה אורחים ולכן בד"כ מתמלאים כמה אשפתונים ושייך יותר שיפריע לבני הבית ובאופן זה מותר להורידו לחדר האשפה.

'חומש' סעודה' בהלכה

כח. עיין שש"כ (פל"ה הערה ס"ז) דהגרש"ז איירבעך צידד להתיר דמה שזרקו לאשפה ג"כ חשיב כאינו של קיימא, וכתב דאין להביא ראיה לאסור מרש"י בסוכה (לג: ד"ה הותר אוגדו) שכתב דאין לקשור לולב בשבת או ביו"ט בקשר גמור משום דזהו קשר של קיימא שאינו חושש להתירו עולמית, והרי תשמישי מצוה נזרקין ואחר החג סופו לזרוק את כל אגד הלולב ואפ"ה החשיב זאת רש"י כקשר של קיימא, דשאני התם דעיקר המצוה הוא הקשר דלולב צריך אגד משא"כ הכא אין לו ענין בקשר אלא רוצה רק שלא ישפך תוכנו לכן כיון שדעתו לזרקו לא חשיב של קיימא, וגם בשו"ת מהר"ל דיסקין (קו"א אות ל"ה) נסתפק בזה וצידד להתיר.

הפח מדין גרף של רעי מ"מ בהבאת הפח לחדר ובהחזרתו יש טלטול מיותר.

כו. כמבואר בס"י ש"ז דאסור לעשות קשר אומן שהוא צורת קשר שמתקיים לזמן מרובה.

כז. יש לדון אם צורת קשר זו הוא קשר שמתקיים לזמן רב, עיין בפסקי תשובות (ס"י ש"ז הערה 23) דנסתפק בזה כיון שענינו ראות שיש בקשר זה קיום ואחיוה כשעושהו הדק היטיב, ועיין בארחות שבת (פ"י הערה כ') כתב דנראה פשוט דאין בזה חשש כלל כיון שאין סופו להתקיים, ולהלכה שמעתי מהגרמ"ד ווטענשטיין דאולי תלוי אם מהדקו בחוזק או שקושרו ברפיון קצת.

פרק כה

ההולך מחומש סעודה לחומש סעודה אחרת

ברכה אחרונה בחומש סעודה הראשונה

א. כשעומד לצאת מהחומש סעודה הראשונה אע"פ שהולך לחומש סעודה אחרת לכאורה יברך לכתחילה ברכה אחרונה על כל המאכלים והמשקין דחיישין שמא ישהא עד שיעבור שיעור עיכול ויפסיד ברכתו^א, ועל מיני דגן או ז' מינין איכא עוד טעם לברך ברכה אחרונה במקום הראשון דאם לא יברך ברכה אחרונה יהיה לו ספק במקום השני אי צריך לברך ברכה ראשונה^ב אבל אם מברך ברכה אחרונה במקום הראשון יוכל וודאי לברך ברכה ראשונה במקום השני.

מהגרמ"ד ווטענשטיין דמסתבר דדווקא במזמינים אותו לאכול סעודה וכדו' ליכא האי חשש משא"כ הליכה לחומש סעודה דעיקר המטרה הוא לא ללכת לאכול אלא לברך מזו"ט והרבה אנשים אינם אוכלים שם כלל ולכן אף שנותנים שם לאכול לא הוה כהזמינוהו לאכול ולכן איכא החשש שמא ישהא, ואמנם אפשר שאם עיקר מטרתו בהליכה לחומש סעודה השני הוא כדי לאכול שם אז ליכא החשש של שמא ישהא וא"צ לברך ברכה אחרונה במקום הראשון.

ב. דבס"י קע"ח ס"ה הביאו השו"ע והרמ"א מח' הראשונים אי מיני דגן וז' מינין טעונין ברכה לאחריהן במקומן ופסק המג"א דמספק לא יברך ברכה ראשונה במקום השני.

א. הנה המשנ"ב (סקל"ו) דאפי' לא אכל פת אלא פירות ושאר דברים דאין שייך שם החשש של שמא ישכח לחזור לברך במקומו דהרי אין טעוניה ברכה לאחריהן במקומן משמע מכמה אחרונים דנכון ליזהר שלא לצאת ממקומו עד שיברך והטעם ביאר בשעה"צ סקכ"ו משום דחיישין שמא ישהא עד שיעבור שיעור עיכול ויפסיד ברכתו (ויש לדון בדעת השו"ע"ה שלא הביא דין זה ועיין בספר הברכה ומקומה בירורי הלכות שורש א' ענף ג' שדן בשיטת השו"ע"ה בדין זה), אלא דיש לדון דהנה המשנ"ב (סקל"ג) הביא בשם הפוסקים דאם מזמינים לו לאכול במקום אחר לא שייך האי חשש דשמא ישהא עד שיעבור שיעור עיכול וא"כ יש לדון אי כשהולך לחומש סעודה אחרת ואוכל גם שם הוה כהזמינוהו לאכול דליכא האי חשש, אמנם שמעתי

'חומש
סעודה'
בהלכה

ב. ולפי"ז אם מקום החומש סעודה השניה הוא קרוב מאד לחומש סעודה הראשונה דליכא חשש שיעבור שיעור עיכול לכאורה על המאכלים והמשקין שברכתן בורא נפשות שאין טעונין ברכה לאחריהן במקומן לא יברך ברכה אחרונה במקום הראשון אלא יברך במקום השני ברכה אחרונה לפטור את ב' האכילות של ב' המקומות, אמנם רבים נוהגים וכן מורים הרבה מורי הוראה דבכל אופן מברכים בורא נפשות במקום הראשון משום דחיישינן שמא ישתהא עד שיעבור שיעור עיכול כגון אם ימצא את חבירו הטוב ויכנס אתו לשיחה ולבסוף יעבור שיעור עיכול.

ג. אמנם אם החומש סעודה השניה היא בדירה באותו בנין לכאורה ליכא החשש של שמא יעבור זמן עיכול אלא דלכאורה אם לא יברך ברכה אחרונה במקום הראשון יכנס לספק ברכה ראשונה במקום השני כיון דנחלקו הפוסקים אם דירה אחרת באותו בנין מיקרי שינוי מקום, ומלבד זה על מיני דגן וז' מינים יכנס גם לספק ברכה ראשונה מטעם דאפשר דהוי דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן וא"כ יש לדון אי מותר לברך ברכה אחרונה כדי שלא יכנס אח"כ לספק ברכה ראשונה^י, ולכן בכה"ג טוב לכוון בשעה שמברך ברכה ראשונה במקום הראשון שלא לפטור את מה שיאכל במקום השני ואז לא יצטרך לברך ברכה אחרונה במקום הראשון ויוכל וודאי לברך ברכה ראשונה במקום השני^י.

ברכה ראשונה בחומש סעודה השניה

ד. הנה באופן שבירך ברכה אחרונה בחומש סעודה הראשונה צריך וודאי לברך ברכה ראשונה בחומש סעודה השניה, אבל אם לא בירך ברכה אחרונה בחומש סעודה הראשונה אם נתכוון בברכתו במקום הראשון להמשיך אכילתו במקום השני ולפטור את מה שיאכל בחומש סעודה השניה אף דעשה שלא כהוגן מ"מ לא יברך במקום השני על מיני דגן וז' מיני^י.

ג. דלהתבואת שור לא מהני מ"מ במקום ספק יכול בוודאי להקל כהפר"ח.

ה. דבס"י קע"ח ס"ה הביאו השו"ע והרמ"א מח' הראשונים אי מיני דגן וז' מיני טעונין ברכה לאחריהן במקומן ופסק המג"א

ג. דהתהילה לדוד בס"י קע"ח פסק דאסור לברך ב"א כשאנה צריכה משום ספק ברכה ראשונה, ובספר ברכת הבית (שער כ' ס"ד) כתב דמותר.

ד. שר"ת שבט הלוי (ח"י סי' מ"ז אות ג'), ואף

ה. ומ"מ אם רוצה לאכול במקום השני רק כדי שיהיה ברכה במקומה טוב יותר שלא יאכל במקום השני אף שלא יהא ברכה אחרונה במקומה מאשר לאכול ומספק לא לברך ברכה ראשונה¹.

ו. אם אכל בחומש סעודה הראשון פחות מכזית אף אם נתכוון בברכתו במקום הראשון להמשיך אכילתו במקום השני ולפטור את מה שיאכל בחומש סעודה השני מ"מ צריך לברך ברכה ראשונה במקום השני², ואפי' אם אכל במקום הראשון ענב דהוי בריה ורוצה לאכול פירות במקום השני או אם שתה יין במקום הראשון כשיעור כזית ופחות משיעור רביעית ורוצה לשתות יין במקום השני צריך לברך ברכה ראשונה³.

ז. אם לא נתכוון במקום הראשון לפטור את מה שיאכל במקום השני אלא נתכוון לברך שם ברכה אחרונה אלא ששכח לברך ברכה אחרונה בכל אופן צריך לברך ברכה ראשונה במקום השני⁴.

ט. **לכאורה** י"ל דמיקרי דהסיח דעתו ושינה מקומו צריך לברך ברכה ראשונה דהנה הרמ"א סי' קע"ח ס"ב כתב דאפי' דברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן דא"צ ברכה ראשונה כשמשינה מקומן מיהו אם הסיח דעתו צריך ברכה ראשונה, וכתב הבה"ל בד"ה אם דאף דבאבן העזר הקשה על סתימת הדין מהא דסי' קע"ט ס"א דאיתא שם דלענין אכילה דעת הרבינו יונה והר"ן דלא חשיב היסח הדעת (ומחמת זה רצה לחדש דלענין פת אין היסח הדעת גורם ברכה שניה בעניינינו כבר סתמו האחרונים שלא כדבריו מטעם) דהתם איירי כשיושב במקום אחד אמרינן דדרך האדם אחר שנמלך לחזור ולאכול ועל כן לא חשיב היסח הדעת משא"כ בעניינינו כשעקר והלך ממקומו, אמנם יש לדחות דבכה"ג כיון דנתכוון לאכול במקום השני לא מיקרי דהסיח דעתו מאכילה וא"כ כיון דלא חשיב היסח הדעת כלל וכן מספק לא מיקרי

דמספק לא יברך ברכה ראשונה במקום השני, והנה הרעק"א הקשה דכיון דסוף סוף אין מחוייב לחזור למקומו דספק ברכות להקל א"כ אין שייך לקיבעיה קמא הדר, ויש ליישב קושיתו דלא אזלינן בתר המציאות אם צריך לחזור למקומו אלא בתר הדין דכיון דיש ספק אי מדינא צריך לחזור א"כ צד זה שמחוייב לחזור מקשר אותו למקום וכאילו לא שינה מקומו, ועיין לעיל פרק כו הערה 2.

ו. **כ"כ** בספר בר אלמוגים כיון דלפי צד אחד נמצא שיאכל בלא ברכה ראשונה א"כ עדיף שלא לאכול ואף דבאופן זה לא יהיה ברכה אחרונה במקומה.

ז. **מג"א** סי' ר"י (סק"א) ומשנ"ב סי' קע"ח (סקכ"ח), דהרי אז אין טעון ברכה אחרונה ואין שייך לקיבעא קמא הדר.

ח. **עיין** מה שנתבאר בפרק כ"ב הערה 14.

ח. על דבר שברכתו האחרונה הוא בורא נפשות בכל אופן צריך לברך עליהם ברכה ראשונה'.

ט. אם אכל בחומש סעודה הראשון גם דברים ממין דגן או ז' מינין ונתכוון בברכתו במקום הראשון להמשיך אכילתו במקום השני ולפטור את מה שיאכל בחומש סעודה השני וגם אכל במקום הראשון דברים שברכתן האחרונה הוא בורא נפשות ולא בירך ברכה אחרונה, הנה על הדברים שברכתן האחרונה הוא מעין שלוש אין חוזר לברך עליהם ברכה ראשונה במקום השני ומ"מ על דברים שברכתן האחרונה הוא בורא נפשות צריך לברך ברכה ראשונה כשחוזר"א.

י. אם שתה יין ונתכוון בברכתו במקום הראשון להמשיך במקום השני ולפטור את מה שישתה בחומש סעודה השני וגם שתה שאר משקין בחומש סעודה הראשון ולא בירך ברכה אחרונה יל"ע אי מותר לשתות משקין גם בחומש סעודה השני בלי ברכה משום שנפטר

שינוי מקום דאפשר דהוי דברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן דלקיבעא קמא הדר, אמנם אכתי יש לחייב ברכה ראשונה במקום השני מטעם דכיון דנתכוון לברך ב"א במקום הראשון הוי כנתכוון בברכה ראשונה במקום הראשון שלא לפטור את מה שיאכל במקום השני והרי פסקינן כהפ"ח דמהני ולא כהתבואת שור דלא מהני.

י. דהרי שינה מקומו.

יא. דהנה הקצות השולחן (בבדי השולחן סי' נ"ז סק"ה) נסתפק במי שאכל דבר הטעון ברכה לאחריו במקומו כגון מין ז' ושתה גם משקה והלך אח"כ לחדר אחר וחוזר למקומו הראשון י"ל דא"צ לברך על המשקה כיון שהיה צריך לחזור למקומו כדי לברך ב"א על המין ז' נמצא שעדיין הוא קבוע במקומו הראשון, וכמו בני חבורה שעקרו והניחו א' מהם שנשארה קביעותן במקום הראשון ואין

זה עקירה כנזכר בסעיף ד' ה"נ הרי השאירו הב"א על המין ז' שמזיקים לחזור למקומן אמנם י"ל דשאני כאן דהרי יכולים לגמור אכילת המין ז' במקום השני ולברך ב"א וא"כ לא מהני על המשקין, ואח"כ כתב דאפי' אינם חוזרים למקומם לכאורה י"ל ג"כ דא"צ לברך על המשקה כמו שא"צ לברך על המין ז' דאמרינן מתוך שיכולים לסיים כאן אכילת המין ז' ואין עקירתם ממקומם גמר אכילתן ממילא נגרר גם שתיית המשקה עמהם שעקירתם אינו גמר השתיה ג"כ אלא דהוכיח מלשון השו"ע הרב דכיון דאין נפטרים בברכה האחרונה שלהם אין הם טפלים אליהם וצריך לברך עליהם שנית, ועיין בספר פסקי תשובות (סי' קע"ח הערה 68) דהביא בשם ארחות חיים בשם שו"ת מהר"ם סי' נ"ו ובשם שו"ת ברכת שמים ח"א סי' סד דפשיטא דצריך לחזור ולברך על השתיה דהרי א"צ לחזור למקומו לברך ואין לו שייכות למקום הראשון.

פרק כח ◇ ההולך מחומש סעודה לחומש סעודה אחרת

ביין^{יב}, ואם שותה יין גם במקום השני אז וודאי דיכול לשתות שם גם שאר משקין בלא ברכה ראשונה^{יג}.

יא. אם אכל במקום הראשון פרי מז' מינים ונתכוון בברכתו במקום הראשון להמשיך אכילתו במקום השני ולפטור את מה שיאכל בחומש סעודה השני וגם שאר פירות שאינן מז' מינים או פיצוחים שברכתן בפה^{יד} ולא בירך ברכה אחרונה, עיין לעיל פרק כ"ב ס"ט אם דינו כדין הקודם ביין ומשקין.

יב. ההולך מחומש סעודה לחומש סעודה אחרת ובאמצע הדרך נזכר ששכח לברך ברכה אחרונה במקום הראשון לא יברך עכשיו אלא בחומש סעודה השני כשיברך שם אחר אכילתו ברכה אחרונה יפטור גם את מה שאכל במקום הראשון^{יז}, ויש לדון אם רוצה לחזור למקום הראשון לברך ברכה אחרונה האם יכול או דנימא דכיון שכבר ממילא יצא ממקומו א"כ כיון שהולך ממילא לברך ברכה אחרונה בחומש סעודה השני על מה שיאכל שם א"כ אם חוזר למקום הראשון לברך גם שם ברכה אחרונה הו"ל ברכה שאינה צריכה^{יח}.

'חומש סעודה' בהלכה

השני כדי שיהא הברכה האחרונה במקומה וא"כ א"צ לברך על המשקין.

יג. ספר הברכה ומקומה שם.

יד. מלבד אם יש חשש שיעבור שיעור עיכול מהאכילה במקום הראשון עד שיגיע למקום השני.

טו. דהנה נתבאר דהא דלא נחשב ברכה שאינה צריכה כשמברך במקום הראשון אע"פ שהולך גם לאכול ולברך במקום השני הוא משום דלכתחילה לא יעקור ממקומו בלא ב"א דחיישינן שמא ישהה עד שיעבור שיעור עיכול ונתבאר לעיל דבדברים הטעונים ברכה מעין ג' איכא עוד טעם לברך ב"א במקום הראשון כדי שלא יכנס לספק ברכה ראשונה במקום השני, והנה אם כבר יצא ממקומו הראשון לכאורה כבר ממילא עבר

יב. הקצות השולחן (בבדי השולחן סי' נ"ז אות ה') נסתפק בזה דאפשר דכיון שהיין פוטר בברכתו האחרונה את כל המשקין הרי הם טפלים אל היין כמו פירות לפת וא"צ ברכה או דילמא בעינן דווקא קביעות סעודה של פת שאז כל מה שאוכל ושותה על דעת סעודתו הראשונה הוא ונטפל אליו אבל לא בקביעות שתית יין, ובאשל אברהם מבוטשאשט סי' קע"ח ס"ב מצדד לומר דאין המשקין נפטרינן מברכת היין אם אינו שותה יין במקום השני, ובספר בירורי סוגיות (קע"ח ד-ז) ובספר הברכה ומקומה (סי' ו' פ"ג) נקטו בפשיטות דהמשקין נפטרינן גם בכה"ג דמסתברא דכיון דצריך לחזור למקום הראשון א"כ יש לו שייכות למקום הראשון, וכתב בשש"כ (פנ"ד הערה ק"ו) דלדינא אין כ"כ נפק'מ הספק של הקצוה"ש דהרי לכתחילה צריך ממילא לשתות יין במקום

פרק כט

דיני חומש סעודה באמצע הסעודה

ברכה על דברים הבאים מחמת הסעודה

א. על מאכלים הבאים מחמת הסעודה כגון קוגל או טשולנט או העריניג א"צ לברך בתוך הסעודה^א, וכן על המשקין א"צ לברך^ב.

ברכה על דברים שאינם באים מחמת הסעודה

ב. על דברים שאינם באים מחמת הסעודה כגון פירות או פיצוחים או פופקורן וכדו' צריך לברך עליהם ברכה ראשונה אבל ברכה אחרונה

למשקין יש לו חשיבות נגד המשקין ופותר בברכתו כל המשקין כמו"כ פת הוא ראש לכל המאכלים הבאים מחמת הפת ובאופן שלישי י"ל דברכת המוציא איננה ברכה רק על הפת אלא היא ברכה כללית על כל הסעודה ופותרת כל מיני מזון הבאים בסעודה.

ב. כן נפסק בשו"ע סי' קע"ד (ס"ז) כדעת רוב הראשונים דחשיבי כבאים מחמת הסעודה לפי שאין דרך לאכול בלא שתיה, והנה בשו"ע שם כתב דהרוצה להסתלק מן הספק ישתה קצת משקה קודם הסעודה כדי לפטור את המשקין שבתוך הסעודה לצאת ידי הסוברים דמשקין צריכין ברכה ראשונה בתוך הסעודה, והנה אם שתה יין בין קודם הסעודה ובין באמצע הסעודה לכו"ע פותר את המשקין שבסעודה ואז א"צ לשתות משקה קודם הסעודה.

על ההלכה של לכתחילה לא יעקור וא"כ יש לדון אי יכול לחזור למקום הראשון משום כדי שלא יכנס לספק ברכה ראשונה במקום השני, ומ"מ אם יש חשש דעד שיגיע למקום השני יעבור שיעור עיכול מהאכילה שאכל במקום הראשון א"כ וודאי יחזור למקום הראשון לברך.

א. שו"ע ריש סי' קע"ז ע"פ הגמ' ברכות מ"א: דדברים הבאים מחמת הסעודה אינם טעונים ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם, ובסברת הדברים עיין בספר מגילת ספר (סי' כ"ז) דהביא ע"ז כמה סברות די"ל דהוי כעיקר וטפל אלא דהרחיבו את הגדר של עיקר וטפל והחשיבו את כל המאכלים הבאים מחמת הפת כטפלים אליה ודייק כן מדברי הריטב"א דכתב דאע"ג דלאו טפילה עשאוהו כטפילה וי"ל דהוה כיין שפותר כל המשקין דמאחר והיין הוא ראש

א"צ לברך עליהם דנפטרינ בברהמ"ז, וכן על מזונות שאין לו תואר לחם ואינו בא מחמת הסעודה (כגון "ביסלי") מברך עליו מזונות באמצע הסעודה^ג, ואם כבר אכל ובירך עליהם ברכה ראשונה קודם הסעודה ולא בירך ברכה אחרונה ולא עשה שינוי מקום ורוצה לאכלם גם בתוך הסעודה א"צ ברכה ראשונה^ד.

ברכה על מיני מאפה

ג. על מיני המאפה שבאים באמצע הסעודה הנה מדינא מברך על פת הבאה בכיסנין באמצע הסעודה^ה אלא דכיון דבד"כ פת הבאה בכיסנין הוא ספק פת גמור לכן מספק לא יברך מזונות^ו, ולכן רבים נוהגים שלא לאכול מיני מאפה באמצע הסעודה. והנה המשנ"ב בבה"ל כתב דממולא במיני מתיקה המברך עליהם לא הפסיד ומשמע דראוי שיברך^ז, ויל"ע בלעקעך עיין בהערה^ח.

'חומש' סעודה' בהלכה

באמצע הסעודה לקינוח וזה הפוך ממטרת הסעודה שמטרתו לשובע אין שייך לומר שמצד מיגו הוי כאילו קבע עליו.

ו. כן הביא הבה"ל ס"ח ד"ה טעונים בשם הרעק"א וש"א.

ז. עיין בספר פרי אליעזר (סי' י"ג ענף א') דהוכיח דלשון זה דהמברך לא הפסיד כוונתו דראוי שיברך.

ח. **דלדעת** הב"ח והמג"א היכא דנלוש עם מי פירות והמי פירות מרובין יותר מן הקמח אז וודאי ברכתו מזונות וא"כ לעקעך דהקמח הוא מיעוט וא"כ הוא וודאי מזונות וא"כ לכאורה צריך לברך עליהם בתוך הסעודה, אלא דהמשנ"ב לא הביא כלל דין זה של הב"ח והמג"א דבכה"ג הוי וודאי מזונות ומלבד זה הלא כתב בבה"ל דעל לעקעך לא יברך מזונות באמצע הסעודה ודוחק לומר דלא איירי בלעקעך שהקמח הוא מיעוט.

ג. **כמבואר** בשו"ע סי' קס"ח (ס"ח) דאותן שביליתן רכה שאין בהם תואר לחם אם אכיל להו בשעת הסעודה שלא מחמת הסעודה טעונין ברכה לפניהם, וכן הביא בספר שערי הברכה (פ"ח הערה מ"ו) בשם כמה פוסקים.

ד. **דכבר** נפטרו בברכה שבירך קודם הסעודה.

ה. **מג"א** סי' קס"ח (סקכ"ב), והנה הרעק"א בסי' קע"ז הקשה דכיון דהיכא דקבע סעודה על פת הבאה בכיסנין מברך המוציא א"כ אמאי מברך במ"מ באמצע הסעודה נימא מיגו דמהני קביעות לפת הוי קביעות גם עליהו וממילא מדינא מברך עליהו המוציא וא"כ פת פוטרותן, ובספר פרי אליעזר (סי' י"ג ענף ד') יישב בב' אופנים, א', דדין קביעות בפת הבאה בכיסנין הוא דין בחפצא דהיינו דבשיעור גדול הוי קביעות ואין זה דין בגברא שאם קבע עליו הוי קביעות וא"כ אין שייך לומר מיגו וכו', ב', דכיון דאוכלו

ד. באופן שאוכל כדי לשבוע בכל אופן אינו מברך ברכה ראשונה באמצע הסעודה^ט אלא דלכאורה כשהוא בסוף סעודת שבת אחר שאכל סעודה שלימה אין המציאות כן שיכול להיות שהמזונות הם לשם שובע ולכאורה לא מהני שיכוון שאוכלו לשובע כשבאמת אינו אוכלו לשובע^י.

ה. הנה על קבוקים לכאורה פשוט דיכול לכתחילה לאכול ולברך עליהם באמצע הסעודה כיון שיש להם כל הג' תנאים^{יב} ויל"ע אם יכול לאכול לכתחילה כמה מיני עוגות שבין כולם ביחד נמצא שאוכל מכל הג' מינים^{יג}, אמנם יש נוהגים שלא לאכול פת הבאה בכיסנין כלל באמצע הסעודה אפי' יש לו כל הג' מינים של פת הבאה בכיסנין^{יד}.

'חומש' סעודה' בהלכה

עליו מזונות גם באמצע הסעודה כיון שיש בו כל הג' תנאים.

יב. בספר שערי הברכה (פ"ח הערה מ"ז) הביא בשם שו"ת התעוררות תשובה דכתב דבכה"ג יכול לברך מזונות גם באמצע הסעודה דממ"נ אכל פת הבאה בכיסנין וודאי אלא דכתב דצריך לברך ולאכול שניהם יחד דאם יברך ויאכל אחד ואח"כ השני הו"ל הפסק.

יג. בשבט הלוי (ח"ג ס"י) כתב דכיון דלדעת הרשב"א והריטב"א (ברכות מא: והוזכר בב"י ס"י קע"ז ד"ה ודעת) אין מברכין עליו באמצע הסעודה אפי' הוא וודאי פת הבאה בכיסנין לכן לא יברכו עליו באמצע הסעודה, והנה אף שלהלכה קשה לפסוק כן שהרי הוא נגד פסק המג"א אמנם אפשר דראוי להחמיר שלא לאכול בתוך הסעודה אפי' הוא וודאי פת הבאה בכיסנין.

ושמעתי מהרה"ג ר' אהרן נחמן ששמע מהג"ר שמואל טרויבע דהנה ידוע דמנהג בעלזא הוא שאין אוכלים מזונות באמצע הסעודה ובפשטות הסיבה משום דברוב מיני המזונות יש ספק אם הם פת או פת

ט. כן פסק המג"א בס"י קס"ח (סקכ"א) בשם עמק ברכה ודלא כט"ז, וכן פסק המשנ"ב (סק"מ).

י. בבה"ל סי"ג (ד"ה וירא שמים) משמע לכאורה דמהני עצה זו שיכוון למזון ולא לקינוח, ומסתבר שמירי באופן דשייך לומר שאוכלו לשם לשבוע אבל אחר שאכל סעודת שבת שלימה אפשר דלא מהני עצה זו שיכוון שהמזונות שאוכל הוא לשם שביעה.

יא. דהרי הם גם ממולאים מבפנים בבוטנים וגם הוא נילוש במי פירות וגם נכסס, וכ"כ בספר שערי הברכה (פ"ח הערה מג), וכתב שם דלולי זאת שמברכין עליו מזונות גם באמצע הסעודה היינו צריכים לדון אי צריכין לברך עליו בפה"א דהרי הטעם שברכתו מזונות הוא משום דכל שיש בו מיני דגן מברכין עליו מזונות וא"כ באופן שא"צ לברך עליו מזונות א"כ אפשר שיצטרך לברך עליו בפה"א משום הבוטן שבו אמנם אפשר דכיון דנקבע ברכתו במ"מ א"כ בכל אופן אין מברכים עליו בפה"א אפי' באופן שאין מברכים מזונות, אמנם כבר נתבאר שנידון זה לא נפק"מ להלכה כיון דמברכין

ו. אם כיון בשעת ברכת המוציא לפטור את המזונות פוטר אותם^י, והנה אורח שאוכל שם את כל הסעודה ובאמצע הביאו מזונות ולא נתכוון על המזונות בשעת ברכת המוציא יש שכתבו דנפטר משום דאתכא דבעה^ב סמוך^{טו}, ויש שכתב דאפי' אורח לא נפטר בברכת המוציא אם לא נתכוון להדיא^{טז}.

ברכה על היין

ז. על היין ששותה באמצע הסעודה, אם שתה יין של הקידוש קודם הסעודה ולא בירך על הגפן לא יברך על היין שבתוך הסעודה, ואם לא שתה יין קודם הסעודה או אם בירך על הגפן צריך לברך על היין שבתוך הסעודה, ואם שתה יין קודם הסעודה אלא שיצא לחוץ קודם הסעודה אם שתה יין קודם הסעודה כשיעור ברכה אחרונה לא יברך על היין

'חומש' סעודה' בהלכה

הבאה בכיסנין אמנם הוא בירר אצל כמה מזקני החסידים ושמע שיעקר הטעם הוא משום דהרבה פעמים יש חוסר ודאות אם הוא לתענוג או לשבוע ולפי"ז אפי' יש לו כל הג' מעלות של פת הבאה בכיסנין אין אוכלין באמצע הסעודה דדילמא הוא לשבוע, והנה אף שנתבאר לעיל דבנידון דין שאוכל אחר סעודת שחרית וודאי הוי לתענוג מ"מ אפשר דכיון דהרבה פעמים יש חוסר ודאות אם הוא לתענוג או לשבוע גדרו גדר שלא לאכול בשום פעם מזונות באמצע הסעודה.

טו. **ספר ברכת הנהנין** (פ"ב) ובספר שערי הברכה (פ"ח הערה מז), והוכיחו כן מהא דהביא הבה"ל בסי' רי"א גבי דין הרשב"א דברכה על מאכל אינו פוטר את החשוב יותר ממנו אא"כ נתכוון עליו בהדיא דאם הוא סמוך על שולחן בעה"ב הוי כאילו דעתו בפירוש לפטור כל מה שירצה בעה"ב ויביאו לו, ולפי"ז כתבו דה"ה הכא כיון דדעתו על כל מה שיביאו לו.

טז. **ספר בר אלמוגים** (ס"ב), דמסתבר דרק דבר שברכתו שוה שייך לומר דבאורח אתכא דבעה"ב סמוך אבל דבר שאין ברכתו שוה אע"פ דבדיעבד נפטר אם כיון עליו להדיא אבל אין שייך לומר דאורח הוי ככיון עליו להדיא.

יד. **הבה"ל** בסי"ג (בד"ה וירא שמים) כתב בשם ספר הלכה ברורה דהיכא שמכוון בהדיא לפטור בברכת המוציא בכל גיוני יכול לפטור אותם, וכן בס"ח גבי מזונות דכיון דהוי ספק פת אין יכול לברך באמצע הסעודה כתב דבחיי אדם משמע דלכתחילה ראוי שיכוון בשעת ברכת המוציא לפטור אותן, ובפשטות הטעם הוא דבדיעבד אם מברך המוציא על פת הבאה בכיסנין יצא, וכ"כ באבן העזר ובספר ברכת הבית (יט, כב) בשם

שבתוך הסעודה^י, ואם שתה פחות משיעור ברכה אחרונה צריך לברך על היין שבתוך הסעודה^י.

ברכה על היי"ש

ח. על היי"ש ששותה באמצע הסעודה, הנה מי ששתה יין במקום הסעודה בין קודם הסעודה כשלא בירך ברכה אחרונה ובין באמצע הסעודה וודאי דפוטר את היי"ש כמו שפוטר כל המשקין, ומי שלא שתה יין כלל או שכבר בירך ברכה אחרונה על היין הנה האריכו הפוסקים בדין יי"ש באמצע הסעודה ופסק המשנ"ב^י דאם שותה בתוך סעודתו העולם נהגו להקל אבל אחר סעודתו (ופשוט דאירי אפי' קודם ברהמ"ז) כיון דאינו שותה מחמת הסעודה צריך לברך עליו ברכה ראשונה, וא"כ לכאורה כששותה קצת יי"ש כדי לאחל "לחיים" לבעל החומש סעודה צריך לברך ברכה ראשונה^כ, ולכן בכה"ג אם רוצה לשתות באמצע הסעודה יי"ש לצורך שתיית לחיים אם אין רוצה לברך עליו ברכה ראשונה יטבול בו פתו בתחילה ובסוף^{כא} או ישתה יין בסעודה ויפטור בברכתו את היי"ש או יברך שהכל על דבר שטעון ברכה בתוך הסעודה.

ברכה על ארבע'ס

ט. על ארבע'ס דנו הפוסקים אם צריך לברך באמצע הסעודה עיין בהערה^{כב}, ואם אוכל עם פת אין צריך ברכה^{כג}, ואם אוכל בתחילה וסוף

במשנ"ב סי' קע"ח סקכ"ח בשם המג"א סי' ר"י סק"א.

יט. סי' קע"ד סקל"ט.

כ. ושמעתי מהגרמ"ד ווטענשטיין ד"ליקר" דינו כיי"ש כיון דאין הדרך לשתותו סתם למטרת שתיה.

כא. שעה"צ סי' קע"ד סקמ"ה.

כב. בשו"ת דברי חיים (ח"ב יו"ד סו"ס ס"ו) נסתפק בזה, ובדעת תורה (סי' קע"ז) כתב דתלוי אם דרכו לאכלם בתוך הסעודה,

יז. כגון כשבירך על המחיה ולכן יצא לחוץ כדי שיהיה הפסק ולא יהא ברכה שאינה צריכה ונתבאר דבכה"ג צריך לכלול על הגפן, אמנם אם לא כלל על הגפן אע"פ שלא עשה כראוי מ"מ לא יברך על היין שבסעודה דכיון דמבואר בסי' קע"ח ס"ה דהוי ספק אי טעונין ברכה לאחריהן במקומן ופסק המג"א שם והביאו המשנ"ב דמספק לא יברך ברכה ראשונה, ולכאורה עדיף שלא ישתה יין באמצע הסעודה.

יח. דכיון דבכה"ג אין טעון ב"א אין שייך סברא דלקיבעא קמא הדר, וכן הביא

עם פת אם אוכלן למזון א"צ ברכה ראשונה^י ואם אוכל לקינוח לא מהני מה שאוכלו בתחילה וסוף עם פת^כ.

אם מותר לילך לחומש סעודה באמצע סעודתו

י. הרוצה לילך מביתו לחומש סעודה באמצע סעודתו, אם רוצה להמשיך שם לאכול פת ולברך שם מותר אם היה דעתו לכך בשעת ברכת המוציא^י, או אפי' היה כוונתו לכך קודם הסעודה אף שלא נתכוון בברכת המוציא^י, וצריך שיאכל בביתו כזית פת^כ וגם במקום החומש

'חומש' סעודה' בהלכה

להחמיר לאכול בתחילה בלא פת ולברך עליו אבל בארבע^ט דאפי' כשאוכלן בתחילה בלא פת אינו ברור שטעון ברכה א"צ להחמיר להביא פרי שברכתו בפה^א ולברך עליו.

כה. המשנ"ב (סק"ח) כתב בשם המג"א (סק"ג) דדין זה דגם בפירות מהני אם אכל עם פת תחילה וסוף הוא דווקא כשהובאו ללפת בהם את הפת ולא לקינוח דאם הובאו לקינוח אף שאכל עמהם מקצת פת תחילה וסוף לא מהני ומה שאוכל בלא פת טעון ברכה, וכן משמע מלשון הד"ח דכתב דאני נוהג לאכול מעט עם לחם ללפת הפת בתחילה וסוף אבל אם מטרותו רק לקינוח לא מהני מה שאוכל עם פת תחילה וסוף.

כו. משנ"ב סי' קע"ח (סקל"ג) דאז חשיבי שניהם מקומו ומותר אפי' לכתחילה ואפי' מבית לבית מהני מחשבתו.

כז. ספר חיי משה (ח"ב סי' קע"ח ס"א) עפמ"ש"כ במשנ"ב סי' תקס"ב (סקט"ז) לענין קבלת תענית שאף אם התנה מקודם אמרינן שהקבלה שקיבל אח"כ היתה על דעת תנאי הראשון.

כח. שו"ע (ס"ג), דבאוכל פחות מכזית כיון דאין עליו דין ברכה אחרונה הו"ל

ובשולחן הטהור ובאשל אברהם ובהיכל הברכה-קאמרנא (קע"ז, צ"ט) כתבו דצריך לברך, ועיין בשערי הברכה (פ"ח הערה כ"ט) שהוכיח כן מדברי הבה"ל בסי' ר"ה (ד"ה וקטניות) דכתב דדרך לאכלם לקינוח וכתב דתלוי במנהג המקום אם אוכלים אותם לקינוח או למאכל הסעודה.

כג. שעה"צ (סק"ג), דמה שאוכל עם פת לעולם א"צ ברכה דנטפל להפת.

כד. בדברי חיים שם כתב דאני נוהג לאכול מעט עם לחם ללפת הפת בתחילה וסוף והיינו כדנפסק בשו"ע (ס"א) דגם בפירות מהני אם אכל עם פת תחילה וסוף, והנה המשנ"ב (סק"י) הביא בשם הפוסקים דראוי ליוזר לכתחילה כשהובאו לפניו פירות בתוך הסעודה ללפת בהם את הפת שיברך מתחילה עליהם קודם שיאכלם עם הפת ויאכלם קצת בפני עצמו ואח"כ יוכל לאכול בין עם פת ובין בלא פת כי יש מהראשונים דסברי דאפי' אם אוכל תחילה וסוף עם פת על מה שאוכל באמצע בלא פת צריך לברך, ולכאורה לפי"ז באוכל ארבע^ט אפי' כשמטרותו לשם מזון ראוי להחמיר להביא פרי שברכתו בפה^א ולברך עליו לצאת ידי ראשונים אלו, אמנם נראה דכיון דיש צד דארבע^ט דינו כתבשיל יש להקל, ומלבד זה י"ל דדווקא בפירות שאם אכלן לחוד מברכין עליהם ראוי

סעודה יאכל פת^{כט} וי"א דגם שם בעי כזית פת^ל וי"א דסגי במקום השני במעט פת^{לא}.

יא. אם לא היה בדעתו בתחילה להמשיך סעודתו שם אסור לברך שם ברהמ"ז וצריך לחזור לביתו לברך ברהמ"ז^{לב}, אלא דלכאורה אסור לו לילך לשם באמצע סעודתו לכתחילה משום דחיישינן שמא ישכח מלחזור ולאכול^{לג} או שישא עד שירעב ויפסיד ברהמ"ז^{לד} אמנם לדינא יש להקל משום כמה טעמים, א', דבאופן דבני ביתו מחכים עליו יש להקל דבכה"ג אין לחוש שמא ישכח לחזור למקומו ולברך^{לה}, ב', אף באופן דאין בני ביתו מחכים עליו^{לו} יש להקל דאפשר דמיקרי הולך ע"מ לחזור לאלתר^{לי} דמותר אז לצאת^{לח}, ג', אפשר דכשהולך לחומש סעודה מיקרי מצוה דמותר לצאת באמצע הסעודה לצורך כך^{לט}, ואם אוכל שם חתיכת פת ואח"כ חוזר לביתו להמשיך סעודתו וודאי עדיף

חומש סעודה בהלכה

ולברך במקומו.

לד. תוס' פסחים (קא: ד"ה כשהן) והרא"ש בפסחים (פ"י סי' ר'), והביאן השעה"צ (סק"ו).

לה. הג' הגר"ח צאנזער פסחים קא:.

לו. כגון שאוכל לבדו או כשהולך בסוף הסעודה ובי"ב כבר מברכים ברהמ"ז או כשאוכל בירושלים בצל הקודש בחבר'ה סעודת שבת ובאמצע רוצה ללכת לחומש סעודה ורוצה לחזור לאכול שם המשך הסעודה ואז אין משהו שממתין עליו.

לז. דאם הולך רק לומר מז"ט מסתבר דמיקרי לאלתר ויש לדון אי גם רוצה לאכול שם קצת אי מיקרי לאלתר.

לח. כמבואר במשנ"ב (סקל"ד) דכשיוצא ע"מ לחזור מותר לצאת אפי' לכתחילה.

לט. כמבואר ברמ"א שם דלצורך מצוה עוברת מותר.

כדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם דהוה שינוי מקום הפסק ויצטרך לחזור ולברך המוציא.

כט. שו"ע סי' קפ"ד ס"ב).

ל. הפמ"ג (סי' קע"ח משבצ"ז ט') כתב דלכתחילה צריך לאכול כזית וכ"כ בכף החיים (סי' קע"ח סק"ג) ובקיצור שו"ע וכן הביא בבה"ט סי' קפ"ד (סק"ד) בשם הלכות קטנות (ח"א סי' קמ"ו).

לא. בה"ט שם בשם לחם חמודות (דברי חמודות פ"ח אות ל') וכן משמע מפשטות דברי המג"א בסי' קפ"ד (סק"ד) ובשו"ע"ה שם ובמשנ"ב (סק"ט).

לב. דברהמ"ז טעון ברכה במקומו כמבואר בסי' קפ"ד.

לג. רמ"א סי' קע"ח ס"ב, וכתב הבה"ל (ד"ה בלא ברכה) דמקורו הוא מדברי הכלבו והמאור דחיישינן שמא ישכח לחזור

פרק כט ◇ דיני חומש סעודה באמצע הסעודה

טפי דכתב השוע"ה דבכה"ג מותר לכתחילה לצאת מביתו^מ (ויל"ע מה דעת המשנ"ב בזה^{מא}).

ברכת המאכלים למי שהולך באמצע סעודתו לחומש

סעודה

יב. הנה ההולך מביתו לחומש סעודה באמצע סעודתו ורוצה לטעום שם מהמאכלים, על מאכלים הבאים מחמת הסעודה א"צ לברך ואפי' אינו אוכל שם פת^{מב}, וכן על משקים א"צ לברך^{מג}.

יג. על דברים שאינם באים מחמת הסעודה צריך לברך עליהם ברכה ראשונה, ואם כבר אכל מהם בביתו כשיעור ברכה אחרונה ובירך עליהם ברכה ראשונה בביתו קודם הסעודה והיה דעתו לפטור על מה שיאכל בחומש סעודה ולא בירך ברכה אחרונה וגם אכל מהם בביתו באמצע הסעודה קודם שהלך לחומש סעודה א"צ ברכה ברכה ראשונה כשאוכל בחומש סעודה^{מד}.

דע"כ צריך לחזור לקביעותו הראשון הו"ל כעומד באמצע הסעודה.

מג. ולכאורה יש לדון דכיון דהטעם דא"צ לברך הוא משום דאין דרך לאכול בלא שתיה א"כ מי שהולך לחומש סעודה ואינו אוכל שם אלא רק שותה אמאי אינו צריך ברכה ראשונה, ועיין במגילת ספר (סי' כ"ז) דהוכיח מדברי השו"ע הרב דכל דבר שבעצמותו כשהוא בא בתוך הסעודה בא בדרך כלל בשביל האכילה נפטר בכל אופן בברכת הפת אף באופן שאינו שותה מחמת האכילה ולפי"ז כתב דמשקין שבאין בד"כ באמצע הסעודה בשביל האכילה לכן נפטר בכל אופן בברכת הפת.

מד. דאפי' בדברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם במקומן מ"מ כיון דע"כ

מ. כ"כ השוע"ה שאם הולך על דעת לאכול שם מותר, ובספר הברכה ומקומה (סי' ד' פ"א ה"ז) ביאר הטעם דאפי' ישכח לחזור למקום שקבע לאכול מ"מ הרי יברך ברכה אחרונה במקום גמר אכילתו ואע"ג דלכתחילה צריך לברך ברהמ"ז במקום שקבע לאכול מ"מ כיון דהולך על דעת לאכול במקום השני ואוכל שם לכן אפי' ישכח לחזור לברך במקום הראשון מקום שקבע לאכול מ"מ עכ"פ יברך במקום שאכל שהרי גם שם אכל לכן לא חששו חכמים להחמיר כ"כ בדבר זה שישכח לחזור למקום שקבע לאכול.

מא. דהמשנ"ב (סקל"ג) כתב דלכתחילה צריך לברך במקומו קודם שיצא משמע דבכל אופן אין לצאת לכתחילה.

מב. בה"ל סי' קע"ח (ס"ב ד"ה ואכל), דכיון

'חומש'
סעודה'
כהלכה

יד. ואם אכל מהן בביתו רק קודם הסעודה אבל לא באמצע הסעודה ועכשיו רוצה לטעום בחומש סעודה מהם כשהוא עומד באמצע סעודתו הנה אם אכל קודם הסעודה פירות מז' מינין לא יברך על פירות ופיצוחים שברכתן העץ שאוכל בחומש סעודה^מ ומ"מ ראוי שיאכל פרי בביתו באמצע הסעודה קודם שהולך לחומש סעודה^מ, ואם אכל קודם הסעודה פירות שאינן מז' מינים לכאורה צריך ברכה ראשונה על פירות ופיצוחים שברכתן העץ שאוכל בחומש סעודה^מ.

מז. אם שתה יין קידוש בביתו קודם הסעודה אפי' אם לא שתה שיעור ברכה אחרונה ואע"פ שלא שתה יין בביתו תוך הסעודה מ"מ כששתה יין בחומש סעודה לא יברך ברכה ראשונה^מ.

חומש סעודה בהלכה

זה, ועיין בספר שבט הקהתי (ח"ב סי' פ"ד) שכתב דבאכל פרי קודם הסעודה אם היה דעתו לאכול פירות באמצע סעודתו אע"ג דלא אכל אפ"ה כששינה מקומו א"צ ברכה חדשה ודימהו לדינא דכתבו התוס' דאם הלך באמצע הסעודה למקום אחר יכול לשתות מים בלא ברכה דכיון שהוא בתוך הסעודה לקיבעא קמא הדר, והוא חידוש גדול מאד לומר דכיון דהיה דעתו כך יהיה שייך ביה לקיבעא קמא הדר והתוס' מיירי דווקא כששתה יין באמצע הסעודה ולכן הוא טפל לסעודה ונפטר בברהמ"ז ואין בו דין שינוי מקום משא"כ כשאוכלו קודם הסעודה אפשר דבאמת אין נפטר בברהמ"ז וחייב בב"א ואין יכול לפטור את הפרי שאכל במקום השני, וכן מורין המורי הוראה דאם אכל פרי שאינו מז' מינין קודם הסעודה ולא אכל פירות באמצע הסעודה במקומו הראשון אם משנה מקומו ורוצה לאכול פירות במרום השני צריך לברך עליהם ברכה ראשונה.

מח. ספר שערי הברכה (פ"ט הערה י"ג) וכן בספר בירורי סוגיות (סי' קע"ח ד-י) והטעם דכיון דהיין שקודם הסעודה נפטר בברהמ"ז הוא שייך לאכילה וא"כ אפי'

צריך לחזור לקביעותו הראשון משום הפת לכן הוי כעומד במקומו הראשון.

מה. כיון דנתבאר בשו"ע ס"ה ובמג"א שם דבין ה' מיני דגן ובין ז' מינים הוי ספק אי טעונין ברכה לאחריהן במקומן ופסק המג"א שם דמספק לא יחזור לברך ברכה ראשונה במקום השני.

מז. דלהצד דאינו טעון ברכה במקומו א"כ הוי שינוי מקום ולכן יאכל פרי בביתו באמצע הסעודה דאז הברכה שברך על הפרי קודם הסעודה כבר שייך להסעודה וא"כ יכול אח"כ לאכול פרי על דעת זה במקום השני לכו"ע.

מז. דכיון דלא אכל פירות בביתו בתוך הסעודה א"כ אין זה שייך כלל לסעודה ואם שינה מקומו צריך לחזור ולברך, ועיין בספר בירורי סוגיות (סי' קע"ח ד-י) שנסתפק בדיון זה דאפשר דכיון דע"י שאוכל מאכלים אלו בתוך הסעודה יגרום שמה שאכל קודם הסעודה נפטר בברהמ"ז אפשר דשייך לסעודה וא"כ יכול לפטור את הפרי שאוכל במקום השני מברכה ראשונה, וכן בספר הלכה למעשה להגרא"ד שפירא נסתפק בדיון

פז. לגבי היי"ש דנתבאר דלצורך שתיית לחיים טעון ברכה וכש"כ כשהולך באמצע סעודתו מביתו לחומש סעודה לכאורה פשוט שצריך לברך עליו ברכה ראשונה מ"מ אם שתה יין הקידוש בביתו ולא בדרך ברכה אחרונה כיון דשייך לסעודה פוטר את היי"ש.

יז. לגבי העוגות שנותנים בחומש סעודה, אם אכל קודם הסעודה מזונות כשיעור ברכה אחרונה לא יברך ברכה ראשונה בחומש סעודתו על מזונות^{מט}, ואם לא אכל בביתו שיעור כזית א"כ דינו כאוכל מזונות באמצע הסעודה באופן שלא בדרך מזונות קודם הסעודה דמספק לא יברך אא"כ יש לו ג' תנאים ובממולא במיני מתיקה המברך לא הפסיד, אמנם אם נתכוון בברכת המוציא שבביתו לפטור את המזונות שיאכל בחומש סעודה מהני.

לילך לחומש סעודה בסוף סעודתו

יח. מי שרוצה ללכת לחומש סעודה בסוף סעודתו קודם שבירך בבית ברהמ"ז ומתכוון לברך ברהמ"ז כשיחזור לביתו אם אינו מתכוון לאכול פת כשיחזור לביתו לכאורה מסתבר מאד דמה שאוכל בחומש סעודה דינו כדברים הבאים לאחר הסעודה דנתבאר בסי' קע"ז ס"ב דצריך לברך בין לפניהם ובין לאחריהם^י, ולכן ילך רק אחר ברהמ"ז או שיתכוון לאכול פת כשיחזור לביתו.

כתב דהגע עצמך אם שתה יין ואכל אח"כ באותו מקום ובירך ברהמ"ז במקום השני בלי לאכול שם וודאי תעלה ברהמ"ז גם על האכילה וגם על היין שקודם הסעודה וא"כ מה בכך שגם אכל במקום החדש, אמנם דחה זאת דאינו מוכרח דאפשר באמת דבכה"ג דמברך במקום השני ברהמ"ז לא נפטר היין אלא האכילה, ואפי' אם נאמר שפוטר היין י"ל דבאכל במקום השני גרע טפי דאז אמרינן שכיון שאכל במקום השני ולא שתה שם יין א"כ ברהמ"ז מתייחסת רק לאכילה ולא ליין.

מט. כיון דנתבאר בשו"ע ס"ה ובמג"א שם דבין ה' מיני דגן ובין ז' מינים הוי ספק

בשינה מקומו באמצע הסעודה קודם ששתה עוד יין פוטר את היין ששותה בתוך הסעודה במקום השני, ועיין בתהלה לדוד סי' רע"ג סק"ה דלכאורה משמע מדבריו דאינו פוטר את היין שבמקום השני אמנם עיין בספר בר אלמוגים סי' ל"ז שהאריך בדברי התהלה לדוד וכתב דהתהלה לדוד מיירי בעשה שינוי מקום קודם שאכל הסעודה (וכמובן דלא מיירי בשבת דאסור לשנות מקומו קודם הסעודה דהא בעי קידוש במקום סעודה אלא מיירי בחול אלא דנפטר בברהמ"ז משום דין קודם הסעודה גורר תאוות המאכל) אבל אם שינה מקומו רק אחר שהתחיל לאכול סעודתו א"צ ברכה ראשונה על היין ששותה במקום השני, ובביאור החי'

'חומש
סעודה'
בהלכה

פרק ל

דיני סעודת שבת כשכבר טעם בחומש סעודה

אע"פ שיצא מוציא אחרים ידי חובת קידוש

א. אע"פ שכבר יצא ידי חובת קידוש יכול לחזור ולקדש בביתו להוציא את בני ביתו ידי חובת קידוש^א ומ"מ יזהרו אז ביותר לענות אמץ כי יש אומרים דדוקא בכה"ג אמרינן דאע"פ שיצא מוציא^ב.

אי טעונין ברכה לאחריהן במקומן ופסק המג"א שם דמספק לא יחזור לברך ברכה ראשונה במקום השני, ובפרט למה שהביא המשנ"ב בסקמ"ה דדעת הגר"א הוא דה' מיני דגן וודאי טעונין ברכה במקומן.

ג. **דהטעם** שאינו מצוי בזמנינו כתבו התוס' (מא: ד"ה לאחר) וש"ר לפי שאין אנו רגילין למשוך ידינו מן הפת עד ברהמ"ן, אמנם בכה"ג שאינו רוצה כבר לאכול פת והרי הולך לבית אחר לכאורה פשוט דהוי סילוק.

א. **במסכ' ר"ה** כט. בעי רבא אם גם בברכת היין של קידוש ביום אם יצא מוציא האם כיון דחובה הוא מפיק או דילמא ברכה לאו חובה היא, ופירש"י מי אמרינן דכיון דהוא חובה וא"א שלא בהנאה והנאה א"א בלא ברכה נמצאת המצוה תלויה בברכת הנאה ומפיק או דילמא ברכת ההנאה לאו חובה למצוה אתיא שאף בכל ההנאות הוא נוהגת, ופשטינן דגם ברכת היין של קידוש אע"פ שיצא מוציא, וכן נפסק בשו"ע וברמ"א סי'

רע"ג דאפי' בקידוש היום הוי כברכת המצוות דאע"פ שכבר יצא מוציא, (ודלא כדעת המרדכי בפרק ע"פ והובא בב"י דבקידוש היום דאינו אלא ברכת הנחנין ליכא דין ערבות ואם אינו יוצא בקידוש זה אינו יכול להוציא אחרים ולדידיה צ"ל דהגמ' בר"ה מיירי דדוקא בברכת בפה"ג דקידוש דלילה אבל לא בקידוש היום, ולבאר החי' עיין בספר קצבי הרים סי' ע' ובספר תורת המצוה פרק ו' ענף ה' מה שביארו בזה), והנה במצוות דאורייתא הטעם הוא מדין כל ישראל ערבים זה לזה, ובגדר דין ערבות נשנו ב' שיטות בראשונים ובאחרונים ד"א דהגדר הוא דהוי כאילו המוציא מחוייב בדבר, כ"מ בר"ן ר"ה (ת. בדפי הרי"ף) ובשאלות דרב האי גאון (סי' נ"ד) והחת"ס (שו"ת או"ח סי' קס"ז) ובחזו"א (או"ח ריש סי' כ"ט), וי"א דהגדר הוא דמברך עבור חבריו אבל אינו כמחויב בדבר, ובמצוות דרבנן כתבו כמה אחרונים (בית שלמה או"ח סי' י"ד, צ"ח ברכות מה, יום תרועה ר"ה כט.) דליכא דין ערבות ומ"מ אמרו חכמים דבדרבנן

'חומש'
סעודה'
כהלכה

ב. אם המקדש אינו שותה את הכוס אלא מוציא גם בברכת בפה"ג ומברך ברכת בפה"ג רק בגלל השומע, אם כבר יצא ידי חובת קידוש לא יקדש אלא למי שאינו בקי לברך לבד^ג, ואם יש אחד מבני הבית שאינו בקי אפשר דאז אגב זה יכול להוציא לכתחילה אף את הבקי^ד, ובדיעבד אפי' קידש למי שבקי לברך לבד יצא^ה, ואם המקדש שותה את הכוס, כיון שהוא בעצמו צריך לברכת הנהנין של ברכת בפה"ג יכול להוציא במצוות קידוש היום אפי' לכתחילה גם את הבקי לברך לבד^ו.

מצד המברך דהוי כעין ברכה לבטלה א"כ הכא לא הוי כעין ברכה לבטלה דהרי מברך בשביל האיניו בקי אמנם להטעם דהוי מצד השומע דלא יתבע מן הערב תחילה אם הוא יכול לעשות כן בעצמו א"כ ה"ה הכא יקדש לכתחילה לעצמו.

ה. במשנ"ב ובבה"ל הביא ראשונים ואחרונים דפליגי על דין זה וס"ל דיכול להוציא בכל גווני ולכן פסק המשנ"ב דלכתחילה יקדש הבקי בעצמו ובדיעבד גם אם אחר שכבר יצא הוציאו יצא.

ו. הגרש"ז אוירבעך בספר שולחן שלמה (ס' רע"ג אות י'), דכיון דהוא בעצמו צריך לברכה זו יכול להוציא גם את הבקי, וכתב דאף דמצינו ברעק"א שכתב בגליון השו"ע ס' רי"ט (ס"ה) בשם ספר אורים גדולים (בדרשותיו פר' צו) להסתפק באחד שמברך ברכת הגומל על שהיה חולה ונתרפא וחבירו שהיה מהולכי מדבריות נתחייב ג"כ בברכה זו אם יכול לצאת חובת הברכה בשמיעה מהמברך גם בלא עניית אמן או דאף בעניית אמן אינו יוצא מ"מ בנידון דידן אין שום מקום להחמיר בזה דשאני נדון האורים גדולים שכל אחד מברך על נס אחר שנעשה לו משא"כ הכא גם העושה קידוש ברכתו היא על היין, וכתב דכן נהוג למעשה, והנה לפי הטעם של השא"א דהא דאינו מוציא

אע"פ שיצא מוציא מדין הם אמרו והם אמרו, אמנם בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' כ"ט) כתב דאף בדרבנן איכא דין ערבות, עיין בזה בספר תורת המצוה (פ"ו ענף ג').

ב. דהנה הטור והשו"ע בס' רי"ט פסקו גבי ברכת הגומל דהמברך כדי להוציא אחר והוא אינו מחוייב בזה אינו יכול להוציא אא"כ ענה אמן, וכתב הרעק"א שם דה"ה בכל ברכת המצוות, אמנם הפמ"ג בס' רי"ג (סק"ג בסופו) כתב דיש לחלק בין ברכת הגומל לברכת המצוות דאיכא ביה דין ערבות.

ג. דהנה הטור בס' רע"ג הביא בשם הבה"ג דהא דאדם יכול לקדש לאחרים אע"פ שכבר יצא יד"ח הוא רק אם האחרים אינם יודעים לקדש אבל אם יודעים לקדש אינו מקדש להם, וכן נפסק בשו"ע שם (ס"ד), וכתב הרמ"א שם דה"ה לקידוש היום, ובסברת הדברים כתב השאגת אריה (ס' י"ג סוד"ה ומש"כ) דהוי כעין ברכה לבטלה כיון דהשומע יכול לברך לעצמו ובאבנ"ז (ס' מ') כתב משום דכמו בערב דהלוואה לא יתבע מן הערב תחילה ה"נ אם השומע יכול לברך לעצמו אין להמציאו דין ערבות.

ד. בספר תורת המצוה (פ"ו ענף ג' הגה"ה י"ב) להגה"ח ר' אהרן רובינפלד דן כזה דלכאורה תלוי בב' הטעמים דלהטעם דהוי

ג. אע"פ שכבר יצא יד"ח קידוש יכול לקדש בביתו להוציא הנשים אפי' להסוברים דבנשים ליכא דין ערבות¹.

ד. וכן יכול לקדש כדי להוציא בניו הקטנים שהגיעו לחינוך, ולענין קטנים אחרים שאינם בניו להפמ"ג יש לדון אם יכול להוציאן יד"ח אם הוא כבר יצא יד"ח עיין בהערה², ובמשנ"ב מבואר דיכול להוציאם³.

'חומש' סעודה' כהלכה

ברכה לשם קידוש והוא אינו מחוייב בברכה לשם קידוש לכן אם היא שותה מן היין והיא מוציא אותה בברכת בפה"ג אז יש לדון אי באופן זה שיצאה ממנו ברכת הנהנין אם יצאה עי"ז גם מצוות קידוש או דילמא דלא יצאה ידי מצוות קידוש, ועי' נשאר בצ"ע, אבל אם אינה שותה ויוצאה בברכת הגפן שלו ס"ל דוודאי דלדעת הפוסקים דליכא דין ערבות בנשים אינה יוצאה ידי מצוות קידוש, ובספר פסקי תשובות (סי' רפ"ט הערה 21) יישוב דסמכין בזה על הפוסקים דאיכא ערבות מאנשים לנשים בצירוף שיטת הסוברים דנשים פטורות מקידוש היום, ולפי מש"כ הבית שלמה דדברבנן אע"ג דליכא דין ערבות מ"מ אמרו רבנן דאם יצא מוציא מיושב בפשיטות, ועוד יש ליישב ע"פ האחרונים (ברכי יוסף סי' קכ"ד, וכ"מ מהפמ"ג סי' רע"א משבצ"ז סק"ב וא"א סק"ב) דרק לענין נשים שכבר יצאו ידי חובתן אי יכולים להוציא אחרים תלוי בפלוגתא הנ"ל אבל וודאי שאיש יכול להוציאם אע"פ שכבר יצא יד"ח והטעם דהא דליכא דין ערבות באנשים הוא משום דאין יכולות למחות (וכ"כ באוה"ח הק' פר' נצבים) אבל להוציא אותה וודאי יכול האיש אע"פ שכבר יצא.

ח. הנה הפמ"ג בסי' תפ"ט במשבצ"ז סק"ב כתב דגדול שכבר יצא יד"ח אינו יכול להוציא קטן שהגיע לחינוך כיון דלא שייך ביה ערבות ודווקא אביו יכול להוציאו בקידוש וכדו' כיון דמחוייב לחנכו וא"כ הוי

את הבקי הוא משום דהוי כעין ברכה לבטלה מובן מאד דהכא אין שייך סברא זו דהרי המקדש בעצמו צריך לברכה זו ולפי סברת האבנ"ז לכאורה מסתבר דגם היכא שהמברך צריך לברכה מ"מ מצד השומע לכתחילה יקדש לעצמו ולא יתבע מן הערב תחילה, וכ"כ בספר תורת המצוה (פ"ו ענף ג' הגה"ה י"ב), ואולי י"ל דכיון דסוכ"ס גם המברך צריך לברכה זו אין שייך לומר דלא יתבע מן הערב תחילה.

ז. דהנה איכא מוח' גדולה בין הפוסקים אי איכא דין ערבות באשה, דלדעת הדגול מרבבה (סי' רע"א) ובצל"ח ברכות כ: והישועות יעקב (סי' רע"א סק"ב) והמהר"ם שיק ס' ק"כ והחת"ס (שו"ת סי' כ"א סקמ"ג) ועוד פוסקים ליכא דין ערבות באשה, ולדעת הרעק"א והחיד"א (שוירי ברכה סי' רע"א) והשו"ע הרב סי' קפ"ו וסי' קנ"ז והאבנ"ז (או"ח סי' תל"ט) ועוד פוסקים איכא דין ערבות באשה, וא"כ כיון דדין זה דאם יצא מוציא הוא רק מדין ערבות א"כ להסוברים דליכא דין ערבות באשה איך יכול להוציא אנשים אם כבר יצא, ולכאורה יש לתרץ דכיון דבלא"ה צריך לברך בפה"ג משום ברכת הנהנין על היין שלו יכול להוציא הנשים, והיינו כיון דאז הוא ג"כ מחוייב בדבר א"כ יכול להוציאה משום דין שומע כעונה דכיון דשמעה ממנה ברכת בפה"ג הר"ז כאילו היא עצמה בירכה בפה"ג, אמנם בספר בני ראם (סי' ס"א) כתב דכיון דבעי

חילוקים בדיני קידוש כשמקדש רק כדי להוציא אחרים

ה. כשמקדש רק כדי להוציא אחרים יש שכתבו דא"צ המקדש לשתות מלוא לוגמיו אלא סגי שאחד מן השומעים ישתה מלוא לוגמיו ועיין בהערה'.

ו. אם יש לו בנים שכבר יצאו ידי חובת קידוש בחומש סעודה והאב מקדש בשביל שאר בני הבית, יש לדון אם יש ענין שגם הבנים שכבר יצאו ידי חובת קידוש שיטעמו בבית מיין הקידוש שמקדש בבית לשאר בני הבית"א, וכן יש לדון לאלו שנוהגים לאכול חתיכת מזונות אחר קידוש

'חומש' סעודה' בהלכה

ס"ד), ועיין בספר קצבי הרים (סי' י"א אות ב') דסברא זו דהוצא ע"י ערבות חשיב כמקדש יש לה מקום לכאורה רק אם נסבור דע"י אין המברך נעשה כמחוייב בדבר אלא הוא דין מיוחד שמברך עבור חבירו אבל אם נימא דע"י דין ערבות גם המברך עצמו חשיב כמחוייב ומוציא מדין שומע כעונה א"כ כמו שבכל שומע כעונה בעינן שתיית המקדש ה"ה הכא והרעק"א לשיטתו דאין זה הגדר בערבות, אמנם יש לדחות בפשטות דאפי' אם נאמר דערבות הוא דכאילו המוציא נעשה כמחוייב בדבר מ"מ רק לגבי הברכה נעשה כמחוייב בדבר אבל לא לגבי שאר הדינים.

יא. דהנה בשתיית יין הקידוש של השומעים איכא ב' ענינים, א' דיש לשתיית השומעים קשר לקידוש ולכן י"א (בשו"ע סי' רע"א ס"ד) דשתיית השומעים מצטרפת לשיעור מלוא לוגמיו, ב', טעימה כמו בכל כוס של ברכה משום יקרא דכסא, והנה הטעם הראשון אינו שייך בנידון שאין יוצאין עתה ידי חובת קידוש, ובטעם השני יש לדון האם ענין טעימת כוס של ברכה משום יקרא דכסא הוא רק לאלו השייכים לזה או לכל אחד ונפק"מ גם בטעימת כוס של ברכה של ברהמ"ז האם יש ענין למי שלא אכל הסעודה

כמחוייב הוא בעצמו, והנה לכאורה צ"ג מדברי הב"י בסי' קס"ז דיכול לברך לקטנים אף שאין אוכל עמהם אע"פ שאינם מבני הבית וכן נפסק שם בט"ז סקט"ז ובפמ"ג במשבצ"ז שם ובמשנ"ב סקצ"ג, ובספר תורת המצוה (פ"ז ענף ג' הערה ק"ד) כתב די"ל דהפמ"ג בסי' תפ"ט איירי במצוות דאורייתא והב"י והפוסקים בסי' קס"ז מיירי בברכה דרבנן ועל פי הבית שלמה דבדרבנן ליכא ערבות ומ"מ תקנו רבנן דאע"פ שיצא מוציא ולפי ת"י זה נמצא דיכול להוציא בקידוש קטן שאינו בנו, ועוד כתב ליישב דאפשר דהב"י מיירי דווקא בברכת הנהנין דכיון דיכול להביא עצמו לידי חיוב בה יכול גם להוציא קטנים משא"כ בברכת המצוה, ולפי ת"י זה נמצא דאינו יכול להוציא בקידוש קטן שאינו בנו.

ט. כ"מ במשנ"ב (סי' רע"ג סקט"ז) ובשע"צ (סקי"ז) דמיירי בקידוש ודימה אותו להא דסי' קס"ז דמיירי אפי' בקטנים שאינם מבני ביתו.

י. מחצית השקל סי' ער"ב סק"ט, והטעם דכיון דעיקר כוונתו להוציא אחרים הו"ל כאילו הם קידשו וא"כ אם הם שותים הוי כמו שטעם המקדש, וכ"כ בהג' רעק"א (סי' רע"ג

אם אלו שכבר אכלו בחומש סעודה יש ענין שגם הם יאכלו חתיכת מזונות^ז, וכן יש לדון אם בניו שכבר יצאו ידי חובת קידוש בחומש סעודה ושותים בבית מיין הקידוש וגם אוכלים חתיכת מזונות האם יקדימו לברך על היין כיון שיין של קידוש קודם למזונות או דכיון דהם אינם יוצאים בקידוש זה יקדימו לברך על המזונות^ז.

ז. כשמקדש רק כדי להוציא אחרים א"צ להקפיד שלא להפסיק בין קידוש לסעודה ורק השומעים שצריכים לצאת ידי קידוש צריכים להקפיד^ז.

ח. הנה כשמקדש לעצמו ומוציא גם אחרים בברכת בפה"ג והמקדש הפסיק בדיבור והשומע לא הפסיק יש לדון אם צריך לחזור ולקדש^{טו} מ"מ כשמקדש רק כדי להוציא אחרים והוציא את השומע בברכת בפה"ג אפי' אם הפסיק המקדש בדיבור בין בפה"ג לשתיית היין והשומע שיוצא ממנו ברכת בפה"ג לא הפסיק יצאו השומעים וא"צ לחזור ולקדש^{טו}.

מ"מ רק לגבי הברכה נעשה כמחוייב בדבר אבל לא לגבי שאר הדינים.

טו. הנה הפמ"ג בסי' קס"ז (משבצ"ז ח') גבי ברכת הנהנין כתב דמי שבירך על מאכל והפסיק בדיבור יצאו השומעים בברכתו והביא ראיה מהרמ"א סי' ר"ט ס"ב, והמשנ"ב בסי' קס"ז (סקמ"ג) כתב דצ"ע לדינא ובבה"ל דחה ראית הפמ"ג (וצ"ע דבסי' ר"ג בשעה"צ סק"ח הביא לדינא את הפמ"ג), וכתב בשש"כ (פמ"ח ס"ד ובהערות שם) דבמקדש והפסיק קודם ברכת בפה"ג ואחד מהשומעים לא הפסיק תלוי בפלוגתא הנ"ל, ועיין בהערה הבאה.

טז. בספר קצבי הרים (סי' ל"ז) דבקידוש כיון דאיכא דין ערבות א"כ אף שהוא לא יוצא מ"מ השומעים שפיר יכולים לצאת מצד ערבות ושפיר תועיל שתייתם שלא יצא הקידוש לבטלה, והא דכשמקדש גם בשביל להוציא עצמו לא מהני דין ערבות לגבי האחרים ע"ז כתב לחדש שם דהיכא

לטעום מכוס של ברכה, ואפשר דיש להביא ראיה מהא דאמרו בגמ' ב"מ פז: דאברהם שיגר לשרה כוס של ברכה אע"פ דהיתה באהל ולא אכלה את הסעודה עמהם, משמע דבכל אופן יש ענין לטעום מכוס של ברכה א"כ ה"ה לענינינו אפי' למי שכבר יצא ידי חובת קידוש יש ענין לטעום מכוס של קידוש.

יב. דאם הטעם שאוכלים מזונות אחר קידוש הוא משום סעודת ר' חידקא א"כ לכאורה אם כבר אכל בחומש סעודה כבר יצא ידי ענין זה אמנם אפשר דיש עוד ענינים בזה (עיין לעיל פרק ח').

יג. דלכאורה הרי מזונות קודם ליין אמנם אפשר דכיון דהוא מכוס של קידוש שהוא קודם למזונות לכן מי ששותה מיין זה הוא קודם למזונות, וכן עמא דבר.

יד. ומסתבר דאפי' אם נאמר דערבות הוא דכאילו המוציא נעשה כמחוייב בדבר

ז. אפי' אם תמיד מהדר לקדש על יין מ"מ כשמקדש רק להוציא אשתו ובניו הקטנים יכול לקדש על מיץ ענבים, ולכאורה יכול גם להקל בדברים שאינו מחוייב מדינא אלא רק ע"פ קבלה (כגון מזיגת ג' טיפות מים ביין באופן שיודע שהיין אינו פגום, קבלת כוס הקידוש מיד אחר), אלא דאפשר דמדין מצות חינוך שמא לא ידעו בניו שעשה כן מחמת שכבר יצא ידי קידוש וילמדו בניו ממנו לעשות כן גם בגדלותם ראוי שלא להקל בפניהם או לומר להם שמיקל רק בגלל שכבר יצא ידי חובת קידוש.

י. גם כשמקדש רק כדי להוציא בני ביתו ג"כ נפטר ברכה האחרונה של היין בברכת המזון ואפי' אינו שותה יין שבתוך הסעודה".

הנוהגים לחזור ולקדש כדי שיהא קידוש על הפת

יא. יש שכתבו שאע"פ שכבר יצא ידי קידוש בחומש סעודה מ"מ כשהולך לביתו רצוי שיעשה או שישמע קידוש כדי לצאת שיטת הגר"א דאין יוצאין ידי קידוש במקום סעודה אלא במקדש על הפת", והנוהג כן צריך להקפיד שיהא הסעודה סמוך לקידוש, ויש לדון אם צריך להקפיד בכל הדינים הנוהגים לכתחילה בדין קידוש או בדין קידוש במקום סעודה כגון שלא לצאת בין הקידוש לסעודה לחדר אחר או יכול להקל בדברים שמהני הקידוש בדיעבד כיון שעושה כן רק כדי לצאת שיטת הגר"א.

יב. יש שכתב דאם א"צ להוציא בני ביתו ומקדש רק כדי לצאת שיטת הסוברים שבעי קידוש על הפת דבכה"ג יראה לשתות יין בתוך המזון כדי שיהא וודאי נפטר בברהמ"ז".

הערה 70) שהביא כן מהרבה ספרים, ועיין בהג' רעק"א שהביא שיטת הרבינו יונה דג"כ משמע דס"ל כן, ועיין בספר קצבי הרים (סי' פ"א) דאפשר דהא דאנו מקילין לקדש על מיני מזונות אע"פ די"א דבעי פת הוא משום דמצרפינן דעת הראב"ד (בהשגות על הרמב"ם פכ"ט ה"י).

יט. ספר מלבושי מרדכי (סי' ה' הערה י"ג), ויל"ע בזה.

שבירך על דעת להוציא חבריו מדין שומע כעונה ולא מדין ערבות א"א אח"כ לומר דיהני למפרע מדין ערבות, עיי"ש מה שהאריך בזה.

יז. כן פסק בשבט הלוי (ח"ט סי' מ') דחשיב כוס של קידוש זכיון דהוי קידוש במקום סעודה לאחרים ולכן פשיטא דנפטר בברהמ"ז.

יח. עיין בספר פסקי תשובות (סי' רע"ג

סעודת שחרית אחר חצות

יג. הנה לכתחילה צריך להתחיל סעודת שבת קודם חצות², אבל אם כבר קידש ואכל בחומש סעודה יכול להקל להתחיל סעודת שבת אחר חצות^{כא}, ומ"מ עדיף טפי שגם בכהאי גוונא יתחיל הסעודה קודם חצות^{כב}, ומ"מ אם אכל הרבה בחומש סעודה ואינו תאב לאכול יאחר את סעודת השבת^{כג}.

כיסוי הפת כשאינו חוזר ומקדש

יד. הנה כשמקדש בביתו צריך לכסות הפת עד אחר ברכת המוציא^{כד},

'חומש'
סעודה'
בהלכה

(והנה הטור הביא שם עוד טעם כדי שיהא ניכר שהכנת הסעודה הוא לכבוד סעודת שבת, אמנם כתב המרדכי (מסכת פסחים רמז תריא) דטעם זה שייך רק בליל שבת כדי לעשות הכירא שלאחר קידוש מסלקין המפה כי היכי דליתי סעודתא ביקרא דשבתא מיהו מה שאנו משימין המפה על הלחם שחרית לאו היינו מהאי טעמא דהאי טעמא לא שייך רק בליל שבת דאז הויא הכנסת שבת, והביאו בשעה"צ סי' רע"א סקמ"ט), והנה המשנ"ב בסי' רע"א (סקמ"א) כתב דמשמע מדברי הפמ"ג (משבצ"ז סק"ב) שלכל הטעמים די שיהיה מכוסה עד אחר קידוש ואח"כ הביא דבחי אדם משמע דלטעם זכר למן טוב שיהיה מכוסה עד אחר ברכת המוציא, נמצא מבואר מדברי המשנ"ב דהביא דעת החיי אדם דלטעם זכר למן טוב שיהיה מכוסה עד אחר המוציא, (והנה אח"כ הביא המשנ"ב דכתב האליה רבה דכשמקדש על הפת יניח ידיו על המפה ועל הלחם משנה בשעת הקידוש וכשיגיע להמוציא יגלה הלחם משנה ויניח ידו עליהם ויברך המוציא וכשיגיע להשם יגביה שניהם למעלה עד שיגמור השם ואח"כ יניחם ואחר גמר המוציא יחזור ויכסה במפה ויניח ידו עליהם עד שיגמור הקידוש, ובשו"ת אז נדברו (ח"א סי' ע"ח) הבין שהוא סותר למש"כ בשם

כ. הנה באופן דלא שתה קפה לפני התפילה צריך לקדש ולאכול קודם חצות משום דאסור להתענות בשבת, אלא אפי' בשתה קפה קודם התפילה דאז אינו מתענה מ"מ כיון דהב"ח ריש סי' של"ד כתב דסעודת שבת צריך להיות קודם חצות וכ"כ בכף החיים (סי' רצ"א סק"ב) בשם הזוה"ק וכתבי האריז"ל.

כא. בשו"ת אור לציון (ח"ב פכ"א ס"ד, והובא בפסקי תשובות ריש סי' רפ"ח) כתב דאם אוכל מזונות יש להקל בצירוף השיטות דיוצאין סעודת שחרית בפת הבאה בכיסנין.

כב. כדי לצאת השיטות דסעודת שחרית צריך שתהיה קודם חצות והרי להלכה אינו יוצא סעודת שחרית בפת הבאה בכיסנין.

כג. כמבואר בשו"ע סי' רפ"ח (ס"ז).

כד. הנה בטעם כיסוי הפת בשבת כתב הטור בסי' רע"א בשם הירושלמי דהטעם הוא כדי שלא יראה הפת בושטו שאין מברכין עליו תחילה אלא על היין אע"פ שהוא מוקדם לברכה לפני היין, ועוד טעם הביא דהוא זכר למן שהיה מכוסה בטל מלמעלה ומלמטה,

ובסעודה שלישית שאינו מקדש מנהגינו שלא לכסות החלות כלל^{כה}, ויש לדון אם אינו מקדש בביתו כיון שכבר יצא הוא ובני ביתו ידי חובת קידוש בחומש סעודה ומיד כשמגיע לביתו נוטל ידיו לסעודה האם צריך לכסות הפת בשעת ברכת המוציא עיין בהערה יב.

'חומש' סעודה' בהלכה

כה. הנה הערוך השולחן סימן רעא (סעיף כב) ג"כ כתב דלפי הטעם של זכר למן שהיה מכוסה מלמעלה ומלמטה לפ"ז צריכה המפה להיות עד אחר המוציא, אלא דיל"ע דהנה הערוך השולחן סי' רצט (סי"ד) כתב דבסעודה שלישית נוהגים שלא לכסות הפת וכתב משום דאנו תופסין לעיקר את הטעם שלא יראה הפת בושתו ולכן כיון דבסעודה שלישית אין מקדשין על היין וא"כ לא שייך טעם זה לכן אין מכסין אז את החלות ולפי"ז יקשה דהא בב' הסעודות מכסין עד אחר ברכת המוציא אע"ג דלפי הטעם שלא יראה הפת בושתו די לכסות עד אחר קידוש, וביארו בספר מנהג ישראל תורה (סי' רע"א אות ט') וכן בספר מצות לחם משנה (סי' י' הערה מג) דיל"ל דבב' הסעודות כיון דממילא כבר מכוסים בשעת קידוש מטעם שלא יראה הפת בושתו ע"כ מהיות טוב הוא שלא לגלות הפת עד לאחר ברכת המוציא ולחוש גם לטעם דזכר למן אבל בסעודה שלישית דאין שייך בו טעם דשלא יראה וכו' א"כ לא אמרינן שיעשה תחילת כיסוי משום טעם זה לחוד של זכר למן, והנה מנהגינו שלא לכסות את החלות בסעודה שלישית ולכאורה מטעם הנ"ל.

כו. והנה בנידון דידן כשכבר קידש בחומש סעודה ואכל שם מזונות ובביתו אינו מקדש א"כ לא שייך טעם כדי שלא יראה הפת בושתו, אמנם עדיין שייך הטעם השני

החיי אדם דיהיה מכוסה בשעת ברכת המוציא והרי בדה"ח כתב דיגלה הלחם המשנה כשיגיע להמוציא ולפי הבנתו כתב דהמשנ"ב הביא דברי הדה"ח להכריע דלא כהחיי אדם, ופשוט וברור דאין זה סותר כלל לדברי החיי אדם דהדה"ח מיירי במקדש על הפת ולכן כמו במקדש על היין צריך ליתן עיניו בין ה"ה במקדש על הפת צריך לגלות הפת כשמברך המוציא בשעת הקידוש אבל כשאינו מקדש על הפת פסקינן כהחיי אדם דטוב שיהיה מכוסה), אלא דמה שהביא המשנ"ב כן בשם החיי אדם צ"ב דהנה לשון החיי אדם (כלל ו סעיף יג) הוא דאפילו אם כבר קידש מכל מקום יכסה הלחם זכר למן שהיה מכוסה מלמטה ומלמעלה, ונמצא דהמשנ"ב ביאר דבריו דאפי' אחר שגמר לקדש ישאיר את הפת מכוסה עד אחר גמר ברכת המוציא, וצ"ע דהרי חיי אדם בכלל ה' (סעיף ז) כתב דלא יסיר המפה העליונה עד לאחר הקידוש, משמע דאחר קידוש יכול להסיר, ולכאורה צ"ל דהמשנ"ב למד דמש"כ החיי אדם בכלל ה' דלא יסיר המפה העליונה עד לאחר הקידוש הוא מדינא ומש"כ בכלל ו' היינו דטוב שיהיה מכוסה גם בשעת ברכת המוציא, (ובשו"ת אז נדברו (שם) כתב דעכצ"ל דביאור דברי הח"א בכלל ו' מיירי דכבר יצא ידי חובת קידוש במקום אחר ואכל שם פת הבאה בכיסנין ועכשיו בא רק לאכול סעודת שבת ואפ"ה צריך שיהיה מכוסה משום זכר למן, ולפי"ז כתב דא"צ שיהיה מכוסה דווקא בשעת ברכת המוציא ונחלק על המשנ"ב בביאור דעת החיי אדם).

ברכה ראשונה על יין שבתוך הסעודה

זו. אם לא קידש בביתו צריך לברך על היין שבתוך הסעודה ואפי' אם לא בירך ברכה אחרונה על היין בחומש סעודה^כ, ואם קידש בביתו אפי' רק כדי להוציא בני ביתו פוטר את היין שבתוך המזון^כ, ויש לדון בבניו שהלכו עמו לחומש סעודה וכבר יצאו אז ידי חובת קידוש ואח"כ כשקידש האב להוציא שאר בני הבית שתו גם הם מהיין האם יין זה ששותה הבן פוטר את היין שבתוך המזון^כ.

'חומש' סעודה' כהלכה

וא"כ מה מגרע שבאמצע נטל ידי לסעודה, וצ"ל דיין שאני דאם אין לו שייכות לסעודה אז הסעודה מפסקת ביניהם כמו שמצינו כששותה בתוך הסעודה כדי לשרות אינו יכול לפטור את היין שלאחר הסעודה שהוא לשותות, ולכן כל זמן שלא שינה מקומו אמרינן שהוא חזקא סעודה אריכתא אבל אם שינה מקומו אין לזה שייכות ואין יכול לפטרו.

כח. כן פסק בשבט הלוי (ח"ט סי' מ') דחשיב כוס של קידוש דכיון דהוי קידוש במקום סעודה לאחרים ולכן פשיטא דפוטר את היין שבתוך המזון.

כט. דהנה אף שכל דבר שמברך עליו קודם הסעודה פוטר את מה שבתוך הסעודה מ"מ יין שאני כדחזינו בין הבדלה שקודם המזון דהביא בשו"ע סי' קע"ד (ס"ד) די"א דאינו פוטר יין שבתוך המזון ודווקא יין קידוש שיש לו שייכות לסעודה או כשותה קודם הסעודה כדי לפתוח את המעיים להמשיכו לתאוות המאכל אז פוטר יין שבתוך הסעודה אבל סתם יין י"א דאינו פוטר את היין שבתוך הסעודה, ובביאור החי' בין יין לשאר מאכלים נתחבטו בזה ספרי זמנינו, עיין בספר מגילת ספר (סי' כ"ט) ובקובץ בית אהרן וישראל (תמוז תשפ"א) ובקו' מועדים לשמחה להגר"א פולק (סי')

זכר למן, וא"כ לכאורה אע"פ דאינו מקדש מ"מ מטעם זכר למן צריך דבשעת ברכת המוציא יהיה הפת מכוסה, אמנם לפי הערוך השולחן גבי סעודה שלישית דנתבאר בהערה הקודמת א"כ לפ"ז לכאורה ה"ה בנידון דידן דאינו מקדש בביתו כלל לכאורה א"צ לכסות החלות, ועיין בספר "מלכא קדישא" להאדמו"ר מקוסוב-ארה"ב דהביא הטעם דלא נהגו לכסות את החלות בסעודה שלישית על פי קבלה הוא משום דטעם כיסוי החלות הוא משום דכיון דב' החלות מרמזים יחוד קוב"ה ושכינתיה לכן צריך לכסותם שלא ישלטו בזה הגבורות אבל בסעודה שלישית שאז הוא התגלות הרצון אין לחשוש מגבורות ודינים ולכן א"צ לכסות החלות, ולפי"ז מובן אמאי בסעודה ב' מכסין החלות אפי' באופן דלא שייך הטעם דשלא יראה הפת בושטו.

כו. כן מבואר בתהילה לדוד סי' רע"ג (סק"ה) דהיכא דמשנה מקומו ליכא דין זה דפוטר את היין שבתוך הסעודה, ולכאורה צ"ע דהרי יין הוא ממין ז' שהוא ספק אם אמרינן ביה לקיבעא קמא הדר ומספק פסק המג"א בסי' קע"ח דא"צ לחזור ולברך כששינה מקומו וממשיך לאכול וא"כ אם לא היה נוטל ידי לסעודה וממשיך לאכול במקום אחר לא היה צריך לברך במקום השני

שכח רצה בברהמ"ז

מז. שכח רצה בברהמ"ז^ל דנו הפוסקים דאפשר דכיון דאכל בחומש סעודה פת הבאה בכיסנין ולצד שהוא פת נמצא דכבר יצא אז ידי חובת סעודת שחרית של שבת וא"כ מה שאוכל עכשיו הוא סעודה שלישית וא"כ אם שכח לומר רצה א"צ לחזור ולברך^{לא}, אמנם בשש"כ (פנ"ז ס"ט ובהערה ל"ב) כתב בשם הגרשו"א דמה שנהוג שרבים מקדשים בבוקר ואוכלים מיני מזונות כוונתם וודאי רק לצאת ידי קידוש במקום סעודה ולא לסעודת שבת, וא"כ וודאי שאם אח"כ בסעודה שכח לומר רצה חוזר ומברך.

יז. מי שנזכר באמצע סעודתו או אחר ברהמ"ז שלא בדרך בחומש סעודה ברכה אחרונה עיין לעיל פרק כו.

'חומש' סעודה' בהלכה

דווקא אם עבר שיעור עיכול לפת הבאה בכיסנין אבל אם לא עבר שיעור עיכול א"כ ממ"צ מתחייב לחזור ולברך ברהמ"ז דעל הצד שפת הבאה בכיסנין הוי פת א"כ לא נפטר בעל המחיה אלא צריך לברך ברהמ"ז ואם לא הוי פת א"כ לא קיים בזה סעודת שחרית וא"כ הפת שאכל אח"כ הוי סעודה שניה וא"כ כיון ששכח רצה צריך לחזור ולברך ברהמ"ז, אבל אחר שיעור עיכול לפת הבאה בכיסנין א"צ לחזור ולברך דשמא הוי פת וכבר יצא ידי חובת סעודה שניה ולצד זה אין יכול לברך ברהמ"ז דכבר עבר שיעור עיכול.

כ"ג, ויש לדון בנידון דידן אי פוטר את היין שלפני המזון אי דומה ליין הבדלה או כיון דסוכ"ס טעם מיין שמטרתו היה לשם קידוש יש לזה שייכות לסעודה.

ל. דהדין הוא דבסעודת שחרית צריך לחזור ולברך ובסעודה שלישית א"צ לחזור ולברך.

לא. בקה"י במסכ' ברכות (סי' כ"ה ועוד נראה) כתב דאינו חוזר ומברך וכ"כ בספר אמרות משה עמ' קכג בשם החזו"א, וכתב ע"ז בספר בר אלמוגים (סי' ע"ג) דזה

פרק לא

דינים לאלו שנשארים לאכול סעודת שבת

ברכה אחרונה על מאכלים שאינם צריכים ברכה ראשונה כשאוכלם תוך הסעודה

א. אלו שנשארים לאכול סעודת שבת במקום החומש סעודה, על המאכלים שאינם צריכים ברכה ראשונה כשאוכלם תוך הסעודה כגון קארטופל קוגל או לאקש'ן קוגל או טשולנט צריכים ברכה אחרונה^א ולהלכה אפי' אם דעתו לאכול מהן גם תוך הסעודה צריכין ברכה אחרונה^ב.

ברכה אחרונה על מאכלים שצריכין ברכה תוך הסעודה

ב. על המאכלים שצריכים ברכה תוך הסעודה כגון פירות ופיצוחים אם אין כוונתו לאכול מהן תוך הסעודה מחוייב בברכה אחרונה.

ג. אם דעתו לאכול מהן תוך הסעודה או שהיה דעת בעה"ב לאכול מהן תוך הסעודה, אם לא הסיח דעתו ולא שינה מקומו דבאופן זה יכול לפטור בברכה הראשונה שבירך עליהם מתחילה גם את מה שהולך לאכול מהן

א. הנה הערוך השולחן בסי' קע"ו (סק"ח) כתב דפשיטא בשבת כשנותנין אחרי קידוש מיני מתיקה ושאר דברים ובדעתם שבזמן קצר יטלו את ידיהם ויאכלו פת דוואי א"צ ב"א שהרי הקידוש הוא במקום סעודה והכל הוא מהסעודה ואף שבמג"א סי' רמ"ט (סק"ו) לא משמע כן י"ל שלא אכל תיכף הסעודה, ומ"מ משמעות הפוסקים לא משמע כדברי הערוך השולחן וכן מבואר בדברי השוע"ה בסי' קע"ד דדן

ב. כן פסק המשנ"ב בסי' קע"ו (סק"ב), ובשעה"צ (סק"ח) כתב דאף דהחיי אדם (כלל מ"א ס"ב) נסתפק בדין זה לענ"ד אין להחמיר בזה כלל.

פרק לא ♦ דינים לאלו שנשארים לאכול סעודת שבת

תוך הסעודה לא יברך עליהם ברכה אחרונה קודם הסעודה^ג, ואפי' אם יאכל בתוך הסעודה ממאכל זה פחות מכשיעור^ד.

ד. אם דעתו לאכול מהן תוך הסעודה אפי' אם מברך ברכת על המחיה על המזונות שאכל לא יכלול בתוכו על העץ^ה.

ה. באופן שפוטרו את מה שיאכל תוך הסעודה אפי' אם עד שיאכל המאכל בתוך הסעודה יעבור שיעור עיכול מהאכילה שאכל בחומש סעודה לא יברך ברכה אחרונה^ו.

ו. אם אינו יכול לפטור בברכה הראשונה שבירך עליהם מתחילה גם את מה שהולך לאכול מהן תוך הסעודה והיינו כשעושה שינוי מקום גמור קודם הסעודה שיוצא מחוץ לבנין^ז (כגון כשעשה אחר על המחיה הפסק של שינוי מקום ויצא מחוץ לבנין^ח) ואכל קודם הסעודה רק פירות שאינן מז' מינין דאז וודאי אינו יכול לפטור את הפירות שבתוך הסעודה, צריך ברכה אחרונה קודם הסעודה וברכה ראשונה על הפירות שיאכל תוך הסעודה.

ז. באופן שהוא ספק אם יכול לפטור בברכה הראשונה שבירך עליהם מתחילה גם את מה שהולך לאכול מהן תוך הסעודה, כגון אם יוצא קודם הסעודה לחדר המדריגות או נשים שאוכלות בבית הסמוך דהוא ספק אם הוי שינוי מקום או אם אכל קודם הסעודה פירות מז' מינים דהוא ספק

'חומש' סעודה' בהלכה

ה. **דאם** יכלול על העץ יצטרך לברך ברכה ראשונה על הפירות שבתוך הסעודה וגורם ברכה שאינה צריכה.

ו. **ע"פ** השולחן ערוך הרב בהלכות ליל הסדר (סימן תעג סעיף י) דכתב דאחר כוס ראשון לא יברך ברכה אחרונה וכתב דכל זמן שהאצטומכא פתוחה לאכול אינו מתעכל.

ז. **ולכאורה** דווקא ביצאו לחוץ יחד כל בני המשפחה, דאי לא, הוי הניח מקצת חברים דלא הוי שינוי מקום.

ח. **ויתבאר** להלן דראוי לעשות אח"כ הפסק ועשה הפסק ע"י שיצא חוץ לבנין.

ג. **משנ"ב** סי' קע"ז (סק"ב), דכיון דפטר בברכתו את מה שיאכל בתוך הסעודה א"כ הוי הכל לצורך הסעודה ונפטר בברהמ"ז.

ד. **עיינ** בספר בר אלמוגים (סי' קל"ט) שדן באופן דאכל מהמאכל בתוך הסעודה רק חצי כזית אם ברהמ"ז עולה גם על חצי הכזית וממילא פוטר גם את הכזית שקודם המזון או דכיון דאוכל בתוך הסעודה פחות מכזית כיון דפטר מברכה אחרונה לא קאי עליה ברהמ"ז וא"כ גם אינו פוטר את הכזית שבתוך הסעודה וכתב דמסתימת הפוסקים משמע דנפטר בברהמ"ז.

אי הוי דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן ואמרינן ביה לקיבעא קמא הדר כיון דאם לא יברך ברכה אחרונה יכנס אח"כ בספק ברכה ראשונה על הפירות שבאמצע הסעודה אי נפטר מהפירות שקודם סעודה^ט לכן יברך על העץ או יכלול על העץ בעל המחיה ואז יוכל וודאי לברך ברכה ראשונה על הפירות שבתוך הסעודה^י.

ברכה אחרונה על המזונות

ח. על מיני מזונות שהן פת הבאה בכיסנין, אם הם וודאי פת הבאה בכיסנין יברך עליהם ברכה אחרונה^{יא}.

ז. אבל רוב מיני המזונות שהם ספק פת הבאה בכיסנין פסק המשנ"ב (בס"ק צ"ו) דכיון דהם ספק פת ולצד זה הם נפטרים בברהמ"ז שאחר הסעודה ספק ברכות להקל ולא יברך עליהם ברכה אחרונה, וכתב דטוב שיכוון בשעת ברהמ"ז לפטור אותם^{יב}, אמנם כיון שיש חולקים וס"ל דצריך לברך ברכה אחרונה^{יג} י"א דראוי שיעשה איזה הפסק קודם הסעודה ואז

ט. **דנתבאר** בשו"ע סי' קע"ח ס"ה דז' מינים הוא ספק אי הוי דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן וא"כ לא מיקרי שינוי מקום דאמרינן לקיבעא קמא הדר או דילמא הוי דברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן וא"כ מיקרי שינוי מקום.

י. **ונראה** דאפי' לדעת התהלה לדוד בס"ק קע"ח דאסר לעשות ב"א משום ספק ברכה ראשונה כיון דהוא ברכה שאינה צריכה מסתבר דהכא דאינו צריך לעשות כאן ב"א נפרדת על הפירות אלא רק כולל אותה בברכת על המחיה וודאי יעשה כן.

יא. **לב"ח** ומג"א בס"ק קס"ח אם הוא ממולא ונילוש או בנילוש והדבש והמיני מתיקה הם רוב נגד הקמח כגון לעקעץ ולהשוע"ה גם בממולא באופן דהמילוי הוא העיקר, למשנ"ב בס"ק קע"ו מבואר דדווקא היכא

דיש לו כל הג' תנאים שהוא גם ממולא וגם נילוש וגם נכסס, והנה לכאורה יל"ע אמאי בס"ק קס"ח (ס"ח) לענין ברכה ראשונה תוך הסעודה סגי להמשנ"ב (בבה"ל ד"ה טעונין) בממולא שיהיה יכול לברך ברכה ראשונה והכא בעי ג' תנאים, וי"ל דהכא כיון דאיכא עצה דיכול לכוון בפ' לפטור אותו בברהמ"ז דמועיל לכל סוגי המזונות לכן כ"ז שאין לו כל הג' תנאים לא יברך ב"א משא"כ התם דכבר בירך המוציא אין שייך עצה זו לכן אפי' אם הוא רק ממולא כתב הבה"ל שם דהמברך לא הפסיד.

יב. **דאז** נפטר בברהמ"ז אפי' אם אינו פת עפמ"ש"כ בס"ק ר"ח (סקע"ה) דבדיעבד ברהמ"ז פוטרת כל מיני מזונות.

יג. **כ"מ** מפשטות לשון השוע"ה שכתב בסדר בה"נ (פ"א הי"ז) שכתב דחמשת

וודאי יוכל לברך ברכה אחרונה^ט או שיאכל בתוך הסעודה דבר שברכתו מזוונות שצריך ברכה אפי' תוך הסעודה ויכוון לפטור אותו בברכה ראשונה שבירך קודם הסעודה ואז וודאי לא יצטרך לברך על המחיה^{טו}.

י. אם אכל עוגת גבינה יש מי שכתב דבכה"ג גם להמשנ"ב יכול לברך ברכה אחרונה ע"פ האחרונים דבאוכל חלב ואח"כ בשר צריך להפסיק בברכה אחרונה ביניהם^{טז}.

'חומש' סעודה' בהלכה

א"כ ממ"נ א"צ ב"א דאם הוי פת נפטר בברהמ"ז ואם אינו פת א"כ פטר בברכה ראשונה את הפת הבאה בכיסנין שאכל תוך הסעודה וא"כ מטעם זה נפטר בברהמ"ז, ואפשר דאפי' אם אכל בתוך הסעודה סוג אחר של פת הבאה בכיסנין דמ"מ דכיון דהוי ספק אי טעון ברכה לכן כשמברך מזוונות קודם הסעודה ופוטרו את הפב"כ שבתוך הסעודה מברכה ראשונה ג"כ מיקרי ששייך לסעודה ונפטר בברהמ"ז.

טז. עיין מלבושי מרדכי (סי' ב' הערה מ"ז) דהביא מח' אחרונים בענין אוכל סעודה של חלב ואח"כ בשר אם צריך להפסיק בברכת המזון ביניהם כמו באוכל בשר ואח"כ חלב דלדעת המג"א והמשנ"ב בסו"ס תצ"ד א"צ להפסיק בברכת המזון ביניהם והבה"ט בסי' תצד הביא דבשיירי כנה"ג (הגה"ט אות ג') והשל"ה (שבועות פרק נר מצוה אות ח') כתבו דיברך ברהמ"ז ביניהם ולפי"ז כתב בספר מלבושי מרדכי דאפשר דבכה"ג שמברך על המחיה על המזונות שקודם הסעודה גם לדעת המשנ"ב יכול לברך אפי' על ספק פת הבאה בכיסנין כיון שעושה כן כדי להפסיק בין חלב ובשר, אמנם כתב דיל"ע בזה דאולי בכה"ג שאכל מזוונות ואח"כ נוטל ידיו ומברך המציא אף אם לא יברך ברכה אחרונה נחשב הפת לסעודה אחרת.

מיני דגן שאכלן לפני הסעודה וכו' צריך לברך על המחיה קודם ברהמ"ז.

יד. שו"ת מהרש"ם (ח"ג סי"ז) ושו"ת אג"מ (ח"ג סי' ל"ג), וכן בספר טעמי המנהגים (עמ' קלט) כתב דנכון הדבר לברך על המחיה כדי להרבות בברכות ומ"מ משום חשש ברכה שא"צ יפסיק מעט ויצא לחוץ שלא ליטול ידיו מיד אחר שבירך ב"א, והנה אף דלא הוי שינוי מקום גמור דהרי אפי' כשיוצא חוץ לבנין מ"מ הרי לצד שהוא טעון ברכה במקומו אמרינן לקיבעא קמא הדר ואין בו שינוי מקום מ"מ כדי שלא יחשב הברכה אחרונה ברכה שאינה צריכה די שיעשה איזה היכר שאין הסעודה המשך לאכילה הזאת וכיון שעושה היכר יכול לברך ברכה אחרונה ואין זה ברכה שאינה צריכה, ולפי"ז אין צריך לצאת חוץ לבנין ואפשר דראוי לצאת מחוץ לדירה שאז ניכר יותר שאין הסעודה המשך לאכילה הקודמת דאם יוצא רק לחדר אחר אפשר דאין זה ניכר כ"כ כיון דהדרך לצאת באמצע האכילה לחדר אחר ולחזור.

טז. ויש לדון אם מהני גם כשאוכל פת הבאה בכיסנין תוך הסעודה דהרי הוא ספק אם טעון ברכה באמצע הסעודה וא"כ אם אין טעון ברכה א"כ אין לפת הבאה בכיסנין שאכל קודם הסעודה קשר לסעודה, אמנם מסתבר שאם אוכל בתוך הסעודה אותו סוג פת הבאה בכיסנין שאכל קודם הסעודה

יא. הנשים שאוכלות בחדר הסמוך מזונות בשעת החומש סעודה ואח"כ נכנסות לסלון לאכול סעודת שחרית יש לדון אי יברכו ברכה אחרונה, עיין בהערה^י, ואם אוכלות בבית הסמוך לכאורה פשוט דיברכו ברכה אחרונה ואין זה ברכה שאינה צריכה כיון דיש בזה ספק אם הוי שינוי מקום.

ברכה אחרונה על יין הקידוש

יב. הנה יין של הקידוש^י וה"ה בקידש על יי"ש^י נפטר בברהמ"ז כיון דנחשב מהדברים הבאים מחמת הסעודה^כ, ואפי' יעבור עד אז שיעור עיכול מהיין^{כא}, אלא דכיון דיי"א דאינו נפטר בברהמ"ז לכן אם אינו שותה יין בתוך הסעודה נכון דבשעת ברהמ"ז יכוון בפירוש לפטור היין של קידוש^{כב}, ויש שכתב דאפי' שותה יין בתוך המזון נכון שיכוון בברהמ"ז בפירוש לפטור היין של קידוש^{כג}.

כ. כן נפסק בשו"ע סי' רע"ב.

כא. ע"פ שו"ע הנ"ל שהובא לעיל בהערה ה'.

כב. בה"ל בסי' קע"ד סי' בד"ה וכן פוטר, והנה אם קידש על מיץ ענבים לדעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק ק' זמן שמחתינו פי"א עמ' צ"א) והגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי עמ' מ"ט) אין מועיל עצה זו כיון דאין ברהמ"ז פוטר מיץ ענבים כיון שאינו סועד הלב אמנם אם מערב רוב יין ומעט מיץ ענבים מועיל, ולדעת הגר"נ קרליץ (חוט השני שבת ח"ד פפ"ה סק"ג) דינו כיון לכל דבר.

כג. עיין בר אלמוגים (סו"ס קל"ט) דמדלא נתן הבה"ל עצה זו דישתה בסעודה מעט יין משמע דחשש לדעת הראשונים שעל הצד דיון שלפני המזון בעי ברכה אחרונה אינו נפטר בברהמ"ז אפי' אם שתה יין באמצע הסעודה (כ"מ בדברי הרא"ש ערבי פסחים סי' כ"ד).

יז. הנה בזאת הברכה (פרק ט' הערה 3) כתב בשם הגרשו"א דהא דאינו מברך ברכה אחרונה על פת הבאה בכיסנין קודם הסעודה הוא דווקא אם הוא אוכל באותו מקום דאז נחשב הכל כסעודה אחת ולכן לא יברך ב"א דהוה ספק ברכה שאינה צריכה אבל אם אוכל במקום אחר ואפי' בחדר אחר צריך לברך ב"א דכיון דאז אינו נחשב לסעודה אחת א"כ אין שייך לומר דהוה ברכה שאינה צריכה וא"כ לכאורה לפי"ז צריכות לברך ב"א, אמנם אפשר דהכא אין זה נחשב מקום אחר דהרי בבית עיקר מקום האכילה הוא בסלון אלא דבשעת החומש סעודה מטעמי צניעות אין יכולות לאכול שם ולכן אפשר דמיקרי אוכלות באותו מקום של הסעודה.

יח. וכתב בשבט הלוי (ח"ט סי' מ') דאפי' באופן שהוא כבר יצא יד"ח ומקדש רק להוציא אחרים ג"כ חשיב מחמת הסעודה ונפטר בברהמ"ז.

יט. כן מבואר בשו"ע סי' רע"ב (סי"ג).

יג. והנה לכאורה יש לדון דהכא שאכל מזונות אחר הקידוש ועי"ז יצא ידי חובת קידוש במקום סעודה א"כ לכאורה אין קשר בין הקידוש להסעודה וא"כ לא יהא נפטר בברהמ"ז^{יז}, ואמנם יש שכתבו דאם כבר יצא ידי קידוש במקום סעודה במה שאכל מזונות יברך על הגפן^{יח}, אמנם להלכה נקטו הפוסקים שלא יברך על הגפן כיון דהוי הכל כסעודה אחת^{יט}, ולכאורה אפי' אם מברך על המחיה מ"מ נפטר היין בברהמ"ז^כ.

יד. אם מברך על המחיה על המזונות שאכל, יש צד לומר דאז יותר טוב לכלול בתוכו על הגפן^כ, ויש צד לומר דאפי' אם מברך על המחיה על המזונות שאכל לא יכלול בתוכו על הגפן^{כט}, ויש צד לומר דתלוי אם

חומש סעודה בהלכה

צריכה, וכן מרויח בזה שיטת הראשונים דס"ל דעל הגפן לא נפטר בברהמ"ז (ואע"פ שכשמכוון בפירוש הוא נפטר בברהמ"ז מ"מ הוא רק בדיעבד), ולפי מה שנדון בהערה הקודמת אם היין של קידוש נפטר בברהמ"ז כשיצא ידי קידוש במקום סעודה על מזונות אפי' היכא דבירך על המחיה ונתבאר דנראה דנפטר ומ"מ אפשר דאכתי עדיף לכלול על הגפן כדי לצאת מספק זה, וכ"כ בלוח דבר יום ביומו דאם מברך על המחיה יכלול בתוכו על הגפן (והיה אפשר לומר דמיירי דווקא באופן שאינו מתכוון לשתות יין בתוך הסעודה אמנם בסעודת ליל שבת כתב דמצוה לשתות יין בתוך הסעודה וא"כ ה"ה בסעודת יום השבת ואפי' כתב שיכלול על הגפן בעל המחיה).

כט. **דבזה** מרויחים את שיטת השו"ע בסי' קע"ד (ס"ז) שכיון שי"א שמשקין בתוך הסעודה חייבים בברכה ראשונה ראוי שינהג שיברך על מעט מים לפני הסעודה כדי לפטור המשקין שבתוך הסעודה וא"כ אם לא יברך ברכה אחרונה על היין הרי קי"ל שיין פוטר כל מיני משקין וא"כ נמצא שקיים חומרא זו ואפי' מי שאינו נוהג תמיד

כד. **באשל** אברהם מבוטשאטש סי' ר"ח (ס"ז) מסתפק בזה די"ל דהיין טפל רק למזונות וי"ל דשם סעודה חד הוא הוא טפל ג"כ לסעודה הגדולה.

כה. **ספר** טעמי המנהגים (עמ' קלט).

כו. **תהלה** לדוד סי' רע"ב (סק"ט), כיון שהוא טפל לסעודה והביא ראיה דאל"כ יקשה לפי שיטת רוב הראשונים דיוצא ידי קידוש במקום סעודה אם שותה רביעית יין א"כ כל המקדש ושותה רביעית לא יהא נפטר בברהמ"ז אלא ע"כ צ"ל דכיון דמיד אח"כ אוכל הסעודה א"כ הוי הכל כסעודה אחת ולכן נפטר יין הקידוש בברהמ"ז.

כז. **דחיה** אפשר לומר דדווקא כשאינו מברך על המחיה הוי הכל כסעודה אחת ולכן נפטר יין הקידוש בברהמ"ז אבל אם מברך על המחיה הוי כב' אכילות נפרדות וא"כ לא ייפטר היין בברהמ"ז, אמנם יותר מסתבר דאכתי מיקרי הכל כסעודה אחת, ועיין להלן בהערה הבאה.

כח. **כן** כתב באשל אברהם שם דבכה"ג וודאי יכלול דהרי אין כאן ברכה שאינה

רוצה לשתות יין באמצע הסעודה^ל, ויש צד לומר דתלוי אם רוצה לשתות יי"ש באמצע הסעודה^{לא}, וכל הצדדים אמת ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד.

זו. אמנם אם עושה אחר על המחיה הפסק של שינוי מקום^{לב} וא"כ יכנס אח"כ בספק ברכה ראשונה על היין שבאמצע הסעודה אי נפטר מהיין שקודם סעודה^{לי} ובכה"ג יברך על הגפן או יכלול על הגפן בעל המחיה ואז יוכל וודאי לברך ברכה ראשונה על היין שבתוך הסעודה^{לי}.

דין קידוש לאחרים באופן שלא בירכו על הגפן

זו. אם שתו יין ולא בירכו על הגפן והגיעו כמה אנשים או נשים לאכול הסעודה ועדיין לא שמעו קידוש לכאורה אין יכול לקדש להם אחד ששתה יין ולא בירך על הגפן ואפי' מדין ערבות אין יכול לקדש להם דגם במצות קידוש בעי שיהא ברכת בפה"ג מחוייב מצד ברכת הנהנין וכיון דאין חייב בברכת בפה"ג מצד ברכת הנהנין אין יכול לקדש

בחומרא זו מ"מ למה יעקור זאת בידים ע"י שיוסיף לכולל על הגפן.

ל. כיון דאם יכלול על הגפן יצטרך לברך ברכה ראשונה על היין שבתוך הסעודה והרי נפסק להלכה דנפטר בברהמ"ז וא"כ בזה שכוללו עם על המחיה וא"כ מברך בפה"ג באמצע הסעודה גורם לברכה שאינה צריכה.

לא. כ"כ בקו' מועדים לשמחה (עמ' שמ) דכיון דיש ספק גדול על יי"ש באמצע הסעודה אם טעון ברכה ואף דמספק אינו מברך מ"מ אם יכול לפטור ע"י היין ששתה מקודם וודאי עדיף טפי, אמנם כל זה כששותה סתם באמצע הסעודה אבל כששותה להפסיק בין הדגים להבשר דפשוט דא"צ ב"ד א"כ אין זה סיבה שלא יברך ברכת על הגפן קודם הסעודה.

לב. ולכאורה דווקא ביצאו לחוץ יחד כל בני

המשפחה, דאי לא, הוי הניח מקצת חברים דלא הוי שינוי מקום.

לג. דנתבאר בשו"ע סי' קע"ח ס"ה דיין שהוא מז' מינים הוא ספק אי הוי דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן וא"כ לא מיקרי שינוי מקום דאמרין לקיבעא קמא הדר או דילמא הוי דברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן וא"כ מיקרי שינוי מקום, ועיין להלן הערה נג דביצא לחוץ איכא ספק אם פוטר את היין שבתוך הסעודה ולכן משום כל הספיקות טוב שבאופן זה יכלול על הגפן.

לד. ונראה דאפי' לדעת התהלה לדוד בסי' קע"ח דאסר לעשות ב"א משום ספק ברכה ראשונה כיון דה"א הוא ברכה שאינה צריכה מסתבר דהכא דאינו צריך לעשות כאן ב"א נפרדת על היין אלא רק כולל אותה בברכת על המחיה וודאי יעשה כן.

לאחר^לה אא"כ מוציא את אחד מהם בברכת בפה"ג והוא ישתה בלא בפה"ג דאז המקדש מחוייב בברכת בפה"ג מצד ברכת הנהנין^ל.

ברכה אחרונה על המשקין

יז. לענין ברכה אחרונה על המשקין ששתה קודם הסעודה, אם אין שותה מהן בתוך הסעודה צריך לברך עליהם בורא נפשות^ל.

יח. אם שותה מהן תוך הסעודה, לדעת השו"ע הרב צריך לברך עליהם בורא נפשות קודם הסעודה^ל, ולדעת המג"א והמשנ"ב יל"ע^{לט},

חומש סעודה' בהלכה

בקידוש היום והיה נוכח רק בשעת השתיה יצא.

לו. דהרי יש ערבות גם בברכת בפה"ג של קידוש, ואע"ג שהברכה עצמה היא ברכת הנהנין מ"מ מאחר שלקיום המצוה הוא זקוק לברך בפה"ג ולשתות הרי דינה כברכת המצוות דיש בזה ערבות ודין ערבות הוא דאע"פ שהמברך אינו יוצא בה מ"מ מוציא אחרים.

לז. כן פסק המשנ"ב בסי' קע"ד (סקכ"ה), ובבה"ל כתב דאף דיש אחרונים שסוברים שא"צ לברך בורא נפשות משום שמעוררים תאוות המאכל לא ראינו לחוש לדבריהם.

לח. כן פסק בשו"ע ס' קע"ד (ס"ז) ובסדר בה"נ (פ"ד ה"א) דצריך לברך עליהם אפי' דעתו לשתות ג"כ בתוך הסעודה, ובקו"א כתב דאף לפי דעת הבעה"מ דווקא על יין שקודם הסעודה א"צ לברך ב"א אם שותה מהן בתוך הסעודה משום דס"ל דברהמ"ז פוטרת מעין ג' אבל בשאר משקין אפי' לדעת בעה"מ צריך לברך ב"א אפי' שותה בתוך הסעודה.

לט. דהנה המג"א בסי' קע"ד (סקי"ד) נסתפק בדין שותה משקין קודם

לה. כן מבואר בשש"כ (פנ"א ס"ט), והנה בשש"כ שם מיירי בקידוש דלילה וכתב דיברך "ויכולו" וברכת הקידוש בלא ברכת היין ובשבת בבוקר לא שייך זאת דהרי כל הקידוש הוא ברכת בפה"ג, ועיין בספר קצבי הרים (ס' ס"ט) דהביא ראייה דא"א לברך בפה"ג היכא דבירך מקודם מהא דמבואר בסי' רע"א (ס"ד) דאם היו שותין יין מבע"י וקידש עליהם היום מברכין רק ברכת הקידוש ולא ברכת בפה"ג, ועי"ש שפילפל הרבה בזה דאפשר דמותר לברך בפה"ג בכה"ג שמוציא אחרים ידי חובת קידוש אפי' כשאינו מחוייב ואינו מוציאם בברכת בפה"ג, והנה הגרשז"א בספר מנחת שלמה (תנינא ס' י"ד) כתב דמי ששכח לקדש בשבת ונזכר בתוך הסעודה וכבר שתה יין דישתה שוב כוס יין ויאמר ע"ז כמה פסוקים כגון על כן בירך וכדו' שיהיה מוכח שזה לשם קידוש ויכול לצאת בעצמו בכך וגם להוציא אחרים דהעיקר הוא השתיה לשם קידוש ולא מצינו בשום מקום שתהא חשיבות לברכת בפה"ג בלבד בלא שום צירוף עם ברכה אחרת, ולפי"ז לכאורה ה"ה לענינינו יכול להוציא את האחרים ע"י שאומר כמה פסוקים על היין בלא בפה"ג, ועיין בספר קצבי הרים (ס' פ"ב) דהביא חולקים על חידושו של הגרשז"א, ועי"ש שכתב דלכאורה לפי הגרשז"א מי שאיחר

ולהלכה הנה בספר אורח כהלכה להגרש"ק גרוס (עמ' ר') פסק דספק ברכות להקל ולא יברך ברכה אחרונה, ומ"מ כיון שיש הרבה שפוסקים שמברך ברכה אחרונה לכן כדאי שיאכל דבר שברכתו האחרונה הוא בורא נפשות ויפטור את המשקין^מ או שבשעת ברכה ראשונה על המשקין ששותה קודם הסעודה יכוון לפטור איזה מאכל שברכתו שהכל אפי' תוך הסעודה ולא יעשה שינוי מקום קודם הסעודה ויאכל אותו המאכל בתוך הסעודה בלא ברכה ראשונה ואז וודאי דא"צ ברכה אחרונה קודם הסעודה כיון שהוא שייך לסעודה, ועיין בהערה מא.

'חומש' סעודה' כהלכה

תוך הסעודה ולפי"ז יל"ע אמאי גבי משקין לא פסק בסי' קע"ד דצריך ברכה אחרונה כמו כל דבר שא"צ ברכה בתוך הסעודה דצריך ב"א קודם הסעודה ואמאי נשאר בצ"ע, ואולי י"ל דכיון דבמשקין י"א דצריך ברכה תוך הסעודה לכן אף דלא פסקינן כוותיה מ"מ י"ל דכיון דע"י ששותה משקין קודם הסעודה לפי דעתם פוטר את היין ששותה בתוך הסעודה א"כ יש לו קשר לסעודה ולכן נשאר המשנ"ב בצ"ע, וכן תי' בוזאת הברכה (פ"ט אות ג'), ולפי מה שנתבאר דאפשר דהמג"א נסתפק רק באופן ששותה משקין קודם הסעודה רק כדי לפטור המשקין שבתוך הסעודה מיושב היטב.

מ. כף החיים (סקפ"ה).

מא. אמנם עיין בספר וזאת הברכה (עמ' 82) בשם הגרשז"א דעצה זו לא מועיל לפטור בסוכריה שיאכל בתוך השתיה כדי לפטור את השתיה מברכה אחרונה, דכיון דהסוכריה אינה שייכת לסעודה א"כ אכילתה אינה יכולה לקשר את המשקין ששותה אל הסעודה אבל יכול לכוון לפטור את המנה אחרונה כגון גלידה בברכת השהכל כיון שהיא שייכת לסעודה.

הסעודה כדי לפטור את המשקין שבסעודה בזה משום דלשיטת בעה"מ כל ששותה גם תוך הסעודה נפטר בברהמ"ז והבה"ל בסי' קע"ד הביא דהמג"א נשאר בצ"ע בדין ב"א על משקין קודם הסעודה כששותה גם בתוך הסעודה, ולכאורה ה"ה לענינינו דדין זה נשאר בספק לדעת המג"א והמשנ"ב, והנה מדברי המג"א היה אפשר לדחות דנידון זה אין שייך לענינינו דהמג"א והמשנ"ב איירי דכל השתיה לפני המזון היתה רק כדי לפטור את המשקין שבתוך הסעודה ולכן יש לדון דאפשר דהוי צורך הסעודה אבל אם שתה מפני שרצה לשתות אז קודם הסעודה ולא בשביל לפטור את המשקין שבתוך הסעודה אפשר דאין שייך לסעודה וגם לדעת המג"א יברך עליו ב"א (עיין בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' ל"ג ד"ה ואם הוא באופן, ועיין בקובץ הוראה ומשפט - ד' עמ' רנ"ה), אמנם מדברי המשנ"ב (סק"ג) מבואר דדין זה הוא גם בשותה משקין קודם הסעודה מפני שרוצה לשתות ולא מפני שרוצה לפטור המשקין שבסעודה.

הנה בסי' קע"ו בשעה"צ סק"ח איירי בדין אכל קודם הסעודה דברים שא"צ ברכה תוך הסעודה ופסק דצריך ב"א אפי' אוכל מהם

יז. ואם נזכר אחר שהתחיל הסעודה יאכל בתחילת הסעודה איזה מאכל שברכתו שהכל אפי' תוך הסעודה ויכוון לפטור את המשקין בתוך הסעודה ואז כיון דלכו"ע המשקין שתוך הסעודה אינם צריכים לברכה ראשונה של המשקין קודם הסעודה א"כ יוכל לברך ברכה אחרונה קודם הסעודה^{מב}.

כ. באופן שהמשקין ששתה קודם הסעודה נפטרו בברכה ראשונה של היין לדעת המשנ"ב לכאורה כמו שהיין נפטר בברהמ"ז גם המשקין נפטרים בברהמ"ז^{מג}, ואפי' עבר שיעור עיכול מהשתיה הראשונה^{מד}, ולדעת השוע"ה אין נפטרים וצריך לברך עליהם בורא נפשות^{מה}, ויש מי שכתב דאפי' לדעת השוע"ה אם התכוון בשעת ברהמ"ז בפירוש לפטור גם את היין שקודם הסעודה נפטר גם המשקין^{מו}.

משקין הוא משום דהמשקין טפלין ליינ א"כ מסתבר דה"ה לענין זה כיון דהיין נפטר בברהמ"ז א"כ גם המשקין הטפלין אליו נפטרו בברהמ"ז, וכ"כ בספר בירורי סוגיות. מד. ע"פ שוע"ה הנ"ל שהובא לעיל בהערה ה'.

מה. שוע"ה בסי' רע"ב (סי"ג), וכן פסק בקצות השולחן (סי' ז), ומובן מאד דהשו"ע הרב לשיטתיה דהטעם דהיין פוטר מיני משקין הוא משום דברכת היין פוטרת המשקין, כמו שנתבאר לעיל בפרק ט"ז, וא"כ כשאינו מברך על היין ברכת על הגפן אין שייך טעם זה וא"כ המשקין צריכים ב"א.

מו. וזאת הברכה (בירורי הלכה סי' כ"ז אות א') דכיון דאז נחשב הדבר שברהמ"ז מתייחסת ישירות אל היין וא"כ הוה כבירך ברהמ"ז על היין דבאופן זה נפטרים גם שאר המשקין, וכ"כ בספר ברכה כהלכה פ"ה ס"ו.

מב. ולשתות משקה אחר ברהמ"ז וכשיברך בורא נפשות יכוון לפטור את המשקה שקודם הסעודה לא מהני כיון דאז כבר וודאי עבר שיעול עיכול של המשקין שקודם הסעודה וכבר הפסיד ברכתן האחרונה, ואם לא ישתה משקה בתוך הסעודה אז וודאי יכול לברך ב"א קודם הסעודה אלא דבכה"ג יחסר לו בעונג שבת, וכן מהני עצה שיצא חוץ לבנין ויחזור דלמשנ"ב בסי' קע"ח מהני שאז לכו"ע לא יוכלו המשקין שכבר שתה לפטור את המשקין שלאחר מכן וא"כ יוכל וודאי לברך ב"א על המשקין שקודם הסעודה, ואפשר דאפי' לדעת היעב"ץ (נתבאר לעיל פרק כ"ב) דאם יצא לכמה רגעים וחזר לא מיקרי שינוי מקום מ"מ בכה"ג ששתה בחומש סעודה ואח"כ יוצא וחוזר לסעודת שבת גם להיעב"ץ מיקרי שינוי מקום.

מג. דלפי מה שנתבאר לעיל בפרק ט"ו לדעת המשנ"ב הא דיין פוטר כל מיני

כא. אם מברך ברהמ"ז על הכוס ומברך על הגפן אחר ברהמ"ז לדעת השוע"ה יכול לפטור את המשקין מברכה אחרונה אפי' אם לא נפטרו מברכה ראשונה ע"י היין^מ ולדעת המשנ"ב אינו פוטר מברכה אחרונה^{מח} אפי' באופן שנפטרו מברכה ראשונה ע"י היין^{מט}.

אם יש ענין לחזור ולקדש

כב. אפי' להנוהגים לחזור ולקדש בבית משום שיטת הגר"א לקדש על הפת מ"מ אם נשאר לאכול את הסעודה במקום החומש סעודה א"צ לחזור ולקדש קודם הסעודה דהרי יצאו גם ידי שיטת הגר"א דהרי הולכים לאכול פת במקום הקידוש¹.

חומש סעודה כהלכה

הסעודה דהא מברך ברכה אחרונה על כוס של ברהמ"ז, ובפשטות מיירי מכוס יין לברהמ"ז ולכאורה מוכח דפוטר מברכה אחרונה אף באופן שלא פטרו מברכה ראשונה, וכן העתיקו המחז"ש והשו"ע הרב, אמנם המשנ"ב העתיק דין זה דמיירי בבירך על כוס שיכר שברכתו האחרונה בורא נפשות, והמשנ"ב לשיטתיה בסי' ר"ח (סקע"ב) דיין אינו פוטר משקין מברכה אחרונה אם לא פטרו מברכה ראשונה ולכן הוצרך לומר דאיירי בשיכר.

מט. כן שמעתי מהגרמ"ד ווטענשטיין דכיון דכל סברת המשנ"ב הוא משום דהמשקין טפלין ליין א"כ המשקין דקודם הסעודה נטפלו ליין ששתה קודם הסעודה וכיון דהיין שקודם הסעודה נפטרין בברהמ"ז ולא בברכת על הגפן שאחר הסעודה א"כ אין המשקין יכולין להיפטר בברכת על הגפן שלאחר הסעודה.

נ. ואפי' אם יצאו לחזר אחר קודם הסעודה ולא היה דעתן לכך ולא רואין משם מקום הקידוש מ"מ אם חוזרין למקום הקידוש יצאו

מזו. כן מבואר מהא דביאר השוע"ה דברי המג"א בסי' קע"ד (סקי"ד) גבי מי ששתה יותר מרביעית משקין קודם הסעודה דאם יש לו כוס לברהמ"ז א"צ לברך ברכה אחרונה על משקין שלפני הסעודה דהא מברך ברכה אחרונה על כוס של ברהמ"ז וביאר דמיירי מכוס יין לברהמ"ז, והשוע"ה לשיטתיה דכתב בסדר בה"נ (פ"א סכ"א) כתב דאפי' הוא בענין שהוצרך לברך עליהם ברכה ראשונה שהכל נפטרו בברכה אחרונה, ולפי"ז ה"ה באופן ששתה משקין קודם היין נפטרו בברכה אחרונה, וכ"כ בא"ר סי' ר"ח (סקכ"ד) דאפי' אם אירע שהוצרך לברך על המשקין ברכה ראשונה כגון בנמלך והיסח הדעת מ"מ ברכה אחרונה דיין פוטרם, ואף שהרעק"א בהג' על השו"ע הביא דבספר בתי כהונה כתב דיין של ברהמ"ז אינו פוטר שאר משקין מ"מ הרבה אחרונים נחלקו עליו עיין באה"ט סי' קע"ד (סק"ט).

מח. דהנה המג"א בסי' קע"ד (סקי"ד) גבי מי ששתה יותר מרביעית משקין קודם הסעודה כתב דאם יש לו כוס לברהמ"ז א"צ לברך ברכה אחרונה על משקין שלפני

ברכה ראשונה על הפת

בג. אע"פ שאכלו קודם הסעודה פת הבאה בכיסנין שהוא ספק פת ולא בירכו על המחיה מברכין אח"כ על הפת המוציא ולא אמרינן דשמא היה פת וא"כ כבר בירך עליו מזונות והרי פת שבירך עליו מזונות נפסק להלכה דיצא^{נא}, והטעם דכיון דברכת הפת הוא המוציא א"כ הוי ודאי דעת האדם שלא לפטור את הפת.

ברכה על היין שבסעודה

כד. כששתה יין כשיעור ברכה אחרונה ולא בירך על הגפן א"צ לברך בפה"ג על היין שבסעודה^{נב}, ואם יצא לחוץ קודם הסעודה יש לדון אם יברך על היין שבסעודה^{נג}.

והלכה) והוא כשיטת הט"ז (סק"ו) ועוד אחרונים.

בב. שו"ע סי' קע"ד (ס"ד) דיין של קידוש פוטר את היין שבתוך המזון, והטעם דכיון דשייך לסעודה א"כ יש לו קשר לסעודה וא"כ פוטר את היין שבתוך הסעודה.

נג. דהנה באוכל הסעודה במקום אחר פסק בתהילה לדוד סי' רע"ג (סק"ה) דכיון דמשנה מקומו ליכא דין זה דפוטר את היין שבתוך הסעודה, והבאנו זאת בפרק הקודם (הערה כ"ז) ונתבאר דלכאורה צ"ע דהרי יין הוא ממין ז' שהוא ספק אם אמרינן ביה לקיבעא קמא הדר ומספק פסק המג"א בסי' קע"ח דא"צ לחזור ולברך כששינה מקומו וממשיך לאכול וא"כ אם לא היה נוטל ידיו לסעודה וממשיך לאכול במקום אחר לא היה צריך לברך במקום השני וא"כ מה מגרע שבאמצע נוטל ידיו לסעודה, וצ"ל דיין שאני דאם אין לו שייכות לסעודה אז הסעודה מפסקת ביניהם כמו שמצינו כששותה בתוך הסעודה כדי לשרות אינו יכול לפטור את

כדפסק במשנ"ב בסי' רע"ג (סקי"ב) בשם שכה"ג וא"כ יצאו גם ידי שיטת הגר"א, ואם אוכלים בבית ששמעו בו קידוש ואכלו מזונות וסעודת שבת אוכלין בחדר אחר אם היה דעתן לכך יצאו גם לשיטת הגר"א ואם לא היה דעתן לכך ואין רואין ממקום האכילה את מקום הקידוש דלפ"ז אין יוצאין ידי קידוש במקום סעודה לדעת הגר"א מ"מ אם לא בירכו על הגפן לא יחזרו ויקדשו דהרי אסורים לברך בפה"ג דהרי מצד ברכת הנהנין בדיעבד לא חשיב שינוי מקום כיון דיין הוי ספק אי טעון ברכה במקומן ומלבד זה במחדר לחדר פסק הבה"ל דבדיעבד מהני לענין ברכות הנהנין, ובכה"ג אין לו עצה לצאת ידי שיטת הגר"א אא"כ מברך על הגפן ואז יוכל לחזור ולקדש ויל"ע אם כה"ג חשיב ברכה שאינה צריכה כשמברך על הגפן כדי שיוכל לחזור ולקדש כדי לצאת שיטת הגר"א ואם מברך ממילא על המחיה אז יכול לכלול על הגפן בברכת על המחיה ויוכל לחזור ולקדש.

נא. כן פסק המשנ"ב סי' קס"ח (בבה"ל ד"ה

חומש
סעודה
בהלכה

בה. אם שתה פחות מכשיעור קודם הסעודה, אם לא עשה שינוי מקום א"צ לברך בפה"ג על היין שבסעודה אבל אם עשה שינוי מקום צריכין לברך.

ברכה ראשונה על הפירות באמצע הסעודה

בו. אם לא בירכו על העץ קודם הסעודה ועכשיו רוצים לאכול פירות בתוך הסעודה, אם אכלו קודם הסעודה פירות מז' מינים א"צ לברך ברכה ראשונה על פירות שאוכלים בתוך הסעודה אפי' אם עשו שינוי מקום קודם הסעודה או באכל קודם הסעודה סתם פירות ויצא לחדר המדריגות דהוי ספק שינוי מקום לא יברך על הפירות שבסעודה^{יב}, אבל אם אכל קודם הסעודה סתם פירות ויצא מחוץ לבנין צריך ברכה אחרונה על הפירות שקודם הסעודה וכן ברכה ראשונה על הפירות שאוכל בסעודה^{יג}.

ברכה ראשונה על המזונות באמצע הסעודה

בו. כשלא בירכו על המחיה קודם הסעודה אין צריכים לברך מזונות באמצע הסעודה אפי' על דברים שטעונים ברכת מזונות באמצע הסעודה, אפי' אם עשו שינוי מקום קודם הסעודה^{יד}.

דו' מינים הוא ספק אי הוי דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן וא"כ לא מיקרי שינוי מקום דאמרינן לקיבעא קמא הזר או דילמא הוי דברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן וא"כ מיקרי שינוי מקום ולכן מספק א"צ ברכה ראשונה.

נה. וברכת על העץ שמברך על הפירות שקודם הסעודה אין לו שום קשר לברכת בפה"ג שמברך באמצע הסעודה ויכול לברכו גם אחר שבירך ברכת בפה"ג וגם באמצע אכילת הפירות.

נו. ע"פ מה דנתבאר בשו"ע סי' קע"ח (ס"ה) דמיני דגן הוא ספק אי הוי דברים

היין שלאחר הסעודה שהוא לשתות, ולכן כל זמן שלא שינה מקומו אמרינן דהוא חדא סעודה אריכתא אבל אם שינה מקומו אין לזה שייכות ואין יכול לפטרו, ולפי"ז יש לדון לענינינו דאינו אוכל הסעודה במקום אחר אלא דרך יצא לחוץ קודם הסעודה וחזר אי בכה"ג דינו כאוכל הסעודה במקום אחר דבכה"ג אין פוטר את היין שבתוך הסעודה או דכיון דאוכל באותו מקום אע"פ שבאמצע יצא לחוץ פוטר את היין שבתוך המזון ויש לדון אם יש לחלק בין יצא חוץ לחדר ליצא חוץ לבנין וכן יש לדון אם יש לחלק בין בירך על המחיה ללא בירך על המחיה.

נד. ע"פ מה דנתבאר בשו"ע סי' קע"ח ס"ה

פרק לב

אופן לימוד המקרא לבנו

חיוב האב ללמד את בנו תורה

א. האב חייב ללמד את בנו תורה^א והוא מצוות עשה מה"ת שנאמר "ולמדתם אותם את בניכם"^ב, ואיתא בגמ' קידושין (ל.) דכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות^ג.

ס"ה) מפני שבשאר מצוות אף אם לא יקיים בקטנותו מ"מ יקיים אותם כשיגדל אבל אם לא יהיה רגיל בתורת ה' בקטנותו אז כשיגדל יהיה כפרא אדם ויצא לתרבות רעה כי אם אין תורה אין מצוות.

ועיין בברכת שמואל מסכ' קידושין (ס" כ"ז ג') שחקר האם מצוה זו הוא מחיובי הבן המוטלות על האב כמו מילה ופה"ב שהוא מחיובי הבן על האב או דהוא מחיוב ת"ת דכמו שהאב יש לו חיוב ללמוד בעצמו כן יש חיוב דת"ת ללמד לבנו.

ג. ומבאר המהרש"א שם שכיון שהוא מלמד את בנו והבן מצווה ללמד לבנו ומקיים את ציווי על ידי מה שלמדו אביו נמצא איפוא שכולם תלויים בזה שלימד הוא את בנו ועל ידו עד סוף כל הדורות הם יודעים בתורה כי ממנו בא הלימוד לכולם וכאילו הוא לימדם בעצמו.

הטעונים ברכה לאחריהם במקומן וא"כ לא מיקרי שינוי מקום דאמרינן לקיבעא קמא הדר או דילמא הוי דברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן וא"כ מיקרי שינוי מקום, ולכן מספק א"צ ברכה ראשונה, ובפרט לשיטת הגר"א שם דפסק דבמיני דגן אמרינן דלקיבעא קמא הדר א"כ וודאי דא"צ ברכה ראשונה.

א. בגמ' קידושין כט. ת"ר האב חייב בבנו וכו' ללמדו תורה, ומקורו הוא בתוספתא קידושין (פ"א ה"א), ובגמ' לג. מבואר דמחוייב ללמדו מקרא, וכן נפסק בשו"ע יו"ד סי' רמה (ס"א).

ב. גמ' קידושין כט.; וכ"כ הטור יו"ד סי' רמה, ולא דמי לשאר מצוות דמחוייב לחנך בנו רק משום מצוות חינוך שהוא רק מדרבנן, ובטעם החילוק בין מצוה זו לשאר מצוות שאין חיוב מדאורייתא לחנך בהם את הקטן כתב בערוך השולחן (יו"ד סי' רמ"ה

'חומש
סעודה'
בהלכה

זמני הלימוד

ב. משיועד התינוק לדבר מתחיל אביו ללמדו פסוקים¹, וכשיהיה בן שלוש מלמדו אותיות התורה² ומרגילו באותיות ונקודות³, וכשנהיה בן חמש שנים מתחיל ללמדו תורה שבכתב⁴ ולא קודם לכן⁵, ואם הבן הוא חלש

חומש סעודה בהלכה

קדושים (יד) סמכוהו על קרא (ויקרא כט, ה) דבשנה החמישית תאכלו את פרו, וכשמתחילין בלימוד המקרא מתחילין ללמוד ספר ויקרא ועיין לעיל בפרק א' על ענין לימוד ספר ויקרא עם התינוקות.

ח. כ"כ רש"י במשניות אבות שם דלא קודם לכן לפי שהתורה מתשת כוחו של אדם, ובקובץ בן חמש שנים למקרא (עמ' צב) הביא ששמע מהרה"ח ר' יעקב שיף שליט"א שכשהיה בן ארבע וחצי שנים שלט כבר היטיב בקריאה והמלמד (בת"ת דושינסקא) רצה להכניסו לקבוצה שכבר לומדים חומש וכששאל המלמד את אביו הרה"ח ר' אלעזר זצ"ל על כך אמר שברצונו לשאול את חוות דעתו של כ"ק מרן (מהר"א מבעלזא) זי"ע על כך וכששאל את מרן זי"ע ענה לו מרן שאין להקדים קודם היותו בן חמש.

מאידך גיסא בספר "שפע קודש" פ"א מובא שהגה"ק מקלונברג זי"ע הורה שרשאים ללמוד עם הקטנים חומש אף קודם חמש שנים דאינו תלוי כלל בזמן אלא בכישרון והבנת הילדים, ובספרו דברי יציב (י"ד סי' קלג) הביא דברי הראשונים דלא ילמדו קודם חמש שנים והביא שם דבמדרש שמואל (ריש ד"ה ראה) הביא מהר"ם אלשקר דבן חמש שנים למקרא היינו שבחמש שנים יהיה כבר בקי במקרא ולפי"ז פשיטא דמתחילין קודם לכן, והביא שם בספר שפע קודש (בהערה ב') דברי הסדר היום (בביאורו למשנת בן חמש שנים למקרא) דכתב דיש מי

ד. בגמ' סוכה מב. ת"ר קטן וכו' יודע לדבר אביו לומדו תורה וקרא"ש תורה מאי היא תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב ק"ש מאי היא פסוק ראשון, וכן פסק הרמב"ם בריש הל' ת"ת דמשיתחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה ושמע ישראל ואח"כ מלמדו מעט מעט פסוקים, וכתב השוע"ה דמלמדו פסוקים בעל פה (דרך בשנה הרביעית מלמדו אותיות), ומבאר מדברי השו"ע הרב בריש הל' ת"ת ובלח"מ על הרמב"ם ובערוך השולחן ריש סי' רמ"ה ובסידור בית יעקב להגר"י עמדין בהל' ת"ת עמ' צ"ו דגם לימוד הפסוקים נכלל במצוות עשה של ולמדתם אותם את בניכם, אמנם בתלמידי רבינו יונה (ברכות יא: בדפי הרי"ף) כתבו דהגמ' בסוכה לא איירי על דרך חיוב אלא כדי להרגילו במצוות, וכ"כ בחיי האדם (סי' ס"ו ס"ב) דהוא רק מדין חינוך, וכ"כ בביאור הגר"א (או"ח סוף סי' ל"ז) וכ"כ בפירוש טור האבן על הרמב"ם דמזה שהביאה הגמ' בסוכה דין זה יחד עם שאר מצוות חינוך משמע דגם זה הוא רק משום מצוות חינוך.

ה. כן פסק הרמ"א ביו"ד סי' רמ"ה (ס"ח).

ו. רבינו עובדיה מברטנורא אבות פ"ה מכ"א, וכ"כ הערוך השולחן דירגילו באותיות ונקודות עד שידע לקרות התיבות.

ז. במתני דאבות (פ"ה משנה כ"ד) בן חמש שנים למקרא, ובמדרש תנחומא פר'

בכוחו ובדעתו ילמדו מבן שש^ט, וכן הורה מרן מהר"א זי"ע שאין זה דבר שצריך לעשות ביומו ובזמנו אלא כשהילד מוכן לכך^י.

ללמדו גם פירושי המילות

ג. האב חייב ללמד את בנו כל התורה שבכתב^א עם פירוש המילות^ב.

'חומש סעודה' כהלכה

ביו"ד שם.

י. כן הורה לזקני הגה"ח ר' חיים אביגדור פיליפ זצ"ל, מובא בקו' תולדות וזכרונות לזקני הנ"ל (עמ' מ') וכן בקו' בן חמש שנים למקרא (עמ' צב), ובעמ' עג הביא ששמע מהרה"ח ר' משה פרסטר שליט"א שאחיו להבל"ח הרה"ח ר' דוד ז"ל סיפר לו שנכנס למרן זי"ע ואמר שבנו נעשה בן חמש ושאל מרן זי"ע דמה בכך שנעשה בן חמש שנים ואמר הגבאי ר' שלום פויגל שהוא מתחיל ללמוד חומש ואז מסר לו מרן זי"ע כמה הנהגות בחומש סעודה, והבין מזה שאין לזה שייכות ליום הולדת שנעשה בן חמש אלא למציאות מתי שיכול ללמוד ומתחיל בפועל ללמוד חומש.

יא. בגמ' ל. דמבואר דלכו"ע מחוייב ללמוד מקרא.

יב. כ"כ ברבינו ירוחם (נתיב ראשון ריש חלק רביעי) שאיירי בחיוב האב ללמד בנו מקרא וכתב דלאו דווקא הקריאה מן הפסוקים אלא עד דמסבר פירושיהו, וכ"כ בחינוך (מצוה תי"ט) והעובר על זה ולא לימד את בנו תורה עד שידע לקרות בספר תורה "ויבין פירוש הכתובים כפשטן" ביטל עשה זו, וכן כתב החפץ חיים בספרו חומת הדת (פכ"ב א') בשם קונטרס דרכה של תורה דמחוייב כל אחד מישראל ללמד את בנו חמשה חומשי תורה ע"פ הפשט הישר והכשר עם פירוש רש"י.

שמדקדק שאין מוליך אותו וכו' עד שיגיע לשנה החמישית וראיתם מפירות האילן שכתוב בהם שלש שנים יהיה לכם ערלים ובחמישית תאכלו את פריו ה"ה נמי לענין הולד וכו' אבל לא ראיתי ממש בדבריו וראיותיו מפירות האילן אינה ראייה וכו' אבל פרי האדם לא נברא אלא להשלים נפש אחת ולעבוד עבודה שלימה כל ימי חייו ויתפאר ליצור בראשית והלוואי היה אפשר שיוכל לעבוד מיום שנולד אלא שהולך וגדל גדולתו מעט מעט וכו', ולמעשה ינהג כל אחד כפי מנהג הוריו ורבותיו.

ט. הנה בגמ' ב"ב נא. א"ל רב שמואל בר שילת עד שית לא תקבל, וכן בגמ' כתובות נ. אמר אבבי אמרה לי אם בר שית למקרא, והקשו התוס' שם (ד"ה בבציר) מהא דתנן באבות בן חמש למקרא ותי' דהתם מיירי בבריא לגמרי, והביאו הב"י ביו"ד סי' רמה, וכן פסק בשו"ע שם דמכניסין אותו להתלמד בן חמש שנים שלימות וכו' ואם הוא כחוש מכניסין אותו כבן שש שלימות, והר"ן והריטב"א תי' דבר שית היינו שנכנס לשנת שש וזה דלא כהתוס' דכתבו דהיינו בר שית ויום אחד, ועוד תי' דמחמש ועד שש אביו מלמדו וכשהוא בן שש שלימות מביאו למלמד תינוקות, וכן הביא הד"מ ביו"ד סי' רמה (אות ד'), והשיטמ"ק תי' דבן חמש למקרא היינו לגלגל עמו שאביו מלמדו מעט מעט ובן שש ספי ליה כתורא, וכן נקט הב"ח

על ידי מלמד

ד. אין האב מחוייב ללמדו בעצמו אלא די ששוכר לו מלמד או מכניסו לת"י.

אופן הלימוד בזמן הזה לפי השו"ע הרב

ה. הנה השו"ע הרב (הל' תלמוד תורה פ"א) האריך באופן חובת האב ללמד את בנו בזמניהם ובזמן הזה, והיוצא מדבריו הוא,

א. הנה כל אדם מחוייב מה"ת ללמוד את התנ"ך ואת כל המשניות ואת כל הגמ' ואת כל ההלכות הפסוקות שבטור ושו"ע עם טעמיהם כיון דהן פי' התרי"ג מצוות שבתורה ואפי' המצוות שאין נוהגות עכשיו^י, וחובת האב הוא שידע בנו את כל התורה שבכתב ושבעל פה^{טו}.

ב. בזמן הזה^{טז} שכל התורה שבע"פ כתובה לפנינו לכן אם הבן חפץ ללמוד אז אין חובת האדם ללמד את בנו את כל התורה שבעל פה דכיון דהיא

יג. כ"כ בשו"ע הל' ת"ת (קו"א סק"א) כיון דשלוחו של אדם כמותו, וכ"כ בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סי' י"א) דאין מחוייב ללמד את בנו בעצמו משום דעיקר המצוה לדאוג שידע הבן ואפשר לקיימו על ידי אחר, וכתב בספר חסידים (אות תתקמב) דלא ילמדנו בעצמו כשאפשר לו לשכור אחר משום דמתבטל עי"ז מלימוד עצמו, ומ"מ כתב בספר יעלזו חסידים על ספר חסידים שם שאף שמשכיר להם מלמד גם הוא ילמד עמהם אם מעט אם הרבה.

יד. וכתב דאח"כ צריך לפלפל בעמקי הטעמים והדרשות ולהבין דבר מתוך דבר ולחדש הלכות כל אחד לפי שכלו ויכולתו.

טו. עיין בספר הערות וצינונים שדייק מדברי השו"ע דבתורה שבכתב החובה על האב שהוא "בעצמו" ילמדנו אלא דיכול

טז. דכתב דבזמניהם שלא היה תורה שבע"פ כתובה היה האב מחוייב מה"ת ללמד את בנו או לשכור לו מלמד שילמדו את כל התורה שבכתב ותורה בעל פה אלא דכיון דהיו מדברים בלשון הקודש לכן לא היו צריכין ללמד את התינוקות פירוש המילות של התנ"ך ומצד שני לא היו כתובים הנקודות והטעמים אלא היו כתובים כס"ת שלנו ולכן הוצרכו ללמד את התינוקות את

כתובה לפנינו יכול ללמוד אותו בעצמו אלא חובת האדם הוא ללמד את בנו שיוכל ללמוד מעצמו את כל התורה שבעל פה^י.

ג. לכן צריך האב מתחילה ללמד את בנו להבין היטיב בתלמוד ובסוגיות העמוקות ויעמידנו על העיון ההלכה למעשה ללמוד ולהבין ולהורות כל הלכה למעשה מתוך עיון בתלמוד ובפוסקים ראשונים ואחרונים ואז יוכל הבן ללמוד בעצמו כל התלמוד והפוסקים^י לידע כל ההלכות של תורה שבעל פה שהן פי' התרי"ג מצוות ודקדוקיהן בטעמיהן ומקוריהן^י.

'חומש' סעודה' בהלכה

מלמד דבזה"י עיקר רבותינו הם הספרים, והביא שם כמה מ"מ על זה.

יח. עיין בספר הערות וציונים שחקר אם מצוות האב נשלם רק כשידע הבן כשלומד בעצמו או מיד לאחר שלימדו האב להבין בתלמוד^י והעמידו על דרך העיון וכשלומד אח"כ בעצמו הוא רק חיוב דנפשיה.

יט. וכתב דאם אין הבן מגיע למדה זו שיוכל ללמוד ולהבין מעצמו כל ההלכות שבתורה שבעל פה בלי מלמד או שאינו חפץ ללמוד בעצמו חייב לשכור לו מלמד שיכריחנו וילמדנו היטיב כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה וגם לחזור עמו פעמים רבות עד שיהיה זוכר ויודע פעם אחת (עיין בספר הערות וציונים דצ"ע אם השיעור הוא שידע את כל ההלכות בטעמיהן של כל התורה שבעל פה בפעם אחת או שגם אם יודע כל הלכה והלכה בטעמה פעם אחת נמי יצא האב יד"ח מצוות ולמדתם אותם את בניכם) כל הלכות שבתורה שבעל פה בטעמיהן כי גם הכפיה לכוף את הבן ללמוד ולידע כל התורה היא בכלל מצוות עשה של ולמדתם אותם את בניכם שהרי הכתוב מדבר בקטנים שצריך לכופם ואחר שידע פעם אחת כל ההלכות בטעמיהן וחוזר ושוכח מפני

הנקודות והטעמים בכל המקרא בע"פ במשך ה' שנים פעמים רבות מאד כדי שיהא שגור היטיב בפיהם הטעמים והנקודות ואח"כ במשך ה' שנים היו צריכין ללמדו את כל המשניות ואח"כ ה' שנים ללמדו את הגמ', כדתנן במתנ"י באבות (ה, כא) בן חמש למקרא בן עשר למשנה בן חמש עשרה לתלמוד, וכן כתב הערוך השולחן (יו"ד סי' רמ"ה סי"ג) דהפוסקים לא הביאו דין זה ונראה מפני שבימיהם שהיה כל המקרא כתוב בלא נקודות כס"ת שלנו והיו צריכים להיות בקיאים בע"פ בנקודותיהם וטעמיהם וקרי וכתבי וחסירות ויתירות היו צריכין לזה ה' שנים משא"כ בזמנינו.

יז. וכ"כ האגלי טל בהקדמת ספרו דבזמן הזה שתורה שבע"פ כתובה המצוה ללמד הוא ללמד דרכי הלימוד, ועיין בספר ובתורתו יהגה (פ"ג הערה 7) דדייק מל' המשנ"ב בסי' רט"ו (סקי"ד) דכתב דלענין לימוד הבנים אנו צריכין ללמוד עמהם כדי "לחנכם בלימוד התורה" ובקיום המצוות, הרי שכשם שיש לחנכם לקיום המצוות כן יש לחנכם איך ללמוד דבזה מחנכו למצוות ת"ת, ובהערה 8 שם כתב דע"י שהכשיר בנו ללמוד מתוך הספרים נחשב כמו שהעמיד לו

ד. אמנם תורה שבכתב בכל אופן צריך ללמדו או לשכור לו מלמד שילמדו את כל התורה שבכתב דכיון דצריך לדעת את התורה שבכתב בקטנותו הרי אז בוודאי דאינו יכול ללמוד בעצמו^י אלא דבימינו כיון שכל הטעמים והנקודות כתובים אמנם מצד שני אין מדברים בלשון הקודש לכן צריך ללמד אותם פי' המילות של תורה שבכתב אמנם אין צריך ללמד במשך ה' שנים כיון דאין צריך שיהא שגור לו בעל פה הנקודות והטעמים אלא רק ללמדו פי' המילות.

ה. מ"מ צריך ללמדו ולחזור עמו פעמים רבות^{כא} כל פרשיות התורה שבהן כתובות המצוות והמשפטים שהתלמוד מפרשן^{כב} והפסוקים והתיבות ואותיות שבהן הן נדרשין תמיד בתלמוד.

'חומש' פעודה' בהלכה

כב. בספר הערות וציונים מדייק מכאן דעיקר לימוד התורה שבכתב הוא לדעת המצוות והמשפטים איך שהם מתבארים בתורה שבע"פ, וא"כ הלימוד של תורה שבכתב אינו מצד תורה שבכתב אלא כחלק מידיעת התורה שבע"פ במקורה בתורה שבכתב, ולפי"ז כתב דהלימוד בתורה שבכתב אינו בעיקר ע"פ פשוטו של מקרא שבהרבה מקומות אינו מתיישב עם הדרשות שבתלמוד בהנוגע למצוות ומשפטים להלכה, אלא עיקר הלימוד הוא שלא ע"פ פשוטו של מקרא ומה שקרוב יותר להבנת המצוות והמשפטים, ועיין ברשב"ם בתחילת פירוש על התורה דכתב, יבינו המשכילים כי כל דברי רבותינו ודרשותיהם כנים ואמתים. וזהו האמור במס' שבת הוינא בר תמני סרי שנין ולא ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו. ועיקר ההלכות והדרשות יוצאין מיתור המקראות או משינוי הלשון שנכתב פשוטו של מקרא בלשון שיכולין ללמוד הימנו עיקר הדרשה.

שאינו רוצה לחזור על לימודו בעצמו הרי האב כבר יצא ידי חובתו כי מאחר שלמדו היטיב עד שידע כל התורה כולה קיים מצוות עשה של ולמדתם אותם את בניכם אך מ"מ כל שהבן אפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק ויש יכולת ביד האב לכופו מוטל עליו מדברי קבלה (משום חינוך מדרבנן) לכופו לעסוק בתורה וכן להדריכו בדרך מוסר ויראת שמים בכל דרכיו והנהגותיו בעוד ידו תקיפה על בנו דהיינו עד שיהא בן כ"ד שנה.

כג. עיין בספר הערות וציונים דמ"מ המצוות עשה על האב ללמדו לבנו אינו משום זמן דקטנותו גופא אלא דהחויב הוא מה"ת לחנכו בקטנותו ולכשיגדיל ידע מה שלמד.

כד. עיין בספר הערות וציונים די"ל הטעם שצריך לחזור עמו פעמים רבות הוא דכמו שצריך ללמדו דרך העיון ה"נ צריך ללמדו דרך החזרה ולכן צריך לחזור עמו פעמים רבות כדי ללמדו לחזור.

להעריב לו הלימוד

ו. צריך ללמדו באופן שיהיה התורה ערב עליו שיהיה מורגל גם ללמוד אח"כ לבדו^{כג}.

סדר הלימוד

ז. הנה כמה אחרונים כתבו דצריך ללמד כל המקרא לפני לימוד המשנה והגמ' כפי הסדר של המשנה באבות^{כד}, אמנם שאר אחרונים כתבו וכן קבעו רבותינו למעשה להתחיל במשניות ובגמ' מיד כשאפשר^{כה}.

ח. ובסדר לימוד המקרא יש שכתבו דילמוד כפי סדר התורה ולא לפי פרשת השבוע^{כז}, אמנם כמה אחרונים וכן הורו רבותינו ללמוד כפי סדר פר' השבוע^{כז}.

'חומש' סעודה' בהלכה

בתחילה לשון הגמ' והמפרשים ולהרגילם בסוגיות ושיכיר דרכי הגמ' והלשונות ולהרגילו בדרך עיון הש"ס עם מפרשיו להבין כל ענין בדיוק בלי טעות ולהעמיד הלכה על בוריה מתוך הש"ס ולברר השיטות ולהבין דרך השו"ע וסידור הדינים ע"פ מקורן בש"ס ופוסקים ולהוציא הוראה למעשה מתוך פוסקים אחרונים ואחר שמגיע התינוק לכלל הבנה גדולה בש"ס ופוסקים א"צ לו זמן רב כזמן הש"ס כי הספרים הם רבותיו ולכן נתייסד עיקר הלימוד בימי נעוריו אל המלמדים לדבר זה.

כו. בספר מהר"ל ושל"ה הק' ובספר ווי העמודים שם.

כז. עיין בספר דברי שמחה להגה"ק מציישענוב (בן הגה"ק משינאוא זי"ע וחתן מרן מהר"י מבעלזא זי"ע) דכתב ליתן טעם לזה וכתב דאף אם כי לפי האמת מה אנחנו יודעים ומשכילים לנגד דעתם הגדולה והרחבה אך במנהגים יש אלפים ורבבות טעמים אשר נעלם מאתנו אך לפי דעתי הקטנה י"ל ע"פ

כג. כ"כ בשו"ת הרשב"א (ח"ב סי' נה).

כד. עיין מהר"ל בגור אריה (דברים ו' ז') ובשל"ה הק' מסכת שבועות (אות כג) ובמגדל עוז להיעב"ץ (ברכת שמים תעלה א') ובספר ווי העמודים (עמ' התורה פ"ה אות י"ד) וכן בהקדמת ביאור הגר"א על או"ח מבני הגאון המחבר שהגר"א היה מזהיר ע"ז.

כה. ספר יוסף אומץ הקדמון (עמ' 284), ובספר מגיד תעלומה (להבני יששכר) עמ"ס ברכות כח; ועיין בספר תיקון חצות (מריב הירש מיכל שפירא, ח"ב מאמר ב' פ"א סי' ל' אות ה') שלימד זכות על מה שנוהגים עכשיו להתחיל ללמוד גמ' עם הנערים קודם הזמן המבואר במסכ' אבות משום דבעוה"ר נתמעט החשק בתורה ומחפשים אופנים להגדיל חשק הבחורים בשקידת התוה"ק, ובספר נהורא דאורייתא (מאמר ה' פ"ג) שמבאר באריכות החילוק מזמנינו לזמן הש"ס וכתב שם דבזה"ז שאין אנו מדברים בלה"ק והתורה שבע"פ כתובה לפנינו נשתנה כל הלימוד עי"ז וכו' כי צריך ללמוד

חומש סעודה' בהלכה

שם בשם מרן מהר"א זי"ע שמקובל מן הקדמונים דכל פרשה בתורה שייכת לאותו שבוע שתקנו לקרות בה וע"י הקריאה בפרשה זו נמשכת ההשפעה לאותו תקופה, ומרן מהר"ם זי"ע הביא ראייה דבמתני' דשבת יא. באמת אמרו החזן רואה היכן תינזקות קוראין ופירש"י שרואה היכן קוראין תינזקות של בית רבן בשבת זו והן קוראין בסדר לאור הנר בבית הכנסת ויודע שהיא פרשה של שבת זו, הרי לנו שהתינזקות היו לומדים בפרשת השבוע.

המבואר בשו"ע טעמים על הסדרים שסדרו לנו חז"ל פר' נצבים קודם ר"ה ודומיהן וגם כידוע מספה"ק על שובבי"ם ויש לכל סידרא טעם נכון על אותו שבוע ומבואר בגמ' משה תיקן להם לישראל שילמדו בכל זמן הל' פסח וכו' כן י"ל שרצו אבותינו שילמדו תינזקות של בית רבן בכל שבוע הסדר וכמו שהחמירו על הגדולים שיעבירו הפרשה שמו"ת בכל שבוע, ועיין בספר הליכות הצדיקים (ח"א פ"ג) שהובא שם כמה עובדות נפלאות ע"ז מרבתינו זי"ע, והובא

מפתח לפי סדר השו"ע והמשנ"ב בהל' סעודה וברכת הפירות

בסי' בשו"ע שרוב הסעיפים מדברים מענין אחד הבאנו המ"מ על
הסימן בכללות ולא על כל סעיף בפרטות, וכן בפרק בחיבורינו
שרובו מיירי מענין אחד הבאנו כמ"מ פרק זה בכללות ולא כל
סעיף בפרטות

ס"ז - פ"י ס"ו

משנ"ב סקל"ט ושעה"צ סקמ"ה - פרק
כ"ט ס"ח

סימן קע"ו

משנ"ב סק"ב - פרק י' ס"ח, פרק כ"ו ס"ו,
פרק ל"א ס"א וס"ח

בה"ל ד"ה בירך - פרק י' ס"ד

שעה"צ סק"ח - פרק ל"א ס"ח

רמ"א - פרק י"א

סימן קע"ז - פרק כ"ט

סימן קע"ח

- פרק ו' ס"ד, פרק ז' ס"ה, פרק כ"א,
פרק כ"ד, פרק כ"ג ס"ז, פרק כ"ה ס"י,
פרק כ"ו ס"א וס"ח, פרק כ"ח, פרק ל"א
ס"ו וסט"ו וסכ"ד וסכ"ו וסכ"ז

סימן קע"ט

ס"א - פרק כ"ח ס"ז

ס"ה - פרק י"ב ס"ט

סימן קפ"ד

- פרק כ"ו, פרק כ"ט ס"י

סימן ר"ב

משנ"ב סקל"א - פרק י"ג ס"ב

סימן קס"ז

ס"ז - פ"ב ס"ו

משנ"ב סקמ"ג - פ"ל ס"ח

סי"א וסי"ג - פרק ה' ס"ט ואילך

סי"ט - פ"ל ס"ד

סימן קס"ח

ס"ב - פ"ז ס"ח וסל"ה

סעיף ו' ז' - פרק י', פרק י"א

סעיף ח' - פרק כ"ט סעיף ח' ט' כ"ג

משנ"ב סקמ"ה - פ"ב ס"א

סי"ג - פ"ד ס"א וסי"ג

סימן קע"א

ס"א - פכ"ה סט"ז

ס"ג - פ"ג ס"ו

סימן קע"ג - פרק י"ט

סימן קע"ד

ס"ב בה"ל ד"ה יין - פרק ה' ס"ז, פרק

י"ב ס"ז, פרק ט"ז ס"ד

ס"ד - פרק ל' סט"ו

ס"ו משנ"ב סקב"ה - פרק ל"א ס"ז

בה"ל ד"ה וכן - פרק ה' ס"ו וסי"ז, פרק

ל"א ס"ד

ס"ז - פרק י"ז ס"ה

ס"ז - פרק י"ח ס"א

ס"ח - פרק ט"ז ס"א

משנ"ב סקמ"ב - פרק י"ח ס"ד

סי"א בה"ל ד"ה ברכה - פרק כ"ד ס"ז

בה"ל ד"ה ובורא נפשות - פט"ז סי"ז

סימן ר"ד ס"א

- פרק ט"ז ס"א

משנ"ב סקל"ט - פט"ז סי"ז

סימן ר"ה

ס"א - פרק י"ג ס"ז

בה"ל ד"ה וקטניות - פרק כ"ט ס"ט

סימן ר"ו

משנ"ב סקכ"ז - פרק ה' סי"ט, פרק י"א

סימן ר"ח

ס"ב - פרק י"ד ס"ב וס"ד

משנ"ב סקכ"ג - פרק י"ד ס"ח, פרק י"ח
ס"ג

ס"ט - פרק י' סי"ג, פרק י"ז סכ"ג

בה"ל ד"ה ואם עשה - פרק י"ד ס"ג

משנ"ב סקמ"ח - פרק י' סי"ג, פרק י"ב
ס"י, פרק י"ד סי"ב

משנ"ב סקנ"ו - פרק ט"ז סי"ב

סי"ג - פרק י"ב ס"ב, פרק י"ז סכ"ג

סט"ז - פרק ט"ז סט"ז

משנ"ב סקע"ב וסקע"ג וסק"פ - פרק ט"ז

סי"ז

שעה"צ סק"ע - פרק י' סי"ט, פרק ט"ז
ס"ג וסכ"ה,

סימן ר"י

שיעור וצירוף אוכלין - פרק י' סי"ב, פרק
י"ב ס"י, פרק י"ז סכ"ג, פרק כ"ד, ופרק
כ"ה סכ"ו

בריה - פרק י"ז מסכ"ו ואילך,

שיעור משקין - פרק ה' ס"ו, פרק ט"ז
סי"ב וסי"ד

טעימה - פרק ה' סי"ז

שעה"צ סק"ד - פרק י' סי"ח, פרק י"ז
סכ"ח

סימן ר"יא

דיני קדימה - פרק י' ס"ח ואילך, פרק
י"א, פרק ט"ז ס"ז ואילך,

רמ"א ס"ה - פרק י"א, פרק י"ז מסי"ד
ואילך

שעה"צ סק"ג - פרק י"ד ס"ג

סימן ר"יב

- פרק י"ב, פרק י"ג, פרק י"ד, פרק כ"ב
סי"ג

סימן ר"יג

ס"א - פ"ה מס"ט ואילך

פסוקים לחומש סעודה

דרשה לחומש סעודה

ש. יונגאלע יונגאלע וואס לערנסטו?

ת. איך בין שוין נישט קיין יונגאלע, איך בין שוין א
בחו"ל.

ש. בחו"ל בחו"ל וואס לערנסטו?

ת. איך לערן שוין ב"ה חומש.

ש. וואס איז די טייטש חומש?

ת. פינף.

ש. וואס פינף?

ת. פינף חומשים איז דא אין די הייליגע תורה.

ש. ווי אזוי הייסן זיי?

ת. די ערשטע הייסט בראשית, די צוויטע הייסט שמות, די
דריטע הייסט ויקרא, די פערדע הייסט במדבר, און די
פינעפטע הייסט דברים.

ש. און וועלכע לערנסטו, בחו"ל?

ת. ויקרא.

מבי

עולים

יונקים

יסדת עז

בואו

מהורים

יתעסקו

מהורים

פסוקים לחומש סעודה

ש. וואס איז די מיינטש וויקרא?

ת. ער האט גערופן.

ש. ווער האט גערופן?

ת. גאט ב"ה האט גערופן.

ש. וועמען האט ער גערופן?

ת. משה רבנו.

ש. און פאר וואס לערנסטו ויקרא?

ת. ווייל אין ויקרא שטייט דער סדר פון קרבנות, אין

קרבנות זענען הייליג, אין א בחר'ל וואס לערנט תורה

איז אויך הייליג, וועגן דעם לערן איד ויקרא.



פסוק א

ויקרא:

און דער אייבישטער האט גערופן

אל משה:

צו משה רבינו

וידבר ה':

און דער אייבישטער האט גירעט

אליו:

צו איהם, צו משה רבינו

מאחל מועד:

פון אהל מועד.

לאמר:

אזוי צו זאגן

מבי

עוללים

וינקים

יסדת עז

בואו

מהורים

יתעסקו

מהורים

פסוקים לחומש סעודה

פסוק ב'

רעד	דבר:
צו די יידישע קינדער	אל בני ישראל:
און די זאלקט זאגן	ואמרת:
צו זיי	אליהם:
א מענטש	אדם:
אז ער וועט מקריב זיין	כי יקריב:
פון ענק	מכם:
א קרבן	קרבן:
פאר דער אייבישטער	לח':
פון די בהמות	מן הבהמה:
פון די רינדער	מן הבקר:
און פון די שעפעלאך	ומן הצאן:
זאלט עמיז מקריב זיין	תקריבו:
ענטערע קרבן	את קרבנכם:

פסוק ג'

אויב.	אם:
א קרבן עולה.	עולה:
איז זיין קרבן.	קרבנו:
פון די רינדער.	מן הבקר:

מבי

עוללים

יונקים

יסדת עז

בוואו

טהורים

יתעסקו

גמורים

פסוקים לחומש סעודה

זָכַר:

תָּמִיד:

יְקָרֵינוּ:

אֶל פֶּתַח:

אוֹחֵל מוֹעֵד:

יְקָרֵיב:

אוֹתוֹ:

לְרִצּוֹנוֹ:

לִפְנֵי ה':

א זָכַר.

נֶאֱמַר אֵין א פֶּעִלְעֵר.

זאל ער איהם דארנענטערן.

צו די טיחר.

פון אוֹחֵל מוֹעֵד.

זאל ער מקריב זיין.

איהם.

צו זיין ווילען.

פאר דער אייבישטער.

מִבֵּי

עוֹלָם

וְיוֹנָקִים

יְסֻדַּת עוֹלָם

יְבוֹאוּ

מִתְחַדֵּשׁ

וְיִתְעַסְקוּ

בְּמִתְחַדֵּשׁ

פסוק ד'

וְסִמְנָהּ:

יָדוֹ:

עַל רֹאשׁוֹ:

הַעוֹלָה:

וְנִרְצָה:

לוֹ:

לְכַפֵּר:

עָלָיו:

און ער זאל אן לענגען.

זיין האַנד.

אויף דעם קאפ.

פון דעם קרבן עולה.

און ס'זאל באווייליגט ווערן.

פאר איהם.

צו פאר געבן.

אויף איהם.